TRACTATVS
DE EFFICACIA CONTRITIONIS.

R. P. FRATRIS IOANNIS BAPTISTAE Bottarelli a Floriano Aretino, Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Professoris.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D. MAR. ANTONIVM A COLVMNA,

S. Rom. Ecclesiæ Cardinalem Amplissimum, Episcopum Prænestinum.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M. D. XCI.
Apud Ioannem Baptistam Sommascum.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D. M. ANTONIVM A COLVMNA.

S. Rom. Ecclesiæ Cardinalem amplissimum; Episcopum, Prænestinum, & D. meum Colendissimum.

ITTO ad te, Illustriss. & Reuerendiss. Domine, per breue hoc meum Opúsculum, quod de Contritionis efficacia, conscripsi. Cuius mihi lucubrandi operis occasio fuit, tum sermo cum Illustrissimo fratre tuo D. Pompeio de Columna, habitus, cum Sublacum proficisceremur; tum etiam permulta, quę sunt hac de re postea Sublaci, coram Illustriss. D. tua, interloquendum producta. Quòd si rem tua amplitudine non satis dignam reputaueris (vt ego ipse sentio:) memoria tibi repetendum erit, Deum quondam non solum aurum, argentum, purpuram, aliaque præciosa in Sanctuarij usum accepisse: verum etiam & caprarum pilos, non recusasse. Christus quoque, qui egregium Magdalenæ commendauit opus, quòd sibi magni pręcij vnguento caput pedesque perunxerit,

pauperculæ etiam Viduæ, quæ uix in templi archam duos contulit nummos, pium extulit affectum. Velim igitur hæc, quàmuis pauca, ut ab homine tibi deuinctiſſimo profecta, alacri animo accipias. Ac ſi quid erit, quod aliqua ex parte tibi gratum ſit, Deo gratias agas; ſin minus, in plura mihi in dies occurrentia, huius rei culpam omnem reijcias. Vale.

Illuſtriſſimæ & Reuerendiſs. D. tuæ
Obſequentiſſimus.

F. Ioannes Baptiſta Bottarellus de
Floriano, Magiſter.

INDEX CAPITVM
Primi Tractatus.

Cap. 1. *Priuilegium D. Petro, eiusque successoribus a Christo collatum.*
2 *Homo per pęnitentiæ sacramentum, a peccato purgari potest.*
3 *Qua de causa, Author, hoc agressus fuerit opus.*
4 *Quid Author tractare intendat.*
5 *Cur de contritionis efficacia, tractatus inscribatur.*
6 *Cur magis de efficacia contritionis, quàm pęnitentiæ inscriptus sit.*
7 *Absque auxilio gratiæ, nemo a peccato resurgere potest.*
8 *Quid significetur nomine gratiæ, ac nomine specialis auxilij Dei.*
9 *Gratia præueniens omnibus datur, non autem gratia iustificans.*
10 *Deus, quantum ex se est, paratus est omnibus gratiam dare.*
11 *Declaratur prædicta D. Thomę propositio, Deus paratus est omnibus &c.*
12 *Declaratur authoritas Zachariæ, Clamaui, & non audierunt &c.*
13 *Gratia incitans, seu præueniens sola non sufficit.*
14 *Cur homini imputatur, si gratia caret.*
15 *Homo per liberum arbitrium, aliqualiter peccati dolorem potest admittere.*

16 *Peccatum naturæ lumine cognoscitur, quidue sit illud naturæ lumen.*

17 *Lumine naturali, peccatum contra legem Dei esse cognoscitur.*

18 *Gentiles peccatis Deos offendi putabant, eorumque ab eis ueniam precabantur.*

19 *Hominis pęnitentia per liberum arbitrium, ostenditur.*

20 *Quædam prædictis obijciuntur.*

21 *Homo per generalem Dei concursum, potest aliqua moralia agere.*

22 *Declaratur authoritas D. Pauli, Non sumus sufficientes cogitare &c.*

23 *Declaratur authoritas* D. *Pauli, Velle adiacet mihi, perficere autem, &c.*

24 *Superioribus obiectionibus respondetur.*

25 *Absque auxilio gratiæ, non potest efficaciter se homo ad gratiam præparare.*

26 *Peccati perfecta displicentia a Deo nobis tribuitur.*

27 *Absque auxilio gratiæ, non potest homo a peccato resurgere.*

28 *Prædictis, obijcitur.*

29 *Respondetur obiectis.*

30 *Cur per seipsum bonum ueluti malum, efficere homo non potest.*

31 *Pro clariori doctrina, aliqua contra prędicta obijciuntur.*

32 *Respondetur obiectis.*

33 *Declaratur illa propositio, Facienti quod in se est, Deus paratus est gratiam dare.*

34 *Plura*

34 *Plura nobis præcipiuntur, quæ sine Dei auxilio efficere non possumus.*

35 *Cur homini imputatur ad culpam, impotentia boni peragendi.*

36 *Congruum est etiam diuinæ bonitati, ut facienti quod in se est etiam per liberum arbitrium, gratiam non deneget.*

37 *Declaratur Scripturæ authoritas, Hominis est præparare cor.*

38 *Quod aliquis oblatam sibi a Deo gratiam acceptet, ex gratiæ auxilio est.*

39 *Deus obicem gratiæ, ab aliquibus remouet; ab aliquibus uerò, minime.*

40 *Dolor peccati, & alia opera per liberum arbitrium facta; non sunt reijcienda.*

41 *Peccator, per pœnitentiam, in Dei Gratiam reuocari potest.*

42 *Opinio Nouati ac Montani, negantium pœnitentiam lapsis.*

43 *Opinio aliorum arbitrantium, quædam peccata prorsus irremissibilia.*

44 *Opinio Tertulliani, asserentis tantummodo semel peccatum posse remitti.*

45 *Opinio quorumdam Hebræorum, dicentium bis tantum, uel ter, peccata a Deo remitti.*

46 *Opinio aliorum, asserentium peccatorum multitudinem pœnitentiam inutilem reddere.*

47 *Ostenditur, quòd omnes prędictæ opiniones, doctrinæ Sacræ Scripturæ, & Concilij aduersantur.*

48 *Ostenditur, nullum esse peccatum, cuius homi-*

nem penitere non possit.

49 *Nullum reperitur peccatum, quod per Dei potentiam, deleri non possit.*

50 *Dei pietas, quauis hominis culpa maior est.*

51 *Agitur super uerbis Cain, Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear.*

52 *Cur de uenia obtinenda, Cain diffisus fuerit.*

53 *Homo Dei auxilio adiutus, pro peccatorum pœnis Deo satisfacere potest.*

54 *Satisfactio nostra, quatenus sumus membra Christi, qui pro nobis, Dei iustitiæ satisfecit, æquiualere potest offensæ.*

55 *Homo ob id a Deo amatur; quoniam Christi mēbrum est.*

56 *Satisfactio hominis, a satisfactione Christi, uim, & efficaciam habet.*

57 *Satisfactio nostra, aliquando offensa maior est.*

58 *Meritò Cain, de diffidentia culpandus.*

59 *Homo dum uiuit, semper cum Dei auxilio, peccati dolorem admittere potest.*

60 *Quodcumque hominis peccatum, per pœnitentiam dum uiuit, remitti potest.*

61 *Ne de Dei pietate diffidamus, amicorum Dei delicta, Scriptura sacra nobis pandit.*

62 *Promissa accomminationes Dei, iuxta uitæ nostræ opera mutantur.*

63 *Deus, nemini damnationem suam reuelat.*

64 *Plures post Christi abnegationem, in Dei gratiam reuocati sunt.*

65 *Authoritates D. Pauli superius citatæ declarantur.*

66 Cur

66 *Cur baptiſmus a D. Paulo oſtia appellatus ſit.*
67 *Tractatus peccati in Spiritum ſanctum ualde difficilis.*
68 *Quid ſit peccatum contra Spiritum, iuxta Euangelij literam.*
69 *Cur tale peccatum irremiſſibile dicatur.*
70 *An phariſei, plenè tale peccatum incurrerint.*
71 *Quid ſit tale peccatum, iuxta B. Auguſt. doctrinam.*
72 *Cur finalis impœnitentia, peccatum contra Spiritum ſanctum dicatur.*
73 *Quæ nam ſint, talis peccati ſpecies.*
74 *Cur talia peccatorum genera, peccatum in Spiritum ſanctum dicantur.*
75 *Sex ſunt, quæ ex ſui natura, hominem a peccato retrahere poſſunt.*
76 *Sex ex oppoſito ſunt, quæ ex ſui qualitate indurandi hominem in peccato, uim habent.*
77 *Alia peccatorum genera, non ita receptioni gratiæ, ueluti prædicta peccata, repugnant.*
78 *Dei pietas, etiam illis, qui talia peccata commiſerint, aliquando ignoſcit.*
79 *Quo pacto, peccatum in Spiritumſanctum, dicatur irremiſſibile.*
80 *Cur tale peccati genus, difficilius quàm cætera peccata remitti dicatur.*
81 *Peccatum, quod ex malitia committitur: cæteris difficilius remittitur.*
82 *Cur tale peccati genus, ex malitia ſingillatim cõmitti dicatur.*
83 *Quicumque mortaliter peccat; etiam ex mali-*
tiam

tiam peccare dicitur.

84 Per solam reuelationem sciri potest, aliquem tale peccatum uerè incurrisse.

85 Exponitur Beati Ioannis dictum, Est peccatum ad mortem, pro eo non dico &c.

86 Contra Tertulliani opinionem ostenditur, quòd non semel tantum, Deus peccata remittit.

87 Declaratur authoritas Amos, Et super quatuor non conuertam.

88 Pœnis, se sponte affligere, bonum est.

89 Grauitas pęnæ, quæ culpis debetur.

90 Peccatorum multitudo, uim pœnitendi non aufert.

91 Peccatorum multitudo cauenda.

92 Deus in præcedentium peccatorum pœnam, aliquos in peccata ruere sinit.

93 Diuina prouidentia cuilibet, tam boni, quam mali, mensuram præfixit.

94 Deus gratiã suam, qua quis saluari possit, nemini prorsus subtrahit.

95 Ob quoduis graue patratum scelus, numquàm de clementia Dei diffidere debemus.

96 Pœnitentia est secunda tabula post lapsum.

97 Gratia, aliter per baptismum; & aliter per pœnitentiam, nobis confertur.

98 Quæ nam sint sacramenti pœnitentiæ partes, declarantur.

99 Cur hac forma utimur, Ego te absoluo; & non hac, Ego remitto tibi &c.

100 Qui nam sit, pęnitentiæ effectus.

101 Quæ sint satisfactionis opera.

Quid

102 *Quid nam sit contritio.*
103 *Definitionis contritionis, singulæ partes declarantur.*
104 *Attritio & contritio, in quo conueniant.*
105 *Obiectum præcipuum contriti, est Dei amor, attriti uerò, timor.*
106 *Contritus timore filiali, Attritus uerò, timore seruili mouetur.*
107 *Contritio, solo Dei munere haberi potest. Attritio uerò, ex facultate naturæ.*
108 *Contritio, solo sacramento peccatum remittit, Attritio uerò, non nisi cum sacramenti receptione.*
109 *Contritionem, semper comitatur gratia; attritionem uerò, minimè.*
110 *Quomodo Deus per peccatum offenditur.*
111 *Contritio, emendationis propositum includere debet.*
112 *Pœnitentia, ueniæ spem semper admittere debet.*
113 *Deus, quàm sit salutis nostræ cupidus, aperitur.*

Index Capitum Finis.

INDEX AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE,

quæ in hoc Tractatu, uel ex professo, uel obiter declarantur.

Ex libro Genesis.

Cap.4. Nonne si benè egeris, recipies? Tra.1.c.16.30.
Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear.c.51.76.Tra.3.c.24.
Maledictus eris super terram.c.95.
15. Donec compleantur iniquitates Amorrhæorum.Tra.1.c.93.
39. Quomodo, poßum malum hoc facere, & peccare in Deum meum? Trac.1.c.103.
Ex lib. Exodi.32. Isti sunt sunt Dii tui, qui eduxerunt te.T.1.68.80.
Ex Deu.26. Diliges Dominum Deum tuum. &c. Tracta.3.c.7.
Ex 1.Reg.12. Si peccauerit uir inuirum, Sacerdos orabit pro eo Tract.3.c.2.
Non audierunt uocem Domini, quoniam Dominus uoluit occidere eos.Tra.1.c.92.
Ex 2.Reg.12. Peccaui Domino. &c.Tra.1.c.105.107.
Dominus transtulit peccatum tuum. Tract.2.c.34.
Ex Ps.4. Signatum est super nos lumen uultus tui. Tra.1.7.
31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.Tra.1.c.3.Tra.1.11.12.

58 *Mi-*

58.*Misericordia eius præueniet me.Tract.*1.8.
80.*Non audiuit populus meus uocem meam. Tra.*1.*c.*81.
83.*Gratiam dabit Dominus. Tra.*2.*c.*20.
102.*Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit a nobis iniquitates nostras.Trac.*1. *c.*82.
118.*Anima mea in manibus meis sẽper.T.*1.59
144.*Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum. Tra.* 1.*c.*12.
*Prouer.*16.*Cor hominis disponit uiam suã.T.*1.31.37.
20.*Quocumq; uoluerit, uertet illud.T.*1.*c.*13.79.
*Ex Eccl.*3.*Plura supra sensum hominis, ostensa sunt tibi.Tra.*5.*c.*16.
11.*Facile est in oculis Dei subito honestare pauperem.Tra.*1.49.*Tra.*2.*c.*36.
21.*Dum maledicit impius diabolum, maledicit animam suam Trac.*1.*c.*82.
*Ex Sap.*12.*Non poterat mutari eorum malitia. Trac. c.*79.94.
Nequam est natio & naturalis malitia. ibid.
16.*Homo per malitiam occidit animam suam. Tract.* 1.*c.*80.
*Ex Isa.*30.*Si reuertamini & quiescatis, salui eritis.Tracta.*1.5.
39.*A facie tua concepimus spiritum salutis. Tra.*1.33.106.
3.*Non est reuersa præuaricatrix Iuda, in toto corde suo.Tra.*2.*c.*35.
*Ex Iere.*6.*Luctum unigeniti fac tibi. Tra.*3.*c.*2.10.16.
13.*Si potest æthios mutare pellam suam, & par*

dus uarietates suas.Tra.1.c.79.

14.*Noli orare pro populo hoc, quoniã non exaudiam te.Tra.1.c 12.Tra.3.c.2.*

18.*Si pęnitentiam egerit gens illa, agam & ego pęnitentiam.Tra.1.c.62.*

31.*Post quàm conuertisti me, egi pœnitentiam. Tra.1.c.26.*

52.*Fecit malũ Sedechias in oculis Domini, quoniã furor Domini erat contra eos. Tra.1 c.92.*

Tren.1.Dominus loqutus est super eam; propter multitudinẽ iniquitatum eius.Tra.3.c. 30.

Ex Ezech.Ingressus est in me spiritus, & statuit me supra pedes meos.Tra 1.37.

7.*Iudicabo te iuxta uias tuas.Tra.1.c.59.62.*

8.*Cum clamauerint uoce magna, non exaudiam eos.Trac.2.35.Tra 3.c.2.*

18.*Numquid uoluntatis meæ, est mors impij; Tra.3.c.19.*

36.*Effundam super uos aquã mundã.T.1.c. 26.*

Ex Zach.7.Clamaui, & nõ audierunt, ipsi quoq; clamabunt, & ego non exaudiam.Tra.1.c.11.12.Tracta.3.c.2.24.

Ex Oseæ.13.Perditio tua ex te; tantummodo ex me, auxilium tuum.Tra.1.c.29.

Ex Iohele.2.Præstabilis super malitia.Tra.c. 50. 94.

Ex Amos.Super tribus sceleribus arguã, & super quatuor non conuertam.Tra.1.c.45.87.

2.Mach.2.Orabat scelestus Dominum. Tra.3.c.2.23.

12.*Sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare. Tra.2.13.*

Impietas impij non nocebit ei, in quacũq; die cõuer-

uersus fuerit.Tra.1.c.5.90.Tra. 2.c.34.
Ex D.Mat.7.Quæcumq; uultis ut faciant uobis homines,& uos facite illis. Tra.1.c.21.83.
9 Remittuntur tibi peccata tua Tracta.1.113.
10.Qui negauerit me corã hominibus,& ego negabo eum corã Patre meo.Tra.1.42.62.
Qui non amat me &c.nõ est me dignus.T.3.c.7
13.Non remittetur, neque in hoc sæculo,neq; in futuro.Tra.1.43.64.67.
16.Tibi dabo claues regni cœlorum.Tra. 2.c.24.
18.Quæcũq; solueritis super terram.Tra.2.c.5.
18.Non dico usque septies &c.Tra.1.86.
21.Super quem ceciderit lapis iste.&c.T.3.c.30.
27.Peccaui tradens sanguinem iustum.Trac.1.c.19.60.Tra.3.26.
Ex D.Luca.3.Facite fructus dignos pœnitentiæ.Tra.1.c.52.98.Tra.2.c.16.
7.Dimissa sunt ei peccata multa &c.T.3.c.11.14
Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Tracta. 1.113.
22.Ego rogaui pro te Petre, ut non deficiat fides tua.Tra.1.c.1.
6.Nemo potest uenire ad me,nisi Pater *meus traxerit eum.Tra.1.c.25.*
12.Non poterant credere.Tra.1.c.79.95.
15.Sine me,nihil potestis facere.Tra.1.c.29.
20.Accipite Spiritum sanctum. Trac.1.c.2.47.60.Tra.2.c.5.8.10.
Ad Rom.1.Non sicut Deũ glorificauerũt.T.1.c.21.22.
2. Gentes,quæ legem non habent.Tra.1.c.16.21.
6.Quicumque baptizati sumus in Christo, in

morte ipsius baptizati sumus. Tra.2.c.30.
7. *Velle adiacet mihi. Tra.1.c.23.*
Cuius uult miseretur, & quem uult indurat. Tra 3.28.33.
11. *Sine pœnitentia sunt dona Dei. Tra.2.c.7.*
11. *Si ex merito, iam non ex gratia. T.1. c.36.*
Ex 1. ad Cor. 5. Factus est nobis iustitia nostra. Tra.1. c.54.
Ex 2. 2. Ego si quid donaui propter uos, &c. Tract. 2. c.22.
3. *Nō sumus sufficiētes &c. T.1.c.20.22.23.30*
Operatur omnia secundum consilium uoluntatis suæ. Tra.1.c.26. Tra.3.c.28.
Ad Tim. 1. Deus uult omnes homines saluos fieri. T.1. c.10.31.36.
2. 2. *Nequando det illis Deus penitentiam, & resipiscant. Tra.1.c.26.78.95.*
Ad Hæb. 10. Voluntariè peccantibus nobis, &c. T.1.c. 42.65.
Ex D. Iacobo 4. Petitis & non accipitis, eo quòd malè petatis. Tra 1.c.12.
Ex D. Petro. 2. 3. Deus non uult aliquem perire. &c. Tra.3.c.19.
Ex D. Ioan. 1. 5 Est peccatum ad mortem. Trac.1.c.43. 64.67.71.85.
Apoc. 3. Ego sto ad ostium & pulso. T.1.c.9. Tract.3. c.33.
13. *Agnus occisus est ab origine mundi. Tract.1. 58.*
2. *Qui iustus est, iustificetur adhuc. Tra.1.c.93.*

FINIS.

TRACTATVS DE EFFICACIA CONTRITIONIS.

R. P. F. IOANNIS BAPTISTAE Bottarelli de Floriano Aretino, ex Dominicana familia, Sacræ Theologiæ professoris.

Hoc primo tractatu habetur, Quòd, homo Dei gratia adiutus, per cordis compunctionem, & pœnitentię sacramentum, vel eius votum, a quouis peccato purgari potest.

¶ *Priuilegium D. Petro eiusq. successoribus a Christo collatum.* *Caput.* I.

EXPLETIS omnibus, quæ noui testamenti mysterijs congruebāt, Saluator noster Dominus Iesus Christus volens cęlū ascendere, & humanitatis præsentiam, quam ex purissimis B. virginis Marię sanguinibus sumpserat, Patris conspectui prę sentare; hoc sublime & insigne priuilegium ecclesiæ, quam sibi fide & iustitia desponsauerat, Osæa in eius persona dicente, *Desponsabo te mihi in fide*; relinquere voluit, inter tot tantasq. præssuras, tirannorum rabiem, hæreticorum versutias ac pestifera dogmata, prauorumq. filiorum degeneres perditissimosque mores; vt ipsa (idest, Romanus Pontifex, & Concilia legitimè, siue eius iussu con- c. 2.

gregata) in proponendis ac definiendis; quæ ad fidem & mores spectant, errare non possit, dicente

Luc. 22. Christo B. Petro, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua;* Quod quidem insigne ac nobile priuilegium Petro a Christo collatũ, tanquàm Ecclesiæ capiti, in omnes Romanos Pontifices eius successores, ac Concilia legittimè coacta, veluti hæ

Ioan. 16 reditario transfusum est iure. *Docebit vos omnem veritatem;* dixit Christus de Spiritu sancto, quem Ecclesiæ suæ semper fore assistentem spopondit.

¶ Homo per pœnitentiæ Sacramentum, a peccato purgari potest. Cap. II.

CVM igitur tanta sit cuiuslibet Concilij legitimè congregati, ac a Romano Pontifice probati authoritas; ad firmandam stabiliendamq. quam statuere intendimus positionem, quòd per cordis contritionem voto Sacramenti, absq. oris confessione peccata delentur, cum quis videlicet confiteri non tenetur, siue confessarij copia non adest; nullus clarior ac firmior locus se mihi obtulit, quàm verba Sacrosancti œcumenici Concilij Tridentini, quæ habentur

cap. 14. Sessione sexta, Cap. Delapsis & eorum reparatione, quæ sic habent. [Qui ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per pœnitentiæ sacramentum, merito Christi amissam gratiam recuperare curauerint.] Et parũ post, subditur. [Pro his, qui post baptismum in peccata labuntur, Christus

ſtus Ieſus inſtituit ſacramentum pœnitentiæ, cum dixit, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Et quòd non ſemel tantum, hoc ſingulari vti poſſimus beneficio, oſtenditur per ea, quæ Seſſ. Quartadecima habẽtur cum dicitur, [Vt per ſacẽrdotum ſententiam non ſemel, ſed quoties ab admiſſis peccatis ad ipſum pœnitentes confugiunt, poſſint liberari.] Ex cuius capitis doctrina, hæc primum elicitur propoſitio; Quòd homo in peccatum lapſus, per pœnitentiæ ſacramentum poteſt Deo reconciliari, & de hac toto hoc primo diſcurſu agetur. Altera verò, quòd per votum ſeu propoſitum ſacramenti, absq. oris confeſſione peccatum remittitur. Hoc autẽ huiuſmodi verbis exprimitur. [Verum etiam eorumdem ſacramentalem confeſſionem, ſaltem in uoto, & ſuo tempore faciendam.] Et parum infra ſubditur quòd, [Pœna æterna vna cum culpa ſacramento, vel ſacramẽti voto remittitur.] Et de hac toto ſecundo tractatu agetur, cum huius propoſitionis aſtruendę gratia, præſens negocium aſſumatur. *Ioan. 20* *cap. 4.*

¶ *Qua de cauſa Author hoc aggreſſus fuerit opus. Cap. III.*

EA autem huius prouincię aſſumendę cauſa fuit; quòd poſtquam effugiendi caloris æſtiui gratia Roma diſceſſimus, Sublacum profecturi, (is locus eſt almi patris Benedicti pœnitentia, miraculis, ac cęnobijs clarus; aerisq. optima præditus temperie) cum Illuſtriſſi-

mus & Reuerendissimus D.Cardinalis Marcus Antonius a Columna, D.meus Colendissimus vnà cũ aulicis Palianum versus,gratia visendi Illustrissimũ D. Marcum Antonium a Columna S. Rom. Ecclesię classis sub Pio V.Pont.Opt.Max.Imperat. necnõ Paliani,ac Tagliacotij Ducem, iter arripuisset: vnà cum Illustrissimo viro D. Põpeio a Columna eiusdem D.Cardinalis fratre,ac Zagaroli Duce, Sublacum versus rectà iter arripuimus. Noctis igitur tenebris præuenti, dum per loca tam aspera ac difficilia iter haberemus, nec vel vnius saltem è famulis copia adesset (quòd magis equos ambo urgentes longè omnes alios anteissemus, uel quòd id consultò egisset, ut mecum secretius aliquid conferret,ut rei probauit euentus,)cum plura de cõsciẽtiæ suæ statu mecum contulisset, huiusmodi tandẽ dubitationis solutionem petijt dicens.Solet quis ter uel quater in anno peccata sua sacerdoti confiteri. Eodem die absolutionis receptæ puta, uel parum post,mortale aliquod peccatũ incurrit,uelut adulterium,periurium,blasphemiam, vel aliquid simile.Postea verò se deliquisse prospiciens,de peccato dolet, illiusq. ueniã suppliciter a Deo precatur; nõ tamen de illo ante tertium mensem confiteri proponit, cum extra tempus Paschatis ter tantum, vel quater confiteri sibi moris existat. Quæritur ergo, subdidit, An qui sic mortaliter deliquit,semper dicatur esse in crimine, seu statui culpæ subiacere, quousq. de eo a sacerdote absoluatur. Quæsitum profectò & scitu, & tanto uiro dignum; qui & si rei bellicæ animum appulisset;haud tamen cõsciẽtiæ studium omisit. Eius etenim quæsiti scientia

vel

vel ignorantia, non parum prodesse, vel obesse poterit. Si enim rei veritas agnoſcatur, maior conſciētiis ſpes & ſecuritas affertur; cum vt dicetur, Sacerdotis abſolutio præſtò nobis ſemper eſſe non poſſit; ad remiſſionem autem peccatorum per contritionem aſſequendam, Dei gratia adiuti, vel ſoli ſufficere poſſumus. Si aũt ignoretur, in hunc incidere quis poterit errorem, quòd dum putat ſe non niſi per Sacerdotis abſolutionem peccati veniam aſſequi poſſe; fit, vt illa uarijs euentibus impeditus, etiā putet ſe peccati ligaminibus ſemper adſtrictum, quouſq; confiteatur. Et ſic erronea conſcientia detētus, peccati quoq. nexibus adſtringetur: quod certè maximum animæ affert detrimētum. Huiuſmodi autem, mea reſponſio fuit. Quòd dicente Propheta, *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei*, Per cordis contritionem, cum propoſito tamen tempore ſtatuto recipiendi ſacramētũ, (dummodo contritio legitima ſit) peccatum remittitur; quòd talis erat ſacri Concilij Tridentini determinatio, quòdq. ſi ſecus ac dicebam, res ſe haberet, ſequeretur, quòd malè per Eccleſiam conſcientijs peccatorum prouiſum fuiſſet. Etenim cũ ſciat homines frequentius in peccata labi, ſi per cordis cõtritionem neſciret eos poſſe ſibi cõſulere, ſicq. eos inſtitutos eſſe putaret, non utiq. more prouidę matris, eorum ſaluti proſpexiſſet, ſi tantum ſemel in annos eos confeſſionis debito adſtrinxiſſet. Neque enim pia mater Eccleſia, tandiù filios ſuos peccatorum oneribus præmi pateretur; ſi nõ, niſi per Sacerdotum abſolutionem, eos peccatorũ remiſſio-

Tract. 2. c. 6.

Pſ. 31.

nem assequi posse putaret. Paucis post diebus, cũ Sublaci pranderemus, in eundemq. incidissemus sermonem, non defuerunt, qui aliter sea Theologis accepisse faterentur, & præcipuè, Illustrissimus D.Prosper a Columna, eiusdem D. Cardinalis frater.Et quàmuis ab Illustriss.D.Cardinali,mea probata fuisset sententia; pluraq. peræ gregiè de Contritionis perfectione disseruisset,vtpotè qui græcis, & latinis literis imbutus,etiam in Philosophia,nec nó sacra Theologia insigniter est eruditus; cuiusq. ingenium in Triden.Conc. (cum Barensis Archiepiscopus esset)plurimum ualuisse a Patribus compertum fuit;haud tamen defuerunt, qui dicerent, quòd si contritio ad delēdum peccatum sufficeret, hinc sequeretur, quòd tempore Paschatis confiteri non teneremur, cum peccata per contritionem abolita fuissent;& qui mortalium(vt dicemus)sibi

Tract.2. c.3. et 7.

conscius non est,confiteri non teneatur.Huc accessit, quòd de contritionis difficultate, ita seuerè a quibusdam actum est;asserentibus aliquibus,opus esse sibi ob oculos ponere nedum Ixionis rotam, Sisyphi saxum,Tantali sitim,Titij vulturē,ac martyrum tormenta,verum & inferorum cruciatus, quò an contriti essemus necne, periculum fieret, adeò vt si in peccata incidissemus,de nostro cum Deo in gratiam reditu, desperandũ ferè videretur; quòd magis talium apræhensione malorum, quàm Dei iniuria ac offensa, noster præmatur animus. Cum igitur illiusmodi tã rigidæ opiniones a mea quàm longè forent sententia, breuem hũc tractatum de Contritionis efficacia ac virtute,Illustriss.D.D.Cardinali prędicto, destinare decreui.

Quid

¶ *Quid Author tractare intendit.* *Cap. IIII.*

ET quoniam inter loquendum, tria consideratu digna tacta sunt, Primum quorum fuit, opinio dicẽtium contritionem cum voto sacramenti ad iustificationem non sufficere, Alterum, de comparatione facienda inter Dei offensam, & reliqua mala, Postremum, verba Illustrissimi D. Card. asserentis quanti uera cõtritio referret; Hoc primum statuendum est, quòd Deus quantum est ex se, paratus est omnes excipere peccatores; dummodo humiliter & ex corde ad ipsum pœnitentes confugiant; & quòd nullum est peccatum, quod contritionis lachrimis dilui non possit, & hæc in primo hoc tractatu fusius aperientur. Deinde, quòd per cordis contritionem absque oris confessione, cum uoto tamen sacramenti peccata dimittuntur, & de hoc, toto secundo tractatu agetur. Postremo deniq. loco & tractatu, de quantitate seu perfectione cõtritionis fiet sermo; ibiq; an necesse sit comparationem inter Dei offensam & reliqua mala admittere, aperietur.

¶ *Cur de Contritionis efficacia Tractatus inscribatur.* *Cap. V.*

QVONIAM verò huius oneris assumendi hinc sumpta est causa, vt ostendatur, quòd per contritionem cum sacramenti uoto culpa deletur, meritò de de contritionis efficacia inscribendus videtur. Ea

cap.108 enim est contritionis vis, ut dicetur ut quàm primũ legitima sit, culpam a corde depellat. Huius autem
cap. 18. argumentum, desumptum ex uerbis. Ezechielis prophetæ dicentis, *Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua.* Vel ex consimilibus eiusdem alio loco dicen-
cap. 15. tis, *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus suis, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor.* Ex quibus Prophetæ uerbis collecta putatur, notabilis illa ac uulgata sententia, *In quacumquè hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor*. Idest, in quocumq. temporis articulo, siue momento; ut sancti Patres nostri intellexerunt. Huius autem ratio est, quoniam (ut in Decretis habetur) eaq. sunt uer-
cau. 26. cap. His qui. ba Leonis primi ad Episcopum Foroiuliensem, [Apud Deum nullas patitur ueniæ moras, conuersio, dicente Dei Spiritu per Prophetam, Cum conuersus ingemueris, saluus eris.] Et ut ait B. Hieron.
De pœni. dist. 30. c. Mensuram. [Apud Deum non tam ualet mensura temporis, quàm doloris.] Et si (ut alijs placet) extracta sit talis sententia ex uerbis Isaie dicẽtis (ut modo diximus) [Cum conuersus ingemueris, saluus eris.] iuxta Septuaginta interpretationem. Et quàmuis in uulga-
Isa. 30. ta aditione prædicta uerba ita reddantur, *Si reuertamini & quiescatis, salui eritis.* sensus tamen in idẽ redit. Ac si dicatur. Si reuertamini præteritorum peccatorum pœnitendo, & quiescatis, ab eis de cętero abstinendo ac præcauendo, salui eritis. Et quoniam p̃dicta uerba, [In quacũq. hora peccator ingemuerit, non recordabor] a Sanctis Patribus & Doctoribus, ut uerba Domini, & uerba prophetica referuntur;

tur; tamquàm ex ore Domini prolata, toto hoc tractatu citabuntur. Ait enim Celestinns Papa (vt habetur ex Gratiano) [Dominus ad subueniendum paratissimus inuitat ad pœnitentiam, sic promittés peccatori, In quacumq. hora ingemuerit peccator, non recordabor.] Et distinct. prima, hęc habentur uerba, [Hoc idem probatur authoritate illa Prophetica, In quacumq. hora ingemuerit, &c.]

Decret. cau. 26. c. Agnouimus. De pœni. d p. Porro illi.

¶ Cur magis de efficacia contritionis, quàm pœnitentiæ, inscriptus sit. *Cap. VI.*

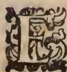
NON autem abre magis de efficacia contritionis, quàm de efficacia pœnitentiæ titulus appositus est. Primũ quidem, quoniam cum hæc vox, Pęnitentia, communis sit pœnitentiæ, quatenus est animi virtus, & pœnitentiæ quatenus est sacramentum: si de pœnitentiæ efficacia, illi fuisset inscriptio apposita, cuilibet prima fronte visum fuisset, quòd de efficacia sacramenti pœnitentiæ, (quod quidem sacramentum per sacerdotalem absolutionem perficitur) futurus esset sermo; quod certè Illust. D. Pompei quæsito nõ respondisset, nec satisfecisset. Est ergo mei instituti ac propositi loqui de contritione, prout est in mente, seu prout est effectus pœnitentiæ virtutis, quæ nil aliud est, quàm animi dolor ex admisso peccato, ob Dei offensam, conceptus: & non prout aliquo signo sensibili, seu exteriori manifestatur; quoniam sic accepta, est pars materialis, siue integralis sacramenti pęnitentiæ. Deinde verò, quoniam esse & ratio pœnitentiæ, quomodocunque sumatur;

primo

primo & maximè saluatur in contritione. Etenim pœnitentia (vt virtus) absque contritione siue animi dolore, nullius vel minimi ponderis est. Si vero consideretur (quatenus est sacramentum) oportet contritionem semper adesse actu cum cæteris pœnitentiæ partibus; sed non econuerso necesse est, omnes partes actu semper adesse. Sufficit enim aliquando solum votum seu propositum confitendi, & satisfaciendi ad culpæ deletionem. At vero contritionem, vel saltem attritionem, quæ cõtritio æstimetur, vt dicetur, semper actu oportet esse ad hoc,

ca. 101. 104. vt peccatum per pœnitentiam deleatur; alioquin pœnitentia insufficiens erit. Qua propter contritio æquiualenter tota pœnitentia est, cum quis scilicet confiteri non tenetur; vel quando non adest confitendi, & satisfaciendi facultas. Et iuxta hunc sensum intelligenda sunt verba illa. *In quacunq; hora peccator ingemuerit, non recordabor.*

Absque auxilio gratiæ, nemo à peccato resurgere potest. Cap. VII.

ET quoniam (vt ad rem & institutum, his breuiter decursis) reuertamur, vt ait Apostolus, *Gratia saluati estis*; ne inhæ- 1. Eph. 2.

resim Pelagij labamur, qui opinatus est, tum quòd initium fidei esset a nobis; tum quòd per solas naturæ vires, in Dei gratiam ac amicitiam reuocari homo possit, bene nobis ponderanda ac libranda sunt verba Concilij dicentis, [Cum excitãte Deo;] ac ea, quæ habentur Sessione eadem, vbi dum sermo est, de præparatione ad gratiam dicitur quòd,

quòd, (Disponuntur ad iustificationem, diuina *cap.6.*
gratia excitati, & adiuti.) Ex quibus profectò verbis habetur, Quòd homo in peccatũ lapsus, absq; auxilio gratiæ, à peccato resurgere nõ potest. Quæ propositio, sic a D.Th. probatur. Quoniam si homo per liberum arbitrium iustificari posset, vt ait Apostolus, *Gratis Christus mortuus esset;* quod qui *1.2.q.*
dem absurdum est, asserere, Et pro huius rei, quæ *106.art.*
magni ponderis est, notitia; vt sciamus dum pec- *7.Gala.2*
cati nexibus adstringimur, quàm enixè sit nobis Deus rogandus, vt suum nobis porrigat auxilium, cum Dauide dicentes, *Emitte manum tuam de alto,* *Ps.143.*
& eripe me; Notandum est, quòd licet homo, tum ex vi luminis naturæ, de quo ait Propheta. *Signatũ* *Psal.4.*
est super nos lumen vultus tui; tum etiam lumine fidei, de quo ait D. Paulus, *Donum Dei est,* co- *Ephes.2.*
gnoscere possit, Deum peccatis offendi, De offensis pœnitere, ac propositum in posterum præcauendi admittere, nisi tamen Deus speciali auxilio gratiæ suæ, cor eius ad peccati detestationem, & gratiæ desiderium excitauerit, nunquàm talis natu ræ dispositio ac præparatio, sufficiens erit ad iustitiam, & Dei gratiam consequendam, ita scilicet, vt necessariò, seu infallibiliter, vel certa, (vt aiũt,) lege, gratiam quis consequatur. Prior huius propositio *c.15.18.*
nis pars, inferius probabitur. Posterior uerò, proba *22.24.*
tur authoritate Magistri sentent. dicentis, [Id vero inconcussè teneamus, liberum arbitrium sine *2.dis.28*
gratia præueniente, & adiuuante, non sufficere ad iustitiam, & salutem obtinendam.] Cui sententiæ *1. 2. 9.*
Diuus Thomas subscribens ait. [Oportet præ- *109*
supponi, aliquod auxilium Dei interius ani- *6. c.*

mam

mam mouentis, siue inspirantis bonum propositum.

¶Quid significetur nomine Gratiæ, ac nomine specialis auxilij Dei. Cap. VIII.

Vò autem clarius ostendatur, quid significetur nomine gratiæ, quidue nomine auxilii specialis, quod ad gratiam consequẽdam necessarium diximus, aduertendum, quòd cum Deus hominem
c.7.2. creauerit (ut ait D. Petrus) ut diuinæ consors na-
c.1. turæ efficiatur: cum bonum illud, quod ab æterno Deus diligentibus se præparauit, sit adeò excellens & sublime, quòd non solum hominis cognitionẽ, verum & desiderium superat, dicente D. Paulo
1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi-*
1.2.q. *nis ascendit*; & D. Thoma quòd, [Vita æterna est
14. ar.2. quoddam bonum excedens cognitionem, & desi
c. derium hominis,] non solum homo eget Dei auxilio ad hoc, vt mens eius eleuetur ad talis boni cognitionẽ: verũ; & ad ipsius consequutionẽ. Talis autẽ boni cognitio per fidẽ nobis donatur, dicẽte D.
Heb.11. Paulo *Fides est substantia rerum sperandarum; & argumentum non apparentium;* Eius vero adeptio per
Rom. 6. gratiam tribuitur, dicente eodem Apostolo, *Gratia Dei, vita æterna*. Quæ quidem gratia, subtilioribus scolasticis definitionibus omissis, nil aliud est, quàm, Donum quoddam acauxilium, quod absq; nullis hominis meritis, Deus ipsi elargitur, ac porrigit. Quo nobili ac diuino dono homo decoratus, efficitur amicus, gratus, ac familiaris Deo; cum sit

nodus

nodus quidam, siue nexus, quo anima Deo iungitur ac unitur, dicente D. Paulo, *Qui adhæret Domino, vnus cum eo spiritus efficitur.* Et hæc uocatur a Theologis, gratia habitualis, siue iustificans. Ob id autem tale auxiliū, quo anima Deo iungitur, speciali quadam prærogatiua, gratia uocatur; tum quoniā non ex merito, sed ex gratia datur; idest, quia nihil boni ante feceramus, ut eam mereremur, ut ait B. Aug. contra Pelagium: tum etiam quoniam ob id a Deo homini datur, ut amicus, carus, ac gratus Deo reddatur; utque tandem fruatur gloria ac beatitudine, qua Deus beatus est. Quoniam uero forma, non nisi in benè disposita aptaq; materia introducitur, ad hoc ut sit quis dispositus ad tale bonum suscipiendum (cuiusmodi est gratia) Dei speciale auxilium ad id requiritur; quod quidē nihil aliud esse dicimus, quàm gratuita quædam Dei motio, siue bona inspiratio, qua Deus cor hominis tāgit ac mouet, ut relicto peccato, ad gratiæ statum reuertatur; utque ea exequatur, quæ ad salutem, & iustificationem suam spectant. Hoc autem speciale auxilium a B. Aug. & Magistro sentent. uocatur quandoque gratia præueniēs; a D. Thoma, gratia preueniēs siue operatio ac motio Dei interior, siue auxilium Dei gratuitum, a Patribus autem Concilij Trident. tum gratia præueniens, tum excitatio Dei, ac diuina gratia appellatur. Et de hoc auxilij genere loquēs Propheta dicit, *Misericordia eius, præueniet me.* Nomine ergo specialis auxilij intelligitur gratia Dei præueniens, siue diuina quædam motio, qua cor hominis a Deo tangitur, ac mouetur, siue interius per bonas inspirationes: siue exterius per pœnas & flagella;

1. Cor. 6.

1. p. q. 62 ar. 2. 3.

Sess. 6. c. 14. & c. 6.

Psal. 58

quibus mens nostra, tum ad proprij reatus cognitionem, tum ad diuini auxilij implorationem excitatur, dicente Propheta, *In die tribulationis meæ, exquisiui Deum.*

Ps 76.

¶ *Gratia præueniens omnibus datur; non autem gratia iustificans.* Cap. IX.

CVm ergo duplex sit auxilium, quo ad beatitudinem consequẽdam egemus; auxilium scilicet speciale, seu diuina motio, & gratia iustificans; hoc inter prædicta reperitur discrimen, quòd primum auxilium omnibus impenditur, nullique à Deo denegatur, quantumuis impuro ac criminoso: cum nullus sit, qui non incitetur à Deo ad bonum; & ad gratiæ præparationem; adeo quòd nec obstinatus Pharao, nec scelestissimus Iudas, tali destituti sunt auxilio. *Ego sto ad ostium, & pulso; si quis aperuerit, intrabo;* dixit Christus, de tali auxilio loquens. Dicens, *Ego sto ad ostium*, promptum ac paratum se ostendit. Dicendo, *Pulso*, frequentiam, & assiduitatem ostendit. Dicendo, *Si quis*, ostendit se illud omnibus liberè proferre. Dicendo, *Aperuerit*, ostẽdit quòd est in hominis facultate, diuinæ motioni obsequi, vel resistere; se (supposito illo speciali auxilio) ad gratiam præparare; vel illi impedimentũ præstare. Dicens, *Intrabo*, ostendit quòd quantum ex se est, paratus est intrare; si obstaculum siue impedimentum non adsit. Peccatricis animæ cor, quot bonis inspirationibus a Deo tangatur, quibus vrgeatur stimulis, ac pungatur aculeis, quo e pec-

Apoc. 3.

cati

cati se eripiat vinculis, quilibet in seipso, dum peccati seruitute adstringitur, experiri pôt. Vt enim ait Beda, [Sequitur eum vindex conscientia, quæ ei semper inhæret excrucians eum; nec vel ad modicum cessat grauissimis agitare stimulis; quos peccatorum subministrat recordatio.] Aliud autem auxilium, nempe gratia iustificans, & si omnibus proferatur, dicente Christo, *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat;* non tamen omnibus datur, postquàm in peccatum inciderunt; sed tantum omnibus se ad ipsum præparantibus, dum sibi à Deo offertur. Quòd autem nō omnibus detur, uerba Christi de Tyrijs, & Sydonijs dicentis, quòd si tale genus gratię recepissent, *In cinere, & cilicio pœnituissent,* optimè ostendunt. Quòd autem tale auxilium non omnibus detur, in causa est peccatoris obduratio, siue mentis obstinatio, quæ bene uti libero arbitrio negligit, & generali Dei motioni obsistit; ut etiam inferius dicetur.

Super c. Ioan. 7.

Ioan. 7.

Luc. 10.

c. 11. & 35.

¶ *Deus quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare.* *Cap. X.*

ET quàmuis gratia iustificans non omnibus detur; nulli tamen denegatur; dūmodo quis sit eam recipere dispositus. Hæc uidetur esse doctrina D. Thomæ dicentis quòd, [Deus quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare,] dicente D. Paulo quòd, *Vult omnes homines saluos fieri*, Et scribens super Epistolam ad Hebræos ait quòd, [Gratia Dei nulli deest; sed omnibus, quantum in se est, se cōmuni-

3. con. c. 159.

1. Tim. 2

c. 12. l. 3.

municat, sicut nec sol deest oculis cæcis.] Ergo quemadmodum sol quantum ex se est, omnium oculis lucem administrat; sic & Deus quantum ex se est, omnibus gratiam largiri semper est paratus; dummodo ipsi inspiranti obedire, & obsequi uelimus. Quapropter, non potest peccator conqueri quòd non potest pœnitere, conteri, de peccato dolere, de uita in melius commutanda statuere, ac peccatorum ueniam sperare; cum Deus quantum ex se est, paratus sit omnibus gratiæ lumen largiri.

¶*Declaratur prædicta propositio D. Thomæ, Deus paratus est &c.* Cap. XI.

Dubiũ. T dicet quis. Quo nam pacto dicitur Deus paratus esse quantum ex se est, omnibus gratiam dare, cum ut habetur Zachariæ 7. Deus dicat, *Clamaui, & non audierunt; ipsi quoque clamabunt, & non exaudiam*. Huc accedit, quod ut infra dicetur, multi Dei gratiam, & misericordiam implorant; quorum tamen uota reijciuntur. Si ergo auxilium petentibus, gratiam scilicet, abnegat; quo pacto dicitur, quòd sit omnibus eam dare paratus?

Tract. 2. c. 35. & Tract. 3. 30.

Solutio. Ad hoc respondetur, Quòd Deus dicitur paratus esse omnibus gratiam largiri; quoniam quantum ex se est, omnibus præbet auxilium, quo peccatoris cor instigatur ad bonum, & ad gratiæ præparationem; quod quidem auxilium, ut superius dictum fuit, nulli Deus denegat. Et quoniam, ut inferius dicetur, homo liberè a Deo mouetur; hinc est, quòd aliqui diuinę illi motioni obsequentes cum

cap. 9. cap. 38.

D. Paulo

D.Paulo dicũt, *Domine quid me vis facere?* & talibus gratiam conferre semper est paratus; Alij autem diuinæ illi motioni resistentes dicunt Deo, *Recede a nobis*, & talibus meritò gratia negatur. Quapropter & iustè homini imputatur; si gratiam, & uirtutes eam comitantes, non recipiat. Et ideo benè ait D. Thomas quòd, [Illi soli gratia priuantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant.] Quod quidem impedimentum, ut habetur ex D. Tho. uel est gratię recusatio, more illorum de quibus ait scriptura, *Vocaui & renuistis*; vel negligens ad gratiam pręparatio; ueluti fatuis illis uirginibus, de quibus Matth. 25. fit sermo, accidisse comperimus; uel denique peccatum, saltem originale, ut ipsemet D. Tho. ait. Omne namque peccatum gratię impedimentum præstat; ut idem D.Tho.3.con.gen.dicit. Et quãuis D.Tho.dicat, quòd aliquem carere gratia ex duobus contingit; [Tum quia quis non uult eã recipere; tum quia Deus non illi infundit, uel nõ uult illi infundere;] ex quo alicui uideri fortè poterit, quod causa priuationis, siue carentiæ gratiæ non sit homo, qui obicẽ ponit, quin potius Deus, qui eam præbere non uult; & ob id, quòd gratiã conferre non semper sit paratus; respondet Diu. Tho. quòd, [Horum duorum talis est ordo, ut secundum non sit, nisi ex suppositione primi.] Ergo causa quare Deus non infundit gratiam, seu infundere nolit, est; uel quia homo non uult eam recipere, uel quia negligenter ad eam recipiendam, se præparat, quia scilicet non facit, quod in

Act. 9. *Iob. 21.* *3. con. c. 159.* *1. d. 40. q. 4. art. 2. c.* *Prou. 1.* *2.2. q. 2. 5. ad 1.* *c. 161.* *1. d. 40. q. 4. ar. 2 c.*

se est, debitè se ad gratiam præparando. Qua propter meritò dicitur, quòd illi soli gratia priuantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum prę́stant, & quòd Deus paratus est, quantum ex se est, omnibus gratiam largiri. Hęc autem D.Tho. sententia, desumpta esse uidetur ex doctrina D. Aug. qui ea D.Pauli uerba pertractans. *Contemplantes ne quis*
Heb.12. *desit gratiæ Dei,* ait quòd, [Licet Deus semper paratus sit gratiam dare, tamen nostrę prauitatis uitium, sępe repellit.]

¶*Declaratur authoritas Zachariæ, Clamaui, & non audierunt.* *Cap. XII.*

7. AD authoritatem Zachariæ, iuxta aliquorum placitum dicitur, quòd non intelligitur de culpa, sed de pœna, quę peccatis debetur; quę quidem, ut se iustum ac malorum ultorem ostendat, Deus interdum non uult ignoscere. Et iuxta hunc sensum, Ieremię roganti pro flagellis a populo Ierosolimitano amouendis dictum fuit, *Noli orare pro*
14. *populo hoc, quoniam non exaudiam te*, Vt etiam in-
c.87. fra dicetur. Si autem ad culpam referatur, intelligitur de illis, qui gratiam ac remissionem peccatorum petunt, non ex displicentia, aut odio peccati, quo tam pium Patrem offenderunt, ab eiusque
*Tract.*2. amicitia separati sunt: sed magis ob pœnas, quas
c.35.& ob commissa scelera, se commeruisse prospiciũt,
*Tract.*3. ut latius de similibus dicetur. Et quia non uerè, &
c.30. ex corde eos peccati pęnitet, iure de talibus uerba

faciens

faciens Dom nus ait, *Clamaui & non audierunt, ipsi quoque clamabunt, & non exaudiam;* in eisque illud D.Iacobi dictum verificatur, *Petitis & non accipitis, eo quòd malè petatis.* Duplici ergo de causa, dicitur Deus paratus esse omnibus gratiam dare. Quarum prima est, quoniam lumen gratiæ omnibus offert; & non solum offert, verũ & quãdoque mouet, & instigat, vt se homo ad gratiæ receptiorem præparet. Altera uerò, quoniam paratus est eã omnibus dare, qui ex cordis affectu ac synceritate eam petunt; videlicet ut iugum diaboli excutiant, Deique amicitia fruantur. Vnde & Dauid cum dixisset, *Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum,* statim subdidit, *Omnibus inuocantibus eum in veritate;* Tunc autem Deus in veritate inuocatur, cum auxilium gratiæ ex displicentia peccati, & ob Dei amorem ab eo imploratur.

c.4.

Ps.144.

¶*Gratia incitans seu præueniens, sola non sufficit.* *Cap. XII.*

Iuina autem illa motio, quam necessariam diximus ad hoc, ut sit quis dispositus ad Dei gratiam suscipiendam: & si in seipsa considerata sufficiens sit; respectu tamen liberi arbitrij saltem, plerumque inefficax ac insufficiens redditur; siue per eam non fit homo ad gratiam recipiendam dispositus; sed tunc tantum, quando Deus per motionem illam, cor hominis efficaciter

Cap.7.

citer mouere intendit. Hoc autem ob id dicitur, quoniam videtur esse doctrina D.Tho.quòd non omnis motio,qua Deus cor hominis mouet, ut a peccato resurgat,ad hoc ordinatur, ut verè & infallibiter homo gratiam recipiat, uel propter libe ri arbitrij dissensum; vel ob præcedentis peccati pœnam; sed tunc tantum,quando Deus, qui pro voluntatis suæ beneplacito cor hominis mouet,di

Prou. 21 cente scriptura quòd, *Quocunque voluerit uertet*

Ier. 18. *illud*; & quòd, *Sicut vas in manu figuli, sic vos in manu mea;* verè & efficaciter cor hominis mouere intendit, eiquè gratiam conferre; & tunc infallibiliter ipsam consequetur. Et hoc est, quod

1.2.*q.* ait D.Tho. [Vnde si ex intentione Dei mouentis

112.*ar.* est,quòd homo,cuius cor mouet, gratiam conse-

3.*c.* quatur,infallibiliter ipsam consequitur: quoniam intentio & propositum Dei deficere non potest.] Et talis intentio seu uoluntas Dei ordinantis motionem suã ad id,ut hominis cor, preparetur, seu disponatur ad gratiæ receptionem, auxilium Dei efficax uocatur. Quod autem non omnis diuina motio suum sortiatur effectum,ita vt verè quis gratiam recipiat,qua a peccato resurgat, id uel autho

Prou. 1. ritate scripturæ dicentis, *Vocaui, & renuistis*, pro

Act. 7. bari potest D. quoque Stephanus Iudæos increpans aiebat, *Vos semper Spiritui sancto restitistis.* Quid plura? Quoties bonis inspirationibus cor nostrum a Deo tangitur, ut a peccato desistat, vel exurgat, & tamen internas illas Dei voces audi-

Zach. 7. re contennimus? *Posuerunt cor suum vt adamantem ne audierent legem;* ait scriptura.

Cur

¶*Cur homini imputatur si gratia caret.*
Cap. XIIII.

AT dicit quis. Si diuina illa motio, qua cor hominis mouetur ad gratiæ receptionem non est efficax, cur homini imputatur ad culpã, si gratiam nõ recipit? Nulli enim imputandum uidetur, si non id habet, quod ab altero dependet. Ad hoc dicitur, quò det si talis motio non sit efficax, est tamẽ sufficiens ad hoc, ut possit quis se ad gratiæ receptionem præparare. Si autem vel diuinas illas inspirationes abijcimus, vel in eis exequendis negligentiores sumus, & generalem illam, seu communem gratiam reijcimus, meritò nobis culpa imputanda erit. Sicut enim, si Sole mundum illuminãte oculos uel fenestras quis claudat, & ob id damnum incurrat, meritò sibi culpa imputari debet, ita si si diuinas illas inspirationes uel reijcimus, uel exequi nolumus, meritò nobis culpa imputari debet. Non sufficit ut hominis uita conseruetur, ut sibi cibus offeratur; sed necesse est, ut dentibus prӕmatur, deglutiatur, ac in stomacum recipiatur. Non sat est, ut cor hominis a Deo bonis inspirationibus tangatur; sed oportet facere quod inse est, eas scilicet recipere, ac executioni mandare. Qua propter meritò cuilibet imputabitur, si gratiam non recipiat; cum ob culpam suam, quilibet carentiæ ac priuationis gratiæ, causa extiterit. Et in hoc sensu D.Tho. propositionem illã,

3. con. c. 159. [Nulli videtur imputandum , quod ab altero dependet] asserit esse falsam ; quando uidelicet ex sua culpa, quis est priuationis causa. Et hoc est, Malo. q. 2. ar. 5. ad 8. quod ait D.Tho.quòd , [Non habendo charitaté non meremur pœnam, quia ex carentia habituũ non demeremur ; sed ei ponendo obstaculum , sic licet omittendo , uel committendo.] Per omissionem significatur hominis neglıgentia ad gratię præparationem: per commissionem uerò, recusatio Cap. 11. eiusdem , ut superius dictum fuit. At dicet quis. Si gratia tantum datur ex hoc, quòd aliquis non ponit obstaculum, ergo habere gratiam ex solo dependet libero arbitrio, quod est error Pelagij. Ad Heb. c. 12. l. 3. Ad hoc respondetur iuxta doctrinam D. Th. ꝙ hoc ipsum, ꝙ aliquis non ponat obstaculum gratiæ, ex gratia procedit.

¶Homo per liberum arbitrium, aliquo modo peccati dolorem admittere potest. Cap. XV.

Cap. 7. Vid nomine auxilij specialis, quidue nomine gratiæ habitualis intelligatur, declarato: restat, ut quę superius probanda promisimus, aperiamus, Nimirum, ꝙ homo sola natura facultate adiutus, Sess. 6. Can. 3. l. 1. c. 22 d. 17. q. 2 ar. 5. potest de offensa Dei dolere , ac propositum satisfactionis, & in posterum præcauendi, quàmuis ut verbis Concilij vtamur , [Non sicut oportet,] admittere . Hanc propositionem, tum in libro de Natura & gratia , tum etiam super quartum sentent. (pluribus eius rationibus tacitis) pulchrè

R. P.

R. P. Magister Dominicus Soto, confirmare ac corroborare conatur. Quoniam ſicut naturali lumine dolere poſſumus de offenſis alicui amicorum illatis,cum propoſito ſatisfaciendi, ac in poſterum ab eiſdem præcauendi : cur etiam peccator fidelis,qui fidei lumine Deum cognoſcit,iniuriarum Dei pęnitere non valeat, peccatorumque remiſſionem optare, cum diligere Deum ſuper omnia, ſaltem quatenus principium eſt, finiſque naturæ, ſit homini veluti connaturale? Et quoniam locus hic non minimi ponderis eſt; cum aliqui liberum arbitrium adeò eneruare conétur, ut hominem abſque gratuito Dei auxilio nullum prorſus bonum morale efficere poſſe putét:quod tamen a ueritate alienum eſſe oſtendetur;quo prę dictæ huius propoſitionis ueritas clarior reddatur; ſummatim aperiendum eſt, Primum, quòd homo ex naturæ facultate poteſt in cognitionem peccati peruenire, Deinde, quòd peccatum eſſe contra legem Dei ęternam, & contra ius naturę cognoſci poteſt, quapropter & quòd ab eo eſt abſtinendum, Poſtea, quòd gentiles peccatis Deos offendi putabant, Ac demum quòd erratorum a Dijs ueniam precabantur. His enim cognitis facile admodum dictorum ueritas patebit; cum peccator fidelis, deterioris conditionis ęthnicis cenſendus non ſit, cum fides non deſtruat, quin potius perficiat naturam: Et quæ lumine naturæ de diuinis cognoſcuntur; ab intellectu fidei lumine illuſtrato, clarius ac apertius percipiuntur,quàm lumine naturæ tantum.

Cap. 19. 21.22. 24.

¶*Peccatum naturæ lumine cognoscitur; quidvè sit illud naturæ lumen.* Cap. XVI.

Orum autem primum, ꝙ scilicet pec catum naturę lumine cognoscatur, saltem quatenus peccare est a recta rationis linea, seu a iure naturę defi-
2. cere, patet. Exponens namque Glosa illud D.Pauli ad Romanos, *Gentes, quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex*, ait ꝙ [Si non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalem, qua quisque intelligit & sibi conscius est quid sit bonum, & quid sit malum.] Vt autem pateat quid sit illud naturę lumē, quiduè lex naturalis, qua peccatum cognosci dicimus: sciendum ꝙ duplex est lumen, quo hominis mens a Deo illustratur ac illuminatur; Lumen videlicet naturale, & supernaturale, seu infusum. Lumen super naturale illud est, quod Deus speciali munere largitur hominibus, quo mens eleuatur ad cognitionem eorum, quę pœnitus supra naturam sunt: cuiusmodi est, cognoscere mysterium Trinitatis, ꝙ Deus in principio creauit cęlum & terram, quòd Dei filius ex Virgine carnē sumpsit, & ea denique omnia, quæ fidei articulis continentur, & de quibus scriptura loquitur ꝙ, *Plura su-*
Eccle.3. *pra sensum hominis ostensa sunt tibi.* Et tale vocatur, lumen fidei, quo mediante sui notitiam Deus
1.Sap. hominibus tribuit, dicente scriptura quòd, *Apparet his, qui fidem habent*. Quod quidem lumen

non

non omnibus datur, sed illis tantum, quibus placitum fuerit Deo illud tribuere, dicente D. Paulo ꝙ, *Fides donum Dei est*. Lumen autem naturale, *Ephes. 2*
est lumen intellectus agentis & rationis, cuilibet homini, vt ait D. Tho. a Deo in creatione insitum: *Opusc. 4. prin.*
quo homo incognitionem naturaliter cognoscibilium, & operabiliũ peruenire potest. Cũ enim intellectus fertur ad cognoscibilium contemplationem, cognoscit Deum esse, intelligentias, seu Angelos, animæ immortalitatem & similia. Cum uerò se ad operabilia conuertit, cognoscere potest bona & mala, iusta uel iniusta, honesta & turpia, fugienda & prosequenda. Hoc etiam lumine inter cętera, cognoscuntur tria, quę sunt ueluti tres leges nobis insertę & congenitę, & sunt tria principia in genere morum. Primum quorum est, Bonum agendum, & malum uitandum. Alterum, Quod tibi fieri non uis, alteri ne feceris; & hoc a Christo, lex naturę uocatum est. Qua sanè lege, *Matth. 7*
quid bonum, quid malum; quod bonum faciendum, malum fugiendum, clarè quisque prospicere potest. Cum enim quilibet naturaliter bonum appetat, malumque refugiat; id bonum esse cognoscet ac agendum, quod sibi fieri optat; malum uero ac euitandum, quod refugit ac horret. Quapropter propheta Dauid talis legis ignorantiam *Ps. 4.*
prętẽdẽtibus ac dicentibus, *Quis ostendit nobis bona*? Respondet dicens, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Tertium uero principium *1. 2. q. 91. art. 2. c.*
siue tertia lex est, Nullum malum impunitum, & nullum bonum irremuneratum: Deum enim esse
& re-

& remuneratorum (ut sancti Patres docent) naturaliter cognoscitur. Et ideo loquens Deus ad
Gen.4. Cain dixit, *Nonne si bene egeris recipies; si autem malè, statim peccatum tuum foribus tuis adérit?* Veluti si naturę lumine Cain agnoscere potuisset, Deum boni remuneratorem, ac mali uindicem. Qua propter & gẽtiles naturali lumine moti eos, qui probè uel impiè uixissent, uel in hac, uel in alia uita, prẽmia assequuturos, uel pœnas soluturos putabant; vt Tantali, Ixionis, Sisyphi, ac Tityj exemplis videri potest. Et dę huiusmodi lumine
Rom. 2 ait Apostolus, quòd gentiles habebant legem scriptam in cordibus suis. De hac quoq; naturæ lege, quæ omnium humanarum legum rectè conditarum adinuentrix, & parens est; & de qua dicunt
1.2.q. 91.ar.3. Theologi, quòd est impressio, seu participatio quędam legis æternæ in homine, nec est res ab æterna lege diuersa, verba faciens Cicero eam cælestem legem vocat dicens, [Non esse hominum
2. de legibus circa princip. sententijs excogitatam, nec scitum aliquod populorum; sed æternum quiddam, quod vniuersum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia; quam Dij humano generi dederunt.] Naturali igitur lumine, in peccati cognitionẽ potest perueniri.

¶ *Lumine naturali peccatum contra Dei legem esse cognoscitur.* Cap. XVII.

QVòd autem eodem naturali lumine peccatũ quatenus est contra legem naturæ, & cõtra legem

legem Dei æternam cognoſci poſſit, Tullij teſtimonio hoc probatur. Ait enim de adulterio Sexti Tarquinij verba faciens. [Nec ſi regnante Tarquinio, nulla erat Romæ ſcripta lex de ſtupris, iccirco non contra illam legem ſempiternam, Sextus Tarquinius Lucretiæ Tricipitini filiæ vim attulit. Erat enim ratio profecta a rerum natura, & ad rectè faciendum impellens, & a delicto auocans; quæ non tum demum incępit lex eſſe cum ſcripta fuit; ſed tunc, cum orta eſt. Orta eſt autem ſimul cum mente diuina. [Quàmobrem lex vera atque princeps, apta ad iubendum, & ad vitandum, ratio eſt recta ſummi Iouis.] Cum ergo legi Dei, & naturæ peccatum obſtare agnouerint, meritò etiam euitandum cognoſcere poterant. Quapropter & ipſemet Cicero, aiebat. [Peccare certè nemini licet.] Rationem autem in libris officiorum oſtendit, quoniam vt ipſe ait, [Peccare ſemper turpe eſt.] Quàm autem peccatum euitandum foret, his patefecit verbis, [Præter culpam & peccatum nihil poteſt homini accidere, quod ſit horribile, atque pertimeſcendum.] Nonne & Socrates ipſe peccatum, vt rem turpem horrens atque deteſtans aiebat, [Si ſcirem Deos ignoſcituros, & homines ignoraturos, adhuc peccare dedignarer ? Quam etiam Socratis ſententiam, idem Cicero probans dicebat, [Certè ſi omnes Deos, hominesque cælare poſſemus, nihil tamen auarè, nihil iniuſtè, nihil libinosè, agendum eſt.]

l. 2. de legibus circa principium.

Parad. 3 2.

Offi. 3.

¶ *Gentiles peccatis Deos offendi putabant, eorumque ab eis veniam precabantur. Cap. XVIII.*

Vòd verò hominum flagitijs ac sceleribus Deos offendi gentiles crediderint, eaque vlcisci, ostenditur verbis Homeri dicentis de Ioue,

Odis. x. *Iuppiter homines inspicit, & punit quicunq; peccat.*

Cui etiam sententiæ eius imitator Virgilius hærens dicebat,

Aene. I. *Sperate Deos memores, fandi, atq; nefandi.*

Nonne (reliquis omissis exemplis, cum capta a Romanis Carthagine, miles quidam Apollini auream vestem detraxisset, Teste Valerio Maximo, lib. I. de Neglecta Relig. manus militis inueste inclusæ, & abscissæ sunt repertæ? Quòd denique erratorum a Dijs veniam precarentur, quod pęnitentis animi indicium est, eosque orationibus, thuribus, ac sacrificijs placatos sibi reddere curarent, qui gentilium libros, & carmina legerint compertissimum habent. Dixit enim illorum quidam.

Ouid. 5. Fast. *Sæpe Iouem vidi, cum sua mittere vellet.*
Fulmina, thure dato continuisse manum.

Alibi quoque ait.

I De Pōto. *Sæpe leuant pœnas, ereptaq; lumina reddunt.*
Cum bene peccati pœnituisse vident.

Hominis

¶Hominis pœnitentia per liberum arbitrium, ostenditur. Cap. XIX.

SI ergo gentiles,qui Deum,vt est obiectum beatitudinis:peccati, & pœnitentiæ veram rationem non cognouerunt; quòd videlicet peccato Dei amicitia violatur; & quia pœnitentia peccatum deletur, ac in Dei amicitiam,& gratiam homo reuocatur; sed tantum quatenus est virtus quædam moralis, qua peccatum, inquantũ rectę rationi aduersatur cognoscitur, & quòd peccato Deus,ut iustus offenditur; adeò naturæ lumine peccatum detestati sunt, & malè actæ prioris vitæ,vel alicuius facti displicentiam habuerunt; cur peccator fidelis præstare id minimè valeat; cũ Dei iustitiam,& clementiam,quàmque peccatum Deo displiceat,sibique aduersetur lucidius agnoscatur?Et de hac humani animi pœnitentia per liberum arbitrium acquisita, loquens Origenes de pœnitentia Iudæ ait, [Vnde est quòd Iudas peccatum suum cognoscens dixit, *Peccaui tradens sanguinem iustum*, nisi ex bona plantatione mentis, & seminatione virtutis, quæ seminata est, in qualibet rationali anima?] Potest ergo homo per liberum arbitrium peccati pœnitudinem (etsi imperfectam) admittere. *Trac.* 35 *Matth.* 27.

Præt. 2. Quærens D.Tho. An præparanti se ad gratiam necessariò detur gratia ; ita respondet. Quòd præparanti se per diuinam motionem necessariò, 1.2.*q.* 112.*art.* 3.

cessariò, id est infallibiliter, confertur gratia; non autem præparanti se per liberum arbitrium. Vbi (vt apparet) D.Tho. non negat, quòd homo per liberum arbitrium, quo ad substãtiam actus, siue quo ad ipsam rei duntaxat actionem, & solam externam rei gestæ executionem, non possit ea efficere, quæ homo gratiæ adiutus auxilio efficit; sed hoc tantum asserit, quòd non ita efficaciter ea præstare valet, vt ei infallibiliter gratia conferatur. Et tamen ad gratiæ præparationem, tum displicentia commissi peccati, tum de cætero ab eo abstinendi propositum, exigitur. Naturali igitur lumine, peccati pœnitere poterit.

4. d. 17. q. 2 ar. 2 q. la 6 c. ca. 107. ¶Præt. 3. Loquens D.Th. de attritione (quam contritionem informem vocat) dicit attritionem esse, quando quis cogitat de peccato & dolet. Cũ ergo (vt dicetur) attritio ex facultate naturæ haberi possit, cur non eiusdem naturæ potestate, poterit quis de peccato dolere, in quantum peccatũ malum est, siue Dei offensiuum?

c. 36. ¶Adhuc 4. Vt inferius dicetur; Deus facienti quod in se est, etiã per liberum arbitrium, ex sua benignitate gratiam non denegabit. Id autem absque peccati dolore, & correctionis proposito fieri minimè valet: Igitur aliquo pacto per liberum arbitrium pœnitere aliquem poterit.

¶Præt. 5. Liberi arbitrij, & operum ab ipso proficiscentium in sufficientia, in hoc tantum a Patribus Concilij aduersus Pelagium damnata est; Quòd homo nedum exequi, verum nec cogitare aliquid valet, quod gratiæ meritorium sit; num-

quàm

quàm tamen dixerunt Patres, quòd nullum peccat dolorem, & propositum ab eo abstinendi, admittere non posset. Cumque Pelagius diceret, ꝙ Deus esset acceptor personarum, si facienti quod in se est per liberum arbitrium, gratiam negaret; numquàm Patres Pelagio in hoc contradixerunt, quòd dolorem de peccato, & propositum ab eo abstinend. (quod est facere quod in se est per liberum arbitrium) admittere homo non posset; sed aliter (ut dicetur) sibi respondebant. Quod c.17.
certè signum est, hominem per liberum arbitriũ (saltem imperfectè) id posse efficere. Quapropter & Patres Concilij Tridentini, priorum sanctorum Patrum uerbis, & consensui inhærentes, cum de hominis insufficiẽtia respectu gratiæ obtinendæ uerba facerent, non quemlibet pœnitendi actum libero arbitrio abstulerunt; sed tantum verum, perfectum, & efficacem dicẽtes, [Si quis Seß.6.
dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspira- Can.3.
tione, atque eius adiutorio, hominem pœnitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.] Adeò ut non intellexerint Patres de qualicumque odio ac peccati dolore, sed de sufficienti, & efficaci, ad quem certè naturæ vires assequendum, nullo pacto satis esse asserimus. Cum ergo naturæ lumine Deus cognoscatur, dicente D. Paulo, *Inuisibilia Dei per ea quæ fa* Rom.2.
cta sunt, a creatura mundi conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, peccatumque quatenus est contra legem Dei, vt Tullij testimonio c.17.
diximus, cognosci possit; cur sicut de offensis

amici

amici tristamur (vt ad rem propositam reuertamur) de offensis ac iniurijs Dei, aliquo pacto pœnitere non valebimus? Cur autem magis moueamur his, quæ sensibus subiecta sunt, quàm spiritualibus, magisque amici offensis, quàm Dei iniurijs prænamur, inferius ostendetur.

Tract. 3. c. 16.

¶Quædam prædictis obijciuntur. *Cap. XX.*

His quæ diximus, dicet fortè quispiam D. Pauli doctrina aduersari videtur, cum ait, *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra, ex Deo est.* Dolere autem de offensa Dei, & eiusdem emendationis propositum admittere, optima, sanctaque res est; Videtur ergo quòd absque speciali Dei auxilio, nullam peccati displicentiam concipere possimus.

2 Cor. 3.

¶Præt. 2. Scribens B. Aug. contra Pelagianos ait, [Neque potest homo aliquid boni velle; nisi adiuuetur ab eo, qui malum nō potest velle] hoc est a gratia Dei.

1.2.q. 109.art. 2. ¶Præt. 3. Ait D. Tho. Quòd homo absque gratia nedum facere, verum nec velle aliquod bonū potest. Igitur absque gratuito Dei auxilio, nec de peccato admisso dolorē concipere, nec voluntatem illud in posterum excludendi, admittere poterit.

Homo

¶Homo per solum generalem Dei concursum, potest aliqua bona moralia agere.
Cap. XXI.

Erum contra hæc, quæ obiecta sunt, est authoritas D. Ambrosij dicentis, [Et si voluntas hominis ante iustifica tionem deprauata sit, volendi tamen vim non amisit, quòd nihil tam sit in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas, seu ipsum velle.] Ergo in nostra situm est facultate, & admissi peccati dolorem, & illius correctionis propositum (quàmuis imperfectè) adhibere. *lib. 3. de vocatione gentium.*

¶Præt. 2. Hæc est naturæ lex, vt ait Christus, *Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Cum autem naturali appetitu, quilibet optet sibi opem ab omnibus ferri, & a nemine lædi, cur non poterit erga proximos quis sic esse affectus? Cum igitur velle alteri prodesse, & neminem iniuria afficere, æquum bonumque sit, ergo naturali lumine de bono exequendo cogitare poterit, illudq; exequi. *Matth. 7*

¶Præt. 3. Scribens B. Paulus ad Rom. Philosophos gentiles, mundiquè sapientes damnat, quòd cum Deum naturali lumine cognouissent, *Non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt,* sicut talis naturæ lumine prospicere poterant. Cum igitur Deum venerari, ipsique pro acceptis beneficijs gratias referre optimum sit; idque natura duce aliquo modo exequi possit, igitur, & velle, & *Primo.*

operari aliquod bonum morale, per ſolas naturæ vires, poſſumus.

¶Præt. 4. Deum ſacrificijs venerari ad religionem pietatemque ſpectat, & tamen (vt ait Philo-
Ethic. 1. ſophus) Sacrificium ineſt homini a natura. Eius namque inſtinctu nedum Abel & Cain, verum & quæuis alia natio, aliquo ſacrificij genere Deum venerata eſt; vel ſaltem illos quos errore ducti, Deos ipſi putabant.

¶Huc accedit. 5. Quòd honorare parentes, erga amicos gratum ſe oſtendere: propriæ vitæ ob patriæ ſalutem non parcere: iniuriarum obliuiſci, ac inimicis ſe dementem exhibere, ſunt actus nõ mediocris virtutis; quæ tamen gentiles veri Dei cognitione carentes, ſolo naturæ lumine peregiſſe comperimus.

1.2.q. ¶Præt. 6. Loquens D. Tho. de homine in ſtatu
109.art. naturæ corruptæ ait, Quòd poteſt per uirtutem
2.c. ſuæ naturæ aliquod bonum particulare agere, nõ tamẽ totum bonum naturę ſuæ proportionatum, ſiue connaturale, ita vt in nullo deficiat, quemadmodum poterat homo in ſtatu naturæ integræ, ſicut fuit in primo parente ante peccatum. Ex cuius articuli doctrina (vt ibi Caietanus admonet) habetur, quòd homo in ſtatu naturæ corruptæ poteſt per ſua naturalia, quantum eſt ex ſufficientia operatiuæ virtutis, operari aliquod opus moraliter bonum, licet non poſſit vniuerſum opus bonum moraliter facere. Et Arti. 4. eiuſdem Quæſt. Quęrens an homo per ſua naturalia poſſit præcepta legis implere dixit, Quòd homo in ſtatu naturæ

integræ, poterat omnia mandata legis implere; in ſtatu autem naturæ corruptæ, non poteſt omnia. Adeò quòd natura integra, & corrupta non differunt in hoc (vt Caietanus ait) quòd illa poſſet omnes ſuos actus bonos facere, iſta nullos; ſed in hoc eſt differentia; quòd illa omnes & ſingulos; iſta non omnes. Taliter, quòd licet poſſit ſingulos actus efficere, quo ad ſubſtantiam (vt dictum eſt) actus; non tamen poteſt efficere omnes, ita vt in nullo deficiat. Sicut enim homo infirmus aliqua opera hominis ſani efficere poteſt, vt audire, loqui, videre, odorare & ſimilia; non tamen omnia, vt ambulare, & illiusmodi; ita & homo in ſtatu naturæ corruptæ, licet non poſſit totum bonum morale, poteſt tamen aliquod, exequi. Et quàmuis D. Tho. afferat exemplum de naturalibus, vt de agricultura, ædificatione domorum, de amicitia ciuili, & ſimilibus, & non de moralibus; quapropter alicui forte videri poterit, quòd nullum bonum morale poſſit efficere; dicitur quòd ex hoc, quòd homo poteſt ędificare domos, plantare vineas, quando & ſicut oportet, quę ſunt opera virtutis acquiſitæ; cum ars ſit vna quinque virtutum intellectualium (vt ait Ariſtoteles) *Etic. 6.* ſequitur quòd poſſit aliquod opus bonum morale per ſua naturalia facere adſq; gratia, ſiue abſq; Dei motione gratuita, licet non abſque diuino aliquo auxilio; ſeu abſque Dei generali motione; Et pręterea amicitia etiam ciuilis, uel eſt virtus acquiſita, vel in virtute acquiſita fundata. Quare ex D. Tho. doctrina colligi poteſt; quòd homo

sine gratuita Dei motione possit aliquod bonum
2.d. 28. opus morale efficere. Et ideo (vt idem ait. [Ho
art. 1. ad mo potest iusta operari, & multa bona facere sine
1. & 4. aliqua gratia naturalibus superaddita; quàmuis
non meritoria.]

Rom. 2. ¶Adhuc. 7. Ait D.Paulus, quòd, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex; qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*. Vt autem ibi admonet D. Th.id de lege naturæ intelligitur; qua homo operari potest aliquod iustum; vt honorare parentes, reddere depositum, inimicis indulgere; eligere vitationem malorum, puta homicidij, adulterij, furti, ne faciat rem iniustam, & similia. Et ideo loquens D.Aug.de infidelibus ait, quòd etiam in vita impia, aliqua bona opera reperiuntur; & si ad salutem & vitam æternam non prosint; cum imago Dei in homine, & si ob peccatum obscurata, non tamen pęnitus sit deleta D. quoque Crisostomus de quibusdam gentilibus verba faciens ait, quòd sola naturali ratione adiuti, aliqua legis præcepta impleuerunt, cum etiam apud eos plures reperti sint, qui inimicis indulserint, qui voluntariam paupertatem, pœnitus abiectis diuitijs elegerint, qui continentiam, & virginitatem seruauerint, & alia virtutis opera peregerint.

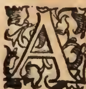
De spiritu, & litera.

Hom. 3. 1.Cor.

¶Adhuc 8. Hoc tandem pro huius loci roboratione addi posse videtur; Quòd cum quælibet res naturalis sola Dei generali influentia, producere possit effectum virtuti suæ parem, adæquatum siue proportionatũ, cur homo, qui est animal rationale,

tionale, discursiuum, quique liberè ad opera sua exequenda, tam interna, quàm externa mouetur; id minimè præstare valebit? Erit igitur si ita sit, cæteris rebus sensu ac ratione carentibus, deterioris conditionis. Si autem dicatur; id homini propter naturæ corruptæ uitium, seu propter originale peccatum euenire; Dicitur ad hoc, quòd cum vires hominis per peccatum non sint extinctæ, sed vitiatæ ac debilitatæ; ea, quæ sensui ac rationi subiecta sunt, suis uiribus efficere poterit; & ob id tum ciuilia, tum externa legis opera, quæ a D. Paulo vocantur iustitia carnis, siue iustitia, quæ ex lege est, prout patitur status naturæ corruptæ, per seipsum exequi poterit. Et certè asserere hominē per liberum arbitrium nullum opus bonum morale efficere posse, id humanæ naturæ uires nimium eneruare ac effringere uidetur; eam q. deterioris ac uilioris conditionis, quàm sint omnes res purè naturales efficere; cum ab ipsa naturalis operationis principia remoueat, nempe non cognoscere bonum naturæ suæ adæquatum, nec illud exequi posse. Ergo per se ipsum absque exteriori auxilio, sed solum generali influxu adiutus, poterit quis tum velle, tum etiam morale aliquod bonum efficere, & ob id (etsi non sicut oportet) tum admissi peccati dolorem; tum ab eodē cætero præcauendi, propositum aliquod admittere. *Phil. 3.*

¶ *Declaratur authoritas D. Pauli; Non sumus sufficientes. Cap. XXII.*

D authoritatem ergo D. Pauli dicitur, quòd non fuit eius mentis asserere, quòd homo absq; speciali Dei auxilio nullum opus bonum morale possit efficere; alioquin frustra mundi sapientes damnasset quòd, *Cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* si id per liberum arbitrium nullo pacto prȩstare potuissent; Sed loquitur D. Paulus de cogitatione morali bona ac perfecta, siue meritoria; uel quȩ est proximè ad gratiam Dei recipiendam, dispositiua; quȩ quidem per naturam haberi non potest; sed tantum illius dono, qui
Phil. 2. (ut ait D. Paulus) *Pro bona voluntate sua dat velle.* Et ideo statim subdit, *Sed sufficientia nostra ex Deo est.* Quibus uerbis, ostendit se loqui de cogitatu perfecto, & meritorio, vel efficaci saltem ad iustitiam consequendam; quod absque Dei munere
De prædest. sãct. haberi non potest. Et hoc est, quod ait D. August. quòd, (Non est in potestate nostra cor nostrum, & cogitationes nostrȩ,] ita uidelicet, ut bonum perfectè uelle, & desiderare possimus; quoniam
c. 22. (vt habetur ex doctrina Concilij Arausicani) per naturæ uigorem homo nedum facere, uerum nec cogitare aliquod bonum potest, quod ad salutem uitȩ ȩternȩ pertineat.

Declaratur

¶*Declaratur authoritas D.Pauli, Velle adiacet mihi.*
Cap. X X I I I.

NEc uerò his,quę modo diximus,obstat D. Pauli sententia dicentis ad Rom. *Velle adiacet mihi*. Quoniam 7.
dum ad Corint.scribens ait, *Non su* 2.c.3.
mus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, loquitur de homine per solas naturę uires adiuto, Cum autem dicit, *Velle adiacet mihi*, loquitur de homine adiuto, & per Dei gratiam reparato; qui uelle, & exequi bonum meritorium ualet. Et quàmuis statim D. Paulus sequatur, *Perficere bonum non inuenio*; per quod insinuari uidetur, quòd non loquatur de homine per gratiam reparato,cum talis tum uelle, tũ prosequi bonum ualeat, dicitur quòd intentio D. Pau.eo in loco est ostendere, quòd donum gratię superiorem hominis partem inhábitat, scilicet animam,non autem in inferiori de qua dixerat, *Scio quòd non habitat in me,hoc est in carne mea bonum*, quoniam gratia non reformat carnem,sed mentem. Et ideo sequitur, *Perficere bonum non inuenio*: ita scilicet,ut ait D.Tho. [Vt concupiscentiam totaliter excludam.]

Superioribus obiectionib. respondetur. Cap. XXIIII.

QVòd autem hęc, quę diximus de hominis libertate, quod per solas naturę uires tum

aliqualiter pœnitere de peccato possit, tum peccandi uoluntatem (saltem imperfectè) excludere; doctrinæ Concilij contraria non sint, immo planè correspondeant, liquido ostenditur; quoniam dum loquitur de necessitate gratię pręuenientis ad hoc, ut possit quis a peccato liberari, non dicit simpliciter & absolutè, quòd absque auxilio gratię pręuenientis non possit quis peccatum detestari; sed hoc tantum docet, quòd sine auxilio gratię pręuenientis non potest efficaciter,
Sess.6. perfectè, & sufficienter id agere dicens. [Si quis di
Can.3. xerit, sine pręueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem posse pœnitere, sicut oportet, anathema sit.] Bene notanda ac ponderanda sunt uerba illa, [Sicut oportet.] Talis enim eorum sensus esse uidetur: Quòd homo
1.2.q. perfectè & efficaciter, siue ut ait D.Tho. ut certè,
112.ar. & infallibiliter gratia sequatur, pœnitere non po-
3.c. test: quod certè uerissimum esse fusius inferius
c.33. ostendetur. Absquè auxilio etenim gratię, homo nec uelle, nec exequi aliquod bonum meritoriũ potest, Ad dictum B. Aug. respondetur, quod B. Aug. ea sola, bona opera solet appellare, quę ad pietatem pertinent, & in gratia fiunt, siue quę proximè ad gratiam disponunt: Ait enim scribens
c.26. contra Pelagium, & Celestinum, quod, [Vbi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, neque rectè bonum opus uocatur.] Et de prędestinatione sanctorum, damnat omnia opera infide-
c.10. lium: & omnia, quę præcedunt fidem inania esse dicit, quantumcumque uideantur laudabilia.

Hac

Hac quoque responsione soluuntur, quę contra ex D. Th. allata sunt. Loquitur enim D. Th. nõ de opere bono pure morali, quod etiam a peccatore effici potest, sed de bono opere meritorio, quo homo verè bonus efficitur, quod certè absq. gratia effici non ualet. Et ideo citat authoritatem D. Pauli dicentis, *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.*

1. 2. q. 109. art. 2. c.

Rom. 9.

Absque auxilio gratiæ non potest efficaciter homo ad gratiam se præparare. Cap. XXV.

CVM ergo satis ostensum sit, quid per seipsum homo absque speciali Dei auxilio efficere possit, quod ad priorem propositionis partem; quæ superius statuta est, spectat: reliquum est, ut posterior eius pars probetur; uidelicet, quòd homo absque speciali auxilio gratiæ, non potest se ad eius receptionẽ præparare. Hanc propositionẽ D. Tho. probat authoritate Christi dicentis quòd *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Si autem homo seipsum præparare posset, non oporteret quòd ab alio trahentur. Igitur homo absque auxilio gratię, non potest se ad gratiã præparare. Et hanc conclusionem, ut bene aduertit Dominicus Soto, D. Tho. non tenet tanquã opinionem, sed tamquàm de fide Christi. Quòd autem meritò id a D. Tho. fiat, patet ex doctrina Concilij Triden. dicentis [Qui per peccata a Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuã tem

c. 7.

1. 2. qu. 109. ar. 6.

Ioan. 6.

De Nat. & Gra. lib. 2.

Sess. 6. cap. 5.

tem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsius iustificationem, disponuntur] Nomine autẽ
Cap. 8. gratiæ excitantis, seu adiuuantis, ut superius diximus, auxilium speciale, siue gratia pręueniẽs intelligitur. Quę Concilij Trident. doctrina ex B. Aug. quoq; doctrina excerpta videtur. Ait enim in lib. de fide ad Petrum [Firmissimè tene, & nul-
Cap. 15. latenus dubites, neminem posse hominum pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita miseratione conuerterit] Meritò ergo ait D. Tho. quòd homo non potest se præparare ad lumen gratiæ, scilicet iustificantis, siue habitualis, suscipiendum, nisi per auxilium Dei gra-
1. 2. q. tuitum. Alibi quoque ait quòd [Præparatio secun
112. ar. dum quod est alibero arbitrio, nullam habet ne-
3. c. cessitatem ad gratiæ consecutionem] Et hæc D. Tho doctrina benè ponderari debet, nedum ab his, qui hæresim Pelagij, vel eius uicinitatem effugere uoluerint; uerum, & ab illis, qui diutius in peccati statu permanere uolunt; putantes pro uoluntatis suę arbitrio, iugum peccati se posse ecer- uicibus excutere: quoniam cũ oblatæ sibi a Deo gratiæ pluries restiterint, ac rebelles fuerint, in talis repugnantiæ pœnam plerumque eis accidit, ut peccatorum remissionem, quæ per Dei gratiã
Ephes. 2. nobis confertur dicente Apostolo, *Gratia saluati estis*, a Deo petentes, minimè obtineant. Et licet aliquo ualido terrore concussi aliquando cla-
Mat. 25. mitent, *Domine Domine aperi nobis* plerumque responsũ illis a Deo datur, *Nescio uos*, & in eis illud Zacharię dictũ uerificatur, *Clamaui, & non audierunt;*

runt; ipsi quoque clamabunt, & ego non exaudiam; ut superius dictum fuit, ac inferius dicitur. *Cap. 12. Tract. 2. cap. 35. Tract. 3. cap. 24.*

¶ *Peccati perfecta displicentia a Deo nobis tribuitur. Cap. XVI.*

NEC hęc, quæ diximus aduersantur authoritati Domini dicentis. In quacumque hora ingemuerit peccator, non recordabor: ex quibus uerbis forte alicui colligi posse uidebitur, quòd in nostra situm sit facultate, uerè, & perfectè de peccatis pœnitere, quandocumque nobis placuerit: quoniam uerus peccati dolor, eiusque detestatio, non est a nobis, sed a Deo, dicente Propheta, *Postquàm cõnertisti me, egi pœnitẽtiam.* *Iar. 31.* Qui quidem, non iuxta arbitrium nostrum, sed secundum beneplacitum suum, dat compunctionis spiritum, dicente Diuo Paulo quòd *Operatur omnia, secũdum consilium voluntatis suæ.* *Ephes. 1.* Et hoc est, quod ait B. Bernardus [Quis scindet cordis duritiam, nisi qui in passione sua petras scidit? Quis dabit cor pænitens, nisi a quo est omne datum optimum?] *De tripli ci misericordia.* Hoc autẽ uolens nobis Deus aperire per Isaiam, dixit, *Effundam super uos aquam mundam;* *Ezech. 36.* Peccati uidelicet displicentiam, & cõpunctionis spiritum; quo corda peccatorũ, a peccati sordibus abluũtur: per quod ostẽditur ꝙ uera, & efficax peccati detestatio, siue displicentia, nõ a nostra præcipuè uolũtate oritur, sed a Dei dependet arbitrio. Quod quidẽ D. Paulus nobis insinuare uolens, scribens a Tim. dixit

Ne quando det illis Deus pœnitentiam, & resipiscant a laqueis diaboli a quo captiui tenentur. Quæ D.Pauli uerba Caiet. tractans ait, quòd aduerbium illud Ne, non prohibentis, sed dubitantis est; ac si diceret, si quando. Dixit autem, *Si quando Deus det illis pœnitentiam,* & non si quando ipsos pœniteat; quoniam diuinæ gratiæ donum est pœnitentia in remissionem peccati. Adeò quòd uelle pœnitere: uelle resipiscere, uelle peccatorum remissionem non est a sola uoluntate, sed Deus est, qui bonum uelle inspirat; & cor pœnitens tribuit.

¶ *Absque auxilio gratiæ, non potest homo a peccato resurgere.* *Cap.* XXVII.

Vòd autem absq; gratię præuenientis munere, a peccato resurgere nequaq̄ ualeamus, id tum Dauidis, tum etiā D.Petri exemplis manifestatur; quorum alter nunquam in peccati deuenit cognitionem, quousque ipsum Deus per Nathan Prophe-
2.reg.12 tam monitum fecit; alter uerò negationi finem non imposuit, nec lapsum agnouit, quousque eū
Luc.22. Christus non respexisset. Per quæ sanè exempla ostenditur, quòd homo in peccatum lapsus, nisi Dei prȩueniatur auxilio, uerè & efficaciter peccatum detestari non ualet; nec ab eius se seruitute eximere. Hoc idem B. Euangelista Ioannes in exordio sui euangelij aperire nobis curauit. Modum enim, quo filij Adam, filij Dei efficiuntur
Ioan. 1. explicare uolens, cum dixisset, *Dedit eis potestatē*

filios

filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius, statim subintulit dicens, *Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri;* Per quę naturæ facultas ac dispositio, aperitur. Dicens uero postea, *Sed ex Deo nati sunt*, uirtuté gratiæ, qua a peccato liberamur, & filij Dei efficimur, ostendere uoluit. D. quoq. Paulus eandem probans sententiam dixit quòd, *Non est uolentis, neque currentis sed Dei miserentis est*. Dicens, *Non est uolentis*, Rom. 9.
Ostendit humanæ dispositionis in sufficientiam ac imbecillitatem. Dicens, *Sed Dei est miserentis*, uim ac efficaciam gratiæ ostendere uoluit. Insignem hanc doctrinam B. Apostolus, ut sacrarum peritissimus litterarum, forte ex Isaiæ, & Ieremię cap. 64.
prophetarum dictis collegit; qui inter Deum & homines, eam asserunt similitudinem reperiri; quæ inter figulum, & lutum discernitur, dicente Deo per Ieremiam, *Sicut uas in manu figuli, sic & uos in manu mea*. Hie. ca. 18.
Sicut ergo figulus (licet lutum sit ad omnes formas recipiendas dispositum) non tenetur luto aliquam peculiarem imprimere formam; sed pro uoluntatis suæ libito, diuersas luto formas imprimit, ac coaptat, ita nec ex necessitate a Deo homini gratia confertur; quãtum cumque se disponat ac præparet. Qua propter cũ diceret Pelagius, quòd Deus esset personarum acceptor, si facienti quod in se est per naturæ uires gratiam negaret, respondebatur sibi a catholicæ fidei defensoribus. quòd Deus nemini tenetur exemplo figuli, ut modo fecimus, utentes.

Præ-

Traditis obijcitur. Cap. XXVIII.

Erum, cum tam bonum, quàm malum ab uno eodemque fonte scaturiant, a libero scilicet arbitrio; uidetur quòd sicut pleno consensu peccato assensum adhibentes, statim illius miserabilem incurrimus
Ioan. 7. seruitutem, dicente Christo, *Qui facit peccatum seruus, est peccati;* ita quoq., quòd uoluntatem peccādi per liberum arbitrium excludentes a peccati seruitute euadere possimus. Hoc autem sic manifestatur. Duo requiruntur adhoc, vt per cordis contritionem, possit quis in Dei gratiam ac amicitiam reuocari, nempe admissi peccati dolor, seu displicētia: ac propositum ab illo in posterum præ
Cap. 15. cauendi; hæc autem, ut supradictum fuit, per nos ipsos efficere possumus; ergo absque peculiari Dei auxilio in Dei gratiam possumus reuocari, quod & Pelagius asserebat.

Respondetur obiectis. Cap. XXIX.

Erum his, hoc primum obstat; quòd peccatorum remissio non nisi per gratiam haberi potest; quæ quidem non ex naturæ facultate, sed Dei dono no
Psal. 83. tribuitur, dicente Dauide, *Gratiam & gloriam dabit Dominus;* ergo ad id naturæ vires non sufficiūt.
Ioan. 15. ¶Præterea. 2. Ait Saluator quòd *Sine me nihil potestis facere.* Adeò quòd sicut sine eo, quatenus est naturæ principium, de quo scriptum est, *Sine ip-*

so

so factum est nihil, nihil pænitus agere possumus, nec quouis motu moueri: ita sine eo quatenus est gratię principium, dicente quòd Ioanne Baptista, *Gratia per Iesum Christum facta est*; eam recipere non ualemus; qua propter nec a peccato per nos resurgere possumus. Quo autem obiectis satisfiat, Dicitur quòd & si tam bonum quàm malum, a nostro proficiscantur arbitrio, differenter tamen ab illo profluunt. Nam malum immediatè ab ipso procedit, dicente scriptura, Osæ.13.
Perditio tua ex te, Bonum auté immediatè a Deo proficiscitur, nobisq; confertur, dicente Deo, *Auxilium tuum tantummodo ex me*. Quapropter dicitur, quòd non est paritas siue similitudo inter peccati casum siue lapsum, & ereptionem seu resurretionem ab eodem. Siue quod idem est; non est par ratio electionis peccati, & dispositionis ad gratiam suscipiendã; nam in peccatum labi, in nostra situm est facultate; ab eius auté se iugo excutere, illius est donum, qui dixit, *Si uos filius liberauerit*, Ioan. 7.
verè liberi eritis. Et ob id etiam, meritò negari debet minor illa propositio; quę pro roboratione prioris rationis allata est, quòd absque speciali Dei auxilio, possit quis de admissa culpa dolere; & propositũ de futuro abstinẽdi, uerè & efficaciter; siue sicut oportet, ut superius *dictum fuit*, admittere. c.28.

¶*Cur per seipsum bonum, ueluti malum efficere homo non possit*. Cap. XXX.

SI quis autem quęrat, Cur bonum ueluti malũ per nos efficere non possimus, Dicitur quòd Cap. 19. & 24.
id

id accidit, quoniã gratiæ origo non proficiſcitur ab hominis voluntate, quemadmodum peccatũ; ſed a Deo. Hoc autem ita ſe habere liquidò patebit; ſi quis diligenter uerba illa, quæ dixit Dominus ad Cain, attentè meditari uoluerit. Loquens enim Deus de dono gratiæ dixit, *Nonne ſi bene*
Gen. 4. *egeris recipies?* ponderetur hoc verbum, *Recipies.* Tanquàm ſe aliundè, ſiue alterius dono eam recepturus aſſet. At verò de peccato loquens, ſubiũxit, *Si autem malè, ſtatim peccatum tuum foribus tuis aderit.* Veluti ſi dixiſſet. Quàm primum peccato aſſenſum præbueris, ſtatim eius ſeruitutem incurres. Quàmuis enim peccatum non ſit homini naturale (quoniam ſi naturale homini eſſet, ſicut non offenditur a nobis Deus, dum comedimus, bibimus, quieſcimus, ac ſimilia naturę opera ex plemus, ita peccati operibus inhærentes, nequaquàm illius amicitiam uiolaremus, quoniã (ut ait Philoſophus) In naturalibus nõ meremur, neque demeremur adeò tamen eſt uoluntatis opus, quòd quandocumque uoluntas illud committere ſtatuerit ac deliberauerit, ſolo aſſenſu id efficere poterit. Hanc etiam peccati & gratiæ diſtinctionem, nimirum quòd gratia donum Dei ſit, peccatum autem malum noſtrum; Propheta nobis aperire curauit, cum loquens de gratia, eã rem Dei appellauit dicens, *Miſerere mei ſecundum*
Pſal. 50. *magnam miſericordiam tuam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum.* De peccato autem uerba faciens, rem & malum ſuum ipſum uocauit dicens, *Dele iniquitatem meam Laua me ab iniquitate*

te mea;Et a peccato meo munda me.Quoniā iniquitatē meā agnoſco.& peccatum meum cōtra me eſt ſemper. Quibus uerbis Dauid,bisgratiā rem & Dei donū, ut videre eſt, appellat;quinquies verò peccatum, rem et malum ſuum uocat. Qua propter meritò ex doctrina Concilij Arauſicani habetur: Quòd homo nihil habet de ſuo,niſi mendacium & peccatum dicente D. Paulo, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid a nobis*. Et ideo Diuus Thomas loquens de hominis facultate ſiue libertate ad malum dixit quòd, [Natura per ſeipſam deficere poteſt;] Ecōtra autē, de eius indiſpoſitione ac inſufficientia ad gratiam recipiendam uerba faciens, dixit quòd [Liberum arbitrium ad Deum conuerti non poteſt, niſi Deo ipſum ad ſe conuertente, dicente Propheta, Conuerte me ad te, & cōuertar.] Quæ D. Tho. doctrina, collecta uidetur ex ſententia B. Aug. dicentis quòd, [Liberum arbitrium per ſe ipſum ad peccatum ſufficit; ad bonum autem appetendum, aut peragendum, minimè,niſi Dei gratia adiuuetur.] Hæc autem, quæ diximus, D. Criſoſtomi doctrinę, admodum conſona uidentur. Loquens enim de homine, Dei gratia ob peccatum deſtituto,eum naui clauo carente, ac gubernaculo, comparauit; quæ non ubi Rector uoluerit,ſed vbi eam uis tempeſtatis aſportauerit,ducitur. Eius uerba ſic habent.[Sic homo diuinæ auxilio gratia perdito per peccatum, non quod vult, ſed quod diabolus uult, agit. Et niſi eum Deus ualida manu miſericordię ſuę ſoluerit, uſque ad mortē in peccatorum ſuorum fœcibus

Cap. 22.

2.Cor.3.

Hier.31.

D per-

permanebit. Ex qua sanè doctrina admodum clare colligitur; quòd homo absq. diuinæ gratiæ auxilio, nullo pacto a peccato resurgere valet.

¶ *Pro clariori doctrina, obiectiones aliquæ fiunt.* Cap. XXXI.

Erum hæc, quæ diximus, longè esse uidentur, ab illa propositione adeo apud Theologos uulgata, & quę per omnium ora possim circunfertur; videlicet quod, Facienti quod in se est, Deus gratiã non denegat. Et quoniam teste scriptura, *Cor hominis disponit uiam suam, & Hominis est animũ præparare;* cum nihil ita sit in potestate nostra ueluti uoluntas nostra, uidetur quòd semper facere possimus, quod in nobis est. Cum igitur nobis præcipiatur, ut ad Deum conuertamur, dicente Deo pecccatoribus, *Conuertimini ad me in toto corde uestro;* Vt a peccatis resurgamus, dicente eodem per Prophetam, *Proijcite a uobis omnes iniquitates vestras, & facite uobis cor nouum, & spiritum nouum;* Vtq. ad gratiæ receptionem nos ipsos præparemus, dicente scriptura, *Præparate corda uestra Domino;* uidentur omnia hæc in nostra sita esse facultate, & quòd absq. exterioris auxilij adminiculo, ea agere ualeamus. Igitur per nos ipsos ad gratiæ receptionem, & ad peccatorum remissionem obtinendam, nos præparare ualebimus.

Prou. 16 · *Ioel. 2.* · *Ezech. 18.* · *2. reg. 8.*

¶ Præt. 2. Glosa, exponens illud D. Pauli dictum, *Iustificati ex fide*, (quæ etiam uidetur esse B. Aug. senten-

Rom. 5.

ſententia) ait quòd [ſi Deus non reciperet confugiētes ad ſe, eſſet in eo iniquitas,] quod tamen nullo pacto de eo eſt aſſerendum. Vel ergo Gloſæ dictum intelligitur de homine, per gratiam Dei reparato & adiuto, uel de eo, prout per ſolas liberi arbitrij uires ad Deum confugit, ac peccatorum remiſſionem implorat. Si loquitur de homine per Dei gratiam reparato, nihil uidetur ad rē dicere, quoniam peccatorum remiſſionem iam aſſequtus eſt. Si autem loquitur de homine per naturę uires ad Deum confugium habente; cum quilibet ſolo libero arbitrio poſſit peccatorum remiſſionem optare, ut ſupra dictū fut, uidetur quòd nullo pacto debeat ſibi auxilium denegari. Igitur per ſe ipſum, quilibet taliter ſe poterit ad gratiam pręparare, ut infallibiliter ipſam conſequatur.

1. 2. q. 112. ar. 3. arg. 1.

C. 15. 19.

¶ Ad huc. 3. Hoc etiam ſilentio inuoluendum non uidetur, quòd Sancti Patres noſtri, Dioniſius, Auguſtinus & Anſelmus, vt habet D. Thom. forſam ex uerbis Domini per Ezechielē prophetam dicentis, *Nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur, & uiuat.* D. Petri dicentis quòd, *Deus non uult aliquem perire, ſed omnes, ad pœnitentiam reuerti;* Vel D. Pauli aſſerentis quòd, *Deus uult omnes homines ſaluos fieri*, aut ſimilibus ſcripturæ locis, mirabilem hanc videntur extraxiſſe ſententiam; quòd cauſa, quare iſte non habet gratiam eſt, quia ipſe noluit accipere; & non quia Deus noluit ei dare; quia lumen ſuum omnibus offert. Cum ergo vna ex parte Deus in proferenda gratia, promptum ac liberalem ſe oſtendit, vt qui

1. d. 40. q. 4. art. 2. c. 18. 2. 3. 1. Tim. 2.

Isa. 55. omnibus eam proferat dicens, *Omnes sitientes, uenite ad aquas*; ex altera verò, homo illius desiderio teneatur, quodque in se est efficiat, vt eam assequatur, puta de præteritis peccatis dolendo, & propositum præcauendi in posterum admittendo; quo nam pacto fieri poterit, vt infallibiliter ipsam non consequatur? Non ergo videtur, quòd ad gratiam recipiendam exteriori aliquo egeat auxilio: quin potius quòd per seipsum ad eius receptionem se disponere possit.

Obiectis respondetur. *Cap. XXXII.*

HIs forte rationibus elici posse alicui videbitur, hominem per liberum arbitrium talem efficere posse præparationem, quòd sibi infallibiliter gratia negari non debeat. Et quoniam superius tum scripturæ, tum etiam D. Aug. & conciliorum authoritatibus
c. 25. ostensum fuit, quòd homo non potest se ad gratiam præparare, nisi adiutus & motus per diuinum auxilium gratuitum interius mouens: superioribus rationibus tantum satis faciendum remanet. Ad quarum primam respondendo, vt quæ fuerit mens D. Tho. in declaranda illa sententia, Facienti quod in se est. Deus gratiam non denegat; simulque diuini auxilij necessitas ad hoc, ut sit quis sufficiēter dispositus ad Dei gratiam recipiendam, ostendatur; Notandum quòd cum D. Tho. scriberet super secundum sent. communem doctorum sequens sen-

ſententiam, duo ad hunc locum ſpectantia dixit. Primum, quòd homo exui liberi arbitrij ſe poteſt ad Dei gratiam recipiendam diſponere. Alterum, quòd talis diſpoſitio, eſſet gratiæ meritoria. Quo ad primum, ait. [Et ideo aliis conſentiendo dicimus, quòd ad gratiam gratum facientem habendam, ex ſolo libero arbitrio, ſe poteſt homo ad gratiam præparare. Quo vero ad alterum, dicit. [Sed tamen habent diſpoſitionem ad recipiendum, ex quo dicuntur quodammodo ex congruo gratiam mereri.] Ex qua doctrina clare admodum colligi poſſe videtur, quòd homo ſolis liberi arbitrij viribus ſuffultus, ad gratiam recipiendam, ſaltem de congruo, preparare ſe poſſit. Quod quidem meritum de congruo, nihoc cõſiſtit; quòd ſi homo faciat, quod in ſe eſt, Deus etiã faciet, quod in ſe eſt; & perconſequens, quòd ſibi gratiam non denegabit; cum hominis opus, ſit eiuſdem meritorium. Quæ tamen opinio in hoc, a Pelagii errore diſcrepabat; quòd ipſe arbitrabatur, hominem ſolo libero arbitrio talem poſſe diſpoſitionem facere, quòd Deus eſſet perſonarum acceptor, ſi eam negaret; ut ſuperius diximus. At prædicti Doctores dicebant, quòd præparatio naturæ viribus facta, tantum de congruo, gratiæ eſſet meritoria, non autem de condigno. Illud meritum de condigno uocantes, cui ex iuſtitia debetur merces; meritum autem cõgrui illud, cui merces debetur, ex decentia, ſiue congruitate quadam. At uerò poſtea ſcribens ſuper primam ſecũdæ partis, ſubtilius ac diligentius contemplatus

2. d. 28. 1. art. 4. c. fin.

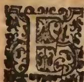
2. d. 27. ar. 4. ad 4.

Ca. 27.

Rom.11. tum dicta scripturæ, & præcipuè D. Pauli, qui gratiam merito, & meritum gratiæ contra ponit dicens, *Si ex merito, iam non ex gratia*, dictis quoque sanctorum Patrũ accuratius uisis & præcipuè

Ser. 15. de verb. Apli. B. Aug. dicentis, [Si gratia ex merito emisti; non gratis accepisti] utramq. correxit propositionem, dicens art. 6. quæst. 109. ꝙ Homo non potest se ad gratiam præparare, absq; auxilio gratiæ. Et art. 5. 112. quòd, Nullam potest homo facere præparationem, quæ sit gratiæ meritoria,

Nũ. 33. *¶Declaratur illa propositio, Facienti quod in se est &c. Cap. XXXII.*

ET respõdens illi propositioni, quàm sibi obiecerat, facienti quod in se est Deus gratiam non denegat, dicit, ꝙ absq. gratuita Dei motione, homo non potest facere totum, quod in se est. Eius verba sic habent. Facere, quod in se est, dicitur esse in potestate hominis, secundum quòd est motus a Deo; quando scilicet Deo inspirati sibi gratiæ propositum & peccati odium diuinæ motioni obsequens cooperando respondet. Huius autem D. Tho. doctrinæ ueritas, sic ostendi potest. Quoniam ut ipse ait, Duo requiruntur adhoc, ut quis faciat, quod in se est peccati scilicet odium, & gratiæ desiderium. Ait enim. [Et ideo per displicentiam peccati & affectum ad Deum, se aliquis ad gratiam præparat. Et quando hæc duo efficaciter facit, dicitur facere quod in se est, & gratiam

1. 2. q. 109. ar. 6. ad 2.

d. 17. q. 1. ar. 2. q. 2. c. fin.

tiam recipit:ex qua doctrina habetur, quòd facere quod in se est, est moueri ad peccati detestationem, ita ut peccatum admisisse doleat, dicente Propheta, *Dixi cõfitebor aduersum me in iustitiã meam Domino;* illudq. itterare non velit, dicente scriptura, *Fili peccasti, ne adijcias iterum*. & ad affectum erga Deum, eius misericordiam implorãdo dicente Dauide, *Sana animam meam, quia paccaui tibi*. Hac autem duo ita efficaciter facere, ut per hoc quis sit sufficienter ad gratiæ receptionem dispositus (sic enim, ut Caietanus admonet hic intelligitur facere quod in se est) non potest sola Dei generali motione adiutus, homo prętare, sed eget aliqua Dei gratuita motione, seu auxilio quodam gratiæ præuenientis. Et ergo sensus D. Tho. Quod homo non potest tanto peccati odio ac detestatione affici, tantoq. gratiæ desiderio moueri, ut talis dispositio efficax sufficiensque sit ad gratiam assequendam, nisi a Deo mouatur, ac diuuetur. Vt enim diximus, uerus peccati dolor absq. Dei gratuito auxilio haberi non potest; nec etiam uerum gratiæ desiderium, ut inferius dicetur. *A facie tua Domine concepinus spiritum salutis*, ait scriptura. Et qui aliter sentiunt, ueluti rem parui põderis ducere uidentur, quanti referat, redire a statu culpæ ad statum iustitiæ; a seruitute diaboli, & peccati, ad libertatem filiorum Dei. Tunc ergo, iuxta D. Tho doctrinam, dicitur aliquis facere totum, quod in se est, quando Deo inspiranti sibi bonum propositum, odium scilicet peccati, & gratiæ desiderium, Deique amorem,

Psal. 31. *Eccl. 21.* *Psal. 40.* *cap. 26.* *cap. 39.*

cooperando obſequitur; & tunc infallibiliter gratiam recipit. Quando ergo dicitur quòd, facienti quòd in ſe eſt, gratiā Deus non denegat; dicitur, quòd propoſitio uera eſt, quando quis ſufficienter, & efficaciter facit quod in ſe eſt. Verum, vt nunc diximus: ea omnia, quę ad gratiæ præparationem requiruntur, efficere non poteſt; quapropter negatur minor propoſitio, uidelicet, ꝙ abſque exteriori auxilio, totum quod in nobis eſt, efficere poſſimus.

¶ *Plura nobis præcipiuntur, quæ ſine Dei auxilio efficere non poſſumus.* Cap. XXXIIII

Dubiū. T dicet quis. Cur nobis plura præcipiuntur a Deo, quæ tamen per nos efficere non ualemus? Præcipitur enim nobis, ut a peccato incolumes nos ſeruemus, dicente Deo. *Quaſi a facie colubri fuge peccatum*, ut in ipſum credamus, in ipſo ſperemus, eum toto cordis affectu diligamus, utque ad ipſum conuertamur; & plura ſimilia; quę tamen, ut ſupradiximus, per nos efficere non poſſumus. Ad hoc, conceſſo quod dicitur, reſpondetur quòd non inconuenit, ſi multa nobis fieri præcipiantur, quæ per nos efficere non poſſumus: id enim noſtri gratia actum eſt, ut uidelicet humilitatis uirtus, ſeruetur in corde. Scientes enim, quòd abſque Dei auxilio talia exequi non ualemus, humiliter ac ſuppliciter ipſum implorare debemus, ut ſuam nobis opem elargiri dignetur, dicentes cum Propheta, *Mitte nobis Domine*

[Margin: Eccl. 21. — Ca. 28. — Solutio. — Pſal. 19]

mine auxilium de sancto; sicque vt ait D. Paulus, cum timore. & tremore salutē nostrā operemur, vt sub potenti manu Dei humiliati, ab ipso in die visitationis(vt ait B. Petrus)exaltari mereamur. *Phil.2.*

¶ *Cur homini imputatur ad culpam, impotentia boni peragendi. Cap.* XXXV.

Erum dicet quis. Cur nobis imputatur ad culpam si gratia caremus, si per nos ipsos ad eam præparare nos nequaquā valemus, & si ea omnia non exequimur, quæ nobis fieri pręcipiuntur, cum ea exequi per nos ipsos non possimus? Ad hoc superius responsum fuit; quòd impotentia, quæ est pœnapeccati, vel ex non concursu causæ superioris, puta Dei, non excusat a peccato, quando talis non concursus, est ex impedimēto causæ secundæ, id est hominis. Vel ut clarius & apertius loquamur. Impotentia, quæ oritur ex hoc, quòd Deus ob peccatum vel gratiam non influit, vel auxilium ad ea perficienda, quæ ipse exequi mandat, non largitur, non excusat a culpa; cum id ob culpā suam sibi accidat: & ob id dicitur, quòd homo non excusatur à culpa, si per seipsum efficere quàm plura non possit, quæ sibi à Domino fieri præcipiuntur, quoniam talis impotentiæ, cōmittendo peccatum, ipse causa extitit, & hoc est obstaculum siue impedimentum, quod homo gratię pręstat, & ob quod meritò sibi gratia denegatur, scilicet peccatum originale saltem, vt superius *Dubiū. 3. Con. c. 159.* *Cap. 14.* *Solutio.*

rius

cap. 11. rius dictum fuit. Dicitur postea, quòd licet nullus sine auxilio gratię possit bonum agere; meritò tamen sibi imputatur, si bonum non operatur: quoniam auxilium illud, potest quilibet habere, siue lit. Cum enim in arbitrio cuiuslibet situm sit, cū diuino auxilio, & prout patitur status naturæ corruptæ, bene vti libero arbitrio, siue naturalibus suis, ei qui hoc fecerit, Deus qui nemini deest facienti quod in se est, vt infra, statim dicetur, ex sua misericordia auxilium sufficiens præstabit ad bona supernaturalia obtinenda. Dicimus tandem, quòd cum dicat Aristot. quòd ea, quę per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus, meritò cuilibet, tum defectus gratię, tum impotentia boni exequendi, imputari debet, quoniam ad Deum, vt sibi auxilium efficax conferat, cap. 10. non confugit; cum tamen, vt supra dictum fuit, [Deus quantum ex se est, paratus sit omnibus gratiam dare.]

¶ *Congruum est etiam diuinæ bonitati, ut facienti, quod in se est per liberum arbitrium, gratiam non deneget.* Cap. XXXVI.

ET licet hæc, qua diximus in declaranda hac sententia iuxta D. Tho. mentem uera sint, authoritati sacrę scripturæ, sanctorum Patrum, ac Conciliorum consona: probabile tamen, ac uerisimile uiris ægregię authoritatis uidetur; neque hęresi Pelagianæ fauere putant, si dicatur, quod Deus de quo ait D.

Paulus

Paul us, quòd, *Adiuuat infirmitatem nostram;* *Rom. 8.*
non ob hominis meritum,cum nullum in homi
ne meritum ante gratiam reperiatur, dicente D.
Aug. gratia præcessit meritũ tuum; sed ex beni-
gnitate,& clementia Dei erga homines, dicente
Apostolo, quòd, *Vult omnes homines saluos fieri;* *2. Ti. 2.*
illis, qui per naturæ uires a peccato resurgere co-
nantur,resurgendi ab eo gratiam non denegabit.
Et ideo, exponentes propositionem illam,Faciẽti
quod in se est, Deus gratiam non denegat; dicũt
quòd facere quod in se est, bifariam intelligi po
test; Per liberum scilicet arbitrium, & per gratui-
tam eius motionem. Hoc autem,ut aiunt, est in-
ter utrumque discrimen, quòd facienti quod in
se est per diuinam motionem, in fallibiliter siue
certa lege confertur gratia iustificans. Et in hoc
sensu dicit glosa, ut supra quoque dictum est, ꝙ *cap. 31.*
Deus recipit eum, qui ad se confugit, aliter in eo
esset iniquitas; quoniam iustum est, Dei motio-
nem non deficere. At uerò facienti quod in se est
per naturæ uires, regulariter seu infallibiliter nõ
datur. Datur tamen sæpius multis ex diuina libe
ralitate siue beneuolentia; licet nulla necessitas
sit interpræparationem illam, & gratiæ largitio-
nem; tum ob peccatum; tum ob improportio-
nem liberi arbitrij ad gratiam; sed quodammo-
do ex congruo. Faciunt etenim tales iuxta suum
posse, quod in se est, & opus bonum morale, si-
ue actum uirtutis efficiunt; quoniam talis dispo-
sitio,siue præparatio, quæ fit per liberum arbi-
trium, non est pure negatiua; idest, non solum
non

non ponit obstaculum gratiæ, nec rebellis est lumini, nec dicit Deo, *Recede a nobis*; sed est etiã positiua; idest opus bonum morale efficit,& actũ uirtutis, licet imperfectè, exequitur: dum de admissa culpa dolet, uoluntatem peccandi excludit, ac etiã propositum Deo seruiẽdi admittit: quę quidem hominis opera, etsi uerè non sint gratiæ meritoria, causant tamen aliquam habitudinem ac dispositionem ad gratiã consequendam, non tãtum respectu Dei, quia sic congruũ sit eius bonitati; sed etiã respectu hominis, qui gratię obstaculum, siue animi repugnãtiam excludit; & ob id, est magis dispositus ad eam recipiendam; ueluti lignum aridum magis est dispositum ad recipiendam formam ignis, quàm humidum. Et ꝓ

Iudith. 5 hac opinione firmanda, adduci possunt exem-

Matt. 8. pla, Achior Amonitę, qui erat idolatra; Centu-

Act. 8. rionis, ac Eunuchi; qui omnes gratię lumen receperunt, ꝙ bene usi fuissent libero arbitrio. Congruum enim Dei bonitati quodammodo uidebatur, licet uerè ipsi non meruissent; ut reiecta idolorum, quibus inseruiebant, cultura: gratiæ suæ munus, illis conferret. Si autem dicat quis, hinc sequi, ꝙ initium salutis nostræ, quodam-

Phil. 1. modo ex nobis sit; quod Pelagianum est, & contra quod ait Apostolus, *Qui cœpit opus bonum, ipse perficiet*, Dicitur primo, quod non inconuenit, si dicatur, quòd natura (communi Dei influentia adiuta) sit principium quodammodo, remotum, imperfectum, & insufficiens. Deinde dicitur, quòd potest negari talis consequentia; quoniam præ-

paratio

paratio, quæ fit per liberum arbitrium, ut ait D. .1. 2. q.
Tho. nullam habet proportionem æqualitatis ad 112. art.
gratiam: est enim, ut ait D. Tho. imperfecta; quàm 2. 1.
uis sit Deo, sicut a mouente: qua propter non liberũ arbitrium, sed Deus, qui efficaciter cor hominis mouet, uerè erit salutis initium. Nimium enim naturæ tribueretur, si quis assereret, hominem ex sola naturæ facultate, talem posse dispositionem efficere, ad quam infallibiliter sequeretur gratia. Et hoc est, quod ait D. Tho. quòd, .1. 2. q.
[Pręparatio secundum ꝙ est a libero arbitrio, nul- 112. art.
lam habet necessitatẽ ad gratiæ consequtionem.] 3. c.

Declaratur scripturæ dictum, Hominis est præparare cor. Cap. XXXVII.

ET quàmuis in sacro eloquio legamus, quòd, *Hominis est præparare animum;* Pro. 16.
non tamen vult Spiritus sanctus, ut inde colligamus, in nostra situm esse facultate, quandocumque nobis placuerit, ad Dei gratiam recipiendam posse disponi, ac sufficienter, & efficaciter præparari; sed monitos nos reddere uoluit, nostræ esse facultatis, eam uel acceptare, uel reijcere, dum nobis a *D*eo offertur. Vt autem ostenderet, ꝙ absque gratiæ auxilio ad eam recipiendã, nos præparare nequaquàm possimus, statim subdit ꝙ, *Voluntas a Domino præparatur.* Quòd autem talis sit scripturæ huius sensus, ostẽdit *D*. Tho. dicens, quòd, [Hominis est præparare
animum, quia hoc facit per liberum arbitriũ; non 1. 2. q.
tamen sine auxilio Dei mouẽtis, & attrahẽtis. Qđ 109. 6. 4.
etiam

Sess 6.c. 5. etiam confirmatur, verbis Concilij dicentis [Cũ in sacris litteris dicitur, Cõuertimini ad me, & ego
Zach. 1. cõuertar ad vos libertatis nostræ admonemur. Cũ
Ten. 5. respõdemus, Conuerte nos ad te, & cõuertamur, Dei nos gratia præueniri fatemur] Ad authoritatẽ ex Glosa inductã dicitur, quòd loquitur de homine, qui mouetur ad remissionem peccatorum petendam, ut motus a Deo, per gratiæ præuenientis auxilium; & inquantum talis motio ordinatur a Deo ad gratiæ consequtionem; & cum intentione, & proposito, quòd homo gratiam cõsequatur. Et quando homo diuinę motioni assensum prębet, illique obsequitur, si Deus negaret peccatorum remissionem homini illam petenti, contra iustitiam ageret, quoniam quod sponte obtulit, dare postmodum recusat; quod iniustum quodam-
1. 2. q. modo uidetur. Et hoc est, quod ait D.Tho. quòd
112. ar. [Cõfugium hominis ad Deum, est per diuinã mo-
3 tionem, quam iustum est non deficere.]

Quòd quis oblatam gratiam acceptet, ex gratiæ auxilio est. Cap. XXXVIII.

AD authoritates uerò sacræ scripturę tertio argumento citatas, per quas, quàm sit Deus gratiæ largiendæ auidus ostenditur; dicitur quòd uerissimum hoc est; cum omnibus auxilium suffi-
cap. 9. ciens ad gratiæ receptionem, ut superius dictum fuit, impertiatur. Attamen non sufficit ut ei gratia offeratur, nisi etiam auxilium præstetur adhoc

ut

ut præfectè,& sufficienter quis se præparare possit ad eius receptionem. Et quàmuis Deus stet ad ostium & pulset, ut ingrediatur; nemo tamen (nisi diuinitus attractus) potest cordis sui ostium, Deo pulsanti aperire. Hæc autem naturæ impotentia, siue imbecillitas respectu dispositionis ad gratiam, hinc clarius apparebit, si ea, quæ gesta sunt erga Ezechielem prophetam, expendere voluerimus. Quàmuis enim à Domino dictum ei fuisset, *Sta super pedes tuos,* Cap. 2.
nequaquã id tñ efficere potuit, donec sibi à Deo præstitum fuisset auxilium, quo surgere valuisset, & ideo subdidit, *Ingressus est in me spiritus, & statuit me supra pedes meos.* Per quod optimè ostenditur, quòd licet Deus liberalis sit in proferenda gratia, adeò tamen mens nostra hæbes est, ꝙ nisi à Deo moueatur, ac excitetur ad eam appetendam, efficaciter erigi minimè valet. Huius autem ratio hæc esse poterit; quoniam cum Deus profert homini gratiam, libere id agit, adeò quòd in eius est facultate eam reiicere, vel acceptare, dicente Deo, *Reliqui te in manu consilij tui.* Si quis, Eccl. 15.
dum sibi à Deo profertur, eam acceptare recusauerit, hoc est liberum hominis opus, qui per seipsum, diuinæ motioni resistere potest; nam vt habetur ex Cõcilij doctrina, *Inspirationem illam abijcere potest*, & vt ait D. Tho. [Deus sic mouet mentem humanam, quòd tamen potest motioni resistere] Si autem quis Dei motioni obsequẽdo, eam acceptet, id præcipuè ex gratiæ auxilio oritur. Vt enim ait D. Tho. quòd aliquis non ponat obsta-

Sess. 6. c. 5. Quol. 2. ar. 7. ad 2.

culum

culum gratiæ, ex gratia procedit, quoniam vt ait
1. 2. q. D.Tho.Bonus vsus liberi arbitrij,a Deo est.Huius
109. ar. autem D. Tho. doctrinæ veritas, asserentis, quòd
2. ad 1. per nos ipsos oblatæ gratiæ resistere possumus,
non autem nisi per diuinum auxiliũ eam acceptare valemus,desumpta videtur ex B.Aug.ex sen-
Cap. 30. tentia dicentis,vt supra etiam dictum est,quòd liberum arbitrium per seipsum ad peccãdum sufficit;ad bonum autem appetendum aut peragendum non sufficit, sed eget Dei gratia.

Deus obicem ab aliquibus remouet,ab aliquibus verò,minimè. *Cap.* XXXIX.

Vòd autem in plurimorum cordibus reperiens obstaculum, seu impedimentum(siue nomine impedimenti intelligatur gratiæ recusatio, siue quoduis peccatum) Deus ab aliquibus illud auferat, in aliis vero relinquat; in illis Dei miseratio, in istis Dei iustitia relucet. Et hoc est, quod
2.2.q.2. ait D.Tho. [Quòd a quibusdam remoueatur ob-
ar. 1. staculũ,hoc est misericordia Dei: ꝙ autẽ non remoueatur,est ex eius iustitia;in pœnã scilicet precedẽtis peccati,saltem originalis.] Nec ob id Deus personarum accepror dicendus est,quoniam personarum acceptio non spectat ad ea, quæ tantummodo ex gratia dantur, & hoc est, quod ait
Contra B. Aug. [Nulla est iniquitas apud Deũ in hoc, nul
Pelag. la est acceptio personarũ, si vnum iustificat, non
c.7. alium] D eus enim nihil cui quàm debet,& licet

ei,

ei, quod vult facere. Cum ergo dicitur, quòd per naturæ vires homo gratiæ desiderio afficitur, & quod facit quod in se est, vt eam recipiat, ob Dei scilicet amorem, & peccati odium (quod est verè Dei gratiam & misericordiam implorare, ac optare) negatur quòd uerè & efficaciter id efficere possit, vt etiam superius dictum est. Et hoc est, quod ait B. Aug. [Hoc ipsum quòd tibi displicuit peccatū tuū non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & eius veritas tibi ostenderet.] Et ideo meritò ait D. Tho. ꝙ ad hoc, ut quis ad Deū cōuertatur, siue vt se ad gratiæ susceptionem (quod idem est) præparet, [Exigitur operatio Dei ad se animam conuertentis dicente Propheta, Conuerte nos ad te, & conuertemur.]

Cap. 23. Super Ioan.

1.p.q.86 art.2. ad 2.

Tren. 5.

¶ *Dolor peccati & alia opera per liberum arbitrium facta, non sunt reijcienda.* *Cap.* XXXX.

ET quàmuis præparatio, quæ fit ab homine tantum per naturę vires, non sit gratiæ meritoria: non tamen pænitus inutilis censenda est. Immo, vt viris admodum eruditis placet, cum quis de peccatis dolet, cum proposito se ab illis in posterum præcauendi, seq. in operibus moralibus exercere conatur; animo flectendi Deum, vt suæ cōpatiatur miseriæ, sibique cor verè pœnitens largiatur, & pro viribus se a peccati iugo excutere conatur, tales animi affectus, ac dispositiones, nedum aspernendæ non sunt, immo & ad illas fouendas, ani-

mãdus eſt eſt peccator. [Imperfectũ meum viderunt oculi tui, ait B. Bern. ſed in libro tuo omnes ſcribentur, qui qđ poſſunt faciunt, & ſi qđ debent non poſsũt.] Meritò ergo Patres Cõcilij, hanc nobis tradere doctrinam curauerunt, quòd ad Dei gratiam recipiendam diſponi efficaciter non valemus, niſi excitante Deo, eiuſque gratia adiucti: & hoc eſt, quod ait B. Aug. quòd, [Homo per liberũ arbitrium nec incipere bonũ valet nec perficere, niſi diuino pręueniatur auxilio dicẽte Apoſtolo, Qui cępit in vobis opus bonũ, ipſe pficiet.] In hac elucidãda propoſitione de neceſſitate gratiæ ad iuſtitiã cõſequendã, videbitur fortè alicui quòd plurimum morę contraxerim, & quòd longior quàm res ex poſtulaſſet extiterim; attamen conſultè id mihi agere viſus ſum: & primum quidem, vt ſcientes quòd abſq. ſpeciali Dei fauore peccati iugum excutere non poſſumus; ipſum precemur, vt lapſus noſtros pietatis oculis inſpicere dignetur; quo inſtar D. Petri eos deflere poſſimus, atque cum Propheta dicamus, *Reſpice in me, & miſerere mei.* Deinde verò, vt id ob oculos ſemper habẽtes, non blandiamur nobis ipſis, ſuadentes quòd quandocumque nobis placuerit, in Dei gratiã ac amicitiam reuocari poſsimus, & ad hoc fortè propoſitum dixit B. Aug. Attende antequàm facias, nam poſt factũ, fortè pænitendi gratiã habere non poteris.] Quoniã, & ſi Deus ſemper pręſtet auxilium ſufficiens, non tamen auxilium efficax ad gratiam recipiendam, vt dictum eſt, ſemper largitur.

Contra Pelag. *Phil. 1.* *Pſal. 85.* *De uera pœn. Cap. 9.*

Pecator

¶ *Peccator per pęnitentiam Deo reconciliari poteſt. Cap. XLI.*

Ac,ueluti ſtabili fundamento ueritate fir mata; quòd noſtra uirtute a peccato euadere non poſſumus, ſed per ſolum Dei auxilium; præcipua huius capitis poſitio, quòd homo in peccatum lapſus per pœnitentię ſacramētum Deo reconciliari poteſt;pluribus ſacrę ſcripturæ authoritatibus a patribus Cō Seſſ.6.c.
cilij probatur,& pręcipuè uerbis Chriſti dicentis, 14.
Facite fructus,dignos pęnitentiæ. Luc.3.

¶ *Opinio Nouati,ac Montani negantium pęnitentiam lapſis. Cap. XLII.*

Va ſacri Cōcilij doctrina,ſuperius cita cap. 2.
ta, primum refellitur opinio Montani ac Nouati præsbiteri Romani,qui princeps hæreſeos Nouatianorum te
ſte Euſebio, extitit quique a D.Cipriano pœnitē- Lib.6.c.
tię homicida appellatus eſt dicētis; quodlibet pec 33.
catum mortale commiſſum poſt baptiſmum irre D. Tho.
miſſibile eſſe. Et prout ex doctrina ſanctorum 3.con.c.
Patrum Cipriani, Hieronimi, & Euſebij elici po- 156.
teſt, firmiter tenuit, & docuit, quòd quauis ex cauſa, quis poſt ſuſceptum Chriſti baptiſmum ipſum abnegaſſet,talis delicti ueniam aſſequi nulla tenus ualeret. Quæ quidem hæreſis a D. Fabiano Papa & martyre meritò damnata fuit; ſiue ut

alij dicunt, a D. Cornelio eius successore, ut Eu-
Vbi sup. sebius Cæsariensis, in sua tradit historia. Ex uer-
Matt. 10. bis Christi dicentis, *Qui negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum coram Patre meo;* vt quibusdam uidetur, causam sumpsit erroris. Siue (ut alijs placet) ex uerbis D. Pauli ad hebræos dicē-
D. Tho. 4. con. c. 71. c. 6. cap. 10. tis, *Impossibile est eos, qui sunt illuminati, & pro lapsi sunt, rursus renouari ad pęnitentiam.* Et paulo post subdit quòd, *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis, iam non relinquitur ostia pro peccato.* Quorum D. Apostoli uerborum, iuxta Nouati ac Montani intelligentiam, talis erat sensus; quò Deus illis. qui post receptum baptismū peccassent; indulgentiam pœnitus denegasset.

¶ *Peccata quædam pænitus irremissibilia, alij opinati sunt. Cap. XLIII.*

EOrum etiam ex tali doctrina reuincitur error; qui arbitrati sunt reperiri quędam peccata, ex sui natura, seu qualitate pænitus irremissibilia; ueluti peccatum contra Spiritum sanctū, de quo dixit Christus, quòd
Matt. 13. *Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro*
Marc. 3. uel peccatum illud, quod Ioannes in sua Canoni-
I. 5. ca, peccatum ad mortem uocauit dicens, *Est peccatum ad mortem, pro illo non dico oret quis.* Quàm opinionem D. Aug, eo tempore, quo de sermone Domini in monte agebat, amplecti uisus est, licet (ut uideri potest primo retractationum libro) pænitus eam reiecerit.

Opi-

Opinio Tertulliani; aßerentis, semel tantum peccatum remmiti. Cap. XLII.

Ntiquissimi, ac admodum eruditi Tertulliani qui (ut quibusdam placet) semel tantū locū pęnitentiæ dari posse putauit, opinio refellitur; [Semel tantum, sed amplius numquàm] dicebat ipse; & si, ut Dominicus Soto admonet, dictū correxisse postea uisus sit. Occasionem tam rigidę opinionis amplectendæ (si tamē uerum sit quod ita senserit, ut inferius dicetur) uel sumpsit ex uerbis D. Pauli ad Hebræos superius citatis, uel quoniam in sacris eloquijs plusquàm semel, aliquod peccati genus fuisse vmquàm alicui dimissum, numquàm legerat. Et si enim Dauidi, adulterij, homicidij, ac elationis animi in populo enumerando dimissum peccatum fuerit, atamen semel tantum adulterium, homicidium, & quodlibet aliud peccatum, & non amplius legimus ei uel alteri; fuisse dimissum. Nec etiam in Euagelio legimus Christum plusquàm semel eundem mortuū suscitasse, uel aquouis alio morbo aliquem curasse. His, uel similibus adductus creditur, ad talem declinasse sententiam, ut sacramentum pęnitentię iterarari uix posse, putaret.

4. d. 13. q. 1. art. 10.
cap. 86.
cap. 42.

¶ Opinio quorundam hębræorum dicentium, bis tantum uel ter a Deo peccata remitti.
Cap. XLV.

Quorundam etiam doctorum hebræorum reijcitur opinio, qui bis tantum, uel ter, & non amplius, peccata a Deo remitti putabant. Inde fortè erroris occasionem ſumentes, quoniam legebant Deum per Amos prophetam aſſerentem, talem numerum in remittendis offenſis, ſe nolle excedere. *Super tribus ſceleribus arguam, & ſuper quatuor non conuertam. Vſque ad quatuor non perueniam.* ; ibi pluries Deus repetit.

¶ Opinio aliorum aſſerentiam, peccatorum multitudinem pęnitentiam inutilem reddere.
Cap. XLVI.

REfellitur etiam ex talis Concilij doctrinę authoritate, illorum opinio; qui arbitrati ſunt, quendam certum peccatorum numerum a Deo pręfifixum, in quem cum homines inciderint, ueluti deſperati pænitere non poſſunt; licet uitę finis adhuc impoſitus non fuerit. tamquàm ſi peccatorũ multitudo, uim pœnitendi auferat.

Oſten-

¶ Ostenditur quòd omnes prædictæ opiniones doctrinæ sacræ scripturæ, & Concilij aduersantur. Cap. XLVII.

Erum oẽs prædictę opiniones, nedum aduersãtur doctrinæ Sacri Cõcilij asse rentis, Christum in quorũlibet, peccatorum remissionem sacramentum pœnitentiæ instituisse cum dixit, *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis;* nullum peccati genus excludens: idquè quoties necesse fuisset dicẽs [Quoties post baptismum in peccata labuntur.] verum etiam, & doctrinæ Christi dicentis Petro, *Non dico tibi usque septies, sed septuagies septies.* per quod remissionis frequentia, seu iteratio ostenditur; & Apostolis omnibus, *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis;* quælibet peccata eorum submittens potestati. *Sess. 14. c. 3.* *Ioan. 20* *Matt. 18*

¶ Ostenditur, nullum esse peccatum, cuius pęnitere non possit. Cap. XLVIII.

Is, ueluti fundamentis iactis, prius quàm superioribus opinionibus singillatim respondeatur; pro nostrarũ conscientiarum solatio ac alleuatione, iuxta D. Tho. doctrinam statuendum est, ueluti solidum ac stabile fundamentum: nullum esse peccatum, cuius hominem dum uita fungiturr pœnitere non possit, & oppositum tenere, ut ipsemet *3. p. q. 86 ar. 1. c.*

ſemet ait, eſt manifeſtus error; Primo quidem, quia per hoc liberi arbitrij facultas aufertur, dum eius libertas tollitur; Deinde, quia per hoc derogatur uirtuti gratiæ per quam moueri poteſt cuiuslibet peccatoris cor ad odium, & deteſtationem peccati: & etiam efficaciæ paſſionis Chriſti, qui pro omnibus peccatoribus, & pro omnibus peccatis ſanguinem fudit, dicente D. Paulo quòd
1.cor. 5. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*; & D. Ioanne in
p1.ca.1. Canon. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, ut remittat nobis peccata noſtra*; Vtque nullum peccati genus excluſum putaremus ſubiunxit quòd, *Aduocatum habemus apud Patrum, Ieſum Chriſtum iuſtum; qui propitiatio eſt pro peccatis*
3.p.q.86 *totius mundi*. Et tandem concludit D.Tho. quòd
ar.1.c. [Deus uinceretur quodammodo ab homine, ſi homo uellet peccatum deleri, quod Deus delere nollet.] Quod autem hoc uerum ſit; ita oſtẽdi poteſt. Quòd peccatum aliquod remitti non poſſit, id accidit: uel quia peccati magnitudo Dei omnipotentiam ſuperat; uel quia eius excedit pietatem ac clementiã; uel quia hominem admiſſorum peccatorum pœnitere non poteſt; quorũ profectò nullum eſt aſſerendum.

¶ *Nullum eſt peccatum, quod per Dei potentiam deleri non poſſit. Cap. XLIX.*

Eccl.11. Vòd autem nullum ſit peccatũ, quod per Dei potentiam deleri non poſſit, optimè oſtenditur uerbis ſcripturæ dicentis, *Facile eſt in oculis Dei, ſubdito honeſta*

nestare pauperem; ideſt quantumuis impium ac criminoſum iuſtificare. Et ideo Gloſa exponens illud Dauidis dictum, *Qui ſanat omnes infirmitates tuas*, inquit quòd, [Omni potenti medico, nullus occurit languor inſanabilis.] *Pſ. 113.*

¶ *Dei pietas, quàmuis homini. culpa maior eſt. Cap. L.*

SI autem eius pietas ac clementia ſpectetur, ait Propheta, quòd præſtabilis eſt ſuper malitia. Quàm longè autem Dei bonitas hominis malitiā ac prauitatem excedat, optimè oſtendit D. Criſoſtomus, cum Dei clementiam noſtris conferens culpis, eam aquæ maris, noſtras uerò culpas ſcintillæ in mari cadenti, quę uix aqua tacta uim amittit, comparans, dixit. [Cogita ſcintillam ſi in mare ceciderit, num poterit ſtare, aut apparere. Quātum ſcintilla ad mare ſe habet, tantum hominis malitia ad Dei clementiam ac pietatem.] Et paulo inferius ſubdit. [Tua quidem malitia, menſuram habet; Dei uero clementia, & pietas in circumſcripta.] Et propheta loquens de clementia Dei, ait quòd *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius*. Peccatum etenim hominis, uel ex infirmitate carnis, uel ex animi prauitate ac malitia procedit; at uerò gratia, a Dei pietate emanat, quę longè noſtram excellit prauitatem, dicēte ſcriptura quòd *Præſtabilis ſuper malitia*. *Iohel. 2.* *Hom. 3.* *Pſ. 118.* *Iboel. 2*

Agi-

¶ *Agitur super verbis Cain, Maior est iniquitas mea &c. Cap. LI.*

Dubium.

Icet uerò quis. Loquens Cain post patratum fratricidium cum Deo sceleris sui fęditate perspecta dixit, *Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear*. Qua propter alicui forsan uideri poterit, aliquod reperiri peccatum, quod Dei clemētiam ac bonitatem excedat. Huic dubitationi hæbrei quidam satisfacere uolentes respondent; ꝙ ex ui textus hæbraici non clarè ac apertè colligi potest, intentio Cain, quæ nam fuerit; cum nullam ibi (ut aiunt) reperiatur comparatiuum. Sęd tantum habetur quòd dixit, Magnum est pęccatum meum, ut debeatur. Et certè uerum dixit, quoniam magna culpa, magna eget uenia.

Coi. 4.

1. Resp.

De pen. d. 3.

2. Resp. ¶ Alij uerò hæbreorum, locum illum interprętantes dicunt, quòdlittera debet legi interrogatiuè, ac si dicatur permodum conquerentis. Cur me Domine sic acriter punis? Nunquid tam magna est iniquitas mea, ut nō possit mihi ignosci? quasi diceret, minimè. Ideo iniustè me punis, tam graues mihi pœnas infligendo, per hoc indicens, quòd Deus ultra condignū eum puniret.

3. Resp. ¶ Vel si assertiuè legatur (ut legi debet) dici poterit quòd sicut quidam Dei omnipotentiam negauerūt, ueluti Dux ille exercitus Regis Babilonis qui dixit, Quis est iste uester eus, *Vt possit eruere Ierusalem de manu mea*? Alij iustitiam quemad-

modum

modum illi de quibus dicitur per Ezechielem, *Et dixerunt filij populi tui, non æquiponderis uia Domini;* Alii uero prouidentiam Dei, instar illorum, qui ut ait propheta dixerunt, *Non uidebit Dominus, nec intelliget.* ita quoque non inconuenit, si dicatur quòd uir ille impurus ac malè affecti animi, sicut diuinam negabat prouidentiam, ita quoque quòd culpam suam, Dei pietate maiorem putaret. Hoc autem obid dicitur, quoniam (ut nonnullis hębreorum doctoribus placet) uidens Cain fratris sacrificium cælesti igne consumi, sua uerò munera intacta relinqui; inuidiæ ueneno erga fratrem impulsus; verba cum eodem faciens, Dei prouidentiam negare cæpit; tacitè ostendere uolens, quòd casu aliquo, & non Dei prouidentia Abelis sacrificium, igne tactum consumptumq; fuisset. Qua propter cum a pio fratre, de impijs argueretur uerbis, iniqua eum cęde peremit. Hoc autem ita se habere, scripturæ uerba nobis innuere uidentur. Cum enim post admissũ fratricidiũ a Deo fuisset interrogatus quidnã de fratre actũ fuisset, ueluti si Deum non uidisse putasset, id se scire negauit dicẽs, *Nunquid custos fratris mei sum ego.* Quibus uerbis apertè insinuare uidetur, ꝙ Dei prouidẽtiã negaret. Etenim si fraterna cędẽ Deũ inspexisse putasset, nõ sic temerè se nescire respondisset. Sicut ergo Dei prouidentiam negauit: nec id ueritati aduersari censendũ est, si (ut ẽt Sent Mag. placet) scælus suum Dei benignitatẽ eũ excellere putasse, dixerimus. Cõtra q̃ prauã ei⁹ ęstimationẽ loquẽs B. Aug. dicit, [Meritis Cain. Maior

Ezech. 33.

Psal. 93.

2. d. 4.

De sp. r & an.

4. Resp. ior est.n.Dei misericordia;q̃ oiū pctorū miseria.]

¶ Vel(ut alijs placet,dici pōt,ꝙ Cain nō putauit culpā,quā admiserat,Dei misericordia maiore m; sed ꝙ cū in patrati sceleris notitiā deuenisset,pęnitus de pietate Dei diffisus est:firmiter tenēs, quòd Deus peccatū sibi nollet ignoscere. In quo q̄dem diffidētiæ actu defecit : qm̄ quātūuis grauioribus adstrictus q̄s sit peccatorū nexibus, nūquā tamen

cap. de clementia Dei (vt dicetur) diffidere debet.

¶*Cur de uenia obtinenda Cain diffisus fuerit.* C. LII.

HÆc autē fortè illi, diffidentiæ causa fuit; qm̄ cū sceleris sui magnitudinē cōspexisset, nō ad clemētiæ, sed solū ad Dei iustitiæ contēplationē, animū vertit. Cūq. nullo pacto diuinæ iustitiæ,se satisfacere posse,nec aliquid præstare, quod offensæ æquiualere, arbitraretur, ad desperationē & diffidētiā de uenia obtinēda, q̃

c.73.76. (ut dicetur,una est ex speciebus peccati cōtra Spi. san.)q̃ primū animum uertit. Ob id aūt Cain diffidēdo errauit : tum quoniam cum Deus sit æquę iustus ac bonus,dicēte Dauide,*Misericordia & ueritas obuiauerūt sibi*;sicut oculū ad Dei iustitiā, ita

Psal.84. quoque ad Dei misericordiam contemplandam uertere debuisset:tum etiam quoniam cuiuscumque sceleris nedum quem pœnitere potest, uerum etiam & pro eodem diuinæ iustitiæ satisfacere ualet. Cum enim dicat Christus, *Facite*

Luc.3. *fructus dignos pœnitentiæ*; nec aliquid impossibile nobis a Deo præcipiatur,uerè dici poterit, quod

iuxta

iuxta offensę qualitatem, æquiualentem recompensationem reddere possumus.

¶ *Homo Dei auxilio adiutus, pro peccatorum pœnis, Deo satisfacere potest. Cap. LIII.*

Erum, quid mirum dicet quis, si Cain de uenia obtinenda diffisus fuerit, quòd Deo, quę culpa læserat, dignè satisfacere se non posse putauerit? Cũ enim, vt ait D.Tho.[Peccatum infinitatem quandam habeat ex infinitate diuinæ maiestatis;] hominis autem uirtus, finita ac limitata sit, quonam pacto diuinæ poterit iustitiæ satisfacere? Ad hoc dicitur, quòd licet ex seipso, & ex propriis uiribus, id efficere homo nequeat, gratia tamen Dei adiutus, præstare ualet. Qua propter & D. Chrysostomus eos, qui pluries in eadem inciderant peccata, & obid deuenia obtinenda pauidos cernens, tamquàm si non dignè satisfacere potuissent, ad pœnitentiæ & satisfactionis opera exhortans, ait. [Neque poterit tua pœnitentia sola, sordes tot abluere: si sola super fuerit pœnitẽtia, meritò timebis. Sed quoniam pœnitentiæ, Dei clementia, Deique pietas iuncta est; fide] Ergo pœnitentia nostra, nostraquẽ satisfactio, Dei gratia adiuta; æquiualere poterit offensę. Et hoc est, quòd ait D. Tho. [Sicut offensa habuit quandam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis: ita & satisfactio habet quandam infinitatem ex infinitate diuinę misericordiæ, per quam acceptũ redditur, quod homo reddere potest.]

Dubiũ.

3. 1. q. 1. art. 2. ad 2.

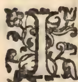
Solutio.

Vbi supra.

4. d. 15. q. 1. ar. 2. ad 1.

¶*Satis*

¶ *Satisfactio nostra, quatenus sumus membra Christi, qui pro nobis satisfecit, æquiualere potest offensæ.* Cap, LIIII.

Ndè autem satisfactio nostra tantum roboris ac valoris habet, quoniam sicut Apostolus ait, *Sumus membra corporis eius, de carne eius, & ossibus eius.* Quibus verbis D. Paulus aperire nobis voluit, quòd cum Christo capiti per fidem & gratiam unimur ac iungimur, vna mystica persona, cum Christo efficimur. Et quoniam capitis virtus in cętera membra diffunditur; dicens D. Paulus, quòd Christus est caput nostrum; quòd ipse etiã est, qui principaliter in nobis operatur, cuiusque virtute nos operamur, insinuare uoluit. Quapropter admodum audacter in suis epistolis tum actiones, tum etiam nostras Christo adscribere non est ueritus passiones. Si ergo uita gratiæ uiuimus, Christus cuius uita viuimus, in nobis uiuit.

Ephes 5.

Gal. 2. *Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus*, dicebat D. Paulus, Si bonũ uerè cogitamus vel ope-

Phil. 2. ramur, vt ipsemet ait, *Deus est, qui operatur in vobis, vèlle & perficere.* Si aliquid pro Dei gloria, vel proximorum vtilitate loquimur, Christus os

2. Cor. 13. & linguã mouet. *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?* dicebat D. Paulus. Si pro eius fide ac religione tuenda, aprauis hominibus affligimur, multaque substinemus aduersa, Christus est, qui in nobis patitur. Qua propter

Act. 9. Paulo, eum persequenti dixit, *Saule, quid me persequeris*

ſequeris? Si cæde, ac aliis pœnis, vel deniq; crucis ſupplicio afficimur, Chriſtus eſt, qui talia in nobis ſubſtinet. *Et in uobis crucifixus eſt Chriſtus*, dicebat D. Paulus ad Galathas ſcribens. Et ideo 3.
obuians Chriſtus D. Petro, dum fratrum precibus motus, extra portam Latinam egrederetur dixit, [Venio Romam iterum crucifigi; Tamquàm ſi iterum crucis ſupplicium, in eius perſona eſſet paſſurus. Si Dei offenſę uerè nos pœnitet, ac puro ſupplicique corde, humiliter ab eo ueniam precamur, noſtros Chriſtus comitatur gemitus, dicente eodem Apoſtolo quòd, *Spiritus clamat pro* Rom. 8.
nobis gemitibus in enarrabilibus. Si orationibus, ieiuniis, eleemoſinis, cæteriſque bonis operibus, pro admiſſarum culparum pœnis ſatisfacere conamur, Chriſtus eſt, qui noſtram ut ſuam, Deo offert iuſtitiam ac ſatisfactionem, dicente D. Paulo quòd, *Factus eſt nobis iuſtitia noſtra*, & alibi, *Vt* 1. Cor. 1.
efficeremur iuſtitia Dei in illo. Ex quibus ſimul col- 1. Cor. 5.
lectis haberi poteſt, quòd operationes noſtrę tum internę, tum etiam externæ, obid Deo gratæ exiſtunt, quoniam ſumus membra Chriſti, eiuſque paſsionis participes, dicente D. Ioanne, quòd, 2. Ca. 1.
Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

¶ *Homo ob id à Deo amatur, quoniam Chriſti membrum eſt.* Cap. *LV.* 1.

ET Ideo ſcribens D. Paulus ad Epheſios, oſtendere volens, quòd Deus nullum pœnitus homini, niſi quatenus membrum Chriſti eſt, cõtulit beneficium

cium, inter enumeranda ea, quæ nobis per Christum collata sunt beneficia, dixit quòd, *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei per Christum,* quod quidem inter dona homini collata, maximum est beneficium. Et quãuis ab æterno Deus nos prædestinauerit, dicente D. Paulo quòd,
Ephes. 1. *Elegit nos in Christo ante mundi constitutionem,* voluit tamen, vt prędestinatio nostra per Christum suum sortiretur effectum: & hoc est quod ait D.
3. *p. q.* 24. *art.* 3. *c.* Tho. quòd, [Sic Deus prędestinauit nostram salutem ab æterno operando, ut per Iesum Christũ compleretur.] Quapropter paulo ante quàm ab inimicis caperetur, sciens quòd electorum salus, non nisi per ipsum, ipsiusque mortem suum consequi ualeret effectum, pro prędestinatis Patrem
Ioan. 17. orauit dicens, *Pater sancte serua eos, vt sint vnum sicut & nos.* Tamquàm si Deus prædestinasset, quòd electorum salus per Christi orationẽ, eiusque mortem perficienda esset. Et ideo loquens
3. *p. q.* 21. *ar.* 4. 2. D. Tho. de Christi oratione, dixit quòd, [Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neque pro omnibus, qui erant credituri in eum, sed pro his solum, qui erãt prędestinati, ut per ipsum vitam cõsequerentur æternam.] Quod quidem,
Ioan. 17. & ipse Christus dicere uisus est, cum dixit, *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos tradidisti mihi.* electis scilicet, & prædestinatis. Vt denique ostenderet D. Paulus, quòd ob id a Deo amamur, quoniã sumus membra Christi filij eius, subdidit dicens, *Gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem.* Ostendens ex vnione, quæ est inter

ter nos & Christum ueluti unius mysticę persone, id nos assequi, ut grati ac dilecti Deo efficiamur, iuxta illud, ad Corinthios. *In omnibus diuites facti estis in Christo.* Per ipsum enim, cum ob Adę peccatum inimici essemus Deo, ipsi reconciliati sumus, dicente D. Paulo, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Adoptionem filiorum Dei assequuti sumus, dicente eodem Apostolo, *Misit Deus filium suum, vt adoptionem filiorum reciperemus*, Deique filij effecti sumus, dicente D. Ioan. *Dedit eis potestatē filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* Quòd autem merito & gratia Christi, tale munus fuerit nobis à Deo collatum, ostendit B. Ioannes, dicens, *Verbum caro factum est;* ac si dixisset. Vt scias & credas, quòd si fide, & charitate, Christo Dei filio adhęseris, tu quoque Dei filius efficieris: huc mentis oculum dirige, quòd obid Deus factus est homo, ut tu qui es homo, Dei efficiaris filius. Et hoc est, quod ait B. Aug. [Deus factus est homo, ut homo fieret Deus] B. Maximus, [Carnem, quam assumpsit transformauit in Deum, & B. Tho. quòd, [Nostram naturam assumpsit, ut homines Deos faceret, factus homo.] Et quoniam, ut ipse Christus dixit Nicodemo, *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis qui est in cœlo,* completo electorum numero, uniuersalique iudicio: electis omnibus assumptis, sibique ueluti membris, carne, ossibus, ac corpore suo, unitis, cum eis cœlum ascendet, ut quemadmodum ait D. Petrus efficiantur, *Diuinæ consortes naturæ.* Et

1. p.
2. Cor. 5.
Gal. 4.
1.
Ser. de Nat. D.
Ser. de Nat. D.
Ser. de Sacramento.
Ioan. 3.

Super Matth. hoc eſt, quod ait B. Auguſtinus.[Tunc ſolus aſcendet, quia caput cum corpore ſuo, unus eſt
1. Theſ. 4 Chriſtus,] Et D. Paulus, *Deus eos, qui dormierunt per Ieſum adducet dum eo.* Et denique ut ait D. Chriſoſtomus, Amor Dei erga nos, non eſt noſtri gratia ſed Chriſti. Vnde exponẽs illud Matt. 3. Apertum eſt ei cœlum ait, quòd [Apertum eſt ei cœlum, id eſt omnibus propter eum: ſicut ſi Imperator alicui pro aliquo petenti dicat. Ecce hoc beneficiũ non illi do, ſed tibi, id eſt, propter te illi.]

¶ *Satisfactio noſtra, a ſatisfactione Chriſti, uim habet. Cap. LVI.*

T quoniam inter maxima Dei dona, dum in humanis agimus, hęc quoq. annumeranda uidentur, quòd per pœnitentię ſacramentum Deo reconciliari, ac etiam a peccatorum pœnis, pro ipſis ſatisfaciendo, nos purgare poſſimus: horum utrũque nobis Chriſti merito ac beneficio, Deus conferre uoluit. Quòd autem per Chriſtum aſſequamur, ut noſtræ deleantur culpę, ac Deo recõciliari ualeamus, patet authoritate D. Ioan. dicen-
1. ca. 1. tis, *Sanguis Ieſu Chriſti, mundat nos ab omni peccato.*

¶ Adhuc. 2. Nemo poteſt Deo verè reconciliari, niſi uerè eum pœniteat offenſę. Peccati
Tract. 2. c. 11. 3. p. q. 64 ar. 5. ad 2. uero dolor, ſiue contritio, ut dicetur, obid culpam delet, quoniam uotum ſacramenti tacitum, uel expreſſum, ſemper habet annexum. At uerò, ut ait D. Tho. [Virtus ſacramentorum, quę ordinatur

rur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi] & alibi quoque ait, quòd, [Christus sua passione remissionem meruit peccatorum; a qua passione efficaciam habent claues Ecclesiæ, sicut & cætera sacramenta.] Quòd etiam Christi munere nobis cōferatur, ut pro culparum pœnis, Deo satisfacere possimus, etiam probatur authoritate D. Thom. dicentis, [Omnis puri hominis satisfactio, efficaciam habet a passione Christi.] Quibus uerbis D. Tho. nobis aperire curauit, quòd nostra satisfactio, a satisfactione Christi, qui pro nobis satisfecit robur, ac efficaciam habet, dicente D. Ioanne. *Ipse est propitiatio pro peccatis totius mundi.*

Opus 22.c.5.

3.p.q.1. arti.1.ad 2.

2.c.1.

¶ *Satisfactio aliquando maior est offensa.* *Cap. LVII.*

ET non solum, dum quis per fidē, & charitatem Christo vnitur, satisfactionem offensæ parem reddere potest; uerum etiam & super excedentem, siue maiorem, præstare ualet, dicente Iob, quòd pœna, & calamitas, qua afficiebatur, longè sua excedebat peccata, & D. Paulo, *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Ex quibus uerbis liquido habetur, quòd Sancti uiri, aliquando grauiores sustinent pęnas, quàm eorum peccata meruerint, & maiora præstant uirtutum officia, quàm culparum ratio exposceret, & ob id meritò dici potest, quòd satisfactio multoties offensæ præponderat.

Caiet. 3. p.q.1. ar. 2.fin.

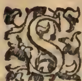
6.

Colos.1.

Meritò Cain de diffidentia culpandus.
Cap. LVIII.

Vantum verò ad factum ipsius Cain spectat, dicimus quòd meritò culpandus est, quòd de clementia Dei diffisus fuerit. Etenim, cum in commissi facinoris cognitionem, Deo monente, peruenisset; ab ipso veniam patrati sceleris, dicens cum
2. reg. Dauide, *Peccaui Domino*; & pœnam, qua satisfacere
12. re Deo posset, dicens cum Propheta *Corripe me Do*
Ier. 10. *mine, sed non infurore tuo*, precari debuisset. Et ita Dei gratia adiutus, & virtute sanguinis Christi, cuius beneficio patris sui Adæ peccatum deletum
Apoc. fuerat, dicente D. Ioanne, *Agnus occisus est ab origi*
13. *ne mundi*; æqualem ac parem Deo satisfactionem reddere potuisset.

¶ *Hominis naturæ est semper, cum Dei auxilio posse pænitere. Cap. LIX.*

I verò (vt ad rem reuertamur) hominis natura, seu conditio spectetur, dum huius vitæ luce fruitur, cuiuscuis peccati (licet non sine Dei gra-
Cap. 48. tia) vt superius diximus, semper pœnitere potest,
118. dicente Propheta *Anima mea in manibus meis sem-*
l. 2. Ort. *per*. Quòd autem semper posse pœnitere, homi-
fid. c. 4. nis qualitatem comitetur; probatur authoritate Damasceni dicentis, [Quod hominibus est mors,

hoc

hoc Angelis est casus.] Ac si diceret, quòd sicut angeli pœnitendi libertatem, vnico tantum peccato amiserunt; ita homo tantummodo morte, pœnitendi facultatem amittit. Hoc autem sic esse, etiam probatur authoritate D. Isidori dicentis, [Nullus desperare veniam debet, etiam si circa finem vitæ suæ ad pœnitentiam conuertatur.] Eius autem hæc est ratio; Quoniam Deus non antecedentem vitam, neque preteritam hominis dispositionem tantum: sed præsentem hominis statum intuetur, dicente Deo, *Iudicabo te, iuxta vias tuas*. *Ezec. 7.*

De summo bono.

¶ *Quodcumque peccatum per pœnitentiam remitti potest. Cap. LX.*

QVòd autem quoduis peccatum per pœnitétiam remitti possit: non solum verbis Domini dicentis, In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor, verum & ex facultate à Christo Apostolis, eorumque successoribus tradita, probari potest. Quando enim dixit, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c, Quæcumque solueritis super terram erunt soluta & in cælis;* nullum peccati genus exclusit. Et quàmuis prædicta Christi uerba, quæ ex Mattheo habentur, ad litteram intelligi videantur, de censuris præcipuè (cuiusmodi est excommunicationis pœna) vel de solutione, quæ per indulgentiarum collationem fit: tamen etiam de ligatione & solutione in foro sacramentali intelliguntur; quo-

Ioan. 20. Matth. 18.

niam claues datæ sunt Ecclesiæ pro regno cælorum aperindo; quod præcipuè fit, per remissionem culpæ.

¶ Adhuc 2. Scelus Iudæ in prodẽdo Christum, valde obscenum fuit; & tamen si verè eum sceleris pœnituisset, Deus culpam illi ignouisset. Et hoc est quod ait D. Ambrosius. [Arbitror quòd & Iudas potuisset tanta miseratione Domini non excludi a uenia; si pœnitentiam non solum apud Iudæos, sed apud Christũ gessisset,] Dicũt enim sancti doctores, quòd Dominus pœnitentiam Iudæ benignè acceptasset, si postquàm dixit, *Peccaui tradens sanguinem iustum*, seipsum laqueo non suspendisset. Vnde & B. Leo ait, [Inter omnia sceleratior omnibus & in fœlicior o Iuda extitisti: quem non pœnitentia reuocauit ad Deum, sed desperatio traxit ad laqueum.] Origenes quoque de eodem uerba faciens dixit, quòd, [Si locum pœnitentiæ requisisset & tempus pœnitentiæ obseruasset; forsitan inuenisset eum, qui dixit, Nolo mortem peccatoris.] Indignus ego Iudas remedio fuit; quia non pura mente pœnituit.

De pœnit. d. 1. c. Multiplex. His peractis. *Matt. 27.* *De pœn. d. 3.* *Tract. 35.* *Ezech. 18.*

¶ 3. His etiã, hoc addi potest, quòd nullũ peccatum horribilius morte filij Dei, considerari potest; cum uerè de homicidis illis dici possit, quòd Deum crucifixerunt; ac Deum occiderunt; quorum tamen aliqui, ut placet D. Chrisostomo, & Aug. talis facinoris ueniam sunt adepti.

De cru. & latr. Ser. paras.

¶ Ne

¶ Ne de pietate Dei diffidamus, amicorum Dei delicta, ſcriptura nobis pandit. Cap. LXI.

NE autem ob quæuis admiſſa ſcelera, de clemētia Dei diffidere debeamus (dummodo eorum nos uerè pœniteat) Spiritus ſanctus ſacræ ſcripturæ Author, ſuorum maximè familiarium delicta, ſcriptis mandari curauit. Ergo, ſi quis in diffidentiæ crimen lapſus fuerit, magnum illum Moiſen contempletur; qui poſt tot ædita ſigna, totque Dei alloqutiones, ad aquas contradictionis, diffidentiæ cōtraxit maculam. Si homicidij vel adulterij culpam quis admiſerit, Dauidem, de quo dixit Dominus, *Inueni virum ſecundum cor meum*, contempletur; eiuſque pœnitentiam imitari ſtudeat. Si auaritiæ uitium, Mattheum & Zacheum publicanos intueatur. Si periurij crimen: timore; vel alia quauis cauſa Chriſtum ab negauerit, D. Petrum & periurum, Chriſtum quę negaſſe, in Euangelio legat. Si in lapſum quis inciderit carnis, Magdalenam, Samaritem mulierem, ac Adulteram, tunc in adulterio deprehenſam, eiuſdem à Chriſto veniam aſſequtas, proſpiciat, Si denique quoduis ſcelerum genus ſe admiſiſſe uideat, Manaſſen idolatram, legis ac templi Dei contemptorem, Iſaiæ auunculi, totque Prophetarum homicidam, tātorum flagitiorum veniam, à Domino obtinuiſſe conſideret. Audiat tandem uocem

Nu. 20. 1. 2. reg. 11. & 12. Act. 13. & habetur ex p. reg. 13. Luc 9. & 19. Matth. 26. Luc. 7. Ioan. 4. Ioan. 8. 2. Paralip. 33.

Ezech. 18. Dei. *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat*; & Christum D. Petro dicentem, *Non dico*
Mat. 18. *tibi vsque septies, sed septuagies septies.*

¶ *Promissa Dei ac comminationes, iuxta vitæ nostræ opera mutantur. Cap. LXII.*

Cap. 42. His ergo, quæ superius obiecta sunt; quæue Nouatus pro suæ opinionis assertione afferre uidebatur, & pri-
Matth. 10. mum verbis Christi dicentis, *Qui negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum, coram Patre meo.* iuxta D. Tho. doctrinam respon-
4. d. 46. q. 2. ar. 3 q. 2. ad 3. dendo dicimus, quòd comminationes Dei sub conditione intelligi debent; videlicet, si quis facti non pœniteat; siue si obstinatè in malo perseueret. Hoc autem authoritate scripturæ confirmatur. Ait enim Dominus per Ieremiam Prophe-
18. tam. *Repente loquar aduersus regnum, vt destruam illud.* Populi autem emendatione sequta, etiam sententiæ correctionem promitrit dicens, *Si pœnitentiam egerit gens illa malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui, at facerem eis.* Aqua sententia non longè sunt, verba Ezechielis
18. dicentis, *Si dixero impio morte morieris, & egerit pœnitentiam a peccato suo, vita viuet.* Hoc autem
Ca. 59. euenit, quoniam ut superius diximus, Deus non præteritum tantum sed præsentem hominis sta-
Ezec. 7. tum contemplatur, dicente scriptura, *Iudicabo te, iuxta vias tuas.* vt enim ait Glosa, [Deus in vtroque iusto scilicet & impio, non pręterita, sed præ-

sentia

ſentia iudicat.] Aqua forte ſacræ ſcripturæ doctrina, D. Ambroſius famoſam illam ac vulgatam excerpſit ſententiam, [Nouit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum.] Quam etiam ſententiam B. Hieron. comprobás, ait quòd [Si agimus pœnitentiam, ipſum quoque ſuæ pœnitebit ſentẽtiæ,] Sic ergo uerba illa Christi intelligenda dicimus, *Omnis, qui negauerit me coram hominibus, & ego negabo eum coram Patre meo;* Quòd Chriſtus loquitur de illis, quos poſtquàm eum negauerint, facti non pœnitet. Et ideo B. Baſilius de illis, qui Chriſtũ negaſſent (& præſertim tormentis uicti) uerba faciens, dixit quòd ſi eos pœnituiſſet, uenia illis neganda non eſſet. D. Ambroſius pariter, contra eos, qui Nouati ſequebantur errorem loquens ait, [Negant his oportere communionem reddi, qui per prçuaricationem lapſi ſunt. Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata omnia condonauit.] Quapropter, ut habetur ex Concilij doctrina, [Nouatianos remittendi poteſtatẽ olim pertinaciter negantes, magna ratione Eccleſia Catholica tamquam hæreticos exploſit atque condemnauit.]

Super Luc. *Super Amos.* *Matth. 10.* *De pœnit. d. 1.* *Seſ. 14. c. 1.*

Deus nemini damnationem ſuam reuelat.
Cap. LXIII.

Vòd autem prædicta Chriſti uerba ſub conditione intelligi debeant, patet; quoniam cõpertum eſt apud Doctores, quòd Deus nemini damnationem

ſuam

ſuam reuelat;ſi quidem in deſperationem ipſum induceret. Immo,ut ait B. Aug. nec etiam Angelis eorum damnatio reuelata fuit. Et quàmus (ut ait D. Tho.) de poteſtate abſoluta, Deus poſſet damnationem ſuam alicui reuelare; de poteſtate tamen ordinaria (quæ attenditur iuxta ea, quæ cõmuniter Deus agit) facere id non poteſt; quoniam talis reuelatio, in deſperationis laqueum animam conijcere poſſet. Si tamen Deus alicui talem reuelationem faceret, id non abſolutè, ſed ſub cõditione deberet intelligi:uidelicet, ſi quẽpiam erroris non pænituiſſet; ac uitæ correctionem non impoſuiſſet.Et hoc eſt,quod ait D.Tho. [Et ſi alicui talis reuelatio fieret,deberet intelligi non per modum prophetiæ prędeſtinationis; ſed per modum prophetiæ comminationis; ſuppoſita conditione meritorum.] Et adhoc propoſitum adduci poteſt exemplum,quod recitatur a B.Antonino de diſcipulo illius Senioris,cui cum reuelata fuiſſet diſcipuli damnatio; eidem poſtea reuelata fuit eiuſdem ſaluatio. Aliquo forte uitio, uel praua animi affectione laborabat; qua cognita,& emendatione propoſita; ſententia (quæ ſibi mortem minabatur æternam) mutata fuit.

Sup.Gen.

De verit.n.23. ar. 8. ad 2.

1.p.tit. 12.par. 4.

¶ *Plures poſt Chriſti abnegationem, in Dei gratiam reuocati. Cap. LXIIII.*

T quoniam eo tempore, quo perſequtiones tirannorum contra eccleſiam craſſabantur, plures tormentis, parentum

tum

tum est, quemadmodum etiam legimus de B. Marcellino Papa, & aliis, ut in martyrum historiis uidere est; qui tamen postea errore depulso: uel (quod magis crederem) timore deposito, gloriosè martyrium cõsumauere, ac in in sanctorum numerum sunt relati; meritò dicendum uidetur, quòd Christus loquitur de illis, qui post quàm eũ negassent, in ipsa erroris prauitate, uitę finem imposuissent. Vt fortè dici potest, quòd Christus loquitur de illis qui potius animi prauitate, & odio quo Christum ac eius fidem execrabantur: quàm minis, uel tormentis uicti, ipsum negaturi essent: cuiusmodi illi fuerunt, qui, ut ait D. Hieronymus, ante tribunal, siue statuam Martis, Christũ abnegãtes, ac blasphemantes, eum beelzebulo uocauerunt, qui quidẽ tanti sceleris ueniam, ut idem D. Hieronymus ait, assequi non creduntur. *Ad Marcellam.*

¶ *Authoritates D. Pauli supra cap. 42. citate, declarantur. Cap. LXV.*

AVthoritatibus uerò D. Pauli ad hæbræos, quę Nouati opinioni fauere uidebantur, respondendo dicitur, quòd cum fuerit Iudęorum mos, quibusdam aquis ablui, iuxta legis Mosaicę ritum; qua quidem lotione, a nonnullis peccatorum sordibus purgabantur; illi qui ex circuncisione ad baptismum conuolauerant, per baptismi reiterationem, peccatorum remissionem, in quæ post baptismum incidissent, assequi se posse arbitra-

bitrabantur. Verum, hoc est (ait D. Paulus) impossibile. Quoniam sicut semel tantum Christus cruci affixus, mortuusque est; ita quoque aqua baptismi, per quem remissionem peccatorum assequimur; semel tantum a peccatorum sordibus, nos abluere potest. Sed opus est, dicere intendebat D. Paulus, quòd si a peccatis post baptismum contractis mundari uolumus, ut abluamus nos

Isa. 4. aquis baptism i pœnitentiæ, de quo scriptum est, *Si abluerit Dominus sanguinem filiarũ Sion & sãguinẽ Ierusalem lauerit, in spiritu iudicij, & igne ardoris.*

Hab. 10 Cum etiam dixit D. Paulus, *Voluntariè peccantibus nobis, non relinquitur ostia pro peccato,* dicimus uel quòd intellexit de ostiis siue sacrificiis legalibus, quæ pœnitus ablata fuerunt, & de quibus di

Hab. 10 xerat quòd, *Impossibile est per sanguinem hircorum, aut taurorum auferri peccata;* Vel quòd (ut modo dictum est (intellexit de baptismo, qui reiterari non potest. Absolutè autem loquendo, dicimus quòd authoritates istæ D. Pauli, non aduersantur his, quę diximus, quòd per pœnitentiam Deo reconciliari possimus; quoniam sacramentum pœnitentiæ, non ostia, siue sacrificium; quin potius examen, iudicium, siue tribunal apud quod causa pœnitentis agitur: a quo quidem tribunali, uel absoluitur, uel condemnatur, dicendum est.

Cur

Cur baptiſmus a D.Paulo oſtia appellatus ſit.
Cap. LXVI.

BAptiſmus autem a D.Paulo; obid oſtia ſiue ſacrificium appellatus eſt, vt aperiret, quòd ſicut per oſtias & ſacrificia legalia, peccatorum pœnæ expiabantur; ita quoq; per aquam baptiſmi, oſtia, ſiue ſacrificium, quod pro purgãdis peccatis noſtris in ara crucis Chriſtus obtulit, dicente D. Petro, *Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris*, plenè & perfectè nobis confertur. Et quoniam baptiſmus, reiterari non poteſt, ſed ſemel tantum nobis cõfertur: meritò ait D. Paulus, *Non relinquitur oſtia pro peccato*, & ideo ad pœnitentiæ ſacramentum confugiendum eſt, ſi poſt ſuſceptum baptiſmum, peccati ſordes contraxerimus. 1.3.

¶*Tractatus peccati in Spiritum ſanctum, difficilis.*
Cap. LXVII.

HIs, quæ Nouati opinioni fauere videbantur reiectis, etiam alteri opinioni dicenti, quædam peccata reperiri pœnitus irremiſſibilia, veluti eſt peccatum in Spiritum ſanctum, de quo dixit Chriſtus, *Non remittetur, neque in hoc ſæculo, neque* Mat. 12.
in futuro, & peccatum illud, de quo D. Ioannes 1.5.
ait, *Eſt peccatum ad mortem;* ſatisfaciendum remanet. At quoniam locus iſte, magnam præfert-

De ver. Dom. ser. 11. fert difficultatem, & ut ait D. Aug. [Fortè in omnibus Scripturis sanctis, nulla maior quæstio, nulla difficilior inuenitur] quò clarius hæc, quæ dicturi sumus percipi possint, Primũ ostendetur, quid sit tale peccatum, iuxta euangelij literam; Dinde, quidnam sit iuxta sanctorum Patrum, & præcipuè B. Aug. doctrinam, quo modo communiter hodierno tempore de eo fit sermo; ac denique, quo pacto iuxta utrumque sensum irremissibile; siue quòd non remittitur, dicatur.

¶ *Quid sit; peccatum in Spiritum sanctum, iuxta euangelij literam.* LXVIII.

Vò ad priorem attinet sensum, iuxta sanctorum Patrum Athanasii, Ilarij. Crisostomi, & Ambrosij sententiã dicimus, quòd tale peccatum nil aliud est, quàm quoddam blasphemiæ genus, qua opera Dei, malo dęmoni attribuunrur; cum uidelicet aliquis non ignorantia, sed magis (ut ait Caietanus (maligna machinatione, ac praua mentis dispositione, qua fertur aduersus Deum; conatur ut quę Dei esse cognoscit, aut putat, destruat, peruertat, uel naturę euentibus adscribat; cuiusmodi fortè (ut infra dicetur) fuit peccatum Iudæ, qui Christum magicis artibus miracula facere putabat, uel illorum, de quibus superius dictũ fuit, quòd ante Martis simulachrũ Christum beelzebub uocauerunt. Illiusmodi quoque (si uerba spectentur (fuit peccatum populi Israelitici di-

[Margin notes: 2.2.q.14 ar.1.c. — Ient. 8. q. 1. — Tract.3. c. 29. — cap.64.]

centis

centis de uitulo aureo, *Isti sunt dij tui q te eduxerũt da terra Aegipti*, & Pharisęorum Christi opera calumniantium ac dicentium; *In beelzebub principe dæmoniorum eijcit dęmones*. Hoc autem ita se habere, ut dicimus, ex euangelii littera ostenditur. Cum enim eius humanitati iniuriam irrogassent dicentes, *Ecce homo uorax, uini potator, publicanorum ac peccatorum amator*, ad peiora animum uertentes, etiam eius diuinitatem iniuria affecerũt dicentes, *In beelzebub principe dęmoniorum eijcit dæmonia*. Quorum iniquam ac peruersam intuens mentem, eorumque detestans impietatem dixit, *Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum; sed reus erit æterni delicti*. Qua autem de causa talia dixerit, B. Marcus aperit dicens, *Quoniam dicebant, Spiritum inmundum habet*. Adeò quòd non ob iniuriam humanitati, sed eius diuinitati irrogatam; ea Christus protulit uerba.

Exod. 32 *Mat. 12.* *Mar. 3.* *Luc. 11.* *3.*

¶ *Cur tale peccatnm irremissibile dicatur. Cap. LXIIII.*

NEc uerò tale peccatum irremissibile dicitur, quia per Dei potentiam remitti non possit, cum superius dictum sit, quodcumque peccatum per Dei potentiam dilui posse; nec etiam obid, quia per Dei misericordiam non possit deleri; cum ut supradiximus, Dei pietas quauis hominis culpa maior sit; nullumq; reperiatur peccatum, quod per eius solitam pietatem

cap. 49. *cap. 50.*

tem ac misericordiam, tam per Baptismũ, quàm per penitentiæ sacramentum ablui possit; Nec etiã irremissibile dicitur, quia eius hominem pænitere non possit; cum superius dictum sit, nullum reperiri peccatum, cuius pœnitere hominem non possit, & quemadmodum ait B. Aug. [Hęc blaphemia remittitur, si recta pęnitentia sequatur] Beda quoque de sic calumniantibus Christum uerba faciens dicit. [Sicut Niniuitis, ita quoque Iudæis dari tempus pænitentiæ, nec eos debere desperare, si uellent pœnitentiam agere.] Nec etiã ex natura peccati; cum commune sit cuilibet peccato mortali (quantum est ex parte sui) esse irremissibile; cum ob quodlibet peccatum mortale homo separetur a Deo (ut dicetur) dignus que æterno fiat supplicio; sed ob dicitur irremissibile; quoniam cætera peccata (regulariter loquendo) remittuntur hominibus; hoc autem (regulariter loquendo) numquàm remittitur. Passim etenim, & ut plurimum cætera peccata, puta superbiæ, auaritiæ, luxuriæ, odij, ac inuidię, aut cuiusuis alterius peccati, per pœnitentiæ sacramentum hominibus remittuntur; hoc autem regulariter, siue secundum communem cursum, non remittitur. Hanc autem differentiam inter hoc & cætera peccata, Christus (ut uidere est apud D. Matthæum, nobis patefecit. Loquens etenim de peccatis, quæ cõtra Filium hominis, & cõtra Spiritum sanctum committuntur; hoc inter utraque assignauit discrimen; quòd peccata contra Filium hominis remittuntur hominibus, peccata uerò, quæ contra

cap. 48.

cap. 80.

12.

tra

tra Spiritum ſanctum committuntur, minimè, dicente Christo de tali peccati genere quòd, *Non remittetur, neque in hoc ſeculo neque in futuro.* Mat. 12.
Adeò, ut hæc ſit inter utraque differentia, quòd reliqua peccata, communiter, & regulariter remittuntur hominibus, quàmuis non ſingulis; quoniam adulterii, homicidii, ac cæterarum blaſphemiarum; quæ in dies committuntur, crimina (etſi non ſingulis) ſecundum tamen communem curſum, & ut plurimum remittuntur; at uerò tale peccatum, regulariter & ſecundum communem curſum numquàm remittitur. Et quàmuis (ut Caietanus admonet) etiam illis, ſi pœnitentiam agerent, uenia daretur; diſpoſuit tamen diuina iuſtitia, permittere iſtos impœnitentes perſeuerare; ita quòd per hæc Christi uerba, non ſolum oſtenditur negatio remiſſionis talis blaſphemiæ; uerum etim & negatio doni pœnitentię; tamquàm ſi diceretur; quòd peccantibus ſpiritu blaſphemiæ, numquàm concedetur remiſſio, quia numquàm eis concedetur gratia pœnitendi; exigente hoc maxima illorum nequitia Non ergo dicitur irremiſſibile, quia impoſſibile ſit ut remittatur; ſed quia tanta eſt huius peccati labes, quòd ex diuina iuſtitia fit, ut tales regulariter peccati nũ pœniteat. Néc tamen obid diſperatione animus obruendus eſt, ſi quis tale ſe admiſiſſe peccatum agnoſcat; quoniam ut inferius dicetur, Deus aliquando etiam talibus pœnitentiæ ſpiritum largitur; cum miſericordiam ſuam communi rerũ curſui non obligauerit; ut uidere eſt, in conuer- cap. 78.

ſione D.Pauli,Mathei,Magdalenę,& Latronis;qui miraculosè ſtatim & perfectè conuerſi ſunt. Nõ igitur Chriſtus obtinendæueniç impoſſibitatem, ſed potius magnam eiuſdem difficultatem inſinuare uoluit. Vnde autem talis oriatur difficultas reſipiſcendi, & ſe ad Deum conuertendi;
cap. 79. in ſequẽtibus oſtẽdetur. Enixè ergo ſic peccantibus inſiſtendum eſt orationibus, ieiuniis, elemoſinis, ac Sanctorum orationibus implorandis, ut Dei miſericordiam, qui non uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat, ſibi ſentiant affuturam.

¶ *An Phariſei plenè tale peccatum incurrerint. Cap. LXX.*

AN autem phariſei; quorum gratia Chriſtus talia protulit verba, plenè peccatum illud incurrerint, annon; id non eſt uſquequaque clarum. Si enim uerba ſpectẽtur; cum Chriſti opera dæmoni adſcriberent, in illud incidiſſe uidentur. Si uerò hoc aduertatur, quòd ad plenam talis blaſphemiæ rationem hoc requiritur, ut ea dæmoni adſcribãtur, quæ quis Dei cognoſcit, aut eſſe putat: & quod id(non ex graui aliqua paſſione dominãte,ſed animi duntaxat malitia,ac odio quo aduerſus Deum fertur,agatur;cum iudęi id non cognouerint(licet praua mentis affectio,ignorantiæ cauſa extiterit)eos funditus tale peccatum incurriſſe, non apparebit.Huius autem ratio hęc eſt;quoniã

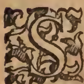
cum

cum iudęi Christi diuinitatem nō crederent; immo a legis peritis & iudæorum proceribus (quāuis in meritò) ut sabbathi spretor haberetur, dicente D. Ioanne, *Propterea persequebātur eum iudæi, qa* 5.
hæc sabbato faciebat, & alibi, *Nō est hic homo a Deo,* 9.
qui sabbathum non custodit; malitia ac inuidia, qua in Christū ferebaniur, tali admixta ignorantiæ, facile quoq; erat eos ad tam impiā declinare sententiā: ueluti si quē (uel unicū fidei articulū negantē) prodigia facere uideremus, eum tamē semper, ut hominum dementatorem, præstigiosum, a fide ac a ueritate alienum, haberemus. Nec uerò ob Phariseorum excusationem hæc dicimus, cum certè nulla digni extiterint, cum non zelo Dei, & paternarum legum (quemadmodū D. Paulus) sed magis animi odio ac malignitate laborauerint; quin potius hæc asserimus, ut ostendatur quòd tale peccati genus (cum non ex ignorantia, neque ex graui aliqua passione, sed tantum ex praua mētis affectione committatur) non adeò passim & facile incurritur: & quòd meritò tale peccatum regulariter non remittitur. Et iuxta hunc sanctorum Patrum Chrisostomi, & Aug. sensum, Christus Phariseos monitos facere curauit, ut tā prauas impiasque reiicerent cogitationes, ne in adeò graius culpæ pœnā, eis remissio peccatorum negaretur. Ac si dixisset. Qui me publicanorum & peccatorum amicum uocant, uoracem ac uini potatorem appellant; aliqua excusatione digni uidentur; quoniam eorum allocutione, familiaritate, mensa, ac cibis non dedignor, nec ea, qua

Ioannes austeritate ac uitę parsimonia utor. At uerò uos, qui legis estis doctores, quique solum Deum miracula operari posse scire potestis, dicéte lege uestra, *Qui facit mirabilia magna solus*, & opera, quæ ego facio in nomine Patris mei satanæ adscribitis, uidete ne diuina id exigente iustitia, pœnitendi uobis gratia denegetur, cum eius rei mala mens, malus animus, magis quàm ignorantia, causa existat.

Psal. 135.

¶ *Quid sit tale peccatum, iuxta B. Aug. doctrinam.*
Cap. *LXXI.*

SI uerò, quid sit peccatum in Spiritum sanctum, iuxta B. Aug. doctrinam, & prout de eo communiter fit sermo, quæratur, dicimus, quòd tale peccatum nil aliud est, nisi finalis impęnitentia, siue perseuerantia in quouis peccato, usque ad mortem. Et hoc est, quod ait B. Aug. [Huic ergo dono gratiæ Dei, quicumq; restiterit, uel repugnauerit, uel quoquo modo fuerit ab eo alienus usque in finé uitę temporalis, non remittetur ei, neque in hoc sęculo, neque in futuro.] Tale etiam est, iuxta mentem B. Aug. peccatum, de quo loquebatur Ioannes cum dixit, *Est peccatum ad mortem; pro eo nondico ut oret quis*; uidelicet finalis impœnitentia. Et sic de peccato contra Spirtum sanctum loquendo, ita peccatum illud incurrissent, qui eum hominem uoracem appellabant, ueluti illi, qui eum magum putabant; si talibus detenti cogitatio-

De uerb. Dom. Ser. 11.

tio-

tionibus, finem uitę imposuissent. Sicut enim quęlibet febris, si diutius perdurauerit, ob consumptionem tandem humoris radicalis, ut phisici asserunt, in tabem, tisim, uel æticam conuertitur; sic& peccatum quodlibet, si in eo usque ad finem uitę quis perseuerauerit, ob repugnantiam seu resistentiã quam homo perseuerando in peccatis gratiæ Dei pręstat, efficitur peccatum in Spiritum sanctum. Es quoniam (ut dictum est) hominem dũuita fungitur, cuiuslibet peccati pęnitere potest, ex his colligere possumus, quòd, nemo potest dici tale peccatum uere incurrisse, nisi post quàm euita decesserit. Et hoc, quod ait B. Aug. [Quod non prbatur ab aliquo esse commissum, nisi cum de corpore exierit. Quandiu uero hic uiuit, eum sicut dicit Apostolus. Patientia Dei ad pœnitentiam adducit.] *c. 59.* *Vbi sup.* *Rom. 2.*

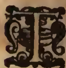
¶ *Cur finalis impęnitentia peccatum in Spiritum sanctum dicatur.* LXXII.

Ocatur autem finalis impœnitentia peccatum in Spiritũ sanctum, quoniam directè opponitur remissioni peccatorũ, quæ charitatis est opus, dicente scriptura quòd, *Charitas operit multitudinem peccatorum;* quæquidem charitas, specialiter Spiritus sancti personæ attribuitur. Et quoniam non peruenitur ad finem nisi mediantibus *Prou. 10*

mediis, ſicut adultis non datur aditus ad cœlum, niſi mediãtibus mediis a Chriſto aſſignatis humilitate cordis ac puritate eiuſdem, dicente Chiſto, Matth. 5 *Beati pauperes Spiritu; Beati mundo corde*; cæteriſq; beatitudinibus a Chriſto expreſſis; quoniã ſunt ueluti ſcala ſiue gradus quidã, per quos cœlũ aſcẽdendi nobis aditus datur; ita quoque uerisimile eſt, quòd Dei pietas, neminem in peccatũ finalis impœnitentiæ labi permittat; qui prius in aliquã ſpecierum peccati in Spiritum ſanctum (de quibus ſtatim agetur) lapſus non fuerit. Et quàmuis ob unicum tantum mortale peccatum, poſſit quis damnationem incurrere; qua propter non uidetur rationabiliter dici, neminem in peccato finalis impœnitentiæ decedere, qui prius aliquam ſpeciem dicti peccati non contraxerit, dicimus (ut 3. d. 43. q. 1. ar. 5 placet D. Tho.) quòd hoc peccatum non neceſſariò prœexigit alia peccata; immo poteſt eſſe primum peccatum, & obid, quòd unicum illud peccatum (quod cumque ſit) aliquam ſpeciem dicti peccati annexam habere poterit; ueluti ſi dicamus, quòd unicum illud Iudæ peccatum (puta proditio) annexam habuerit deſperationem.

¶*Quæ nam ſint, talis peccati ſpecies.* Cap. LXXIII.

TAlis autẽ peccati ſpecies (ut ex B. Aug. colligitur, ſunt ſex; uidelicet, præſumptio clementiœ ac pietatatis Dei; & deſperatio eiuſdem; ut ipſe ait, de fide c. 3. ad Petrum; impugnantio ueritatis agnitæ; ac inuidia

uidia fraternę charitatis.ut idem habet, de unico baptiſmo: impenitentia,ut habetur,de Verb. Domini;ac denique. obſtinatio mentis; prout in Enchiridio continetur.

¶ *Cur talia peccatorum genera, peccatum in Spiritum ſanctum dicantur. Cap. LXXIIII.*

VOcantur autē talia peccatorum genera, peccatum in Spiritum ſanctum,dupli ci ex cauſa. Quarum una eſt; quoniā talia peccatorum genera,præcipuè ex malitia committuntur; quæ opponitur bonitati, quę quidem Spiritui ſancto attribuitur;Altera uerò,quoniam directè excludunt,& remouent omnia media;per quæ,quis a peccato retrahi poteſt, & ad gratiæ receptionem diſponi.

¶ *Sex ſunt,quæ ex ſui natura,hominem a peccato retrahere poſſunt. Cap. LXV.*

HOc autem ita ſe habere, ut dicimus, ſic oſtenditur. Sex inter cætera ſunt, quæ ex ſui natura, ſeu qualitate retrahēdi hominem a peccato, uim habere uidentur, eumq; ad gratiæ receptionem diſpoſitum ac benè affectum,reddere poſſunt.

¶ Quorum primum eſt,iuſtitię Dei conſideratio,quæ ſicut nullum bonum irremuneratum,ita nullum malum impunitum,uult pati.Et enim ait Cicero. [Quàm multos diuini ſupplicij metus,a *2 de leg.*

cati fœditate perſpecta dixit. *Odiſs.*
Melius eſt mori, quàm uiuenets peccare. *Ethic. 5.*
Et Ariſ.[Melius eſt iniuriã pati, quã alteri nocere,] quod quædam animi prauitas ac obliquitas ſemper iniuriam comittetur, cur mens hominis Chriſtiani a peccato patrando non deterratur, cum peccato Deus iniuria afficiatur?

¶ Quàm uerò breuis, & ut ita dicam momentanea ſit delectatio, quæ in peccati commiſſione reperitur, primorũ parentũ exemplo oſtenditur; de quibus ait ſcriptura, quòd quàm primum uetiti arboris fructum deglutierũt, ſtatim, *Aperti ſunt oculi eorum;* ad Dei oſſenſam & quam inciderant miſeriam intuẽdam. *Gen. 3.* Id etiam, & Amnonis filii Dauidis exemplo optimè monſtrari poteſt; qui cum ſororem Thamar, cuius amore deperierat, conſtuprallet; tãto eam ſubitò inſequtus eſt odio, ut nec propè ſe, eam aſſiſtere paſſus ſit. *2. reg. 13*

¶ Sex ex oppoſito ſunt, quæ ex ſui qualitate, indurandi hominem in peccato, uim habent.
Cap. LXXVI.

ET quem admodum ſex, quæ prædiximus, peccati odium, & deteſtationẽ ex ſui natura homini inducere poſſunt; ita ex oppoſito ſex ſunt, quæ ex ſui qualitate, uim habent obdurandi hominem in peccatis; eumque Dei gratię repugnãtem ac renitentem reddere ualent; cum gratię Dei directè obſiſtant, ac aduerſentur; cuiuſmodi ſunt

illæ

cap. 73. illæ peccatorum species, quas superius enumerauimus.

¶ Quidam enim quàm magna sit Dei pietas,
Ps. 144. de qua ait Ppropheta, *Miserationes eius super omnia opera eius*; attendentes; omnia peccatorum genera prolibito admittere non curant; tãquàm si nullam de admissis sceleribus, Deus ab homine ex posceret rationem; cum tamẽ dicat Scriptu
Ecc. 12. ra, *Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium*; & tales meritò præsumptuosi uocantur: quoniã, ut ait
2. 2. q. 14. ar. 2. c. D.Tho. [Putant se gloriam posse adipisci sine merito, uel ueniam sine pænitentia.] Et de similibus loquens D. Ambrosius ait. [Sunt aliqui, qui-
Super. 2. cap. ad Rom. bus placent mala, quę agunt, & de misericordia Dei nimis præsumentes, & Dei patientia abutentes, in eis pertinaciter perdurant.] Et contra tales ait scriptura, *Eccl. 5. Ne dixeris, Misericordia Dei magna est; quoniam misericordia, & ira ab illa cito appropinquant.*

¶ Alij e contra, diuinæ iustitiæ, de qua ait D.
Hæb. 10 Paulus, *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis*, seueritatem considerantes: instar Cain & Iudæ de clementia Dei diffidunt; veluti pro certò tenentes, quòd Deus illis peccata ignoscerę nolit, vel non posit. Tamquàm si non habeat tantam potentiam, quòd peccata remittere possit, vel tantam bonitatem, vt ea remittere uelit; siue tamquàm omnia non posit, vel inuideat hominum saluti. Et de talibus lo-
Vbi sup. quens D. Ambrosius, ait. [Sunt aliqui, quibus displicent mala, quæ agunt, sed quoniam grauia esse

esse intelligũt, putant sibi iam non posse ignosci, sicut ille, qui dixit, *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.*] Gen. 4.

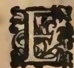
¶ Alij, ut liberius peccatis insistere possint, veritatem, quam lumine naturæ uel lumine fidei cognoscunt, toto conatu, audacter, & contra ipsorum conscientiam impugnare conantur. Et hinc fit, ut quidam Romani pontificis authoritatem, ne debitam sibi obedientiam præstent: alij operũ necessitatem, vt a ieiuniis, cæterisque satisfactionis operibus se eximant; alij animarum negant in mortalitatem, ut in omne flagitiorum genus audactius prorumpere possint. Et de talibus Isaias 5. verba faciens dicit quòd, Dicunt bonum malum, & malum bonum; lucem tenebras, & tenebras lucem appellant.

¶ Alij peccatorum fœcibus obuolutos se prospicientes; eos, quos purè & sanctè viuere cernũt, maximà prosequntur inuidia, & eo extenditur in eos liuor, (veluti ipsi non sint, perditis moribus deprauati,) vt etiam summè tristentur, quòd Dei gratia, eiusque dona ac virtutes, quas hominibus impertitur, in mundo dilatentur, quòdque multi a peccati seruitute liberati, ad Deum conuertantur. Tale fortè fuit Cain peccatum, qui fratrem Abel occidit, quòd ipsum Deo gratum conspiceret; ac etiam Iudæorum erga Christum, qui, dum ipsum plurima signa facere prospicerent, inuidia, qua in ipsum ferebantur acti; ut eum è medio tollerent, decreuerunt. Et contra tales, ait scriptura, *Stulti detestantur eos, qui fugiunt mala.* Gen. 4. Prou. 13

¶ Alij

quidem,alia peccata,nequaquàm efficiunt,Multi enim reperiuntur, qui licet grauioribus adſtringantur peccatis, Dei tamen ſemper aliquo timore præmi ſe ſentiunt, eumque ſecum mitius agere precantur,quod præſumptuoſi non agunt. De Dei pietate non diffidunt; immo eum tandem propitium ſibi fore ſperant, quod non faciunt illi, qui de miſericordia Dei deſperant. Si quando ab amicis obiurgantur,etſi emendatio non ſequatur; dolent tamen quòd paſſione uicti, præſtare non poſſunt,quod qui agnitam ueritatem impugnant,facere contemnunt. Dei ſeruos ſanctè pureque uiuentes, honore afficiunt, ſeque eorum orationibus commendant, quod ab his qui fraternæ charitati inuident,alienum eſt. Sic ſunt affecti,ut ſi quando eos Deus reſpexerit, & a peccatorum laqueis, quibus adſtricti tenentur, explicare ſe poterint: dignos pro uiribus pęnitentiæ fructus efficient, quod ab impęnitentibus longè admodum eſt. Et denique ab illis, in poſterum ſe abſtinere proponunt, quod obſtinati efficere non diſponunt.

¶*Dei pietas, etiam illis, qui talia peccata admiſerint, plerumque ignoſcit. Cap. LXXIII.*

T licet qualitate peccatorum,& animi malignitate perſpecta, adeò talia peccatorum genera, Dei gratiæ repugnare ac obſiſtere uideantur;Deus tamen, qui,ut ſancta canit Eccleſia, [Omnipotentiam

ſuam

suam parcendo maximè, & miserando manifestat,] interdum etiã talibus gratiæ lumen largitur;
Rom. 5. in eisq; illud D. Pauli dictũ uerificatur, *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia*. Singulari enim quodam, ac excellenti Dei auxilio adiuti,
2. Tim. 2 e diaboli manibus, a quo (ut ait D. Paulus,) *Captiui tenentur ad ipsius voluntatem*; eripiuntur; & si, ut ibi ait D. Tho. hoc difficile sit, dicente Scriptura,
Isa. 49. *Nunquid tolletur à forti præda, aut quod captum fuerit a robusto, saluum esse poterit?*

¶ *Quo pacto tale peccati genus irremissibile dicatur.*
Cap. LXXIX.

CVm ergo Christus loquens de peccato in Spiritum sanctũ dixit quòd,
Matth. 12. *Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro*; si nomine peccati contra Spiritum sanctum intelligatur finalis impęnitentia, quomodo intelligere uidetur B. Aug. nulli dubium est, peccatum in Spiritum sanctum sic acceptum, pænitus irremissibile esse. Si enim hic per cordis contritionem, & pœnitentiæ Sacramentum non remittitur, neque in futuro sæculo umquàm remittetur. Vt enim dixit Chri-
Ioan. 9. stus, *Venit nox quando nemo operari potest*. Si autem de quouis alio peccato intelligatur, cum su-
cap. 49. perius dictum sit, nullum esse peccatum, cuius hominem pęnitere nõ possit, & quemadmodum
Vbi sup. ait B. Aug. [De quocumque pessimo in hac uita constituto, non est desperandũ,] Dicimus, quòd tale

tale peccatum, quodcumque illud ſit, ut etiam ſuperius dictum fuit, irremiſsibile duabus de Ca.69.
cauſis dicitur. Vna quarũ eſt, quia tale peccati genus, cum ex malitia cõmittatur, quantũ eſt ex ſe, ueniam non meretur; ſiue, ut Magnus Albertus ait. [Cauſam remiſſibilitatis, & congruitatem ſecum non habet;] Altera uerò, quoniam (ut ait D. Tho.) tales rarò pęnitet. Ait enim quòd, [Aliquãdo tales quaſi miraculosè ſpiritualiter ſanantur.] 2.2.q.14 ar.2.c.
Et quoniam ea, quæ rarò fiunt, a ſacra Scriptura, a ſanctis Doctoribus, & ab Ariſtotele, ueluti impoſſibilia dicuntur, quomodo Philoſophus de Ethic. 7.
intemperato loquẽs dixit, quòd eſt impœnitiuus, quia intemperatus rarò ad temperantiæ uirtutem reducitur; cum tales rariſſimè corrigantur, dicente ſacro eloquio, *Peruerſi difficilè corriguntur;* Ecclesiastes.1.
ideò tale peccati genus irremiſſibile dicitur; quia rarò dimittitur. Et ideo Dominus de ſic prauè affectis animis loquens per Ieremiam Prophetam dixit, *Si poteſt æthiops mutare pellem ſuam, & pardus uarietates ſuas, & uos poteſtis benefacere.* 13.
Loquens etiam ſcriptura de Cananęis, ut etiam infra Ca.94.
dictur, ait, *Non poterat mutari eorum malitia;* & Sap. 12.
D. Ioannes de quibuſdam Iudæis uerba faciens, ait, *Non poterant credere;* quia propter animi 12.
prauitatem, ac obſtinationem, admodũ eis fides difficilis erat. D. quoque Gregorius loquens de Moral.
Caim, dixit, [Diuina uoce admoneri potuit, & 11. c. 5.
emendari non potuit.] Et D. Bernardus de illis, De interiori
qui a principio carnis deſideriis non reſiſtunt, domo.
loquens dicit, quòd tandem praua conſuetudine Ser. 58.
adeò

adeò debiles & impotentens reddũtur, [Vt etiam uolentes eis resistere non possint.] Quibus uerbis, non omnimoda impossibilitas, quin potius magna resipiscendi difficultas ostenditur. Prouenit autem talis difficultas, tum ex parte eorũ; quia rarò, uel nunquàm totum, quod in se est, faciunt: tum etiam ex parte Dei, qui ob grauissima peccata, auxilium efficax, quo conuerti possent, eis denegat. Quòd autem non impossibilitas resipiscendi; sed magna potius difficultas ostendatur, patet: Quoniam inter omnes species peccati in Spiritum sanctũ, nulla periculosior ac grauior animi obstinatione apparet; cum quis scilicet a peccatis abstinere, nullo pacto intendit. Et tamen, licet aliquem (etiam medio iuramento) audiremus dicentem, se usque ad mortem aliquod peccatum prosequi, puta inimicum persequi, uel nullatenus illi ignoscere uelle, siue quodlibet aliud mortale peccatũ nolle dimittere; quàmuis tali sic prauè affecto, meritò dici posse uideretur,
Act. 8. quod Simoni mago dixit B. Petrus, *In felle amaritudinis video te esse*; absolutè tamen, eum pœnitere non posse, uel ueniam consequi non ualere, absurdum esset asserere: tum quia ut superius di-
*Ca.*48. ctum fuit, per hoc libertas arbitrij tolleretur: tum etiam, quia per hoc derogaretur uirtuti gratiæ Dei, per quam cor hominis semper emolliri potest dicente scriptura, *Cor regis in manu Domini,*
Prou. 21. *Quocumque uoluerit, uertet illud.*

¶ *Curtale*

¶ *Curtale peccati genus, difficilius quàm cætera peccata remitti dicantur.* Cap. LXXX.

T. dicit quis. Cum ob quodlibet peccatum mortale, homo gratia Dei priuetur, ac denudetur, dicente Scriptura quòd, *Homo per malitiam, occidt animam suam;* & absque speciali Dei auxilio nullus a peccati iugo excutere se possit; ut superius dictum fuit, quod nam discrimen erit inter hoc, cęteraque peccata? Si ita damnationem incurrissent illi, qui dicebant, *Ecce homo vorax, & vini potator;* perinde ac illi, qui dicebant, *Spiritum immundum habet;* qua de causa hoc peccatum, deterioris conditionis cæteris peccatis esse dicitur; & quamobrem dicitur irremissibile, siue quòd difficilius quàm cætera peccata remittitur? Ad hoc dicitur, quòd licet ob quodlibet peccatum, anima Dei gratia spolietur; ac impotẽs ad gratiæ receptionem suis uiribus reddatur; cum tamẽ peccatum sit altero grauius; quò maiori quis peccati pondere præmitur, eò difficilius illius onus excutere ualet, Deus quoque ad auxilium conferendum, difficilior redditur. Et hoc est, quod ait D. Tho. [Quòd quàmuis quodlibet peccatum mortale auertat a Deo & gratiã tollat, tamen quoddã plus elongat quàm aliud; in quantum habet maiorem dissonantiam ex sua inordinatione ad ordinem diuinæ bonitatis, quàm aliud.] Et ad hoc propositum, adduci potest exemplum D. Athanasij

Dubiũ. *Sap.* 16. *Cap.* 27. *Mat.* 11. *Mar.* 3. *Solutio.* 4. *d.* 17. 3. *q.* 3. *ad* 3. *Exo.* 16.

nasij dicentis de Iudæis; quòd dum contenderẽt, propter aquæ & panis defectum, patienter Dominus sustinuit; quoniam excusationem habere uidebantur, ex infirmitate carnis, Cum uerò ui-
Exod.32 tulum adorantes dicerẽt, *Hi sunt Dij tui, qui eduxerunt te de terra Aegypti*, quoniam quasi blasphemantes; beneficia Dei idolo attribuebant: grauius a Deo puniti sunt. Quando igitur quis, uel ignorãtia, uel graui aliqua passione deuictus; aliquod incurrit peccatum, tunc facilius sibi a Deo dimittitur. Quando uerò ex malitia committitur; difficilius tunc sibi ignoscitur.

¶ *Peccatum, quod ex malitia committitur difficilius remittitur.* *Cap.* XXXI.

ET quò hæc, clarius percipiantur, Petri, Pauli & Iudæ Apostolorum exẽplum, in medium afferamus. Qui omnes & si grauiter peccauerint, attamen inter eos, hoc fuit discrimen, quòd D. Paulus ex igno-
1.Tim.1. rantia peccauit, dicente eomet, *Ignorans feci*: & ideo ueniam consequtus fuit. D. uero Petrus, humano uictus timore, Christum negauit, qua propter eadẽ nocte, delicti ueniã obtinuit. Iudas autem, non ignorantia; cũ in nomine Christi dæmonia eiecisset, ac infirmis incolumitatẽ præstitisset; nec etiam terrore aliquo concussus, cum ultrò Iudęorum senatũ adiisset; sed magis prauitate, animique malignitate, quæ ex auaritia, simulque odio, quod in Christum cõceperat, quòd paupertatem

præ-

prædicaret;eiusque se amatorē ostenderet;ac uitia acrius redargueret,originem fomentumque sumpserat. Quapropter, non potuit eius mens ab impietate reuocari, uel ex collatis beneficiis, quòd Patrem a lepra, & Matrem a paralipsis morbo, vt B.Aug.ait liberasset; uel quòd eum Apostolum ac commensalem suum effecerit: non humilitate in abluendis pedibus; & amore in sui corporis communione porrecta,ostensis;non terrore,cum ipsum audiuit dicentem, *Ve homini illi, per quem filius hominis tradetur;* nec denique compassione, cum ipsum turbatum conspiceret, dicentem que audiret, *Vnus uestrum me traditurus est.* Vnde mirum non est, si sceleris sui veniam,non fuerit assequtus,ut inferius dicetur. Duplici ergo de causa, dicitur quòd peccatum cōtra Spiritum sanctum raro, & difficilius quàm cætera peccata remittitur. Primum quidem, ex peccati conditione,siue qualitate, quoniam quantum est ex sui natura; directè gratiæ Dei opponitur & aduersatur. Deinde uerò, quoniam tale peccatum,non ex ignorantia, ut D.Paulus; nec graui aliqua passione illata prædominante, ut D. Petrum fecisse diximus; sed semper ex malitia committitur, vt Iudæ exemplo monstrauimus. Qua propter mirum non est, si illiusmodi peccatores rarissimè peccati pæniteat,eiusque ueniam, admodum rarò,etiam ueniam consequantur.

Ser. 28. ad frar. in Ere.

Luc. 20.

Ioan. 19.

Tract. 3. c. 28. 29.

¶ *Cur tale peccatum ex malitia committi dicatur.*
Cap. LXXXII.

Dubiū.
De vera.
Relig.

Icet uerò quis. Vt ait B. Aug. [Peccatum adeò uolūtarium est, ut absque uolūtatis assensu, peccatum esse non possit,] & ut quidam Poetarum dixit,

Iuuen. *Peccandi sola voluntas, facti crimen habet.*

Hoc autem ita esse dicimus, quoniam peccati deformitas, principaliter non consistit in actu, qui per corporis instrumenta exercetur, siue administratur; sed potius in actu uoluntatis; quæ aliquid operari intendit; quod est contra ius naturæ, uel contra ius diuinum. Et ideo B. uirgo Lucia, Tiranno minanti, quòd ipsam ad lupanar conduci iuberet, respondit, Si me inuitam uiolari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronā. Sciebat enim, quòd uiolentia, quæ uni membro infertur, non aufert animæ sanctitatem. De facto similirer Lucretiæ Romanæ B. Aug. uerba faciens, dixit quòd etsi a filio regis Tarquinij cōpręssa fuisset; non tamē adultera uocari poterat. Quoniam, vt quidam gentilis, cuius nomen hactenus ignotum est dixit, [Duo fuerunt, & vnus eorum adulterium commisit,] licet enim duo ad actus exercitium extiterint, solus tamen uir adulter dici potuit; quoniam mulier, impudicitiæ assensum non præbuit; & quemadmodum ait Philosophus, [Qui patitur iniustitiam non peccat.] Pluribus etiam

De ciu. Dei. li. 1. c. 19.

Ethic. 5.

etiam fæminis Christianis, ut B. Aug. ait, id quoque euenisse creditur: quæ etsi amilitibus in urbium euersione compressæ fuerint, non tamen obid uerè possunt adulteræ nuncupari;cum in arbitrio uictoris militis esset; sic eas dehonestare, vel alia quauis iniuria afficere. Et hoc est, quod ait B. Aug. [Proposito animi permanente, per quod corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem,uioletia libidinis alienæ,quam seruat perseuerantia continentiæ suæ.] Ergo cum quis aliquod committit peccatũ: non diabolum, uel alios quosuis, sed solum seipsum, & suum culpet affectum. Diabolus enim ut B.August. ait, [Alligatus est, tamquàm innexus canis cathenis, & neminem potest mordere nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. Latrare potest, solicitare potest, mordere omnino non potest, nisi uolentem.] B. quoque Hieronimus, ea tractans uerba, quæ Christo diabolus dixit, dum in templi pinnaculo existeret, scilicet, Mitte te deorsum, ait. [Vox diaboli qui semper hominẽ cadere desiderat; persuadere potest, præcipitare non potest.] Et ut tandem colligit B.Aug. [Non cogendo, sed suadendo diabolus nocet, nec extorquet a nobis assensum, sed petit.] Qua propter meritò Propheta dicit, *Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit a nobis iniquitates nostras;* quoniam nisi uelimus, peccatum nobis non dominabitur. Et hac fortè de causa dicit scriptura, *Dum maledicit impius diabolum, maledicit animam suam;* ut ostendat quò principalis peccati causa non est

Vbi sup. *Vbi sup. ca.* 16. *De lib. arb.* *Matt.*18. *Ps.* 102. *Ecc.* 21.

diabolus, ſed magis noſtra uoluntas, noſterque affectus.

¶ *Quicumque mortaliter peccat, etiam ex malitia peccat. Cap. LXXXIII.*

Sap. 2. D huc. Dicente ſcriptura, quòd, *Homo per malitiam occidit animam ſuam*, quilibet mortaliter peccans, etiam ex malitia, ſiue ex electione peccat. Vt enim ait D. Aug. Super epiſtolã inchoatam ad Rom. [Quis neſciat malum eſſe corrumpere pudicitiam uxoris alienæ? uel eo ipſo certè, quòd hoc in ſua coniuge nollet perpeti, Aut fraudare quẽpiam in negocio, aut circumuenire mendacio; aut opprimere teſtimonij falſitate, aut auferendæ rei cauſa inſidiari, & occidere quem-
Matt. 7. piam?] Cum enim dicat Chriſtus, hanc eſſe naturæ legem, *Quod tibi fieri non uis, alteri ne feceris*; nulluſque ſit, qui talia perpeti uellet; clarè quoq; admodum eſt, quòd quilibet talia cognoſcit eſſe peccata. Cum ergo quodlibet peccatum mortale ex malitia committatur, & peccatum, quod ex malitia, ſiue electione committitur, peccatum in Spiritum ſanctum, & ob id irremiſſibile dicatur, quæ ergo erit differentia inter hoc, & reliqua peccata; ſi quodlibet peccatum mortale, uoluntarium eſt, & ex electione, ſiue ex malitia committitur? Vel ergo omne peccatum erit ex malitia; & obid peccatum in Spiritum ſanctum;

vel

uel nulla erit differẽtia inter hoc, & cętera peccata. Et hoc est quòd ait B. Aug. [Restat ergo, ut si hoc est peccare in Spiritum sanctum, peccare cũ scientia, illis peccatis, quæ commemoraui; negetur pœnitentię locus; quoniam peccato in Spiritum sanctum, omnem spem ueniæ Dominus amputauit,] quod tamen ecclesiæ moris non est, cum nullis peccatoribus ueniam abneget, dicente eodem Aug. quòd, [Regula Christiana omnes illos, qui sic pecant, ad correctionem uocare non cessat.] *Vbi sup.*

¶ Ad hoc respondetur, uerũ esse, quòd omnis mortaliter peccans, in his præsertim, quæ legi Dei & naturæ aduersantur, tum uolũtariè, tum etiam ex malitia peccat. Verũ inter hoc, & reliqua peccata, hoc est discrimen; quòd illi; qui talia peccatorum genera committunt, ut bene adnotat Caiet. non ex ignorantia, uel graui aliqua passione dominante (aliquali excusatione digna) nec etiam ex corrupto, siue deprauato habitu peccant; cum quod efficere contendunt, verè peccatum esse sciant, eius grauitatem perpendant; eique quàm facile, si vellent, resistere possent; sed ex ipsa uoluntaria electione mali, id est ex amini uitio, & ex sola peccati complacentia, & ueluti si peccatum, actus uirtutis existeret; & nulla de eo ratio esset Deo reddenda: ex contemptu abiiciũt ea; per quæ a peccato retrahi possent, puta, cum quis per contemptum abiicit, & remouet, quod peccati cõmissionem impedire potest, sicut spem per desperationem, & timorem per præsumptionem. *Solutio.* 1. 2. *q.* 78. 2. 2. *q.* 14. *ar.* 1.

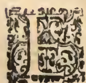
nem. Et tales illi sunt, de quibus ait scriptura,
Iob. 34. *Quasi ex industria recesserunt à Deo, & uias eius intelligere noluerunt;* per quod certa malitia ostéditur. Qui uerò in ea incidunt peccata, de quibus modo D. Aug. citantes, mentionem fecimus; & si cognoscant, (etiam dum actui peccati insistunt) quòd ea, quæ agere moliuntur, uel peragunt, Dei & naturæ iuri obsistunt: ex defectu tamen appetitus sensitiui (ut ait D.Tho.) siue animi
1.2.q.78 ar.1.c. passione, uel prauo habitu victi, dum pro uiribus, ut deberent, & possent, actui peccati non resistunt, quàmuis facile admodum in peccata labantur, non praua mentis affectio, seu deprauata uoluntas, commissionis peccati causa est præcipua: sed magis alia uincens, & prædominans passio. Et hoc est, quod ait Diuus Tho.
Vbi sup. ar.4. ad. 3. [Ille, qui peccat ex passione, peccat quidem eligens, non tamen ex electione; quia electio in eo, non est primum peccati principium; sed inducitur ex passione ad eligendum id, quod extra passionem existens, non eligeret sed ille, qui peccat ex certa malitia, secũdum se eligit malum,] quoniam electio mali, passionem præcellit. Ob id ergo (ut rem concludamus) tales præcipuè & singillatim ex malitia peccare dicuntur: tum quoniam ad peccata committenda, non animi passione, & extrinseco impulsu, sed potius ex electione mali, & mala uoluntate, seu ex peccati complacentia mouentur: tum etiam, quoniam omnia reiiciunt media, per quæ a peccatis retrahi possent, ne se ab illis cohibeant. Si autem dica-

tur,

tur, quod nullus intendens ad malum operatur, & obid, quòd nemo ex electione mali, siue ex malitia peccat: iuxta D. Tho. doctrinam dicitur, verum esse, quòd [Nullus operans intendit malum, quasi principaliter uolitum, & intentum, sed tamen ex consequenti fit alicui malum uoluntarium, dum non refugit malũ, ut bono concupito perfruatur.]

Malo. q. 3. ar. 12. ad. 1.

¶ *Per solam reuelationem sciri potest, aliquem tale peccatum verè incurrisse. Cap. LXXXIIII.*

ET quoniam teste Scriptura, solus Deus intuetur cor hominis, dicente Deo, *Ego Dominus scrutans renes & corda*, &an quis moueatur ad quoduis peccatum committendum, uel graui aliqua passione, uel malitia, id nos latet, Dicimus, quòd & si exterioribus aliquibus actibus perspectis, dicere possimus, aliquem tale peccatum incurrisse: non tamen id, nisi per reuelationem, certò sciri potest, ut ex superius exemplis adductis, haberi potest. Et hoc est, quod ait Mag. sentent. [Non potest sciri de aliquo, utrum peccauerit in Spiritum sanctum: nisi cum ab hac uita discesserit, nisi fortè alicui per Spiritum sanctum, fuerit mirabiliter reuelatum.] Hæc autem Magistri sententia, sic suaderi potest: quoniam peccatum contra Spiritum sanctum, quodcumque illud sit, non in aliquo actu, cuiusuis nobis noti peccati, consi-

Iere. 17.

Cap. 79.

2. d. 43.

Ca. 48. ftere putãdum eft, cum fuperius dictum fit, Nullum effe peccatum, cuius pœnitere non poffit: fed magis in praua aliqua mentis deliberatione ad peccatum committendum, uel nullatenus deferendum, confiftere videtur. Quæ quidem animi prauitas, refpectu peccati committendi, uel nullatenus deferendi, quanta futura fit, ut uerè illius ueniam, non fit quis affequuturus, folum Deum, qui folus probat hominum corda, fcire arbitror.

¶ *Exponitur B. Ioannis dictum, Eft peccatum ad mortem.* *Cap. LXXXV.*

Ca. 43. AD authoritatem D. Ioannis fuperius citatam, *Eft peccatum ad mortem, pro eo non dico, ut oret quis;* dicitur, quòd iuxta mentem D. Augu. intelligitur de finali impœnitẽtia: cum uidelicet quis in mortali peccato, manifeftè & apertè uitæ finem imponit; ueluti Iudas, qui feipfum occidit, & inftar illorum, qui in extremis agentes, omnino pœnitere recufant, & de fimilibus uerba faciẽs ait, *Non dico ut oret quis.* Quòd autem talis fuerit D. Ioannis mens, hinc patere poteft, quoniam cũ ut fuperius dictum fuit, de nullo fit defperandũ, quoufque uita fungitur, etiam pro quolibet dum in humanis agit; Deum ut ipfum pietatis oculis refpiciat, rogare poterimus; præfertim cum tanta fit Dei pietas erga nos, ut plerumque nobis conferat, etiam, pro quibus nec ipfum rogare audemus

De ferm. Dom. li. 1. c. 23. ad 23.

Ca. 59.

mus;iuxta illud, quod ipsum precatur Ecclesia di cens, [Et adijcias,quod oratio non præsumit.] Si autem D.Ioannis dictum intelligatur de peccatoribus, dum sunt in hac uita constituti; dicimus, quòd loquitur de illis, de quibus postea dixit, *Nec aue ei dixeritis*, cuiusmodi sunt hæretici, & Epist.2.
illi,qui Ecclesiæ authoritatem pro nihilo ducunt. Nec pro talibus D.Ioannes imperat,ut nullus pro eis Deum precetur, sed hoc tantummodo agit; quòd non cogit,suadet,uel hortatur, aliquem ad rogandum pro eis dicens, *Non dico oret quis*. Quàmuis plerumq; amici Dei pro similibus orãtes, exauditi a Deo fuerint; ueluti B.Stephanus, qui dum pro Paulo persequtore orasset;quod petiit,obtinuit; dicentibus sanctis Patribus Ambrosio, & Augustino, quòd B. Stephani orationibus Paulus Eccl esiæ donatus fuit B. quoque Ambrosius de B.Aug. uerba faciens, dixit quòd meritis, & orationibus B.Monicę matris eius,a Manichęorum errore ad catholicam fidem conuersus fuit. Et de alio scelestissimo peccatore dicitur, quòd meritis S.P. Francisci, peccatorum ueniam obtinuit. Nullum ergo est peccatum,de quo nõ possit a Deo uenia obtineri; dummodo uerè & ex corde nos ipsum offendisse pœniteat.

Contra Tertuliani opinionem ostenditur, quòd non semel tantum, Deus peccata dimittit.
Cap. LXXXVI.

QVò uero ad Tertulliani opinionem superius citatã, attinet,p imum dicitur, ut etiam ui Ca.44.

ris egregiæ authoritatis placet, non esse uerisimile uirum tam insignem, intalem declinasse sententiam, ut qui legisset Christum dicentem B. Pe-
Matt. 18 tro, *Non dico tibi usque septies, sed septuagies septies.* Deinde dici potest; quòd de publica & solenni pœnitentia, ad quam tunc temporis semel tantum fortè locus dabatur, intellexerit. Si autem uerè ita senserit, ut plures affirmant; authoritatibus D. Pauli ex epistola ad Hebræos, quibus fortè
cap. 65. inniti uidebatur; iam superius responsum fuit, quòd loquitur de baptismo, qui cum iterabilis non sit; semel tantum nobis per ipsum confertur remissio peccatorum. Et quàmuis tum in ueteri, tum in nouo testamento, non legisset idem peccati genus, alicui plusquàm semel fuisse dimissum; dicimus, quòd Spiritus sanctus sacræ scripturæ Author, non permisit Moisen, uel alios sacræ paginæ scriptores, mandare scriptis, idem peccati genus, plusquàm semel alicui fuisse dimissum; ne facilior in peccata labendi nobis prębere-tur, occasio. Et hæc est doctrina B. Aug. dicentis.
De pœni. d. 3. [Ideo non scribitur aliquem nisi semel sanatum; ut quisque timeat peccato iungi.] Poterat tamen ex euangelij uerbis audire Christum dicentem
Luc. 17. D. Petro *Si septies in die peccauerit in te, & septies in*
Matth. 6 *die conuersus fuerit ad te dicens, pęnitet me, dimitte illi:* Et quoniam, ut ipsemet Christus dixit, *Si dimiseri*
Matth. 6 *tis hominibus peccata eorum, & Pater uester cęlestis dimittet uobis peccata uestra;* & in oratione Do. docuit nos petere *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris;* si ut proximis illatas

illatas nobis ab eis offensas dimittere uoluit, certè signum est, quòd erga nos talem separatū osten dit, cum lōgè maior sit erga nos Dei pietas, quàm cuiusuis hominis ergo proximum. Et quàmuis non legisset Christum plusquàm semel eundem suscitasse mortuum, leprosum sanasse, uel cæcum illuminasse; qua propter alicui fortè uideri posset, quòd tantum semel alicui peccatum remitti deberet; respondetur quod cum dicat Scriptura, *Dei perfecta sunt opera*; & Christus, *Totum hominem sanum feci*; illis, quibus corporis impertiebat sanitem; adeo copiosum gratiæ munus impendebat; ut peccati seruituti, se amplius non subijcerent. Deut. 32 Ioan. 7.

¶ Ad huc. 2. Christus se in euangelio medicum uocat; cuius ope, nō sani, se infirmi egent, dicente eodem, *Non est opus ualentibus medicus; sed malè habentibus*; At uerò periti medici est nō semel tantum, sed & pluries; tum aduersis morbis, tum etiam ab eodem morbi genere aliquem sanare. Sic & medicus Christus, non semel tantum animam, tum aduersis, tum ab eodem peccati genere per sacramentum pœnitentiæ sanam efficit, sed etiam pluries. Et hoc est, quod ait B. Aug. [Quotidie uidemus in ecclesia sæpe febricitantes, sæpe passionibus captos, sępe liberari; ut appareat toties opus miserentis; quoties fit confessio pœnitentis.] Qua propter meritò a patribus Concilij, hæc nobis tradita est doctrina; quod per pœnitentiæ sacramentum homines Deo reconciliari possunt, [Quoties post baptismum in peccata labuntur Matt. 11 De peni. d. 3. Sess. 14. can. 1.

buntur] & cap.6. eiusdem Sessionis dicitur, [Vt per sacerdotum sententiam non semel; sed quoties ab admissis peccatis, ad ipsum pœnitentes cõ

Sup. Ps. Miserere fugiunt.] Et hoc est, quod ait D. Chrisostomus. [Pecasti, pœnitere. Millies peccasti, millies pœnitere.

Declaratur authoritas Amos, Et super quatuor non conuertam. Cap. LXXXVII.

Ca.45.

Vthoritati verò Scripturę prophetæ Amos superius citatę, ex qua quidam Iudæorum doctores occasionem sumpserunt, putandi, quòd bis tantum uel ter, sed non amplius Deus peccata remitteret, dicitur quòd non de culpa, quam Deus verè pœnitenti semper paratus est ignoscere; sed de pœna, siue flagellis (quæ Deus ob culpas minatur hominibus infligenda) intelligitur. Etenim ut ostendat, quòd uerè de eo Propheta dixerit,

Ps.84. *Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi;* & Iob,

9. *Sciens quò non parceres delinquenti;* cum bis uel ter manum uindicem cohibuerit, ut se iustum aquè ac pium ostendat; pœnis nos tandem afficit.

Pęnis se sponte affligere bonum est. Cap. LXXXVIII.

2.Mac.6 ET quoniam teste scriptura, *Non sinere diu peccatores ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere*

re, magni inditium est beneficij; si in plura & grauiora prolapsi peccata uindicē Dei manū contra nos nō sentimus, correctionem ipsimet nobis imponere debemus, & debitas nobis infligere pœnas; ne acrius uel hic, uel in futura uita a Dei iustitia puniamur. Et hoc est, quod B. Paulus nos monitos facere curauit dicens, *Si nos metipsos iudicaremus, nō utique iudicaremur*. *1. Cor. 11*

¶ *Grauitas pœnæ, quæ culpis debetur.*
Cap. LXXXVIIII.

Vàm uerò grauis pœna; culpis debeatur, exemplo filiorum Israel ostendi potest, qui unius diei culpa, unius anni afflicti sunt pœna. Et hoc est, quod ait B. Aug. [Si enim unius diei culpa, unius anni spatium recompensandum est, pœna; nos, qui tanta quotidiè peccata committimus; si eleemosinarum, uel pœnitentiæ non subuenerint medicamenta; timeo ne nobis inferantur temporalia, sed æterna suplicia.] Dominus quoque, ut Israelitas a peccatis compesceret; ostendere uolens quàm grauiter, si deliquissent, eos puniturus esset dixit, *Si ambulaueritis mihi ex aduerso, nec uolueritis audire me, addam plagas uestras usque in septuplum, propter peccata uestra*, & paulo post subdit. *Et percutiam uos septuplum propter peccata uestra*; ac si diceret, grauissimè de uobis ulciscar.

Fer. 3. post. 4. Do. quadrag.

Leu. 26.

Pec-

Peccatorum multitudo, uim penitendi non aufert. Cap. LXXXX.

EAdem sancti Concilij doctrina, eorum confutatur opinio; qui peccatorum
Cap. 46. multitudiné (ut superius diximus) uim pœnitendi auferre arbitrati sunt, & si finis uitæ ad
cap. 59. huc impositus nõ fuerit. Et quoniam superius etiã ostensum est; hominem semper posse pœnitere, quousq; uita fungitur; pluribus in hac refellenda opinione, agendum non puto; præcipuè cum
Ezech. 18. ex ore Dei hæc prodierint uerba. *Omnium iniquitatum, quas operatus est impius, non recordabor*. Et cum per eundem Prophetam Dominus uerba fecisset de peccatore adultero, raptore, auaro, homicida, pauperum oppressore, aliisque sceleribus obuoluto, subdidit dicens, *Si*
De spir. & ani. *penitentiam egerit, uita uiuet*. Quod certè ab re Deus dixisset; si peccatorum multitudo, uiam præcluderet pœnitentiæ. Qua propter meritò
3 p. q. 84 ar. 10. c. D. Aug. de misericordia Dei loquens ait. [Maior est Dei misericordia, quàm nostra miseria.] & D.
Iohel. 2. Tho. quòd [Superat omnem numerum, & peccatorum multitudinem, dicente Scriptura de Deo, Præstabilis super malitia.]

Peccatorum multitudo cauenda. Cap. LXXXXI.

QVoniam uerò, tam præsumptio, quàm diffidentia de Dei pietate, periculosæ admodũ

res

res sunt, ne Dei pietatem ex tollentes, alicui Dei benignitate abutendi, præstatur occasio: non incongruum fortè erit, ut etiam uiris doctissimis probatur: asserere reperiri certum quendam peccatorum numerum adeò magnum, & aliqua peccata adeò grauia, ut cum ea quis admiserit, Deus ueluti suo arbitrio eos relinquat; nec de eis paternam illam curam, ac solicitudinem sumat, quàm de cęteris peccatoribus habet. Et tales sunt, qui in sacris eloquiis uocantur cæci, indurati, ac obstinati; quique, ut superius diximus, ferè numquàm, uel rarò & quasi miraculosè solummodo conuertuntur. Et de talibus conquærens Deus per Prophetā ait. *Non audiuit populus meus uocem meā.* idest me, per Scripturam, bonas in spirationes, ac Prophetarum uoces dicentem, *Quiescite agere per urrsè, discite benefacere*; Quæ autem talis resisten tiæ futura esset pœna, subdit dicens, *Dimisi eos, secundum desideria cordis eorum*; idest, reliqui eos in manu consilii sui; nec de eis, eam curam ac paternam assumpsi solicitudinem, quàm cęteris peccatoribus pręstare, mihi solitum est. Et quoniā homo Dei gratia destitutus, facile admodū in quodlibet peccati genus ruit; subdit dicens, *Ibunt in adinuentionibus suis*, idest in peccatorum fęcibus uolutabuntur, & a peccato ad peccatum pertransibunt, ivxta quòd de talibus ait scriptura, *De malo ad malum egressi sunt*.

cap. 48. *Psal. 80* *Isa. 1.* *Iere. 9.*

¶ *Deus in prȩcedentium peccatorum pȩnam, aliquos in peccata ruere permittit.*
Ca. LXXXXII.

Vòd autem plerumque Deus in præcedentium peccatorum pœnam, plures in peccata ruere ſinat; id Sacrȩ Scripturæ teſtimonijs patere poteſt. Loquens enim de Sedechia rege Iuda,&ſceleribus eius,ait
Iere.52. quòd, *Fecit malum in oculis Domini; quoniam furor Domini erat in Ieruſalem, & Iuda, uſquequo proijceret eos a facie ſua.* Tamquàm ſi diceret; quòd Deus permiſit Sedechiam, non audire uocem Ieremiæ Prophetæ, ſibi bonum conſulentis, dicente ſibi
38. Ieremia, *Si tibi conſilium dedero, non me audies,* quoniam Dominus ob eorum peccata,contra eos iratus; captiuos in Babilonem eos duci uolebat. De filijs quoque Heli ſacerdotis Scriptura uerba fa-
1. Re.2. ciens ait, *Et non audierunt uocem Domini, quia uoluit Dominus occidere eos.* Spiritus quoque ſanctus,
16. ut habetur in actis Apoſtolorum,prohibuit Apoſtolis prædicare Euangelium in Aſia, ob eorum peccata. Hoc idem D.Pauli teſtimonio probatur. Loquens enim de turpibus ſceleſtibuſq. gentiliũ moribus dixit,quòd quia factis negauerunt Deũ, in cuius tamen notitiam naturali lumine deuene
Rom. 1. runt, dicente eodem Apoſtolo quòd, *Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta a creatura mundi conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius uirtus & diuinitas, ideo tradidit illos Deus in reprobum ſenſum.* Ideſt,permiſit

ut per cupiditates cordium ſuorum, in omnẽ iniquitatẽ & immunditiam ruerent; Sicq; fit, ut peccatũ ſit alterius peccati cauſa; quinimmo, vt idẽ ſit ſimul, & peccatum, & peccati pœna; cum cõtemptus gratiæ & Dei neglectus, graue admodũ peccatum ſit. Et ad Teſſ. ſcribens, de Iudæis, qui fideles acriter inſequebantur uerba faciens dixit, *Occiderunt Dominum Ieſum, & prophetas, & nos perſequntur, & Deo non placent, prohibentes nos gentibus loqui, ut ſalui fiant*. Ecce Iudæorum culpa. Et quoniam aliquis dicere potuiſſet; Cur Deus improbos illos ac ſceleſtos non punit; & quã ob rẽ eos è medio non tollit; reſpondet D. Paulus dicens quòd Deus in peccatorum ſuorum pœnam, uult eos in humanis agere; & permittit, ut talia admittant facinora; quouſque ad peccatorum menſuram, de qua dixit Chriſtus Iudæis, *Implete & uos menſuram patrum ueſtrorum*, perueniant dicẽs, *Vt impleant peccata ſua ſemper. Peruenit enim ira Dei ſuper illos, uſque in finem.* 1.c. 2. Mat. 23.

¶ *Diuina prouidentia cuilibet, tam boni quàm mali menſuram præfixit. Cap. LXXXXIII.*

ET quoniam ſola Dei bonitas menſuræ limites excedit, dicente Chriſto, *Nemo bonus niſi ſolus Deus*, cum Deus ſit ſummũ bonũ; ſummum autẽ malum non reperiatur; Diuina prouidentia, unicuique tam boni, quàm mali peragendi, menſuram præfixit. Quòd bonis operibus ſit menſura præfixa ac ſtatuta; oſtendit D. Paulus, dicens. *Vnicuique datur* Luc. 12. Ephes. 4

gratia, secundum mensuram donationis Christi.

Quòd uerò etiam malis sit statuta mensura; patet
Iob. 5. authoritate Scripturæ dicentis, ***Dominus dissipat co gitationes prauorum, ne possint implere manus eorum, quod cæperant.*** Ex quo apparet; quòd licet multi ad omne flagitium patrandum parati, proni que sint; non tamen, ea quæ uellent mala, effectui mandare ualent; sed ea tantum; quæ Deus
1.Thes.2 permiserit. Et ideo (ut ait D. Tho.) [Diuina prouidentia, tam bonos quàm malos, tamdiu uiuere permittit; quousque ad bonorum, uel malorum mensuram peruenerint.] Idque Cananæorum exemplo patere potest; de quibus Habrahæ dictum fuit, a Deo, quòd eos, suis urbibus ac
Gen. 15. iuribus priuare nolebat, ***Donec complerentur iniquitates Amorrheorum.*** Huc etiam referri posse ui
Ap. 22. dentur, uerba Angeli dicentis, ***Qui iustus est, iustificetur adhuc; & qui in sordibus est, sordescat adhuc.*** Vt enim, & doctè quidem adnotat Caieta-
Ien. 8.q. 5. nus. [Diuina prędestinatio definiuit, usquequo merita prædestinatorum progredientur, & similiter diuina dispositio ordinauit, usquequo sustinebit in multa patientia, seu tolerabit, demerita præscitorum.] Cum ergo mali ad certam malitiæ mensuram peruenerint, quæ quidem quanta futura sit, in sola Dei præscientia repositum est; Deus, uel eos ex humanis eximit; ueluti Ario, & Iuliano apostatæ accidit, uel eos suo relinquit arbitrio, ac dispositioni.

¶ *Deus gratiam suam, qua saluari quis possit, memini pœnitus subtrahit.* Cap. XCIIII.

AT quoniam scriptura teste, *Deus præstabilis est super malitia*, & longè hominum prauitatem, eius bonitas excedit, uultque ut tandem quilibet apertè cognoscat, quòd ipsemet sibi damnationis causa extitit; neminem quàmtumuis scelestũ, (ut etiam superius diximus) omni prorsus destituit auxilio. Hoc autem uerè ita esse, probatur authoritate Scripturæ dicentis de Cananæis, olim terræ Sanctę incolis; quòd etsi essent prauis ac corruptissimis moribus affecti, dicente Scriptura, *Nequàm est natio eorum, & naturalis malitia*, Ob cordis duritiam Deo odibiles, dicẽte eadem, *Non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, quoniam semen erat maledictum ab initio;* Deus tamen interius conscientiæ stimulis, & exterius crabronibus; eos ad pœnitentiam prouocabat; dicente Scriptura, *Dabat eis locum pœnitentiæ*. Loquens similiter de Pharaone ac Ægiptiis ait, *Dans locum pœnitentiæ, per quæ possent mũtari a malitia*, uel saltem plagis & flagellis eos affligendo; ut mentis malitia ac obstinatione deposita; Dei potentiam ac bonitatem agnoscerent; cum tribulationes & flagella, q̃bus a Deo corripimur, sint instar aquarum diluuii; quibus Archa subleuata fuit. Etenim quẽadmodũ archa Noe, aquis diluuii fuit eleuata: ita & mens nostra, ad sui ipsius, & Dei cognitionem, tribulationibns, & flagellis eleuatur. Te-

Iohel. 2.
Ca. 9.
Sap. 12.
Vbi sup.

Isa. 28. ste enim scriptura, *Vexatio dat intellectũ, & sapientiã;* & ut ait B.Greg.[Mala, quę nos hic præmunt, ad Deũ nos ire cõpellũt.] Qua propter, & obstinatissimus ille Pharao, dum flagellis cæderetur, pluribusq. pręmeretur malis; Moisen pro illis amo-
Exod. 9. uendis precabatur dicens, *Peccaui etiam nunc. Dominus iustus est, ego & populus meus, impij.* Quæ autem peccatorum genera; uel qui peccatorum numerus futurus sit, adhoc, ut quis sic suo relinquatur arbitrio; ac paterna illa solicitudine destituatur, solum Deum id scire, putandum est.

¶ Ob quoduis graue patratum scelus nunquàm de Dei pietate diffidere debemus. Cap. LXXXXV.

De repa. lapsi.

Voniam uerò (ut ait D. Chrisostomus,) tanta est Dei pietas erga nos, ut nunquàm pœnitentiam spernat; dummodo humiliter, & syncerè sibi offeratur, [Etiam si ad summum quis peruenerit malorum;] nunquàm ob quoduis facinus; nec ob quemcumque numerum peccatorũ commissum; de Dei pietate ac clementia diffidere debemus. Hoc autem exemplo Iudæ, ostendit B.
De util. penit. Aug. dicens, [Nemo desperet. Iudam traditorem, non tam scelus, quod commisit, quàm indulgẽtiæ desperatio, fecit pœnitus interire.] Cui etiam
Super Luc. sententię fauens B. Ambrosius, ait. [Nemo diffidat. Nemo ueterum conscius delictorum, præmia diuina desperet.] Vt enim supra, eiusdem B. Am-

Ambrosij sententiam citantes, diximus, [Nouit Cap. 62.
Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum.] Et quàmuis aliquis toto uitæ suæ tempore, diaboli ac peccati operibus deseruierit, seq. senio confectum; ac morti proximum, conspiciat: nec ob id, in desperationis foueam, se debet præcipitem dare. Vt enim ait B. Leo, [Nemo desperandus est, dum est in hac uita constitutus.] quoniam uis gratiæ Dei, eiusque efficacia diuturnæ ac inueteratæ consuetudini, prævalet, ea què ualidior est. Et ad hoc propositum ait Glossa, Sup. Ps. 67.
[Misericordia Dei, quæ est infinita, etiam desperatissimos conuertit.] D. quoque Paulus innuere uolens, quòd Dei pietas, diaboli potentiam superat; de sic prauè affectis, ac ut ita dicam, perditis hominibus loquens dixit, *Ne quando det illis* 2.Tim. 2
Deus spiritum pœnitentiæ, & resipiscant alaqueis diaboli; aquo captiui tenentur, ad ipsius voluntatem.
Tamquàm si diceret. Sunt aliqui adeò ad peccandum procliues, ut quàmprimum diabolus, eis peccati occasionem ostenderit, in ipsum statim ruant. Adeò tamen ingens est Dei pietas, ut etiam plerumque talibus, uim præbeat excutiendi se a iugo, ac se dissoluendi a laqueis diaboli, cui ad nutum obediunt. Hoc denique notatu dignum est: quòd numquam per Deum stat, quin peccator quilibet, cum eo reconciliari possit, cum nemini auxilium speciale (ut diximus) deneget, Cap. 9.
Quod quidem auxilium (quantum ex se est, at etiam superius diximus) ad reconciliationem sufficit. Possunt enim quilibet peccatores (licet non Cap. 7.

Ca.7. & sine Dei auxilio,ut ibi tactum est)dum uiuunt, ut
59. ait D. Tho. [de quolibet peccato pœnitere,] il-
3. p. q. liusque misericordiam obtinere; qui pro pecca-
86. ar. toribus saluandis, uenit in mundum,crucemque
1.c. conscendit. Et licet Cain ex ore Domini male-
dictus fuisset;dicente ei Domino,*Maledictus eris*;
poterat tamen postea bonus esse; & saluus fieri;
quoniam Dominus non dixit ei simpliciter, &
absolute, Maledictus eris in inferno, siue sub ter-
Gen.4. ra;sed Maledictus eris super terrã; per quod uo-
luit innuere, quòd non obligabat ipsum, neque
destinabat æternæ damnationi: sed potius pœnæ
temporali; & ideo non dixit illi, Maledictus es,
sed Maledictus eris; ut ostenderet, quòd si uo-
luisset uerè pœnitere, damnationem non incur-
risset. Peccatum similiter Iudæorum, de quibus
ait Ioannes, *Non poterant credere*, erat remissi-
Hom.61. bile, & incredulitas illa (ut ait D. Chrisost,) illis
erat euitabilis: quia poterant Christi doctrinam,
sanctitatem, miraculaque spectando;animum ab
infidelitatis errore, reuocare. Sed ideo non po-
Tract. terant credere (ut B. August. ait) quia nolebant.
53. in Nec prophetia ullam eis peccandi necessitatem
Ioan. imponebat, quoniam non obid, quia prophetia
prædixit, Deus sic eos facere decreuit, uel pro-
phetia impellebat: quin potius, quoniam cum
Deus præuidisset Iudæorum pertinaciam, ac mẽ-
tis duritiam, & quòd Christo prædicanti crede-
re nolebant, iccirco hoc ipsum per Prophetam
futurum prædixit. Et hoc est, quod ait D. Chri-
Hom.61. sost. [Non enim quia dixit Isaias, non credide-
runt

runt,ſed quia non erant credituri,propterea Iſaias dixit.] De Iuda quoque de quo dixit Chriſtus, *Bonum erat ei,ſi natus non fuiſſet*, loquens D.Chriſoſt. ait quòd [Chriſtus offerebat ei ſanguinem, quem uendidit, ut haberet remiſſionem peccatorum, ſi tamen impius exiſtere noluiſſet.] ac ſi non per Deum,ſed per ipſum ſtetiſſet, quòd pœnitere, ac peccatorum remiſſioné aſſequi poſſet.

¶ *Pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt lapſum. Cap. LXXXXVI.*

CVm igitur tanta ſit pœnitentiæ vis, meritò eam Concilij Patres ſanctorum Patrum, & præcipuè B. Hieronimi uoce vtentes,ſecundam poſt lapſum tabulam, aptè uocauerunt dicentes. [Quam ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam, ſancti Patres aptè nuncuparunt.] Naufragim hominum, fuit primorum parentum lapſus; de quo D. Paulus ait quòd, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors: & ita in omnes homines pertranſiit,in quo omnes peccauerunt*. Prima poſt tale naufragium tabula, eſt baptiſmus, quo cælorum ianua hominibus aperitur; dicente Chriſto, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire regnum Dei*. Si autem poſt baptiſmum in peccatum lapſi fuerimus; ad pœnitentiæ tabulam nobis confugiédum eſt.Vt enim effracta naui, vnum vitæ ſeruandæ refugium remanet:ſi forte tabulá aliquam de

Seſſ.14. c.6.

Rom. 5.

Ioan. 3.

de naufragio liceat arripere, ita post amissam baptismi innocentiam, ad pœnitentiæ tabulam nobis confugiendum est. Et quemadmodum, qui naufragium passi sunt; alicui in hærentes tabulæ stricte eam detinent, ac amplexantur; ita & in peccatum lapsi, totocordis affectu, pœnitentiæ inhærere debent, Deum precantes, vt illis præterita peccata dimittat, utque in futurum eos, ne amplius in illa incidant, præseruet. Hoc nobis Spiritus sanctus innuere uolens dixit. *Fili peccasti, ne adijcias iterum; sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.*

Eccl. 21.

¶ *Gratia aliter per baptismum, & aliter per pœnitentiam nobis confertur. Cap. LXXXXVII.*

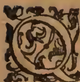

Hoc tamen bene notandum est, quòd aliter nobis cõfertur gratia per baptismũ, & aliter per pęnitentiæ Sacramentum, Nam per baptismum plenior nobis cõfertur gratia, cum tota pœnitus pœna, vnà cum culpa absorbeatur; at verò in sacramento pœnitentiæ, etsi culpa & pœna æterna dimittantur; non tamen tota pœna temporalis remittitur, veluti in baptismo; sed iuxta compunctionis spiritum, quem homo, cum Dei adiutorio conceperit, magis vel minus de ea remittitur. Huius autem ratio, hæc esse poterit. Quoniam sicut in generatione carnali, nemo seipsum generat, ac è uẽtre matris extrahit; sed naturæ uis hominem

minem generat; eumque ex materno vtero emittit; ita etiam in baptiſmo euenit. Cum enim baptiſmus ſit natiuitas, ſeu regeneratio quædam ſpiritualis: actiones hominis, ueluti res eſſentiales ad illius effectum non concurrunt, quàmuis in adultis, tum fides, tum etiam peccati dolor, requiratur; ſed ſola uirtus & efficacia paſſionis Chriſti, adeò plenè & efficaciter cuilibet communicatur, ac ſi quilibet paſſus & mortuus eſſet; & adeò liber redditur a reatu totius pœnę ſibi debitæ, ac ſi ipſe ſufficienter ſatisfeciſſet pro omnibus peccatis ſuis; & obid totaliter virtutem paſſionis Chriſti participat; qua propter tota pœna ſimul cum culpa, deletur. At vero in ſacramento pœnitentiæ, non ita euenit. Cum enim actus noſtri, contritio, ſcilicet & confeſſio; veluti res eſſentiales, ad illius effectum conſequendum concurrāt: etſi quantum eſt ex parte ſacramenti, ut dicetur, *Tract. 2.*
pœna æterna vnà cum culpa ſemper remittatur; *ca. 9. 10.*
dummodo contritus, uel ſaltem attritus, quis accedat; quia tamen per pœnitentiæ Sacramentum non regeneramur, ſed ſanamur; pœna temporalis non ſemper tota remittitur; ſed, ut modo diximus; iuxta pœnitentis diſpoſitionem, ſiue iuxta contritionis quantitatem; quæ quidem adeò ingens eſſe poterit, ut tota pœnitus pœna, vnà cum culpa deleatur: ueluti Magdalenæ & Mulieri in adulterio deprehenſæ, eueniſſe creditur. Verba Concilij, quæ ita eſſe, ut diximus, aſſerunt, hæc ſunt. [Docendum eſt Chriſtiani hominis pœnitentiā poſt lapſum, multo aliā eſſe a baptiſmali.]

¶ *Quæ*

Quæ nam ſint ſacramenti pœnitentiæ partes. *Cap. LXXXXVIII.*

Væ uerò ſint pœnitentiæ partes (non pœnitẽtiæ quatenus uirtus animi eſt; quoniam cum ſit quoddã ſimplex, partibus caret, ſed pœnitentiæ, quatenus eſt ſacramentum) oſtenditur uerbis Con-
Seſſ. 14. cilij dicentis, [Eaque contineri, non modo ceſſa-
c. 3. tionem a peccatis, eorum deteſtationem, aut cor contritum & humiliatum; uerum etiam eorumdem ſacramentalem confeſſionem, ſaltem in uoto, & ſuo tempore faciendam, & ſacerdotalem abſolutionem; itemque ſatisfactionem.] Qua ſanè doctrina, tres ſacramenti pœnitentiæ partes explicantur. Quarum prima eſt: ceſſatio a peccatis, ſiue cor contritum & humiliatum, de quo
Pſal. 50. ait Propheta, *Cor contritum Deus non deſpiciet*, & hæc contritio uocatur. Altera uerò, eſt confeſſio
Prou. ſacramentalis, de qua ſcriptum eſt. *Qui confeſſus*
28. *fuerit ſcelera ſua, miſericordiam conſequetur*; & hæc per Sacerdotis abſolutionem, de qua dixit Chri-
Ioan. 20 ſtus, *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, perficitur. Poſtrema uerò eſt ſatisfactio, de qua di-
Luc 3. xit ipſemet Chriſtus, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. Forma autem talis ſacramenti, q æ ſit
Seſſ. 14. oſtenditur, cum ſubditur. [Sacramenti pœniten-
ca. 3. tiæ forma, in qua præcipuè ipſius uis ſita eſt, in
Opuſ. 22 illis uerbis poſita eſt, Ego te abſoluo.] Quæ qui-
c. 2. dem abſolutio, ut ait D. Tho. ut pars Sacramenti,

ad peccatoris iustificationem concurrit. Tres autem hæ pœnitentiæ partes, quas enumerauimus: in pœnitentia populi Niniuitæ, clarè admodum patent. Dicebat enim præco, ex Regis mandato. *Cnnuertatur uir auia sua mala.* Ecce contritio, quæ dolorem, quem ob peccatum commissum concipimus, importat. *Et clament ad Dominum in fortitudine*, per quod confessio exprimitur. *Et induantur saccis, & ieiunent*, per quę satisfactionis opera, insinuantur. Et quoniam tribus modis Deum offendimus, cogitatione, loqutione, & opere; meritò tres dicuntur esse pœnitentiæ partes. Corde enim de offensis dolemus; quod ad cõtritionem spectat: lingua, nostras confitemur errores, quod cõfessionis est munus: operibus denique pænalibus nos affligimus, per qđ satisfactio significatur. *Ionæ. 3.*

¶ *Cur hac forma vtamur, Ego te absoluo.*
Cap. LXXXXIX.

DIcet uerò quis. Cum Christus in remittendis peccatis, usus fuerit uerbo remissionis, dicens tum Magdalenæ, tum etiam Paralitico, *Remittuntur tibi peccata tua*, Cur non utimur hac forma, Remitto tibi peccata, uel ati utimur hac, Ego absoluo te, cum idem sit absoluere a peccatis, & peccata remittere? Respondet D. Tho. quòd ideo in absolutione sacramentali potius utimur uerbo, absolutionis quàm remissionis, ut forma absolutionis, conueniat uerbis institutionis: quia Christus *Dubiũ.* *Solutio.* *Opus.22. ca. 2.*

dans

dans clauium poteſtatem, his uerbis uſus eſt,
Matt.11. *Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.*

¶ *Qui nam ſit pœnitentiæ effectus.* Cap. C.

Seſſ.14. c.6. EIus verò effectus quis ſit, oſtéditur cum ſubditur, [Pęna æterna unà cum culpa Sacramento, uel ſacramenti uoto, remittitur.] Quod quidem ſacramenti votum nil aliud eſt, quàm animi diſpoſitio, ſiue præparatio, ad ſubiiciendum ſe poteſtati Eccleſiaſticæ, ſiue Sacerdotis iudicio, tempore debito.
Tract.2. c.6. Quod quidem debitum tempus quale ſit, inferius oſtendetur. Et hoc eſt quod ait, D.Thomas,
Opuſ.22 c.3. [Nullus reputatur contritus, niſi habeat propoſitum ſubiiciendi ſe clauibus Eccleſiæ, quod eſt habere ſacramentum in uoto.]

¶ *Quæ ſint ſatisfactionis opera.* Cap. CI.

Vbi ſup. QVæ uerò ea ſint opera, per quę nobis ſatisfaciendum eſt, optimè aperitur, cum dicitur, [Itemque ſatisfactionem per ieiunia, eleemoſinas, orationes, & alia pia ſpiritualis uitæ exercitia.] Et quoniam hoc præcipuè hic agendum eſt; nimirum oſtendere, quòd contritio Sacramenti uoto peccatum delet, noſque Deo gratos efficit, duabus aliis pœnitentiæ partibus omiſſis, De efficacia, ſiue effectu, quem ex ſui natura in nobis parit

rit contritio, sermo reliquus erit. Est enim contritio pœnitentiæ fundamentum, ac ostium per quod nobis ad pœnitentiam aditus datur, cum absque ea parum uel confessio uel satisfactio nobis prodesse possint. Et licet, ut dicetur, per sacramenti receptionem, ex attrito quis contritus efficiatur, qua propter uideri forsan poterit, quòd attritio, saltem cum Sacramenti receptione, satis ad salutem esse possit: dicitur quòd attritio, (si etiã a pœnitente tantum attritio ęstimetur) nec cum sacramenti receptione nobis opitulari poterit. Nõ tamen in his (quæ hactenus prosequti sumus) frustra tempus contriuisse putandum est. Primũ quidem, ut in peccatum lapsi, scientes quòd non nostra uirtute, sed Dei tantum munere, illius iugum excutere ualemus; ipsum nobis propitium fore precemur, dicentes cum Propheta, *Adiuua me, & saluus ero.* Deinde, ut illud etiam ob oculos habentes, nullum reperiri peccatum, cuius hominẽ pœnitere non possit, & quòd Dei pietas omnem excedit peccati magnitudinem & numerum, numquàm ob quoduis peccatum commissum, de Dei clementia diffidamus, cum Iob. dicentes. *Etiam si occiderit me sperabo in eum.* 13.
Quòd autem per ueram cordis contritionem, solo saccramenti uoto; cum proposito tamen illius tempore debito suscipiendi, peccata nobis a Deo relaxentur, (quod ostendere, præcipuum uidetur esse institutum,) hoc sequenti capite, latius ostendetur. Interim autem de contritione agamus.

ca. 108. & Trac. 2. c. 5.

Sot. d. 12. q. 1. ar. 4.

Ps. 118.

¶ *Quid*

¶ *Quid nam sit contritio.* Cap. CII.

Est autem contritio,ut ex Concilij & san ctorum Pauum doctrina colligitur,ani mi dolor, quem de peccato cómisso, quatenus est Dei offensa concipimus, cum proposito de cętero non peccandi;& spe ue niæ a Deo obtinendæ.Priusquâm singulæ partes singillatim declarentur, pro clariori horum intel- ligentia est notandum, quòd hoc nomen;Contri- tio, ab hoc uerbo, Contero,deriuatur,quod per- inde significat,ac in partes subtiliores, aliquid re digere: ueluti si dicamus, quòd granum contri- tum erit, quando ui molæ,in farinæ speciem fue rit redactum. Tale quoque uocis genus a sanctis Patribus & præcipuè Chrisost.Augustino,& Gre- gorio passim recipitur, & si nomine contritio- nis,aliquando, compūctionis nomine usi fuerint: vt præsertim uideri potest a sanctorū Patrum,Gre gorij,& Bernatdi scripta legentibus D.quoq. Cri- sostomus,duos elegantissimos,de compunctione cordis, scripsit libellos. Talis etiam uox frequen- tius in sacro reperitur eloquio; ut præcipuè uide-

Ps.50. dere est in Psalmis. *Cor contritum Deus non despi-*

Ps.146. *ciet*, & alibi, *Qui sanat contritos corde*, dicebat Da uid. Obid atem animi illo dolor,siue peccati de- testatio, contritio dicitur, quoniam conscientiæ stimulis cor pungit, & instar uermis, corrodit, atque consumit.

Sin-

Singulæ definitionis contritionis partes, declarantur.
Cap. CIII.

Nde deriuetur hoc nomen, contritio. perſpecto: ſingulas ipſius definitionis partes declarare, reliquum eſt, ut tã dem huic primo capiti, finis imponatur. Dicitur ergo, quòd contritio eſt dolor animi, deteſtatio, ſiue odium ob peccatũ commiſſum; quoniã non poteſt uerè pœnitere, nec Deo reconciliari, qui non illud odit, ac deteſtatur, quod ſibi auerſionis a Deo, ac ſeparationis ab eo, cauſa ac occaſio fuit. Dicitur, quòd Contritio eſt deteſtatio peccati, inquantum peccatum eſt offenſa Dei; tum ut diſtinguatnr Contritio ab attritione, tum etiã ut oſtendatur, quòd ideo peccatum horrere debemus, quia Deus peccato offẽditur. Quòd autẽ ob id de peccato nobis dolendũ ſit, quia Deus peccato offẽditur, B. Patriarcha Ioſeph, cœleſti edoctus lumine patefecit. Cum enim a Domina de adulterio committẽdo ſolicitaretur, ita ei reſpondit. *Quomodo poſſum malum hoc facere, & peccare in Deum meum?* Veluti ſi ob id peccatum euitandum, deteſtandumque ſibi foret; quoniam Deus peccato offenditur, ut etiam inferius dicetur. Gen. 39. ca. 110.

¶ *Attritio, & contritio, in quo conueniant.*
Cap. CIIII.

QVò uerò hæc clarius percipiãtur; quid ſit attritio; quidve Contritio, in quo inter ſe con-

ueniant, & in quo discrepent, aperiēdū. Est igitur Contritio, perfectus dolor de peccato, dū scilicet quis ob Dei offensam peccati dolet; Attritio-uerò est dolor imperfectus eiusdem; dum quis peccati dolet, uel ex metu gehennæ, uel aliarum, quarumuis pœnarum. His declaratis; dicimus quòd Attritio & Cōtritio in hoc conueniūt: quòd tam attritus, quàm contritus, peccatum super omne odibile horrere debet; cum proposito de cætero non peccandi: & ideò, cum quis

Sot. 4. d. 14. q. 2. ar. 5. peccati dolet tantum ob timorē pœnarum; adeò ut si nō esset earum metus, a peccato non abstineret, & propositum peccandi in posterum non ex cludit, talis nec etiā uerè attritus dici poterit, ita cū sacramenti receptione fiat contritus, quoniam non uerè pecccatum horret; qui non sic affectus est, ut illud amplius commitere nolit; & peccatum in seipso, siue quatenus est legi Dei & naturæ contrarium, Dei que offensiuum, non odit. Obid autem tales, nec etiam sacramentum pœnitentiæ suscipiendo, gratiam, qua contriti efficiantur, recipient: quoniam, nullo peccati odio, sed tantum pœnarum terrore, illud detestantur, ac horrent.

¶ *Obiectum præcipuum contriti, est amor, attriti uero timor.* *Cap. CV.*

Isa utriusque conuenientia, in quo etiam attritio, & contritio inter se, differant, aperiendum est Prima ergo inter utramque differentia, est respe-

ctu

ctu obiecti utriusque, ut superius etiam diximus. *cap.103.*
Quoniam obiectum præcipuum contriti, est Dei pii Patris offensa, attriti uero, vel timor humanæ correctionis, uel seueritas iustitiæ Dei, uel deniq. peccati turpitudo, ac fęditas; quod etiam, ad uirtutem & actum charitatis spectare uidetur. Hoc autem ita esse, Dauidis & Achab regum exemplo ostendi potest, qui ambo homicidii crimen cōmiserunt. Quorum alter cum inpeccati cognitionē Deo ipsum monente per Nathan Prophetam, deuenisset, quòd Deum peccato offendisset, summo dolore affectus est dicens, *Peccaui Domino.* Qua propter statim sibi dictum fuit, *Dominus trā stulit peccatum tuum.* *2.reg.12.* At uerò Achab, uoce Eliæ *3.reg.21.* peccato agnito, non ad Dei offensam, sed ad pœnam, quàm ex patrato scelere sibi comminatam sensit, animū uertit. Adeò ut Dauid maiori fuerit dolore affectus quia peccato Deū offendit, q̃ ob pœnam, quam pro admissa culpa se mereri sciebat. Achab uerò magis ob pœnam: quàm ob Dei offensam dolere uisus est; qua propter eius pœnitentia, solos timoris limites seu terminos attigit; ad amoris uerò gradus; ut benè admonet Caietanus) non peruenit. Et licet aliquando uideatur, quod attritus Deum pro obiecto habeat, non tamen ipsum, ut patrem, quin potius ut malorū uindicem ac ultorem (ueluti Achab) respicit: ita ut eius obiectum pręcipuum sit, uel timor humanæ correctionis, uel seueritas iustitiæ Dei, quę nullum malum impunitum uult admittere (ut superius dictum est.) *cap. 75.*

¶ *Contritus timore filiali, attritus uerò seruili timore mouetur.* Cap. CVI.

Ltera uerò inter attritionẽ & contritionem differentia, est respectu causæ. Quoniam cõtritio a timore filiali causatur: attritio uerò, tantum a timore seruili. Vnde quemadmodum famuli, dum dominos suos erga se iratos prospiciunt; oculos in eorum manibus defixos habent, dicente Propheta.
Ps. 122. *Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum;* filij uerò econtra, genitorum ora respiciunt: ita & attriti peccato cognito, ad ipsum detestandum, pœnarum metu mouentur; quod ad timorem seruilem spectat: conriti uerò quia pium patrem offenderint, quod ad filialem timorem pertinet. Et quàmuis pœnitentia a timore seruili sicut a primo motu nostri affectus initium sumat,
29. dicẽte Isaia, *A timore tuo concepimus, & peperimus spiritum salutis*; hoc tamen est inter utrosque discrimen: quòd contriti, & si a principio timore seruili moueri uideantur, quoniam tamen, ut ait
1. cap. 4. B. Ioannes, *Charitas foras mittit timorem*, quàm citò ab eo ad filialem timorem transitum faciunt: attriti uerò, in seruili tantummodo timore quiescunt. Et quàmuis interdum uideatur, dum tantummodo attriti sumus, vt ad peccati detestationem, respectu offensæ Dei moueamur, id potius erit circunstantia quædam intellectus, sic fieri iudicantis, quàm uera displicentia de Dei iniuria atque offensa.

Con-

¶ *Contritio solo Dei munere haberi potest; attritio uerò ex facultate naturæ. Cap. CVII.*

ALtera inter utramque differentia est, quòd attritio solis liberi arbitrij uiribus haberi potest; cum sit in cuiuslibet facultate, se uel ad turpitudinis peccati, uel Dei uindictæ considerationem uertere; ea quæ Christi tam tremenda uerba, secum animo uolutare, *Ite maledicti in ignem æternum;* Mat. 25. & illud D. Apostoli dictum, *Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis,* Hab. 10. Ex quorum consideratione, non admodum difficile est, aliquam concipere posse attritionem. Immo (ut Mag. Dominico Soto placet) nullus ferè actus reperitur in contrito, quem etiam attritus (si substantia tantum actus spectetur) præstare non possit. De Nat. & gra. l. 2. c. 14. Et quod etiã plurimũ refert: grauiori ac intensiori dolore moueri poterit attritus ob pœnarum metũ, quàm contritus ob Dei offensę considerationem; ueluti Dauidis & Achab exẽplo ostẽdi potest. Cũ enim Dauid in culpæ notitiam deuenisset, in hæc tantum ipsum uerba prorupis se legimus, *Peccaui Domino.* 2. reg. 12 Achab autem ieiunio, sacco & cinere se afflixisse; licet grauius Dauid, quàm Achab peccasset. Et hic pęnitentiæ actus, & si respectu obiecti, cõtritio quodammodo dici possit; quoniã Deum (saltem ut uindicem respicit) non tamen est sufficiens dispositio ad gratiam; neque uerè contritio est, cum peccatum secum compati possit. At

uerò contritio cum Dei donum ſit, nec poſſit niſi per Dei gratiam haberi; quàm primum hominis cor penetrauerit, ſtatim peccatum ab eo fugat ac expellit; inſtar lucis, ad cuius ortum, ſtatim tenebrarum uis expellitur ac fugatur.

¶ *Contritio ſolo ſacramenti uoto peccatum remittit. attritio uerò, non niſi cum ſacramenti reptione.* Cap. *CVIII.*

X effectu quoque, quem utraque earum in nobis parit, altera differentia ſumi poteſt. Etenim attritio, non niſi cum ſacramenti receptione gratiam
Ca. 104. conferre poteſt,cum ſit(ut dictum eſt) inpefectus peccati dolor; At uerò contritio ex ſui natura, cũ uoto tamen ſacramenti gratiam confert, dicente
De pen. B.Aug.[Contritio eſt dolor remittens peccatum]
diſt. 3. Et ut ait D. Tho. [Per contritionem offenſa Dei
4. *con.c.* tollitur; & a reatu pœnæ ęternę liberatur.] Quod
72. autem attritio cum ſacramenti receptione, uim gratiam conferendi, habeat, & quòd ex attrito quis contritus efficiatur; oſtenditur ex uerbis Cõ
seſſ. 14. cilii dicentis. [Quàmuis ſine ſacramento pęni-
*c.*4. tentiæ per ſe ad iuſtificationem perducere non poſſit; tamen eum ad Dei gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandum, diſponit.] Dicitur autem,quòd contritio cum ſacramenti uoto peccata remittit: quoniam,ut authoritate D. Tho.in-
Trac. 2. ferius dicetur:contritio uera ac legitima eſſe non
*c.*11. poteſt;niſi ſacramenti uotum annexum habeat;
cum

cum eius uoto pręcipuè peccata dolentur, dicente Concilio; [Ipsam nihilominus reconciliationem, ipsi contritioni, sine sacraměti uoto, quod in ipsa includitur, nō esse attribuendam.] Et hoc est, quod ait D. Tho. [Contritio numquàm potest esse uera, sine uoto clauium ecclesiæ; quantumcumque sit dolor de peccato præterito, & propositum abstinendi in futurum.] Quod tamen uotum, exigitur ut sit expressum, si id menti succurrat; sin autem, tacitum uotum satis erit. *Vbi sup.* *Quol. 4. ar. 10.*

¶ *Contritionem semper comittatur gratia, non autem attritionem. cap.* C I X.

ET ex his, quę hactenus ostendimus differentiis, inter attritionem & contritionem, postrema tandem colligitur, Quòd contritio si legitima sit, numquàm gratia eam comitante carebit; attritio, uerò cum sit imperfectus peccati dolor, peccatum secum patitur.

¶ *Quomodo Deus per peccatum offendatur. Cap.* C X.

ET quoniam, ut diximus, Contritio est dolor de peccato, quatenus peccatum est offensiuum Dei, quodque tūc uerè peccatum remittitur; cum quis peccati dolet, quatenus est offēsa Dei: quo pacto dicet quis, Deus peccato hominis offendi potest? Vt enim *Dubium Cap. 103*

ait B. Iob *Si peccabis, quid nocebis ei? Et si multi plicata fuerint peccata tua, quid facies contra eum?* Cur ergo loquens Dominus cum Moise, conquerens de eius diffidentia ad aquas contradictionis
Nu. 28. dixit, *Offendisti me in deserto*, & sancta illa Iudith
11. populū Bethuliæ alloquens dixit, *Constat Deum*
Solutio. *peccatis offensum?* Ad hoc respōdetur; Quòd cum dicimus hominem per peccatum Deum offendere id, non est sic accipiendū; tamquàm Deus aliquid damni siue detrimenti patiatur; veluti euenit homini cum ab altero læditur, eum Deus nullo pacto offendi; nec aliquid pati possit. Sed obid Deus ab homine peccato offendi dicitur, inquantum homo aliquid agit uel contra voluntatem eius, quæ nobis per Scripturam innotescit, vel contra ius naturæ: siue, quoniam uoluntatem suam diuinæ uoluntati non uult conformare, nec id exequi, quod sibi à Deo præcipitur. Quandò ergo aliquis peccatum committit; aliquid contra Dei uoluntatem operatur. Primum quidem, quoniam ipsum in suis spernit mandatis. Deinde verò, quoniam animam suam lædit, dicente Deo,
Prou. 8. *Qui peccauerit mihi, lædet animam suam;* uel proximum, eum in bonis internis, uel externis offendendo, quæ omnia in Dei iniuriam uel contumeliam fieri uidentur.; cum tam nos, quàm proximi nostri, omnes sub tutela ac prouidentia Dei simus; adeò ut quilibet, non malum sed bonum proximi procurare teneatur, dicente Scrip-
Ecc. 17. tura, *Vnicuique mandauit Deus de proximo suo.* Et quo hæc clarius percipiantur, ad uertendum est, quòd

quòd homo duo tenetur Deo reddere; honorem & amorem, dicente Deo, *Si ego Dominus, ubi honor meus? Si pater, ubi amor meus?* Honorem ei impendere tenemur, quoniam fœlices ac beatos nos promisit se facturum in cælestibus dicens, *Gaudete, quia merces vestra, copiosa est in cœlis.* Amorem uerò, quia nobis clementissimum se exhibet patrem, dicente Moise populo Israelitico, *Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit & creauit te?* Quando ergo quis, uel propria concupiscentia; uel diaboli nequitia, peccatum aliquod committit; utrumque (quantum est ex se) Deo aufert. Honorem; quoniam eius mandata contemnit. Amorem autem; quoniam creaturam; aurum, uindictam, libidinem, & alia illiusmodi caduca, Dei amori proponit. His autem duobus ablatis, amore scilicet & honore, Deus offenditur, & homo pœna dignus redditur. Dum enim quis per affectum peccati, Dei amicitiam uiolat, Dei gratiam amittit, eiusque incurrit offensam. Dum per inobedientiam diuinæ legis honorem Deo debitum subtrahit; pœnam meretur, quod pœnæ meritum, reatus dicitur. Et de his duobus, quę sibi ab homine per peccatum auferebantur, conquereas Deus per Prophetam dicebat, *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ*: per quod auersio cordis à Deo significatur. *Et foderunt sibi cisternas dissipatas*; per quod conuersio eiusdem ad creatum, ostenditur. Quàm autem Deo displiceat, dum in suis mandatis spernitur, nedum hinc perpendi potest; quòd legis suæ prę-

Mal. 1.

Matt. 5.

Deu. 32.

Ier. 2.

uarica-

uaricatoribus,maledixit,verum etiam indè,quòd inter scælera Iudaici populi, legis suę pręuarica-tionem præcipuum scelus posuit dicens, *Et super*
Amos 2. *quatuor non conuertam eum, eo quòd abiecerit legem Domini.*

¶ *Contritio emendationis propositum includere debet. Cap. CXI.*

Icitur autem (ut ad contritionis definitionē declarandam redeamus,) quòd contritio est dolor offensæ Dei, cum proposito correctionis, quoniam non potest uerè peccati pœnitere; qui non habet firmum ac stabile propositum,in posterum a peccato abstinendi; nec alicui potest displicere peccatum, quatenus est Dei offensiuum; si de cętero illud committere intendat. Nec solum non peccandi propositum, uerè pœnitens admittere debet: uerum etiam, & propositum pro uiribus euitādi occasiones; quæ sibi relabendi in peccatum, causam præbere possent. Qui enim se uerè pœnitere dicit,& peccandi occasiones non deuitat; spontè se pecca-
Eccle. 3. to implicare uidetur, dicente Scriptura, *Qui amat periculum, incidet in illud.* Vt enim ait B. Leo, [Superbum est, de non peccandi facilitate præsume-
1. P. re; cum hoc ipsum præsumpsisse, peccatum sit, dicente B. Ioanne, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est.*] Quod quidem emendandę uitæ propositum ut su-

(ut superius dictum fuit de proposito sacramenti in uoto habẽdo) si menti succurrat, distinctum esse oportet: sin autem, propositum uirtuale, satis erit. Quapropter non ineptè, bina facie pœnitentia ab antiquis depicta ostẽdebatur; quarum altera ante, altera uero retro, instar Iani, respiciebat; vt monitos homines redderent: quòd uera pœnitentia, pœnitudinem de præteritis culpis, & propositum ab eis in posterum abstinendi, admittere debet. Merito ergo ait B. Aug. [Pœnitentia est, transacta flere peccata; & eadem iterum non committere.] *ca.* 108. *De pœn. d.* 3.

¶ *Pœnitentia ueniæ spem, semper admittere debet. Cap. CXII.*

ET quoniam, ut ait B. Ambrosius, [Nemo potest agere pœnitentiam, nisi qui sperauit indulgentiam,] rectè dicitur, quòd est dolor commissi peccati, cum spe ueniæ. Et quàmuis in plura & grauiora prolapsi fuerimus peccata; nũquàm tamen de eius uenia ac pietate, ut superius diximus, est nobis diffidendum. Hoc nobis Christus insinuare curauit, cum pauperis illius Viduæ sermonem fecit, quæ importunitate Iudicis, apud quem sua agebatur causa, animũ flexit: cum Mulieris Cananeæ fide ac patientia, se superari permisit: cum Filij prodigi, qui post distractam substantiam, adeò benignè à Patre exceptus fuit, parabolã proposuit; cum Mariæ Magdalenæ, & Mulieri *De pœn. d.* 3. *c.* 61. 62 *Luc.* 18. *Matt.* 11. *Luc.* 15. *Luc* 7.

Ioan. 8. lieri tunc in adulterio deprehēsæ; ac Petro peper-
Luc. 22. cit; Latronique dum in cruce ageret, eodem die
Luc. 23. paradisi gloriam repromisit. Vt enim ait Beda,
In hom. Canan. [Qui de Latrone cōfessorē; de persecutore Apostolum; de Publicano Euangelistam, de lapidibus potest facere filios Habrahæ, potest & impudentissimum Canem, in ouem Israheliticam; id est peccatorem auia sua mala conuertere, quem merito bonæ actionis, ad regnum cœlorum perducat.]

Deus, quàm sit salutis nostræ cupidus, aperitur.
Cap. CXIII.

Vàm uerò Deus salutis nostrę cupidus sit, hinc perpendi potest: quòd nos intuens, nihilque præter scelera in nobis prospiciens; ad sui ipsius bonitatem contemplandam sese uertit, ut que nostri misereatur, patrem se appellare non ueretur. Quo autem largior nobis parcēdi sibi præstetur occasio; quod certè nobis memoriæ commendandum esset, merita mortuorum, eorumque erga se pietatem cōtemplatur. Vnde de ciuitate Ierosolimitana uerba faciens, ueluti si meritis sanctissimi illius, ac summè Deo dilecti uiri Dauidis, seruaretur dixit, *Protegam ciuitatem istam propter me, &*
4. reg. 19 *propter Dauid seruum meum*. Quòd si tales inter eos, a quibus originem traxerimus non uiderit, merita sanctorum, quos ut patronos & aduocatos apud ipsum habemus, respiciet. Quorū me-

rita

rita, & orationes, quantum apud Deum possint, facile erit intueri, si huc tantum quis aciem dirigere uoluerit, quòd nunquàm Deus manum uindicem a pœnis, quibus Israhelitas ob eorum culpas afficiebat, nisi orationibus Moisi mediis, cohibere uoluerit. B. quoque Aug. agens super illis Christi uerbis, *Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula*, ait plures repertos, adeò peccatorum nexibus, ac ligaminibus circumplexos, ut non nisi sanctorum orationibus, spiritum pœnitendi, & Dei misericordiā fuerint assequuti. Quam fortè doctrinam B. August. collegit ex uerbis B. Matth. dicentis, *Videns Iesus fidem illorum, dixit Paralitico, Confide fili, Remittuntur tibi peccata tua.* Super quibus uerbis, ait Beda. [Magnus Dominus, qui aliorum merito, ignoscit aliis; & dum alios probat, aliis errata relaxat.] Si ergo intuitu alienæ fidei, Paralitico peccata remisit, quid mirum, si Sanctorum meritis, & intercessionibus aliquibus, propriis meritis prorsus destitutis (cum se Sanctis ac Deo dilectis humiliter, suppliciterque commendant) uim pœnitendi, a peccatis resurgendi, & ad meliora animum transferendi, contulerit: illos, de indignis ac immeritis, dignos, meritosque reddens, ut etiam superius diximus? Quod si ob nostram uecordiam, & ignauiam (dempto tamen contemptu,) neminem Sanctorum, qui beata fruuntur uita, vt patronum habeamus, Christum, cuius sumus mēbra, quique pro nobis sanguinem fudit, denique con-

De ciui. Dei lib. 21. ca. ult.

Luc. 19.

9.

Cap. 85.

contèmplabitur. Et quàmuis totum uitæ tempus peccatis adstricti, consumpsisse, & ad summum,
Ca. 95. ut superius ex authoritate D. Chrisostomi diximus, malorum deuenisse uideamur: nec obid diffidentię de Dei pietate, aditum aperire debemus. Quin potius memoria reuocemus, quòd ut S.
Matt. 3. Baptista Ioannes dixit, *Potens est de lapidibus suscitare filios Hebrahæ;* quòd passionis suæ tempore, lapides fregit, Latronis cor emolliuit: ab oculis Ierosolimitanorum, lacrimarum riuos extraxit, mulieresque pectora sua percutiẽtes in Ciuitatẽ
Luc. 23. reuerti uoluit; ut ostenderet quòd potens est, lapidea nostra emollire corda; nostrasque prauas ac rebelles (ut sancta canit Ecclesia, ad se trahere, ac compellere uoluntates.

INDEX CAPITVM secundi Tractatus.

Cap. 1. *Contritio, sacramenti voto peccata remittit.*
2. *Authoritatibus & rationibus probatur, quòd sacramenti votum culpam delet.*
3. *Obijciuntur quædam, contra prædicta.*
4. *Sacramenti pœnitẽtiæ frequentia, cõmendatur.*
5. *Per receptionem Sacramenti pœnitentiæ, quot nobis bona conferantur.*
6. *Absq; exteriori confessione peccatũ remittitur.*
7. *Quàmuis per contritionem peccata dimittantur, ea tamen confiteri tenemur.*
8. *Quæritur, quid operatur Sacerdos, cum absoluens*

nens contritum dicit, Ego te absoluo.

9. *Tripliciter contingit aliquem accedere ad pœnitentiæ sacramentum.*
10. *Authoritatibus & rationibus ostenditur, quòd Sacerdos (quantũ ex se est) semper absoluit.*
11. *Quomodo intelliguntur dicta. S. Patrum, quòd nullus a Deo absoluitur, qui prius non fuerit ab Ecclesia absolutus.*
12. *Dum Sacerdos absoluit contritum, aliquid de pœna temporali, illi relaxat.*
13. *Pœnæ peccatorum in sacra Scriptura, peccata uocantur.*
14. *Cur peccatorum pœnæ, peccata uocantur.*
15. *Dum contritus absoluitur, gratiæ augmentum sibi confertur; & aliquid pœnæ temporalis remittitur.*
16. *Per absolutionem, aliquid pœnæ purgatorij remittitur.*
17. *Per frequentem peccatorum confessionẽ, etiam a tota pœna temporali, poterit quis liberari.*
18. *Absolutio, est præcipua pars sacramenti pœnitentiæ.*
19. *Per absolutionem, plenior delictorum remissio impenditur.*
20. *His, quæ hactenus dicta sunt, quædã obijciũtur.*
21. *Diluuntur modo obiecta.*
22. *Quomodo dicitur sacerdos peccata remittere.*
23. *Pœna remittitur pœnitenti tum ui absolutionis, tum ui actuum pœnitentis.*
24. *Sacerdos, sicut soluendi, ita quoque ligandi ius habet.*

25. *Diffe-*

25. *Differentia inter sacramentum pœnitentiæ, & reliqua sacramenta.*
26. *Sacerdos, pœnitenti aliquam potest iniungere pœnitentiam.*
27. *Pars pœnæ remittitur, etiam ex vi actuum pœnitentis.*
28. *Pœnitens, num certus, an dubius magis esse debeat, quòd uerè fuerit absolutus.*
29. *Quantum pœna remittatur per Sacerdotis absolutionem, determinatè ignoratur.*
30. *Absolutione recepta, de gratiæ quoque receptione, certiores esse possumus.*
31. *Absque Sacerdotis absolutione peccata nõ remittuntur; cum quis confiteri tenetur; & adest copia Confessarij.*
32. *Quomodo intelligatur dictũ D. Tho. quòd confessio, & absolutio, sunt causa contritionis.*
33. *Frequentia Sacramenti pœnitentiæ, iterum commendatur.*
34. *Nulla temporis mora, necessaria est ad pœnitentiam.*
35. *Non quilibet peccati dolor, culpam delet.*
36. *Quòd temporis mora, reconciliationem non differat, iterum ostenditur.*

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS.

In quo, hoc præcipuè continetur, Quòd sine oris confessione, cum proposito tamen sacramenti tempore debito suscipiendi, peccata delentur.

¶ *Contritio sacramenti uoto peccata remittit. Caput. I.*

INter cætera Magistri Sententiarum quæsita, cum de contritione, seu dispositione pænitentis respectu gratiæ per sacramentum pænitentiæ obtinendæ, sermonem facit, hoc primum obtinet locum, [Vtrum absque satisfactione & oris confessione per solam cordis contritionẽ, peccatum alicui dimittatur.] Et quoniam, ut superius diximus huius quæsiti gratia; hic assumptus est labor; eadem responsio Magistri, etiam quæsito satisfacere poterit. Ait ergo. [Opinio aliquorum est; quòd absque confessione oris, & satisfactione; nullus a peccato liberari potest: dummodo confitendi, & satisfactendi copia adsit.] Et hoc idem, ut diximus, quidam a theologis se accepisse dixerũt. Aliorum opinio est, ait Magister, quòd ante oris confessionem, & satisfactionem, per cordis contritionem, peccatũ dimittitur, si tamen votum con

Tract. I. c. 3.

Vbi sup.

 fitendi

Psal. 31 fitendi habeat, dicente Propheta, *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei*. Quod exponens Cassiodorus ait. [Dixi, ideſt, deliberaui apud me, quòd confitebor, & tu remiſiſt: Magna pietas Dei, quòd ad ſolam promiſſionem peccatum dimiſerit: Votum enim pro operatione reputatur.] Cui nam prædictarũ opinionũ adhęrere uellet, in initio ſecundi capitis oſtendit dicens, [Sanè dicit poteſt; quòd ſine confeſſione oris, & ſolutione pœnæ exterioris peccata delentur per contritjonem, & cordis humilitatem; ex quo enim proponit mente compuncta ſe cõfeſſurum, Deus dimittit: quia ibi eſt confeſſio cordis, & ſi non oris; per quam anima interius mundatur a macula, & cõtagio peccati commiſſi, & debitum ęternæ mortis relaxatur: legitur enim, Quacumque hora peccator cõuerſus fuerit, & ingemuerit; uita uiuet, & non morietur. Non dicit ore confeſſus fuerit; ſed cõuerſus ingemuerit. Vnde datur intelligi, quòd etiam ore tacente, ueniam interdũ conſequimur. Hinc etiam leproſi illi, quibus Dominus præcepit, ut oſtenderent ſe ſacerdotibus, in itinere antequàm ad ſacerdotes uenirent, curati ſunt. Ex quo inſinuatur, quòd antequàm ora noſtra ſacerdotibus aperiamus, ideſt, peccata confiteamur, a lepra peccati mundamur.] Et hac mea fuit reſponſio, etiam ab illuſtriſſimo D. Cardinali de Columna (ut ſuperius diximus probata.

Ezec. 18.

Trac. 1. *c.* 3.

Au-

¶ *Authoritatibus & rationibus probatur, quòd sacramenti uotum culpam delet.* Cao. II.

HÆc autem Magistri doctrina, quòd per votum seu propositum suscipiẽdi sacramentum tempore debito, fiat remissio culpæ; etiam probatur authoritate D. Tho. dicentis, [Si antequàm absoluatur habeat hoc sacramentum in uoto, quando scilicet proponit se subijcere clauibus Ecclesiæ, *Quol.* 4. iam virtus clauium operatur in ipso, & consequitur remissionem culpæ.] Et alibi ait, [Per *art.* 10. contritionem offensa Dei tollitur; & a reatu pœnæ æternæ liberatur.] Ecce quàm patenter ostendit D. Thom. quòd per cordis contritionem, solo sacramenti voto peccata remittuntur. Ratio autem D. Thom. hæc est; quoniam sacramenta dupliciter operantur; scilicet, cum actu exhibẽtur, *Vbi sup.* & secundum quòd habentur in uoto. Et hoc ideò, quia sacramenta operantur, vt instrumenta diuinæ misericordię iustificantis; Dei autem est resp cere cor hominis, dicente Scriptura, *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, & alibi *Deus autem intuetur cor.*

4. *con. c.* 75. *Gen.* 4. 1. *Reg.*

¶ Præt. 2. Vt superius diximus, inter cæteras differentias, quę inter attritionem, & contritionem repeririuntur, hæc vna enumerata est; quòd contritio ex sui natura peccatum delet; attritio verò absque receptione sacramenti, id præstare minimè ualet; ergo sacramenti votum sufficit ad culpæ remissionem.

Trac. . *c.* 201.

¶ Adhuc 3. Deus pronior eſt ad pietatem, quàm ad iuſtitiam, dicente D. Iacobo quòd, *Super*
a. 2. *exaltat miſericordia iudicium*, & ut ait B. Ambroſius
c
De pœn. [Promptior eſt ad miſericordiam, quàm ad ſeueritatem Spiritus Dei.] Et ideò loquens Deus de iu-
d. 1. ſtitia ſua dixit, *In puncto, & in momento dereliqui te*;
Iſa. 54. Econtra autem de pietate uerba faciens, ait, *In miſerationibus magnis congregabo te*. Iuſtitiam ſuam
Nu. 4. volens Deus commendare, dixit, *Ego ſum Deus zelotes, viſitans iniquitates patrum in filios, vſque in tertiam & quartam generationem*. At verò econtra de clementia, ait, *Faciens miſericordiam in millibus*. Eccleſia ſimiliter de Dei pietate dicit, [*Deus* cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere.] Sicut ergo quolibet temporis momento, peccato aſſenſum præbendo, gratiam amittere poſſumus, cur eidem gratiæ aſſenſum præſtando, cum abſ-
Tract. 1. que ea (vt ſuperius dictum eſt) contritio haberi
cap. 26. non poſſit, eodem breui temporis ſpatio, eam aſ-
107. ſequi non poterimus? Ergo ſolo ſacramenti uoto abſque eius exteriori receptione, gratiam conſequi valebimus; cum pluribus de cauſis, exterioris ſacramenti receptione carere poſſimus. Hæc autem, quæ hactenus diximus, firmari ac roborari poſſe videntur, doctrina ſimulque authoritate Cōcilij dicentis, [Pœna æterna vnà cum culpa ſacra-
Seſſ. 6. menti uoto remittitur, prius quàm hoc ſacramen-
c. 14. tum actu ſuſcipiatur.]

¶ *Obij-*

¶ *Obijciuntur quædam, contra prædicta.*
Cap. III.

VErum si rei ueritas ita se habet, quidnam superius dictis respondendum est, Quòd si contritio sufficeret ad deletionem culpæ sequeretur, quòd tempore Paschatis confiteri non teneremur, cum qui conscientiam peccati mortalis non habet, confiteri non teneatur? Vt enim ex Concilij doctrina habetur, [Confiteri tenemur, omnia, & singula peccata mortalia. Si ergo peccatum per contritionem deletum est; nullo pacto, uidetur necessaria confessio. *Tract. 1. c. 3.* *Seß. 14. c. 5.*

¶ 2. Et quoniam ex dubitatorum solutione, ueritas clarior redditur, aliqua non minoris ponderis cōtra eandem ueritatem in medium afferre, fortè superfluum non erit. Si enim per contritionem solo sacramenti uoto peccata remittuntur; quid ergo operatur Sacerdos, cum absoluens contritum dicit, Ego te absoluo? Si enim contritus peccatorum remissionem assequutus est; qui autem absque contrtione ad sacramentum accedit, respectu in dispositionis, peccatorum remissionem non obtinet: non uidetur quòd umquàm sacerdos absoluat: sed potius quod declaret pœnitentem absolutum (ut tenuit Magister sent) Ait enim [Christus tribuit sacerdotibus potestatem soluendi homines: idest ligatos uel solutos ostendendi:] Cuius tamen opinio, meritò in hoc reprobata est. *4. d. 18.*

¶ Præt.3.Si per contritionem culpa deletur; cur Christus pœnitentię sacramentum instituit? Satisfuisset ea innouare verba. *In quacumque hora ingemuerit peccator, non recordabor.*

¶ Adhuc.4.Verba B. Ambrosij, his fauere videntur. Ait enim [Non potest quisquàm iustificari a peccato; nisi peccatum ipsum antea fuerit confessus.] Et Beda ait.[Sine confessione oris, nequeũt peccata dimitti.]

De pœn. d. 1.

Vbi sup.

¶ 5.Maiorem tamen difficultatem afferre uidẽtur verba B.Thom.dicentis, quòd confessio & absolutio sunt causa contritionis, Ait enim 3. p. q. 86.ar.4.ad 1.[Quorum primum totum simul sumptum; idest confessio & absolutio, est causa secundi; idest contritionis: secundum uerò, est causa tertij, scilicet gratiæ.] Si ergo contritio a confessione, & absolutione causatur, nunquàm videtur, absque confessione & absolutione a Sacerdote habita, posse peccata remitti. Non ergo contritio cum sacramenti uoto sufficit.

¶ *Sacramenti pœnitentię frequentia commendatur. Cap. IIII.*

PRius quàm prædictis obiectionibus singillatim satisfiat; quid de hac re senserit B. Thom. aperiedum est. Ait enim, quòd admodum utile esset, si quàm primum in peccatum quis lapsus sit, habita opportunitate ac copia Confessarij, ei lapsus suos confiteretur, & sacerdotalem absolutionem reciperet

Quol.10. art. 11.

peret. Et profecto hoc uerum esse, nemini in dubium reuocari deberet: quoniam dum pœnitentiæ sacramentum dignè recipimus, uel gratiam, uel eius augumentum, ut latius infra dicetur, recipimus. Hoc enim singulare donum, hocque insigne ac mirabile priuilegium Deus filijs Ecclesiæ contulit, quòd dignè sacramenta suscipientibus, semper gratiam conferat; cum uirtus passionis Christi per ea nobis applicetur, ac communicetur. Hoc autem non solum probatur authoritate Concilij Florent. sub Eugenio Quarto celebrati dicentis, quòd septem Ecclesiæ sacramenta continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt, sed etiam authoritate Concilij Tridētini dicentis. [Si quis dixerit sacramenta nouę legis, non continere gratiam, quam significant; aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, anathema sit.] Hoc autem, etiam probatur authoritate D.Thom.3.p.q.62.ar.1.c.dicentis. [Sacramenra nouæ legis adhibentur hominibus ex diuina ordinatione ad gratiam in eis causandum.] & exemplum de baptismo afferens, ait. [Sicut aqua baptismi tangens corpus, cor abluit, dicente B. Augnst. [Quæ est tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat,] ita & cętera sacramenta digne suscipientibus, eundem conferunt effectum; scilicet purificationem cordis peccato, uuod non fit, nisi per gratiam.]

c. 5. & 9

Sess. 7.

Can. 6.

Sup. Io. trac. 8.

¶ *Per receptionem sacramenti pœnitentiæ, quot nobis bona conferantur. Cap. V.*

T quoniam quemadmodum per baptismum, ita etiam per pœnitentiæ sacramentum ad hoc nobis confertur gratia, ut peccatum deleatur dicente D. Tho.4.d.18.q.1.ar.3.quæstiuncula.1.c.[Vtrumq; contra culpam ordinatur directè.] Quod in nobis pręcipuum gratia operatur, est peccatorum remissio. Et hoc est, quod ait D. Thom. 3. p. q. 86.ar.6.c.[Remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, principalius quidem ex uirtute clauium; quas habent ministri; secundario autẽ ex ui actuũ pœnitentis.] Hoc autem ob id dicit Di. Thomas quoniam sacramentum pœnitentiæ, non solum in sacerdotis absolutione, sed etiam in confessione, & aliis actibus pœnitentis consistit. Vnde sicut perfectio sacramenti baptismi, non solum consistit in uerbis sacerdotis dicentis, Ego te baptizo, sed etiam in ablutione aquæ, dicente B. August. [Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum.] ita etiam in sacramento pœnitentiæ, non solum peccata remittuntur ex ui absolutionis sacerdotis dicentis, Ego te absoluo, sed etiam ex ui confessionis, & aliorum actuum pœnitentis. Quòd autem per pœnitentiæ sacramentum culpa deleatur; uerba Concilii toties repetita quæ habent quòd, per pœnitentiæ sacramentum pœna æterna unà cum culpa remmittitur; optimè

Vbi sup.

Sess.6.c. 14.

mè ostendunt.

¶ 2. Et non solum pœna æterna, sed etiam pars pœnæ temporalis, pro qua uel in hac uita, uel in futura, purgatorij igne, satisfacere tenetur, per sacramenti perreceptionem remittitur, & præcipuè ob uerecundiam & ruborem, quo pœnitens perfunditur, dicente B. Aug. [Erubescentia partem remissionis habet.] Huius autem rationē ostēdit, dicens. [In hoc quòd per se ipsum dicit sacerdotibus, & erubescentiā uincit timore Dei offensi, fit uenia criminis. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nuntio Dei negauit. Laborat enim mens, patiendo erubescentiam. Et quoniam uerecundia magna pęna est; qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia.] *De pęn. d. 1.*

¶ 3. Nec etiam id silentio inuoluendū est, quòd per confessionem pęnitens humilior redditur; & de cœtero cautior ad cōmittenda peccata efficitur; & præcipuè cum a Cōfessario (ut par est) debitè de peccati grauitate monetur, quot bonis per peccatum spoliatus fuerit; quæ damna incurrerit; & deniquè, quòd ut ait Apostolus, ***Horrendum est incidere in manus Dei***. *Hæb. 10.*

¶ 4. His etiam, quod plurimi faciendum est accedit, quòd per sacramenti susceptiouem, ex attrito quis contritus efficitur, idest ut habetur ex D. Tho. 4. dist. 18. q. 1. ar. 3. quęstiunc. 1. c. si aliquis ad gratiam suscipiendam insufficienter disponatur; in ipsa confessione, & sacramentali absolutione fiet dispositus, & gratiam recipiet; si

non

non ponat obicem; sicut in baptismo quis recipit gratiam, si obicem non ponat. Adeò ut cũ quis peccati dolore mouetur, uel ob peccati turpitudinem, quod ad charitatem pertinet, uel ut superius diximus, metu pœnarum inferni, uel alicuius detrimenti; dummodo iudicio suo sit contritus; sacramentum recipiens; culpę & pœnæ remissionem consequatur. Et hoc est, quod ait D. Tho. [Quandoque aliqui consequntur iustificationem in ipsa absolutione, quam prius non fuerant assequti.] quod certè non parum nobis iucunditatis afferre deberet; cum ut plurimum, magis attriti quàm contriti; quòd tepidiores & negligentiores simus, ad illud recipiendum accedamus. Igitur ex consideratione tam nobilium effectum, quos sacramentum pœnitentiæ parit; meritò dicere poterimus, quòd per illud, cęli nobis ianua aperitur, quemadmodum etiam per baptismum, cum per illud peccatum deleatur; per qđ cęlorũ nobis aditus clauditur, dicẽte Christo, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Et ex his, quæ modo diximus, circa effectus, quos in nobis sacramẽtum pœnitentiæ operatur, & præcipuè circa deletionem culpæ, apparet quòd culpa non remittitur, solum per cordis cõtritionem cum sacramenti uoto, quemadmodum Magist. Sent. putauit; sed etiam quod remittitur per absolutionẽ sacerdotis ministri Christi; qui sacerdotibus ligandi & soluendi; aperiendi regnum cœlorum, & illud claudendi, potestatem tribuit dicens, *Quodcumque solueritis super terram, erit solutum, & in cęlis*

Trac. 1. c. 105.
Quol. 4. ar. 10.
Ioan. 20
4. d. 17.
Matt. 18

cœlis,& Quodcumque ligaueritis super terram,erit ligatum, & in cœlis. Ac si dixisset, ut ait B. August. [Ego Deus & omnes cœlestis curiæ ordines,& omnes sancti in gloria mea,laudant vobiscum & confirmant,quos ligatis & soluitis.] Cum ergo hoc sacramentum,tot nobiles insignesque effectus in nobis operetur, meritò illius frequentia, cuilibet inculcari debet,& qui alter sentiunt uel docent; Phariseorum doctrinam, qui regnum cœlorum claudunt ante homines (ne hæreticorum dicam) disseminare videntur. *De uera & falsa pœn. c.10*

¶ *Absque exteriori confessione,peccatum remittitur.* *Cap. VI.*

ATtamen, quoniam ignorantia, siue error, ut plurimum damnum ac periculum secum comites habent,Quēadmodum culpabile est a sacramentorum frequentia homines retrahere, ita quoque eorum necessitatem, quando nec tempus, nec ratio requirit, inculcare, certè nec laudabile erit, nec culpa vacabat. Et illiusmodi est (nisi fallor) asserere, quòd per cordis contritionem cum sacramenti uoto, remissio peccatorum haberi non possit; cum, vt interdum accidit, diuersis ex causis, aliquis dispositus esse possit ad contritionem, qui tamen ad sacramenti receptionem, uel ob Cōfessarij defectum, uel quoniam,qualem uellet,non inuenit? uel alijs euentibus, non adeò, dispositus erit, Dicimus ergo D.Thom. doctrinæ inhærren *Quol. 1. ar. 11.*

rendo, quòd confiteri ſtatim poſt peccatum, ita ut ſi differat, peccet, neceſſe non eſt, etiam ſi adſit copia confeſſarij, cum id ſit contra rationem præcepti affirmatiui, quod licet obliget ſemper; nõ tamen ad ſemper, ſed pro loco & tempore. Et hoc eſt quod ait D. Thom. 4. d. 17. q. 3. art. 1. quæſtiun. 4. [Et ideo non oportet, quòd ſi ſtatim oblata opportunitate non confiteatur, etiam ſi maior opportunitas nõ expectetur, aliquis peccet mortaliter; ſed quando ex articulo temporis, neceſſitas cõfeſſionis inducitur. Nec hoc eſt ex indulgentia Eccleſiæ, quòd non teneatur ad ſtatim, ſed ex natura præcepti affirmatiui. Vnde ante Eccleſiæ ſtatutum, etiam minus debebatur.] Quod quidem tempus debitum confitendi, uel eſt mortis articulus, uel occaſio recipiendi ſacrum Domini corpus, aut ſacrum ordinem, uel alia huiuſmodi occaſio; quæ mortis periculum ſecum afferat. At uerò extra tale tempus, ſatis eſt contritio, cum propoſito tempore debito recipiendi ſacramentum. Immò, ut D. Thom. ibidem ait, Confeſſionem aliquãdo differre, meritorium ac laudabile eſſe poſſet; puta, ſi quis ob id eam differret, ut prudentiori Cõfeſſario, ac magis idoneo peccata ſua confiteretur, uel quod ſperaret alio tempore magis ſe fore contritum; puta, ſi tempore; quo Eccleſia Dominicæ paſſionis myſteria populo Chriſtiano pandit, ſe magis contritum fore putaret, & maiori ſpiritus feruore præuentum. Contritio ergo, cum ſacramenti uoto ſufficit.

Quam-

¶ *Quàmuis per contritionem peccata dimittantur, ea tamen confiteri tenemur. Cap. VII.*

BReuiter ſacramenti aliquibus percurſis effectibus, ſuperius etiam obiectis ſatisfaciendum eſt. Ad primam igitur illarum obiectionum cum dicitur Quòd ſi per contritionem peccata remitterentur, ſequeretur quòd tempore Paſchatis non teneremur amplius confiteri, cum ob contritionem fuerint peccata remiſſa; reſpondetur quòd talis conſequtio negatur. Primum quidem; quoniam etſi per cordis contritionem culpa remittatur, non tamẽ obid a pręcepto Eccleſiæ abſoluimur. Deinde, quoniam neſcimus an contritio vera & legitima fuerit, vel potius attritio tantum; quoniam multoties fallimur; arbitrantes nos peccati odio moueri ob Dei offenſam, quod ad contritionem requiritur; qui tamen non niſi pœnarum metu; vel alia ſimili de cauſa, mouemur. Et ſi (vt inferius dicetur) etiam abſolutione a Sacerdote recepta, certi eſſe non poſſumus; quòd nobis peccata remiſſa ſint, reſpectu noſtrę indiſpoſitionis; quanto minus ea non accepta, ſed ſolo ſacramenti uoto? Dicimus tandem, quòd etiam ſi omnimodam haberemus certitudinem, quòd fuiſſent peccata remiſſa; confiteri tamen teneremur ob pręceptum Eccleſiæ; quæ ſtatuit, quòd illi, qui in peccata inciderint, ante Euchariſtiæ ſumptionem confiteri teneantur. Verba Concilij Tridentini, ſic habent.

Tract. 1. c. 3.

cap. 28.

Sess. 13. c. 7. bent. [Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantum uis sibi contritus videatur: absque præmissa sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat.] Immo, ut plerisque, & præcipuè Petro de Palude viro grauissimo placet. 4. q. 17. q. 1. quæst. 4. Conclus. 3. Etiam si quis certus esset peccata, & quo ad culpam, & totam pœnam sibi fuisse remissa, nihilominus ea confiteri teneretur. Ratio autem hæc est; quoniam cũ quis aliquo adstringitur debito, siue alicui solutioni tenetur, nunquàm a solutione liber efficitur, nisi debito soluto. Sic & qui debito confessionis tenetur, nunquàm liber ab eo redditur; quousque confiteatur. Quòd si tempore Paschatis ille, cui ob contritionem peccata relaxata fuerunt, non confiteatur, peccatum mortale incurret; nõ propter præcedentia peccata, quæ sibi remissa fuerunt, dicente D. Paulo *Sine pœnitentia sunt dona Dei*; sed, ut ait D. Tho. quoniam non implet id, ad quod tenetur. Ob hanc etiam causam dicere poterimus, quod non est par ratio de eo, qui nullum pœnitus mortale peccatum cõmisit, & de eo, cui per cordis contritionem peccata remissa sunt; quoniã ille, qui nunquàm aliquod læthale peccatum admisit, nec etiam debito sacramenti suscipiendi, adstrictus fuit. Vt enim ait D. Tho. 4. d. 17. q. 3. ar. 1. quæstiunc. 3. ad 3. ex illa Decret. cap. [Omnis utriusque sexus.] Iuxta aliquorum placitum, non obligantur nisi illi, qui habent peccata mortalia; quod patet ex hoc, quod dicit, quòd debet omnia peccata confiteri; quod de venialibus intelligi non

Rom. 11. *Vbi sup.*

non poteſt; quia nullus omnia confiteri poteſt. Et ſecundũ hoc, etiã ille, qui non habet mortalia, non tenetur ad confeſſionem uenialium; ſed ſufficit ad præceptum Eccleſiæ implendum; vt ſe Sacerdoti repræſentet, & ſe oſtendat, abſque conſcientia mortalis eſſe, & hoc ei pro cõfeſſione reputatur.] Quàmuis certè hoc admodum laudabile non eſſet: tum ut ſe peccatorem, quilibet agnoſcat, & quòd (ut ait D. Pau.) *Omnes peccauerũt, & egent gratia Dei*, tum, ut cum maiori reuerentia, ad ſacrum Domini corpus ſuſcipiendum accedat; tum, vt Eccleſiarum Rectoribus ſui ſubditi innoteſcant; ne lupus inter gregem lateat; tum denique, pro inanis gloriæ vitio euitãdo; ne quod pro humilitate cordis ſeruanda, & gratiarum actione Deo reddenda fieri deberet; (quòd ipſum a læthali culpa immunem ſeruauerit) ſpiritu ſuperbiæ (dum ſe ſacramenti medela egere negat) ſibi auferatur. Et hoc eſt, quod ait D. Tho. ubi ſupra, ad. 1. [Manet pænitentiæ locus, etiã in illis, qui non mortaliter peccant; & per conſequens, cõfeſſionis] cũ, ut ex Concilij doctrina habetur; etiam *Seſſ.* 14. peccata uenialia, effici poſſint ſacramenti pœnitẽ- *can.* 7. tiæ materia. Qui autem ob contritionem peccatorum ueniam eſt adeptus, ſacramento ſuſcipiendo adſtringitur, cum non niſi illius uoto, ſibi fuerint peccata remiſſa; quapropter quouſque confiteatur, ſemper illius debito tenetur.

¶ *Qua-*

¶ *Quæritur, quid operetur Sacerdos, dum absoluit contritum.* *Cap. VIII.*

Lteri uerò obiectioni, qua quæritur, quid nam operetur Sacerdos, cum absoluens contritum dicit, Ego absoluo te, cum ea non minimi ponderis sit, etiam subtiliori eget discussione. Ergo, antequàm quæsito respondeatur, hoc primum notandũ est. Quòd absoluere a peccato, siue per sacramẽtum pœnitentiæ peccatum remittere, nil aliud est, quàm conferre gratiam, per quam peccatum remittitur. Vnde, quando Sacerdos pœnitentem absoluens dicit, Ego te absoluo; idem est, ac si diceret, impendo tibi sacramentum absolutionis, cuius uirtute, & gratia, quæ simul cum Sacramẽto impertitur, tibi peccata relaxãtur. Et quem admodum Sacerdos cætera Sacramẽta administrãs (quantum est ex se) semper gratiam confert: ita quoque dum hoc sacramentum administrans dicit, Ego te absoluo; gratiam confert, cum semper gratia sacramenta comitetur dicente B. Aug. *Vbi sup.* [Virtus Dei, quę per ista operatur, iugiter manet.] Hoc etiam postea aduerti debet; quòd & si sacramẽtum pęnitentiæ primo & principaliter pro delenda culpa a Christo fuerit institutum, quò homo in Dei gratiam & amicitiam reuocetur, dicente Isaia, *Hic est omnis fructus, ut tollatur peccatum,* *Ca. 27.* non tamen eius vis siue facultas ad diluendam culpam tantummodo extenditur; sed etiam, ut in-

ut inferius dicetur, super pœnam, nedum æter- cap. 12.
nam, quę semper simul cum culpa remittitur, ve- 15.16.
rum etiam tẽporalem; licet vt supra dictum fuit, Trac. 1:
non tota pœna tẽporalis remittatur. His præmis- c.97.
sis dicitur; quòd dum Sacerdos intendens aliquẽ
absoluere dicit, Ego te absoluo, semper quãtum
est ex se, seu ex parte sua, uerè absoluit, quoniam
cum sacramẽto gratiam cõfert, quæ quidem gra-
tia in hoc sacramento præcipuè, ut dicetur, pro cap. 10.
peccato delendo confertur, dicente Christo, *Ac-* Ioan. 2
*cipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis pecca-
ta, remittuntur eis.*

¶ *Tripliciter contingit aliquem accedere ad sacramentum pœnitentiæ. Cap. IX.*

PRo horum autem intelligentia aduertendum est; quòd inter accedentes ad sacramentum pœnitentiæ suscipiendum, hæc est differentia, Quòd aliqui accedunt contriti: aliqui tãntũmodo attriti: aliqui uerò, contritione & attritione carentes, cuiusmodi sunt illi, qui tantum ex consuetudine accedunt, uel qui peccandi propositum non excludunt. Quouis autem modo quis accedat, semper Sacerdos quantum est ex sui parte, uerè pœnitentem absoluit, cum Christus sibi absoluendi contulerit facultatem. Si enim quis absque ullo peccati dolore, & absque proposito de cætero ab illo abstinendi, ad sacramentum pænitentiæ accedat, dicens, Ego te absoluo, uerè quantum ex se est

absolutionis beneficium & gratiam cõfert, quam tamen si non recipit, ipse causa priuationis gratiæ existit; respectu malè affecti animi. Hoc autem tali ostendi potest exemplo. Accedit Iudęus fictè ad baptismi sacramentum: puta, animo impietati ac perfidiæ Iudaicæ, hęrens. Dum Sacerdos ipsum baptizando dicit, Ego te baptizo, uerè quantum est ex se, ipsum baptizat, quoniam habet facultatem baptizandi, conferendi sibi gratiam, & remissionem peccatorũ; quàm si non recipit, non ministri defectu, sed ob suam id accidit culpam. Et hoc est, quod ait D. Tho. 4. d. 18. q. 1. ar. 3. quęst. 1. c. [In ipsa confessione & absolutione sacramentali, gratiam cõsequeretur sicut in baptismo, si obicem non poneret.] Et licet in baptismo cõferatur plenior remissio pœnæ peccatis debitæ, quàm in sacramento pœnitẽtiæ; tamen ad remissionem culpæ & offensæ Dei, quæ est in peccatis, non minor est potestas est efficacia in hoc sacramento, quàm in baptismo. Si autem pœnitens attritus tantum, putans tamen se esse contritum, ad
Cap. 5. sacramentum accedat, ut supra D. Tho. authoritate dictum est, uerè absoluitur; quoniam ex attrito fit contritus, & primam gratiam recipit per sacramenti applicationem, siue per Sacerdotis absolutionem. Et hęc fuit causa, cur Magister sent. putauerit, quòd Sacerdos numquàm absoluit; sed tantum quòd declarat pœnitentem absolutum: quia fuerit arbitratus pœnitentes semper uel con-
Quol. 4. tritos, uel omni prorsus contritione carentes, ad
ar. 10. sacramentum accedere, & tamen ut ait D. Tho.

[Aliqui

[Aliqui non perfectè cõtriti;uirtute clauium,gratiam contritionis consequntur,] quia ut supra dictum fuit, authoritate Concilij, obicem non ponunt Spiritui sancto, & ideo uerè absoluuntur,& remissionem obtinent peccatorum. Et hoc est, quod ait D.Tho.4.d.18.q.1.ar.3. quæstiunc. 1.c. [Si clauis nullo modo ordinaretur ad remissionẽ culpæ,sed pœnæ tantum, ut quidam dicunt,non exigeretur uotum suscipiendi effectum clauium, ad culpæ remissionem; sicut non exigitur uotum suscipiendi alia sacramenta, quæ non ordinantur contra culpam.] Si autem uerè contritus pœnitens accedat, etiam dicente Sacerdote,Ego te absoluo, uerè ipsum absoluit, quoniam copiosius tunc munus gratiæ illi confert: qua quidem gratia, & si non deleatur peccatum quo ad culpam, cum ob contritionem sacramenti uoto, sibi fuerit relaxata: remittitur tamen, quo ad partem pœnæ temporalis; ut etiam inferius dicetur. Vnde, quemadmodum si quis in gratia existens ad baptismum accedat,dum Sacerdos dicit, Ego te baptiso;uerè ipsum baptizat; ueluti Cornelio, de quo in actis Apostolorum fit sermo, creditur accidisse; ita quoque sacerdote absoluente contritum & dicente, Ego te absoluo; uerè ipsum absoluit, & copiosiorem gratiam illi tribuit.

(Marginal notes: ca.4. — ca. 15. — 16)

¶ *Authoritatibus & rationibus ostenditur, Quòd Sacerdos, quantum est ex se, semper absoluit.* C. X.

QVòd autem uerè quantum ex se est, semper Sacerdos absoluat, id patet uerbis Concilij

toties repetitis, dicētis, [Pœna æterna unà cū culpa, per ſacramentū remittitur.] Et ut Seſſ. 14. habetur,
Ca. 5. [Christus è terris aſcēſurus ad cœlos, Sacerdotes ſui ipſius uicarios reliquit, tamquàm præſides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles inciderint, quò pro poteſtate clauium, remiſſionis, aut retentionis peccatorum ſententiam pronuncient.]

¶ 2. In Decreto quoque Martin. v. ex Columnenſium familia, in confirmationē Concilij Conſtantienſis, hæretici declarantur omnes; qui aſſerere auderent, Sacerdotem non uerè, pęnitentem a peccatis abſoluere.

¶ 3. Præt Sacramēta nouæ legis, efficiunt quod figurant; ut aiunt Thologi: id eſt, operantur interius in anima, quod exterius uerbis, ſignis, uel factis oſtendunt. Vnde ſicut Sacerdote dicente, Ego te baptizo, uerè quis baptizatur, niſi obicem ponat, ita quoque eodem dicente, Ego te abſoluo; uerè abſoluitur; cum Christus abſoluendi a peccatis, ſibi facultatem contulerit. Et hoc eſt quod ait D. Tho. 4. d. 18. q. 1. ar. 3. quæſtiunc. 1. c. [Eodem modo ſe habet poteſtas clauium, quę eſt in Sacerdote, ad effectum ſacramenti pœnitentię; ſicut ſe habet uirtus, quæ eſt in aqua baptiſmi, ad effectum baptiſmi. Alibi quoque ait, 4. d. 17. q. 2. artic. 5. quæſtiunc. 1. ad 1. [Formæ ſacramentorum ſunt uerba a nobis prolata; quæ habēt uirtutem inſtrumentalem gratiam inducēdi; qua
Ser. in remittuntur peccata.] Et D. Ciprianus ait quòd,
Can. Do. [Sacramenta, quantum in ſe eſt, propria uirtute

carere

carere non possunt; nec ulllo modo diuina se absentat maiestas mysteriis.]

¶ 4. Adhuc. Si per administrationem & collationem sacramenti pœnitentiæ, non haberet Sacerdos facultatem remittendi peccata; confessionis præceptum magis oneri, quam utilitati cuilibet esset: quoniam si peccatorum remissio non inde speratur, ad quid secreta, grauia, & fœda Sacerdoti peccata pandere? Ad hoc forte dicet aliquis; quòd id fit, atque a Lateranensi Concilio fieri præcipitur, semel in anno, ut pœnitens à Sacerdote absolutus ostendatur, ut etiam dixit sent. Magister. Verum, cui nam absolutus debet ostendi? Non Deo, qui omnia prospicit, dicente Scriptura, *Omnia videt oculus eius;* Non Ecclesię, quoniam Ecclesia non iudicat de occultis, Non sibi, quoniam cum ipsum lateat, an contritus ad sacramẽtum accesserit, necne: si per Sacerdotis absolutionem non poterũt sibi peccata dimitti, nec ex attrito contritus effici, eadem dubietate, qua accessit, recedet, tantum rubore perfusus; quod certè, ut superius diximus, maxima pœna est. Hoc autem pulchrè admodum ostenditur, uerbis Concilij Trident. dicentis, [Ipsa uerò huiusmodi confessionis difficultas, ac peccati detegendi uerecundia, grauis quidem uideri posset; nisi tot, tantisque commodis & consolationibus lenaretur; quæ omnibus, dignè accedentibus, per absolutionem certissimè conferuntur.]

Vbi sup.
Eccl. 23.
ca. 5.
Seß. 14. c. 5.

¶ 5. Ad hoc accedit, quòd quemadmodum baptismus fuit a Christo institutus in remissionẽ

peccati originalis, iuxta quod ait Ecclesia, [Originale crimen necans in cruce.] ita & pœnitentię sacramentum in remissionem actualium peccatorum institutum fuit, dicente Christo, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quibus uerbis, ut modo authoritate Cōcilij diximus, Christus instituit Sacerdotes præsides ac Iudices, super quælibet peccata, in quæ Christi fideles incidissent post susceptum baptismum. Et ut 1. cap. eiusdem Sess. dicitur, [Quo tā insigni facto, & uerbis tam perspicuis, potestatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliādos fideles post baptismum lapsos, Apostolis & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, uniuersorum Patrum consensus, semper intellexit. Sicut ego per baptismum, semper originale peccatum depellitur, modo quis obicem non ponat; ita & per pænitentiæ sacramentum peccata actualia remittūtur, ut superius diximus.

Ioan. 10 — *Sess. 14. ca. 5.* — *cap. 8.*

¶ 6. His etiam addi potest, quod certè cuilibet uidetur admodum memoriæ mandandum; Quòd publica & omnium Christianorum rectè sentientiam uox, & fides esse uidetur, quòd per pœnitentiæ sacramentum peccata remittuntur, non secus ac si quilibet Christum, uel Apostolorum uocem audisset, talem sibi ueritatem asserere.

¶ 7. Hoc autem eo facilius credi potest, quòd sancti Patres nostri, & præcipuè Crisostomus & Ciprianus, hoc nobis scriptis suis prodidere, ꝙ sententia sacerdotis ministri Christi, Dei sententiam

tiam præcedit, certiores nos talibus uerbis reddere uolentes, quòd nemo a Deo peccatorum remissioné obtinet, nisi prius a Petro; siue a sacerdotibus (quos, Chistus suos uicarios & iudices dereliquit) fuerit absolutus. D. etiam Bernardus in sermone sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, eandem probans sententiam dixit, [Sententiam cœli, præcedit sententia Petri.]

¶ Quomodo intelligantur dicta Patrum, quòd nullus a Deo absoluitur, qui prius non fuerit ab Ecclesia absolutus. Cap. XI.

DIcet uerò quis. Si peccatum non diluitur nisi per sententiam Petri, idest, per sacerdotis absolutioné, cur toto hoc secundo capite hoc efficere contendimus, ut per cordis cótritionem ante acceptam a sacerdote absolutioné peccati remissionem per solum sacramenti uotũ nos percipere posse dicamus? Quo etiam iure ait Propheta, *Dixi confitebor, & tu remisisti*; si ante confessionem, peccati remissio haberi non potest? Iuxta ea, quæ superius dicta sunt, respondetur quòd contritio uera & legitima esse non potest absque sacramenti uoto, dicente D. Thom. quòd propositum confitendi est annexum contritioni, cuius uirtute siue proposito, ut ex Concilij doctrina habetur, peccata remittuntur. Et hoc est quod ait D. Thom. 4. d. 17. q. 3. ar. 5. qnæstiunc. 1. ad 1. [Contritio habet uotum sacramenti anne-

Dubium

Psal. 31.

Solutio.

Tract. 1. ca. 108.

Sess. 1. c. 3.

xum; & eo modo liberat a culpa pœnitentes, sicut desiderium baptismi baptizandos.] Adeò ut nullus dicatur absolutus a Deo, qui prius non fuerit absolutus a Petro, ideſt a sacerdotibus, quoniã nemini Deus per contritionem remittit peccata, nisi habeat uotum siue propositum recipiendi sacramentum, cuius Petrus, siue Sacerdos eſt minister. Et hac de causa, ut infra dicetur, ait D. Tho. quod absolutio præcedit confeſſionem & contritionem, & D. Bernardus quòd, [Sententia Petri, præcedit sententiam cœli;] ideſt Dei; quoniam contritio non ex se ipsa, sed ex uoto sacramenti principaliter in nobis remiſſionem peccatorum operatur. Quoniam igitur sententia Dei hæc eſt, *Dixi confitebor, & tu remisisti; Ite, oſtendite uos sacerdotibus*, meritò dicitur, quòd nullus a Deo absoluitur, qui non fuerit a sacerdote absolutus, cum per sacerdotis absolutionem (saltem in uoto habitam) contritus remiſſionem aſſequatur peccatorum.

Cap. 32. *Ps. 31.* *Luc. 17.*

¶ *Dum sacerdos absoluit contritum, aliquid de pœna temporali illi relaxat.* *Cap. XII.*

Eubium cap. 20.

Erum, quoniam diximus, quòd sacerdos, quantum ex se eſt, semper absoluit; dicet forte quis. Si per contritionem peccatum remiſſum fuit, cum uoto tamen sacramenti, dicente propheta, *Dixi confitebor, & tu remisisti;* a quo ergo absoluit sacerdos pęnitentem? Ad hoc superius dictum fuit

Solutio. Ca. 8.

quòd

quòd sacramentum pœnitentiæ, non fuit tantum modo institutum contra culpam, uerum etiam cō tra peccatorum pœnas, pro quibus remissa pœna æterna, uel in hac uita, uel in futura in igne purgatorio, quis satisfacere tenetur. Cum ergo quis contritus ad sacramentum accedit, dum absol uitur aliquid sibi de pœna temporali (ut infra di- c.15.16
cetur) remittitur. 17.

¶ *Pœnæ peccatorum in sacra Scriptura, peccata uocantur. Cap. XIII.*

ET quoniam in sacris litteris peccatorum pœnæ, peccata uocantur, dicente Dauide postquàm culpa adulterij & homicidii fuit sibi dimissa, *Dele iniquitatem meam; amplius laua me ab iniquitate mea* Psal. 50
& a peccato meo munda me. In libris quoque Machabęorum pœnæ peccata uocantur, dicente Scri 2.c.12.
ptura, *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis, ex orare, ut a pecatis soluantur*, idest a peccatorum pœnis, & Ecclesia pro animabus in purgatorio existentibus orans, tali eas nomine appellat dicēs [Vt eas a peccatis omnibus exuas] & [remissionem cunctorum tribue peccatorum,] Si quis quęrat a quo pœnitentem absoluat, dum dicit, Ego absoluo te, poterimus generaliter loquendo dicere, quòd absoluit a peccatis; quoniam remissa cul pa & pœna æterna per contritionem, superueniente absolutione remittitur pars pęnæ, quę exoluenda remansit, quæ etiam (ut modo dicemus) peccatum uocatur.

Cur

¶ *Cur peccatorum pœnæ, peccata uocantur. Cap. XIIII.*

B id autem peccatorum pœnæ in Sacra scriptura peccata uocantur; quoniam peccatum non intelligitur plenè ac funditus remissum; dum remanet pœna pro peccato exoluenda. Hoc autem, exemplo ex Scriptura de sumpto, declaratur. Absalon post commissum fratricidium, ob culpam correctionem ueritus; ad Auunculum Regem idolatram confugit; per quod recessus hominis a Deo per culpam designatur. Reuertitur tandem in Ierusalē, a patre Dauide facultate obtenta; per quod hominis in Dei gratiam reuocatio, monstratur. In admissi tamen sceleris pęnam, ait Dauid;
2.reg.14 *Faciem meam non uideat*. Quosque ergo paternæ faciei intuitu priuabatur, non pęnitus illi fratricidii peccatum poterat dici dimissum. Igitur ante plenam totius pęnæ remissionem, peccatum omnino dimissum dici non potest; cum peccatum utrumque in se includat; culpam scilicet & pœnam; & ob id peccatorum pęnæ, peccata in sacra Scriptura uocantur.

¶ *Dum contritus absoluitur, gratiæ augmentum sibi confertur, & aliquid pęnæ temporalis remittitur. Cap. XV.*

CVm ergo quæritur, Quidnam cōferat, sacerdos pęnitenti contrito, dū ipsum absoluit, Dicitur

citur, quòd dat sibi augmentũ gratiæ, dicente D. Tho. 4. d. 17. q. 3. ar. 5. quæstiunc. 1. c. [Adiuncto actu confessionis & absolutionis, gratia augetur] Per quod quidẽ gratiæ, augumentum pars pœnæ temporalis, ut dictum est, remittitur. Quemadmodum enim contrito baptismum suscipiẽti, per gratiæ augumentum tota pœna remittitur; dicente D. Tho. 3. p. q. 69. ar. 4. ad. 2. [Fit plenior remissio, quo ad liberationem a tota pęna] ita quoque contrito dum absoluitur, per gratiæ augumentũ, plenior pęnæ remissio confertur, dicente D. Tho. 4. d. 18. q. 1. art. 3. quæstiun. 2. c. [Exui clauium ex passione Christi efficaciam habentium, augetur gratia, & dimittitur pœna temporalis, cuius reatus adhuc remanserat post culpæ remissionem, licet non totus, sicut in baptismo; sed pars eius.] Et hoc est quod ait Mag. Sent. [Ipsi sacerdotes plus possunt proficere plus confitentibus parcere.] Ca. 12.

¶ *Per absolutionem aliquid pęnæ purgatorij remtttitur. Cap. XVI.*

ET non tantum (ut aliquibus placet) per absolutionem dimittitur æquiualens pęnæ, quæ a Sacerdote penitenti iniungitur, qnoniam sequæreturquòd sacramenta nouę legis, magis oneri, quàm subsidio nobis essent: quod est contradictum Christi; *Iugum meum suaue est, & onus meum leue*, si enim per nos ipsos pro æquiualente talis pęnæ satisfacere possumus orationibus, ieiuniis uel eleemosinis, ad quid nostra Matt. 15.

cri-

crimina ſacerdoti propalare? ſed dicimus, quòd etiam effectiuè, ideſt, quòd uirtute clauium per ipſum actum abſolutionis dimittitur pars pęnæ, pro qua in purgatorio aliquis ſatisfacere tenetur: dicente B.Thom.4.d.18.q.1.art.3.quæſtiunc.2.c. [Sed etiã de illa pęna, quæ in purgatorio debetur aliquid dimittitur.] Si igitur reperirentur duo, qui idem commiſiſſent peccati genus, puta adulterium, uel homicidium; & ambo eundem contritionis gradum haberent; Si eorum alter abſolutionem a ſacerdote reciperet, alter uero minimè minus in purgatorio puniretur abſolutus, quàm contritus tantum, ſi uterque eorum, ante ſatisfactionem decederet. Et hoc eſt, quod ait D. Tho. 4.d.17.q.3.ar.5.quæſtiun.2.ad.2. [Cõfeſſus & abſolutus minus impurgatorio puniretur, quàm contritus tantum,] & ob hanc pęnæ dimiſſionem, quæ per ſacerdotalem abſolutionem confertur; fit ut magis pro reliquis pœnis ſatisfacere poſsimus, pro quibus uel in hac uita, uel in purgatorio ſatisfacere tenemur. Cũ enim purgatorij pęna, ingẽs atrox que admodum ſit, improportionata uiribus noſtris, dum in humanis agimus, eſſe uidetur, cum nihil, quod tali pœnæ æquipararetur, in hac uita ſuf ferre poſsimus. At uero per ſacerdotis abſolutionem tantum de ea dimittitur, quòd æquiualens, ſeu proportionata noſtris uiribus reddi poteſt, adeò ut pro illa, iuxta dictum Chriſti, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, ſatisfacere poſſimus. Et hoc eſt, quod ait D.Tho.4.d.17.q.3. art. 5. quæſtiunc.2.c.[Quæ quidem pœna, eſt importiona-

Luc. 3.

ta uiribus pœnitentis, in hoc muudo uiuentis. Sed per uim clauium intantum diminuitur, quòd pro portionata uiribus pęnitentis redditur, ita quòd satisfaciendo, se in hac uita purgare potest.]

¶ Per frequentem peccatorum confessionem, etiam a tota pœna temporali, poterit quis liberari. Cap. XVII.

Immo ut B. Aug. & D. Tho. placet, aliquis toties posset de eisdem peccatis confiteri, quòd a tota pœna temporali immunis esse posset; dummodo ex cordis humilitate, & non ut de præterita absolutione dubitãs id fieret. B. Aug. uerba sic habent. [Vnde patet, quòd quãto pluribus confitebitur in spe ueniæ turpitudinem criminis, tanto facilius consequitur gratiam remissionis] D. quoq; Tho. Vbi supra ait. [Et ideò quanto pluries de eisdem peccatis confitetur, tanto magis pœna diminuitur,] quoniam ut ipse ait 4. d. 18. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 4. [In secunda absolutione ui clàuiũ de pœna dimittitur, quia in secunda absolutione, gratiæ confertur augumentum.] Et tandem postea subdit, [Non est inconueniens, si per frequentem confessionem, etiam tota pœna tollatur; ad eo quòd peccatum omnino remaneat impunitum.] *De pęn. d. 3.*

¶ *Ab-*

Absolutio est præcipua pars sacramenti pęnitentiæ. Cap. XVIII.

His accedit, quòd per sacerdotis absolutionẽ, per gratiæ augumentum, quod per ipsam tribuitur, sacramenti effectus plenius & perfectius nobis applicatur, dicente D. Thom. quòd sacramentum pęnitentiæ. [Consũmatur in dispositione ministri absoluẽtis] ac si diceret, quòd illius perfectio in absolutione consistit. Et ideò alibi ait d. 17. q. 3. art. 5. quæstiunc. 1. c. [Pęnitentia, ut sacramentum est, præcipuè in confessione perficitur, quia per eam homo ministris Ecclesię se subdit, q sunt sacramẽtorum dispensatores] Alibi quoque ait [Sacramenta plenius sacramentalem effectum inducunt, quã do actu exhibentur] Concilii quoque Tridentini Patres efficaciam absolutiónis ostendere uolentes, dixerunt quòd in ipsa absolutione, Præcipua ipsius uis posita est.] Immo per pęnitentiam, ut uirtus animi est, absque sacramenti uoto, ut toties dictum est; peccata non remittuntur. Hoc, his uerbis aperuit D. Tho. 3. p. q. 86. ar. 6. c. [Remissio culpa est effectus pœnitentiæ secundum quòd est uirtus; principalius tamẽ quatenus est sacramentũ.]

Quol. 4. q. 7. art. 10. c.

Quol. 4. Vbi sup.

¶ *Per absolutionem plenior delictorum remissio impenditur. Cap. XVIIII.*

ET quàmuis ad sacramẽti receptionẽ, quis adeò contritus accederet, ut culpa simul ac pœna,

pro

pro qua satisfacere teneretur, carere, uelùti pluribus Deo gratis accidisse, ac accidere putandū est, tamen non ob id frustra diceret Sacerdos, Ego te absoluo. Tunc enim cū auguméto gratiæ, plenior sibi absolutio seu remissio impenditur; qua pœnitens Deo gratior ac charior redditur; uoluntas ad peccati odium ac detestationem uehemētius excitatur, peccati ac diaboli operibus, maior resistendi sibi uis confertur; peccati macula, de qua Scriptura ait, *Sceleris uestri macula in uobis remanet*, magis deletur, ac denique conscientiæ stimulis minus perurgetur. Adeò ut uerè posse dici uideatur, quòd tunc pœnitenti plenior absolutio, seu plenior peccatorum remissio confertur. Hoc autem Caietanus, tom. 1. Tract. 5. de Cōfess. quæsito 4. his expressit uerbis. [Ipsa gratia quæ per sacramētalem absolutionem cōfertur, augumentata, habet rationem magis absolutorij,] Cuius ratio est; quoniam, ut ipse ait, [Absolutio sacramētalis non solum se extēdit ad culpam & pœnam; sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata (quatenus est sacramentalis huius sacramenti) eo ipso quòd extēditur ad amplius sanandum à morbo actualis, habet rationem magis absolutorij a peccato, Sicut aqua baptismalis, si baptizaretur quis, plenè prius consequtus baptismalem gratiam, ex baptismo flaminis, esset magis ablutiua a peccato, dum a peccati reliquiis magis mundaret. Et ideò, sicut cuilibet Christiano conuenit orare; *Amplius laua me Domine*

Iosue. 22.

Psal. 50.

Domine ab iniquitate mea; ita conuenit orare, Amplius sana me Domine; & Amplius absolue me Domine. Ergo quando pænitens, cui totum peccatum quo ad culpam, ac etiam totam pœnam pęnitus remissum est, confitetur, & absolutionem recipit; cum magis a uinculis & peccatorum ligaminibus absoluatur, & peccatorum reliquiæ debilitentur, ut ait D. Tho. vbi supra, meritò dici poterit, quòd maior ac plenior sibi peccatorum remissio conferatur.

¶ *His, quæ hactenus dicta sunt, obijcitur.* Cap. XX.

43.
Erum cum Deus dicat per Isaiam, *Ego sum qui deleo iniquitatês vestras*, & peccatum non nisi per gratiã deleri possit, cuius solus Deus author & colla-
Psal. 83 tor est, dicête Dauide, ***Gratiam dabit Dominus***, non uidetur quo pacto Sacerdos possit culpas remit-
ca. 8. tere; idem est enim, ut supra diximus, absoluere a peccato, & peccatum remittere. Quod uerò pœna per absolutionem non remittatur, hinc pa-
Sess. 6. tere potest, quoniam ut habetur ex Concilij do-
c. 14. ctrina, Pro peccatorum pœnis satisfaciendum est per ieiunia, orationes, eleemosinas, ac illiusmodi pia exercitia.

¶ *Diluuntur modo obiecta.* Cap. XXI.

Erum, contra hæc, quæ obiecta sunt,
Ioan. 20 est authoritas Christi dicêtis, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*
ca. 10. Quibus uerbis, ut superius diximus,

Christus

Chriltus dedit Sacerdotibus uelut vicarijs, & iudicibus poteſtatem abſoluēdi a peccatis. Et quoniam ibidem etiam oſtenſum eſt, Sacerdotem, quantum ex ſe eſt, ſemper peccata remittere; his omiſſis, obiectis reſpondendum eſt.

¶ *Quomodo dicatur Sacerdos peccata remittere.* *Cap.* XXII.

Vò ergo primæ obiectioni ſatisfiat, Dicimus quòd diuerſimode Deus, Chriſtus ut homo, ſacramenta, & Sacerdos peccata remittunt. Etenim Deus propria uirtute & facultate peccata relaxat, pro ut ſcripturæ authoritate dictum eſt; & obid ait D. Tho. d. *Ca.* 20.
17. q. 2. ar. 5. quæſtiunc. 1. ad. 1. [Solus Deus eſt cauſa efficiens principalis remiſſionis peccati.] Chriſtus ut Deus, eadem propria facultate, dicēte eodem, Magdalenæ, & Paralitico, *Remittuntur* *Luc.* 7.
tibi peccata; Chriſti uerò humanitas, ut cauſa me- *&* 14.
ritoria & efficiens, & ueluti inſtrumentum diuinitati coniunctum, Sacramenta, ut cauſæ inſtrumentales gratiæ, ſiue ut ait D. Tho. d. 18. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. c. & 4. c. ut inſtrumenta inanimata. Sacerdos uerò, ut Dei miniſter, adiutor, ac cooperator; ſiue, ut ait D. Tho. ut inſtrumētum animatum; & hoc modo dicitur Sacerdos peccata remittere. Et hoc eſt, quòd ait D. Tho. [Licet ho- *Opuſ.* 22.
mo non poſſit dare gratiam; poteſt tamen dare *d.* 2.
gratiæ ſacramentum, per quod fit remiſſio peccatorum.] Diſtinct. quoque 18. ubi ſupra ait,

[Solius Dei eſt peccata remittere propria authoritate:hominis autem eſt miniſterium exhibere, dum in perſona Chriſti peccata cõdonat.] Quòd autem Sacerdos tãquàm Dei miniſter, & in perſona Chriſti peccata remittat,oſtendit D.Tho. ex
2.Cor.2. illa D. Apoſtoli authoritate dicentis, *Ego ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti*. Cum igitur,
Opuſc. ut ait D. Tho. donare peccatum nihil aliud ſit,
Vbi ſup. quàm a peccato abſoluere; dicens D. Paulus, Si quid donaui propter uos,in perſona Chriſti;idem eſt, ac ſi dixiſſet, Abſolui ipſum tamquàm Chriſti miniſter,non ſecus ac ſi ipſum Chriſtus a peccato abſoluiſſet. Remittitur ergo peccatum quo ad culpam per Sacerdotis abſolutionem; per gratiã, quam ex collatione, ſeu applicatione ſacramenti; pœnitenti confert. Cum enim dicit Sacerdos, Ego te abſoluo;ut ait D. Tho.3.p.q.84.ar.3.ad 5. ſenſus uerborum eſt, ſacramentum abſolutionis tibi impendo;qua quidem abſolutione confertur gratia, qua peccata remittuntur.

¶Pœna pœnitenti remittitur tum ui abſolutionis,tum ui actuum pœnitentis. *Cap.* XXIII.

Vòd uerò & quo ad pœnã, peccatum per Sacerdotis abſolutioné remittatur,patet;quoniam ut ſuperius dictũ
ca.14. fuit, peccatum tam culpam, quàm etiam pœnam importat, ſiue complectitur. Cum
cap.10. igitur ut dictum eſt, Chriſtus dederit Sacerdotibus facultatem abſoluendi a peccatis; quemadmodum

modum illis contulit facultatem absoluēdi a culpa, & etiam a pœna æterna; ita quoque eis potestatem remittēdi partem pœnæ temporalis, quod minoris est ponderis, largitus est.

¶ 2. Adhuc. Christus tradidit Ecclesiæ claues, id est, ligandi est soluendi potestatem dicens, *Quæcumque ligaueritis, & quæcumque solueritis super terram, erunt ligata & soluta in cælis.* Quibus uerbis, ut supra diximus, facultatem illis tribuit, ut cognita pœnitentis causa, retentionis aut remissionis peccatorum, sententiam pronūcient. Et hoc est, quod ait B. Ambrosius, [Dominus parius esse uoluit, & soluendi & ligandi, qui utrūque pari conditione permisit.] Sicut ego Sacerdos habet facultatem obligandi pœnitentem ad aliquam pœnam per soluendam, ita quoque facultatem habebit eundem ab ea liberandi.

Matt.18. ca. 10.

De pœn. d.1.

¶ *Sacerdos sicut soluendi, ita quoque ligandi ius habet.* *Cap.* XXIIII.

PRo clariori autem horum doctrina, notandum, ut habetur ex D. Tho.4. Con. gen. c. 72. quòd actus, quem Sacerdos exercet in administratione sacramenti pœnitentiæ est, ueluti iudicialis, siue iudicium quoddam salutare, & medicinale, siue pœnitentiale, ut Caietanus, tom. 1. Tract. 5. de Confes.q.2. Eo enim iudicat Sacerdos, an pœnitens sit absoluendus an non. Ad iudiciariam autem potestatem duo requiruntur, scilicet authoritas cognoscendi de culpa, & potestas iudicandi,

ſiue poteſtas abſoluendi uel condemnādi. Et hęc duo, dicuntur duæ claues Eccleſiæ:nimirū ſcientia diſcernendi, & poteſtas ligandi & ſoluendi:
Matt.16. quas Chriſtus commiſit D. Petro dicens, *Tibi dabo claues regni cælorum.* Non autem ſic intelligitur, Petro commiſiſſe, ut ipſe ſolus haberet; ſed ut per eum deriuaretur ad alios; aliter non fuiſſet fidelium ſaluti ſufficienter prouiſum. Et ex hac D. Tho. doctrina, ex parte Sacerdotis habetur, quòd non quilibet Sacerdos, poteſt indifferēter quemlibet abſoluere a peccatis, cum uſus iuriſdictionis in ſacramento pęnitentiæ, ſit de eſſentia.

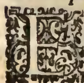
¶ *Differentia inter ſacramentum pœnitentiæ, & reliqua. Cap. XXV.*

Dubiū. DVbitabit uerò forte quis. Si Epiſcopus non ſibi ſubditum confirmaret, uel ei ſacros ordines conferret; uel ſi Sacerdos non ſubditum baptizaret, Euchariſtiam, uel extremam unctionem adminiſtraret, licet tales peccarent & contra iuſtitiam agerent, tenerent tamen ſacramenta ac uera eſſent. Cur ergo non poteſt quilibet Sacerdos, quēlibet abſoluere, ita quòd, etſi contra iuſtitiā agerent, ſacramentum tamen ſolidum ac uerum eſ-
Solutio. ſet? Ad hoc dicendum eſt; quòd non eſt par ratio de hoc, & de aliis ſacramētis: quoniam dum cætera ſacramenta adminiſtrantur, & ſi ea adminiſtrans peccet, & contra iuſtitiam agat; quia tamen ibi eſt uera, & legitima ſacramentorum materia;

puta

puta aqua, Chrisma, Eucharistia, Oleum sanctum, uera & solida sunt sacramenta. Quoniam uerò materia sacramenti pęnitentiæ, est ipsemet pęnitens, siue actus pęnitentis, nempe contritio, confessio, & satisfactio, quæ sunt pęnitentiæ partes, & tanquàm de essentia sacramenti; ad hoc ut sacramentum sit perfectum, & pęnitens absolutionis capax; requiritur quòd actus illi, submittâtur potestati clauium, per quas fit remissio peccatorum. Quoniam uerò talis actus iudicialis est; qua propter agnoscenda est causa, & ferenda sententia; tales actus non possunt submitti, nisi habenti imperium & authoritatem super pęnitenitentem. Talis autem, non potest esse quilibet Sacerdos; sed tãtum proprius, siue parochus, ut habetur, Cap. Omnis utriusque sexus. Ergo ad huius sacramenti usum, ac administrationem, non solum ordinis potestas exigitur, sicut in cæteris sacramentis, uerum etiam & potestas iurisdictionis, qua ligare, & soluere possit. Quòd si aliquem non subditũ absoluat, non solum mortaliter peccabit, uerum & sacramentum nullum erit, nec absolutio tenebit, cum non habeat super debitam materiam potestatem, siue iurisdictionem.

¶ *Sacerdos pœnitenti aliquam iniungere potest pænitentiam.* Cap. XXVI.

X partè uerò pœnitentis habetur, quòd cum se Sacerdoti, tamquàm iudici ordinario, & Christi uicem gerenti subiiciat, oportet ut in taxa-

tione pęnæ, iudicium & sententiã Sacerdotis expectet. Postquàm enim pęnitentem absoluit a culpa & pęna æterna; pro residuo, siue pro aliqua parte residui pęnæ, cuius post confessionem & absolutionem pęnitens debitor remansit; sua authoritate, & sub reatu peccati, obligat pęnitentem ad aliquam pęnam, puta orationem, ieiunium, uel eleemosinam. Quæ quidem obligationis impletio, satisfactio dicitur, per quam homo totaliter a reatu pęnæ liberatur; dum pęnam, quam debuit, exoluit: eaque est tertia pęnitentiæ pars. Qua propter meritò inter cæteras confessionis conditiones, hæc vna est; quòd sit parere parata.

¶ 2. Quòd autem Sacerdos potestatem habeat adstringendi pęnitentẽ ad aliquam pęnam, ostẽditur authoritate. B. Leonis dicentis quòd, [Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem; ut confitentibus pęnitentiæ satisfactionem darẽt, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentum per ianuam reconciliationis admitterent.]

De pœn. d.1.

¶ 3. Adhuc. Determinatio Concilij Tridentini hæc est, [Si quis dixerit claues Ecclesiæ datas tantum ad soluendum, & non ad ligandum, anathema sit.] Adeò ut de fide tenendum modo sit, quòd Sacerdos possit pęnitentem alicui satisfactioni adstringere.] Et hoc est, quod ait D. Tho. 4. d. 18. q. 1. ar. 3. quæstiunc. 3. c. [Sacerdos, absoluit a parte pęnæ, & obligat ad aliam partẽ exoluendam. Soluit a pęna, quam dimittit, & ligat ad pęnam, quæ remanet.] Absoluere autem Sacerdos

Sess. 14. c. 15.

dos

dos dicitur, tum quia a culpa & pęna æterna per absolutionem liberat; tum quia aliquid de pęna temporali, remittit. Ligare uerò, quoniam pro satisfactione residui pęnæ, uel saltem alicuius partis residui; aliquam determinatam pęnam iniungit; puta orationem, ieiunium, eleemosinam, uel aliquid simile. Et licet in communi pęnitens debitor sit pęnæ persoluendæ, non tamen adstringitur ad hanc uel illam, nisi postquàm a confessario sibi fuerit iniuncta. Hoc autem Magister senten. his expressit uerbis. [Ligant quoque Sacerdotes, dum satisfactionem pęnitentiæ, pęnitentibus imponunt.]

¶ *Pars pœnæ remittitur, etiam ex ui actuum pœnitentis. Cap.* XXVII.

ET non tantum ex ui absolutionis, pars pœnæ pęnitēti remittitur; uerum etiã, ut D. Th. placet. 4. d. 17. q. 3. ar. 5. quęst. 2. c. ex ui, seu ex natura actuũ ipsius pęnitentis, puta erubescentiæ, humilitatis, obedientiæ, & cęterorum similium actuum; ut etiam superius dictum est. Quando autem dicitur, quòd satisfactio per opera pœnalia fieri debet, Respondetur iuxta D. Tho. sententiam, ubi supra, quòd [Confessio pœnam habet annexam.] Multi enim reperiuntur, qui potius quàm sacerdoti peccata propalare, orationibus, ieiuniis, & eleemosinis ea redimerent, si id præstari posset. ca. 5.

¶ *Pœnitens, num certus an dubius magis esse debeat, quòd uerè fuerit absolutus. Cap. XXVIII.*

Ca. 10. *Dubitatio.*

T quoniam superius dimus, quòd sacerdos quãtum ex se semper absoluit, Dubitabit fortè aliquis, an pœnitens iudicio suo contritus ad sacramentum pœnitentiæ accedens, certus, uel magis dubius post acceptam absolutione esse debeat, quòd fuerit uerè absolutus? Ad hoc dicitur, quòd quantum est ex parte sacramẽti, siue ex parte sacerdotis facultatem habentis remittendi peccata, certus quilibet esse potest, se uerè peccatorum remissionẽ fuisse assequutum, cum Christus, ut diximus, talem sacerdotibus contulerit potestatem. At uerò ex parte nostri, siue respectu nostræ dispositionis, id nos latere potest: & ratio est, quoniam ut ait D. Thom. 4. d. 18. q. 1. ar. 3. quæst. 1. c. [Vsus clauium requirit præparationem ex parte recipientis sacramentum.] An autem, qualem decet præparationem fecerimus, pluribus euentibus latere id nos potest. Qua propter benè Caietanus ait. [Nec aliquis est, qui certus sit, se esse sufficienter dispositũ ad gratiam Dei, quæ per absolutionem conceditur, iuxta illud Iob, *Si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea*. Et ideò Ecclesia Spiritu sancto inspirata, post receptam a sacerdotibus Eucharistiam in Collecta, hęc habet uerba, [Præsta ut hoc sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam;] & alibi, Prouenire nobis ad iudicium nõ patiaris, quòd tuis fidelibus ad remedium prouidisti.

Responsio (margin: *Respons.*) — *cap.* 10. — *Opusc. T.* 2. *q.* 11. — 10.

disti.] Et similia quàm plurima. Quoniam & si Christus uenerabile illud sacramentum instituerit, pro uenia peccatorum & gratia consequenda, dicente Ecclesia, [Sacris mysteriis expiati, ueniam consequamur & pacem.] Pro peccatorum maculis abstergendis dicens, [Hac oblatione maculas scelerũ nostrorũ absterge.] Pro uitiis occultis remouendis, dicens. [Et maculas cordis nostri expurget.] Pro peccatorum pœnis, diluendis dicens, [Hęc oblatio ab omnibus nos mundet offensis.] attamen ob recipientis indispositionem, plerumq; id multis euenit quod ait D. Paulus, *Iudicium sibi manducat & bibit;* Et respectu nostræ huius indispositionis accidit, quòd uerè cognoscere nõ possimus; an peccatorum remissionem fuerimus assequuti. 1.Cor.11

Quantum pœnæ remittatur per sacerdotis absolutionem, latet. Cap. XXVIIII.

QVæ uerò determinata quantitas, siue qui pœnæ gradus per sacerdotis absolutionem remittatur, siue, ut dicitur, ex opere operato, neminem, qui de hac re uerba fecerit, uidisse succurit. Attamẽ quoniam iuxta gradum & proportionem gratiæ, quã quisque recipit, uerisimile quoque est, quod & pœnæ diminutio fiat, dicente D. Tho. 4. d. 18. q. 1. art. 3. quæstiunc. 2. c. [Augetur gratia, & diminuitur pœna temporalis, licet non tota.] Verisimile quoque est, quòd per absolutionem conferatur gra-

gratia, ex opere operato, uſque ad certum gradum, ſiue determinatam quantitatem, puta uſque ad decem, uel uiginti gradus gratiæ, & conſequenter quòd totidem pœnæ gradus dimittantur. Dicimus (ex opère operato, ſiue ex ui abſolutionis, quoniam reſpectu operis operantis, puta contritionis, uel feruoris ſpiritus pœnitentis, plus, & minus remitti, credibile eſt, ac etiam, ut ſu

Trac. 1. perius diximus, contritio adeò uehemens eſſe po-

Ca. 97. terit, quòd tota etiam deleatur pœna. Quæ uerò quantitas, ſiue qui gradus gratiæ ex ui abſolutionis conferatur, & ob id quantum dimittatur pęnæ; ſolum Deum, qui ſacramentis uim conferendi gratiam tribuit, & per ſacramenta eam hominibus impertitur, ſcire putarem. Quia uero Deus per hoc ſacramentum pœnitentiæ adeò copioſum gratiæ munus pœnitenti impendit, adeòque gratiæ affluens eſt, ut culpam unà cum pęna ęterna remittat; uériſimile, & creditu facile eſt, quòd magna pars pœnæ temporalis per abſolutionem remittatur. & ob id iuxta ea, quæ ſupe-

ca. 4. rius diximus; ſacramenti pęnitentię frequentia, eſt admodum commendanda.

¶ *Abſolutione receptà, de gratiæ quoque receptione certiores eſſe poſſumus.* Cap. XXX.

ca. 2.

Lteri uerò obiectioni ſuperius habitę qua dicitur, Cur Chriſtus inſtituit ſacramentum pęnitentiæ in remiſſionem peccatorum, ſi per contritionem

nem culpa,& pęna æterna deletur; respondetur, quòd Deus absque sacramentis salutem nobis cō ferre potuisset; ueluti Abel, Noe, Iob, & aliis fecisse compertum est. His tamen mediis uti uoluit, quo facilius salutem assequi possimus. Etenim cum sacramenta a passione Christi efficaciā habeant, dicente D. Paulo, *Quicumq. baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus;* Rom. 6.
quotiescumque sacramēta, quę in peccatorum remissionem pręcipuè instituta sunt, recipimus; passionem ac mortem, quam pro peccatis nostris sustinuit dicente D. Petro, *Christus passus est pro peccatis nostris*, ad memoriā, reuocamus, qua propter (nisi ingrati extstamus, summas illi referre tenemur gratias, quod sicut in remissionem originalis peccati, ut superius etiam diximus, instituit sacramentum baptismi, ita & in remissionem actualium pęnitentiæ instituit sacramentum. 1. 3. c. 10.

¶ 2. Ad hoc accedit, quòd Deus instituere uoluit sacramenta per quę nobis gratia conferretur, ut eam facilius assequi ualeremus; cum enim ex receptione sacrmenti penitentiæ, ut toties dictum fuit, ex attrito contritus quis efficiatur, dum sacramentum actu recicipimus, unà cum sacramento gratiam recipisse certiores esse possumus, cum ut supra diximus, Deus sacramēta recipientibus (dummodo obicem non ponant) semper gratiam largiatur. c. 5. Cap. 4.

Ab-

Absque absolutione sacerdotis peccata non remittuntur. Cum quis confiteri tenetur, & adest copia confessarij. Cap. XXXI.

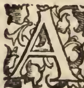
ca.2. D authoritates uerò B. Ambrosii & Bedæ supra citatas, dicitur quòd nemo remissionem peccatorum absque confessione assequitur; sed absque confessione, uel in re, uel in uoto. Hoc autem ita se habere, ostenditur uerbis Concilii

Sess.6.c. 14. dicentis. [Et eorumdem sacramentalem confessionem in re, aut in uoto suscipiendam.]

¶ 2. Vel fortè dicere poterimus, quòd absque confessione oris peccatorum remissionem non consequimur, quando adest copia confessarij, & confiteri tenemur, quemadmodum etiam

ca. 6. superius diximus.

¶*Quomodo intelligatur dictum D. Tho. Quòd confessio & absolutio, sunt causa contritionis.* Cap. XXXII.

T uerò D. Tho. dictum, quòd confessio & absolutio sunt causa contritionis, quomodo sit intelligendum: ex his, quæ supra diximus,

ca.12. iam compertum habetur; nimirum quòd contritio a cofessione, & absolutione efficaciam habet; cum eius uirtute operetur. Quapropter absque confessionis, & absolutionis proposito,

posito, uera & legitima esse non poterit, dicente D.Tho.4.d.17.q.3.ar.5.quæstiunc.1.ad 1.[Contritio habet uotum confessionis adiunctum, & sic liberat a culpa, sicut desiderium baptizandi, baptizandos.] Et ut ex Cõcilii doctrina habetur, in absolutione sacerdotali, [Præcipua ipsius uis posita est.] Vnde pœnitentia interior, non præcedit pęnitentiam exteriorem, cum eius uirtute operetur, uel prout actu suscipitur, uel prout in proposito habetur. *Sess. 14. c. 3.*

¶ *Iterum commendatur frequentia sacramenti pęnitentiæ. Cap.* XXXIII.

HVic ergo secundo capiti finem impositurus, in quo ualidis tum rationibus, tum authoritatibus, & præcipuè Sancti Concilii Tridentini pro uiribus conatus sum ostendere, quòd contritio cum uoto sacramenti peccatorum remissionem in nobis operatur, Quod primum monendum occurit; iuxta ea, quæ dicta sunt, est sacramenti pœnitentiæ frequentiam commẽdare; cum per illud remisionem peccatorum, & regnum cœlorum consequamur. *ca. 4. & 5.*

¶ *Nulla temporis mora necessaria est ad pœnitentiam. Cap.* XXXIIII.

QVò uerò Phariseorũ austeritatẽ effugiamus, & pietas ac clementia Christi dicentis, *Iugum* *Matt. 11*

meum

meũ eſt, & onus meum leue; quãta erga nos ſit, pate
cap. 6. fiat, cum ut ſuperius dictum fuit, uarijs euentibus, abſolutionis; ſacramentum percipere non ualeamus, hoc etiam eſt aſſerendum, quòd per ueram cordis contritionem ac humilitatem, quando Deum tam pium patrem ex corde nos offen-
cap. 6. diſſe pœnitebit, dummodo tempore debito, ut diximus, ſacramentum pœnitentiæ recipere parati ſimus, eius ſolo uoto peccatorum remiſsionem obtinere ualebimus, dicente Spiritu Dei per Eze-
33. chielem, ***Impietas impij non nocebit ei, inquocumq;***
De pęni. ***die conuerſus fuerit***, adeo quòd breuem & momé
d. 3. taneam pęnitentiam Deus non deſpicit. Hoc autem ita eſſe, uel Dauidis exemplo firmari poterit:
2. reg. 12 qui cum in peccati cognitioné deueniſſet, quàm primum protulit uerbum illud, ***Peccaui***, ſtatim peccatorum remiſsionem adeptus eſt, dicenté ſibi Propheta, ***Dominus tranſtulit peccatum tuum***.
ca. 9. de Quod quidęm Dauidis uerbum B. Ambroſius pó
pęn. derans, ait. [Ad hanc uocem Peccaui; Deus Dauidi crimina concupiſcentiæ, adulterij, & homi
Hom. 40 cidii, ſubitò condonauit.] B. quoque Aug. eandem tr&ans ſententiam, ait. [Hoc uerbum, Peccaui, tres tantum continet ſillabas; & tamen ſtatim ut Dauid hanc uocem triſillabem edidit, ſacrificii eius flamma apud Deum in cęlum aſcendit.] Quòd autem etiam erga nos talem ſe fore Deus paratus ſit, dummodo nos offenſæ uerè & ex corde pęniteat, oſtendit D. Criſoſtomus di-
Ho. 9. de cens. [Non mittitur ad nos Propheta Nathan
pœn. tantum; ſed ipſe Dauid, cæterique Prophetæ, ut
nobis

nobis nuncient, Deum eandem clementiam, cui libet se exhibiturum paratum esse.] Et tandem concludit B. Crisostomus dicens, [Dic Peccaui, & soluisti peccatum.]

¶ *Non quilibet peccati dolor culpam delet. Cap.* XXXV.

On tamen ex his colligi uolumus, quodlibet illiusmodi uerbum, Peccaui, remissionem percipere peccatorum: sed tunc tantum id efficere posse, quando uerè & ex corde, quemadmodum fecit Dauid, nos offensæ pænitet. Magnos *Gen.* 27. fletus ac eiulatus, magnaque suspiria emisit Esau, summo mærore confectus Anthiocus Dominum *2. Mach.* precabatur; coram Iudæorum proceribus scelus 5. suum pandens infœlix Iudas dixit, Peccaui, qui *Matt.* 7. tamen peccatorum ueniam à Deo non promeruerunt. Multi etiam, qui grauioribus adstringuntur delictis, cuiusmodi sunt homicidæ, raptores, sacrilegi, adulteri, cæterisque impudicitiis dediti, qui instar Publicani sibi pectora tundunt, cum Dauide dicunt, Peccaui, uelati Magdalena lachrimas aliquando effundunt, magnisque clamoribus Dei misericordiam implorant, quorum tamen orationes à Deo reiiciuntur, quoniam non uerè & ex corde eos Deum offendisse pœnitet; quin potius, ut supra diximus ac inferius dicetur, metu tantum mouentur pœnarum, quarum terrore si non præmerentur, nec a peccatis ullo pacto

Luc. 18. *Luc.* 7. *Trac.* 1: *c.* 11. 12. *Trac.* 3. *ca.* 35.

pacto se cohibere uellent, quapropter illud Eze-
8. chielis in eis uerificatur, *Cum clamauerint uoce magna, non exaudiam eos*. Et de talibus loquens Deus per Ieremiam sub typo synagogæ dicebat.
3. *Non est reuersa præuaricatrix Iuda in toto corde suo, sed in mendacio.* Tamquàm si dixisset. Iccirco eis offensas remittere nolui, quia fictè eos peccati pęnitet. Non enim obid, eos peccati dolor incussit, quia me offenderunt, & exacerbauerunt, sed magis quia ob eorum delicta, me sibi iratum conspiciunt, ultoremque timent.

¶ *Quòd temporis mora reconciliationem non differat, iterum ostenditur.* *Cap.* XXXVI.

Vòd uerò celerrimè per ueram cordis contritionem peccatorum remissio habeatur, ostendit B. Bernardus di-
Ser. de Mag. cens, [Festinanter & sine ullo interuallo, coniunguntur lachrimæ peccatricis & misericordia Saluatoris. Quod quidem optimè D.
Hom. 80 Chrisostomus exemplo B. Petri declarat, qui eadem nocte, qua lapsus fuit, etiam delicti ueniam est assequtus. Horum autem ratio, hæc esse poterit; Quoniam duo ad peccatoris conuersionem requirūtur; Deus uidelicet, cor hominis mouens, & homo per liberum arbitrium diuinæ motioni correspondens. Hoc autem pulcherrimè B. Aug. Ser. 15. de verbis Apost. his uerbis ostendit dicēs, [Qui fecit te sine te, non iustificabit te sine te.] B. quoque Bernardus de hominis iustificatione

sermonem

sermonem faciens, ait, [Opus hoc, sine duobus fieri non potest, Vno a quo fit, Altero cui fit, id est, absque auxilio gratiæ, & liberi arbitrij consensu.] Et quoniam Deus est agens uirtutis infinitæ, nec in infusione gratiæ mora uel temporis dilatione eget dicente Scriptura, ***Facile est in oculis Dei subitò honestare pauperem***, homo quoque diuinæ motioni quàm primum assensum præstare potest, cũ ut superius diximus, nihil tam sit in potestate nostra quàm cor nostrorum, & uoluntas ad suos actus mora non indigeat; meritò affirmare poterimus, conuersionem nostram, temporis mora ac in tersitiio differri non posse. Hoc tamen est hic notandum; quòd talis animi dispositio, siue præparatio ad gratiam Dei assequendam, aliquando fit paulatim; ueluti in conuersione mulieris Samaritanæ accidit, quod quidem euenit, cum Deus cor hominis paulatim mouet. Aliquando autem fit subito, ut in conuersione D. Matthei, & D. Pauli contingit. Et id accidit, quando Deus perfecte cor hominis mouet, & hoc est, quod ait D. Thom. 1. 2. quæst. 112. artic. ad 2. [Quandoque perfectè statim mouet ipsum ad bonum, & gratiam recipit dicente Christo, ***Omnis qui audiuit a Patre, & didicit uenit ad me***. Ac si dixisset. Quàm primum quis uocem meam audieirt, illiq. obsequens fuerit, ad me ueniet, cum gratia remissionem peccatorum suscipiendo, dicente Scriptura quòd, ***Facile est in oculis Dei subitò honestare pauperem***, idest, impium, quantumuis criminosum, subitò iustificare.

Eccl. 11. *Trac. 1. c. 31.* *Ioan. 6.* *Ecc. 11.*

INDEX CAPITVM
Tertii Tractatus.

Cap. 1. *Superius dictorum ueritas, affirmatur.*

2. *Quædam contra prædicta obijciuntur.*

3. *Refertur opinio tenentium, quòd summa doloris uis ad contritionis perfectionem requiratur. Quidque sit intensio & continuatio, doloris ostenditur.*

4. *Aliorum recitatur opinio, quòd ad contritionis perfectionem, continuatio quædam requiratur.*

5. *Duplex peccati dolor, sensitiuus, & intellectiuus.*

6. *Dolor sensitiuus, non est necessarius, sed dolor intellectiuus ad perfectionem contritionis requiritur.*

7. *Quomodo intelligatur dictum illud Doctorum, Quòd peccati dolor, debet esse maximus, qui potest esse per naturam.*

8. *Verè pœnitentem; aliquali sensibili dolore præmi, ostenditur.*

9. *Non est paruum contritionis signum, cum quis uerè dolet, quòd non ut uellet, peccati dolore afficitur.*

10. *Cur magis externis malis, quàm peccati dolore præmamur.*

11. *Comparationes inter peccatum, & alia mala incurrenda, non facienda.*

12. *An uerè contritus inferni pœnas, potius quàm pec-*

peccare, eligere debeat.

13. *Comparationes inter peccatum, & reliqua dam na, periculosæ.*

14. *Generalis omnium peccatorum contritio, quomodo sufficit ad gratiæ receptionem.*

15. *Contritio specialis omnium mortalium, quando sit necessaria.*

16. *Verè contritus, totum cor Deo offert.*

17. *Dolor tum interior, tum etiam exterior, quem contritus (si id efficere posset) concipere deberet.*

18. *Dolor exterior, & si utilis, non tamen necessarius est.*

19. *Sanctorum Patrum authoritates, quæ difficilem pœnitentiam reddere uidentur, quomodo sint intelligendæ.*

20. *Etsi Deus culpas relaxet, attamen pœnas multoties non uult ignoscere.*

21. *Peccata contra Deum, grauiora sunt peccatis, quæ contra proximum committuntur.*

22. *Pęnitentiam Esau, cur Deus reiecerit.*

23. *Deus plerisque peccata non remittit, quoniam alicuius peccati complacentiam reseruant.*

24. *Multi peccatorum remissionem petentes, non obtinent, quòd oblatæ gratiæ pluries restiterint.*

25. *Peccati Iudæ & D. Petri comparatio.*

26. *Iudas non minus quàm D. Petrus in peccati cognitionem deuenit.*

17. *Peccati cognitio, absque fide, & spe ueniæ non*

 sufficit

sufficit ad salutem.

28. *Cur D. Petro & non Iudæ, Christus auxilium porrexit.*

29. *Quòd meritò Iudas, a Christo fuit destitutus.*

30. *In peccati pęnam, Deus impios gratia destituit.*

31. *Iudæorum pontifices, cur non pœnis ueluti Iudas a Christo affecti.*

32. *In pœnam peccati, plerique sacramentis carent.*

33. *Cur culpandi sint Iudas, cæterique peccatores si gratiam non recipiant.*

34. *Deus est causa salutis, liberum arbitrium damnationis.*

35. *Nec diffidendum, nec admodum de clementia Dei præsumendum.*

TRA-

TRACTATVS TERTIVS.

In hoc postremo tractatu agitur, De quantitate, siue perfectione, contritionis; ubi ostenditur, quòd ad eius integritatem non requiritur dolor sensitiuus, siue externus.

¶ *Superius dictorum ueritas affirmatur.* *Caput.* *I.*

Acrosancti Oecumenici Concilii Tridentini doctrina, Quòd per cordis humilitatem ac contritionem cum uoto recipiendi sacramentum pœnitentiæ, saltem tempore ab Ecclesia statuto, peccata nobis a Deo relaxantur, per ea: quæ superiori capite dicta sunt, adeò solida ac firma esse uidetur, ut a nemine in dubiũ reuocari posse uideatur. Cum enim sacramentum pœnitentiæ perindè ac baptismus, contra culpam a Christo fuerit institutum; hocque inter hæc duo, & reliqua sacramenta discrimen sit, quòd cum sint sacramenta necessitatis, per utriusque sacramenti uotum, effectus sacramenti conferatur: quemadmodum per uotum baptismi (quod quidem uotum, baptismus flaminis appellatur) in Dei gratiam & amicitiam homo reuocatur; ita quoque per sacra

menti pœnitentiæ uotum, culpa deletur, & peccatorum remiſſionem conſequitur. Et ſicut per baptiſmi uotum, quandocumque uerum, & perfectum fuerit; ſtatim, & abſque temporis mora, a peccato tum originali, tum actuali, per gratiam, quam conſequitur, immunis. & liber efficitur, ita
Tract. 2. *cap.* 11. quoque & per contritionem (quæ ut ſuperius diximus, uera, & perfecta eſſe non poteſt, abſque ſacramentu pęnitentiæ uoto) ſtatim, & abſque ulla tẽporis mora, & culpæ, & pęnæ æternæ remiſſionem conſequitur. Et huius doctrinæ firmandæ
Tract. 1. *c.* 3. gratia præſentis operis conficiendi (vt ſuperius diximus aſſumptum eſt onus.

¶ *Aliqua contra prædicta obijciuntur.* Cap. II.

Erum a Deo ingens doloris uis, ſiue intenſio, tantaque temporis continuatio, ſeu prolixitas (dicet quis) ad eius perfectionem exigitur, ut non ab re ab aliquibus aſſertum uideatur, quòd abſq;
Trac. 2. *Ca.* 5. ſacerdotis abſolutione, per quàm, vt ſuperius diximus, ex attrito quis contritus efficitur, peccatorum remiſſio obtineri nequaquàmque poſſit.

¶ Hoc autem ita ſe habere, oſtẽditur uerbis Scripturæ dicentis, ***Luctum unigeniti fac tibi.*** Quæ uerba pertractans Gloſa ait, [Nihil doloroſius; uel dolentius, quàm unigenitum uel ſolum per de re filium; & quis quæſo eſt, qui ita ob Dei offenſam doleat, eaſque fundat lachrimas, quas patres & matres pro unigeniti morte effundere ſolent?

Im-

Immò, quis nos maiori dolore afficitur, ob leuem alicuius membri lęsionem; uel (ut ita dicamus) rei temporalis iacturam?

¶ Præt. 2. Habent doctores scolastici, quòd ad perfectionem contritionis, omnium mortalium peccatorũ requiratur particularis cõtritio. Vnde & D.Th. inter cæteros ait. 3.p.q.87.ar.1.c. [Diligẽtiã adhibeat ad rememorãda singula, ut singula detestetur.] Hoc autem, absque temporis mora ac protractione, non uidetur posse effici; Non ergo uidetur, quòd sufficiat uox ill *Peccaui*; nec breue illud temporis spatium, siue momentaneum, quod per uerba illa exprimitur, *In quacumque hora ingemuerit peccator, non recordabor*, ut superius diximus. *Trac. 2. c. 34. 36*

¶ Adhuc 3. Promittens insuper Moyses misericordiam populo Dei semper affuturam, dixit, *Si tamen ex toto corde reuersus fueris ad Deum, & tota tribulatione animæ tuæ*. Quæ quidem absque summo doloris conatu, summaque intensione effici posse, non uidetur. *Deute. 4.*

¶ Adhuc 4. Vocans Deus per Iohelem Prophetã peccatores ad pęnitentiam ait, *Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio, fletu, & planctu, & scindite corda uestra*. Qui quidem pœnitentiæ actus, tum doloris intensionem, tum etiam temporis moram, seu continuationem exposcere uidẽtur. Per planctum etenim & cordis scissionem, doloris acerbitas seu intensio; per ieiunium uerò, eius continuatio designari uidetur. *Iohel. 2.*

¶ Pręt 5. Quòd autem maxima requiratur doloris intensio, patet uerbis B. Ambrosii dicen- *Ad uirg. lapsam.*

tis, [Grandi plagę, grandi, & prolixa opus eſt medicina. Grande ſcelus, grandem & neceſſariam habet ſatisfactionem.] Beatus quoque Bernardus eandem probãs ſententiam, ait, [Tunc peccata dimittuntur, quando cum lachrimis ad memoriam reuocantur.] Quibus, & ſimilibus ſanctorum Patrum dictis, utrumque ad peccatorum remiſſionem exigi uidetur, nimirum doloris intenſio, & temporis mora.

¶ Præt. 6. Quòd autem difficile admodum ſit, poſſe Deo per pœnitentiam reconciliari, uerba ſacerdotis Heli filios alloquentis, ſimulque increpantis, id palam facere uidentur. Increpans namque eos, quòd Dei populo ſcandalo forent,
1. reg. 2. dixit, *Si peccauerit uir in uirum, ſacerdos orabit pro eo, Si autem in Deum, quis orabit pro eo?* ac ſi dixiſſet, nemo id facere præſumet. Et quoniã (ut ſupe
Trac. 1. rius dictum eſt) Deus peccato offenditur, diffici-
c. 110. le quoque admodum uidetur, in Dei gratiam ac amicitiam, per pœnitentiam poſſe reuocari.

Iſa. 1. ¶ 7. Dominus quoque Iudaici populi ſcelera deteſtans, per Iſaiam Prophetam dicebat, *Cum multiplicaueritis orationes, non exaudiam;* & Ieremiæ oranti pro populo Ieroſolimitano, dictũ fuit
11. *Noli orare pro populo hoc, quoniam, non exaudiam te.*
8. Per Ezechielem quoque Prophetam dixit, *Cum clamauerint uoce magna, non exaudiam eos;* & per Zachariam ſcelera populi execratus dicebat, *Cla-*
7. *maui & non audierunt, ipſi quoque clamabunt, &*
Hab. 12. *ego non exaudiam.* D. quoque Paulus de Eſau uerba faciens, dixit quòd, *Cum lachrimis quæſiuit pę niten-*

nitentiæ locum, & non inuenit , & de rege Anthioco Scriptura loquens, ait, *Orabat scelestus ille* 2.*Mach.* *Dominum, a quo non esset misericordiam consequturus*. 2. Ex quibus, & similibus sacræ Scripturæ authoritatibus colligi posse uidetur; quàm sit difficile, Deum peccatis offensum, posse reconciliari: & ob id; quod maxima exigitur, tum doloris intensio; tum eiusdem diuturnitas, ac prolixitas.

¶ 8. Hæc, quæ hactenus diximus, uerbis Concilij Trident. firmari posse uidentur. *Sess.* 14. Eius sic ha- *c.*4. bent uerba. [Si quis considerauerit illos sanctorum clamores, *Tibi soli peccaui, & malum coram te feci; Lauabo per singulas noctes lectum meum. Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ*, *Psal.* 50. & alios huiusmodi gemitus; intelliget *Psal.*6. eos ex uehementi quadam ante actæ uitæ habi- *Isa.*36. tæ, & ingenti peccatorum dolore emanasse.] Ex quibus profecto uerbis haberi uidetur, quòd maxima doloris uis, maximaque utriusque hominis intensio ad Dei misericordiam impetrandam, requiratur.

¶ *Dum refertur opinio tenentium quòd summa doloris intensio ad perfectionem contritionis requiritur: quid etiam sit doloris intensio ac continuatio ostenditur. Cap. III.*

PRiusquàm prædictis obiectionibus satis fiat, aduertendum quòd sicut locus hic maximi ponderis est, ita quoq; diligẽter perscrutandus, ac inuestigan-

uestigandus est; ne si facilior aut difficilior debito reddatur; etiam contritionis perfectio, uel admodum facilis, uel ferè impossibilis putetur; quorum utrumque periculosum admodum est. Et quoniam, Quidam dixerūt, quòd ad perfectionē contritionis summus requiritur conatus, ac summa doloris uehementia, Alij etiam, quòd temporis continuatio requiratur, quo hæc facilius intelligantur, hoc exemplo, quid sit doloris intensio, quidue eiusdem continuatio, ostendetur. Est febricitans, qui summo capitis dolore grauatur, qui quidem dolor durante febre, nullam remissionem patitur. Quòd dolor sit grauis, id intensio uocatur; quòd autem durante febre, duret & dolor; id doloris continuatio nuncupatur. Cum ergo quis peccati seruitute, ac Dei offensa perspecta, se ad uitæ correctionem disponit, & conteri incipit, qui actus a D.Tho. 4.d. 17.q. 2. ar.2.quæstiunc. 6. c. uocantur principium contritionis dicens, [Dico principium contritionis cogitationem, qua quis de peccato cogitat & dolet; & si non dolore contritionis, saltem dolore attritionis,] Dicunt aliqui, quòd talis peccati dolor, non potest esse perfectus, nec ad contritionis mensuram siue terminum peruenire; nisi sit admodum intensus; idest, nisi quis totum suum conatum, totasque uires ad id adhibeat, ut de peccato doleat. Quod si non faciat, licet doleat de peccato, quatenus est offensa Dei, numquàm (ut aiunt) ad contritionis perfectionem peruenire ualebit.

¶ *Alio-*

¶ *Aliorum recitatur opinio, quòd ad contritionis perfectionem, continuatio quædam requiratur. Cap. IIII.*

Lij uerò, quàmuis tantam doloris intensionem ad contritionis perfectionem requiriri non arbitrētur; doloris tamen continuationem necessariam asserunt; id est, quòd dolor de peccatis, qui contritionem præcedit, per aliquod temporis spatium protrahi, ac continuari debeat; alioquin (ut dicunt) contritio legitima seu perfecta esse non poterit. At uerò, quanta esse debeat illius doloris continuatio, Solus Deus, ut dicunt, scit. Et quoniam superius ostensum est, quòd absque tēporis mora, ac protractione, peccatorum remissio per cordis contritionem impenditur, in re tam aperta tempus terere, superfluum puto; præcipuè cum uiris egregiæ authoritatis placeat, fieri posse: ut quis per vnius anni spatium, puta ab absolutione recepta tempore Paschatis, usque ad aliam eodem tempore susceptam, centies mortaliter deliquerit, qui tamen nec per totum diem integrum, uel forte (ut aiunt) uix quatuor horis sine gratia manserit; eo quòd quàm primum ut deliquit, pænituit. Quapropter salubris, sanctique Consilij res est, curare ut post admissum peccatum, quàm celerrimè eius nos pœniteat.

Trac. 2. ca. 34. 36.

Nauar. de Cont. c. 33.

¶ *Duplex*

Duplex peccati dolor, sensitiuus, & intellectiuus. Cap. V.

AN autem ad peccati dolorem, qui contritioné præcedit; summa requiratur intensio; maximusque conatus, id maiorem affert difficultatem. Quidam enim (occasione fortè sumpta ex authoritatibus
Ca. 2. sacræ Scripturæ superius citatis) summam doloris uim, ac intensionem ad eius perfectionem requiri putant. Alij uerò (& si admodum salubris esset, ut dicunt) minimè tamen necessariam iudicant.
Trac. 2. Quoniam, cum, ut supra dictum fuit, Deus pro
ca. 2. nior sit ad misericordiam, quàm ad uindictam; sicut per quamlibet auersionem mentis à Deo, licet non sit adeò intensa, sed tantum deliberata, homo Dei gratia priuatur, ita quoq; & per quãlibet conuersionem eiusdem, dummodo sit de peccato, quatenus est offensa Dei, eandem recuperare poterit. Pro huius ergo loci tam difficilis explicatione, iuxta D.Tho. doctrinam 4.d.17.q.2.ar.1.quæst.2.ad 1. dicimus, quòd duplex reperitur doloris genus; quorum alter displicentia uoluntatis; seu dolor intellectiuus nuncupatur; alter uerò, sensitiuus siue exterior, dicitur. Dolor qui est in parte sensitiua, qui passio quædam est, non est essentialiter contritio, prout est actus uirtutis, sed magis effectus ipsius. Dolor autem, qui est in uoluntate, qui nihil aliud est, quàm displicentia alicuius mali, ad rationem contritionis es-

sentialiter

ſentialiter ſpectat,& eſt actus pœnitentiæ uirtutis. Quid autem ſit dolor intellectiuus, quidue ſenſitiuus, hoc pandemus exemplo. Pœna, qua tempore paſſionis ſuæ Chriſtus afficiebatur, dum manibus ac pedibus clauis cruci affixus erat, dolor ſenſitiuus, ſiue exterior erat. Pœna autem, qua intus cor eius præmebatur, cum ſe ab illis crucifigi cerneret, pro quorum ſalute in mundum a Patre miſſus fuerat, & pro quibus ſanguinem fundebat; dolor interior, ſiue intellectiuus dici poterat. Quàm autem acriter intellectiuus dolor mẽtem affligat, ac excruciet; optimè perpẽdi poteſt, pulcherrimis Philippi Cancellarij Pariſienſis uerſibus, qui cum doloris tam interni quàm externi, quo Chriſtus angebatur uerba faceret, lepidè ad modum dixit,

Vide homo, quid pro te patior,
Ad te clamo, qui pro te morior.
Vide pœnas, quibus afficior,
Vide clauos, quibus confodior.
Cum ſit tantus dolor exterior,
Nullus tamen dolor amarior,
Dum ingratum, te ſic experior.

Quibus profectò uerbis dolorem intellectiuũ ſiue internũ, ſenſitiuo, ſiue externo præferre uidetur. Qui uxorum pudicitiam ſuſpectam habuerint, ſeu aliquid, ut honori uel famæ nociuum appræhenderint; quanti referat internus ille dolor, optimè experiuntur.

¶ *Dolor sensitiuus necessarius non est, sed dolor intellectiuus ad perfectionem contritionis requiritur. Cap. VI.*

DOlor ergo, qui est in parte sensitiua, qui passio quædã est, ut ait D.Tho. vbi supra, non est essentialiter contritio, prout est actus uirtutis, sed magis effectus ipsius. Dolor autem, qui est in uoluntate, qui nihil aliud est quàm displicentia alicuius mali, ad rationem contritionis essentialiter pertinet, & est actus pænitentiæ uirtutis. Dicimus ergo, quòd ad contritionis perfectionem, non requiritur dolor sensitiuus ac externus, ueluti lachrimas fundere, & id generis similia, cum id nostræ facultatis non sit, ut experientiã teste probamus; sed benè dolor intellectiuus, qui nihil aliud est, quàm displicentia peccati, ad eam requiritur; cum essentia contritionis in eo cõsistat.

¶ *Quomodo intelligatur dictum Doctorum, quòd peccati dolor debet esse maximus, qui potest esse per naturam. Cap. VII.*

TAlis autẽ uoluntatis displicentia, quæ contritionem præcedit: ad hoc, ut ad rationem contritionis sufficiat, adeò magna, ut Doctores docent, esse debet; quòd omnes debet excellere ac superare dolores; siue quòd præponderare debet odio omnium

omnium aliorum malorũ cum sit de maiori malo, id est de commissione peccati, & de amissione maioris boni, scilicet gratiæ Dei. Quod quemadmodum fieri possit, exemplo sumpto ab amore Dei, de quo scriptum est, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, declarari poterit. Quemadmodum enim amor Dei dicitur esse summus ac maximus, cum quis erga Deum sic est affectus; quòd pro nullo bono consequendo, uel malo uitando, uellet Deum offendere, dicente Christo, *Qui non amat me plusquàm Patrem aut Matrem, aut uxorem aut filios, non est me dignus*; ita quoque dolor peccati tunc dicitur esse summus, uel maximus, quando pro nullo (ut diximus) uel bono consequendo, uel malo euitando, peccatum cõmittere uoluisset, uel in posterum uellet. Et quãdo peccati dolor ad talem terminum seu mensuram peruenit; tunc dicitur pœnitens odire peccatum supra omne odibile; & quòd talis dolor omnes excellit dolores; cum nihil sit, quod pœnitens magis horreat, quàm peccatum; quo a Dei amicitia, ac familiaritate arcetur, ac separatur. Cum uerò pœnitens est ita dispositus: etiam si talis uoluntatis displicentia, non adeò magna uehemensque sit, nihilominus tamen ad rationem seu perfectionem contritionis peruenire poterit. Et hoc est, quod ait D. Tho. 4. d. 17. q. 2. art. 5. quæst. 3. c. [Quòd quantumcumque paruus sit dolor, dummodo ad rationem contritionis sufficiat, omnem culpam delet.] Ratio autem seu perfectio contritionis in hoc consistere uidetur, quòd

Deut. 36

Matt. 10.

quòd homo doleat de peccato; quatenus est offensa, ac iniuria Dei, & quòd peccatum detestetur, ut modo diximus supra omne odibile. Et quàmuis talis dolor in genere doloris spiritualis in contritione paruus uideatur, respectu tamen aliorum dolorum maximus est, quoniam pœnitens plus Dei offensam, quàm quæuis alia mala horret, ac detestatur.

¶*Verè pœnitentem, aliquali sensibili etiam dolore premi, verisimile est.* *Cap. VIII.*

T quoniam pœnitere, grammaticis significat displicere, quod ante placuit, non sine interno animi dolore, & pœnitentia quam dat Deus, non consistit in intellectu, nec in cognitione ueritatis, sed ad uoluntatem & affectum se extendit, cum superior pars animæ intensè mouetur in aliquid, ex quadam redundantia, seu refluentia, etiã pars inferior seu sensitiua sequitur motum eius; cum lætari, tristari & huiusmodi sint coniuncti, siue hominis passiones, fit, ut illiusmodi passiones sibi inuicem communicent. Vnde quemadmodum homo interior, exterioris hominis passionibus afficitur: cum (ut experimur) ex lesione alicuius membri, etiam mens mœrore cõficiatur; ita quoque homo exterior, interioris hominis passionibus ac affectionibus angitur ac premitur, dicente Scriptura, *Animus gaudens ætatem floridam facit, & spirtus tristis exiccat ossa*, Quapropter difficile

Prou.17.

captu

captu est, quòd quis uerè doleat de peccato, quatenus est Dei iniuria, & quòd etiam pars sensitiua aliquali dolore non moueatur; cum displicentia dolorem causet, in eo saltem, qui est doloris susceptiuus. Hoc autem ita esse, ut dicimus, sic suaderi potest; quoniam dolor peccati non in solo discursu intellectus sistere debet, uidelicet ut homo iudicet dolendum esse de peccato, cum eo Deo offensus sit: Verum & hoc requiritur, quòd uoluntas, quæ sibi ab intellectu offeruntur, excipiens, eaque approbás; uerè de peccato doleat, & quòd ita doleat, ut magis quàm Deum offendisse, quamlibet pœnam, etiam inferni (si id menti sucurreret,) incurrisse uellet. Et qui non sic est affectus, non uerè de peccatis dolet, & nedum contritus, uerum nec etiam attritus censendus est. Et quàmuis, ut infra dicetur, ad insignem quandam uitæ nouitatem assequendam, uehemens ac intensa, utriusque hominis displicentia exigatur, Ca. 17.
quia tamen externus dolor, ut dicetur, necessariò ad contritionem non requiritur, nec nostræ subest facultati; dolor quoque internus, etsi remissus sit, dummodo ad rationem contritionis perueniat, ad deletionem culpæ sufficiat: contritio tamen uera & efficax esse poterit, absq; utriusque doloris uehementia ac intensione, cum non admodum facile his, quæ a sensu remota sunt, moueri quispiam possit. ca. 18.

¶ Non est paruum contritionis indicium, cum quis uerè dolet, quòd ut uellet, peccati dolore non præmitur. Cap. IX.

Vapropter prudentes ac discreti Cõfessarij, dummodo aliqua uel leuia signa contritionis in pœnitente conspiciant; absolutionẽ illi impendere non recusant: nec certè recusare debent. Quod
Quol. 4. ut ait, B.Thomas, facere non deberent, si nullum
art. 10. contritionis signum in pœnitente uiderent. Per quod ostenditur, quòd non requiratur tanta doloris intensio. Immò, ut uiris grauissimis placet, prudens Confessarius hoc pœnitentem interrogare debet, An uerè & ex corde peccati doleat. Et quàmuis pœnitentis iudicio etiam, dolor tenuis paruusque sit, interroget an uellet magis & efficacius dolere; & an sibi displiceat, quòd ut uellet, peccati, dolore non præmitur. Et quando alicui displicet, quòd uerè & efficaciter peccati dolore non afficitur; uel id signum est, quòd sit cõtritus; uel saltem ita attritus, ut sibi sacramentum absolutionis negari non debeat; dicente Propheta,
Ps. 118. *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas.* Et hæc Petri de Palude doctrina 4.d.17.q.1.ar.5. non paruam nobis consolationem deberet afferre; cum dolor non habitæ, seu non agnitæ saltem contritionis, cum desiderio tamen habẽdi ipsam; ad sacramẽti receptionem nos aptos efficere possit, ita scilicet, ut possimus a Confessario absolui,

& a Deo media sacerdotali absolutione, peccatorum ueniã obtinere. Et quando pœnitens adeò peccati dolet; quòd magis mortem, quàm Dei offensam incurrisse uellet; nec id est paruum contritionis indicium. *Nauar. 22.*

¶ Cur magis externis malis, quàm peccati dolore premimur. Cap. X.

OStenso, quòd ad perfectionem contritionis nec doloris intensio, nec temporis mora necessaria sit, quò superioribus obiectionibus singillatim satisfiat, ad primam illarum dicimus, Quòd si grauitas offensæ Dei, & mala, quæ peccando incurrimus; ut par esset, ponderarentur, meritò cuilibet peccatori dici posse uideretur, *Luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum.* Quid enim Dei offensa amarius excogitari potest; cum ea solummodo, & cœlesti fœlicitate priuemur, & æternis mereamur deputari suppliciis? Attamen, quoniã ut ait Propheta, *Potum nobis dabis in lachrimis in mensura;* quàmuis dolor peccati, quem nobis sua pietate largitur, dicente Scriptura, *Dedit eis spiritum compunctionis,* satis sit ad delendam culpam, non tamen ab oculis lachrimas semper extrahere ualet. Præterquàm, quòd (ut superius diximus) talis dolor necessarius non est; sed benè dolor internus, siue animi displicentia de diuina offensa requiritur, cum ea (ut dictum est) sit de contritionis essentia. Quòd autem non eo premamur dolore ob Dei offensam, ueluti cæteris, quæ in dies *cap. 2. arg. 1. Hier. 6. Psal. 79 Rom. 11 ca. 6. c. 5. 6.*

incurrimus malis, id non hominis culpæ, sed magis naturæ uitio adscribẽdum est; cum magis obiectis sensibilibus & præsẽtibus moueatur; quàm spiritualibus & a sensibus remotis. Qua propter mirum non est, si dolore offensæ Dei, minus mẽs nostra prematur; quàm morte filiorum ac externorum iactura. Hoc autem ipsius Dauidis exemplo manifestari potest. Is enim, cũ audisset uxores ab hostibus Amalechitis captas, ait Scriptura
1. Reg. 30. quòd ita amarè fleuit, *Donec deficerent lachrimæ;* & postea subdit, *Contristatus est Dauid ualde.* Ami-
2. Reg. 1 ci insuper adeò amabilis Ionathæ, ac rebellis Fi-
2. Reg. 18. lij morte audita; maxima doloris signa ostendit. Quis enim non miretur, Dauidem uirũ strenuũ, & bellicarum rerum exercitio clarissimum, præ doloris magnitudine, tum uestimẽta scidisse; tum etiam in maximos fletus, ac clamores prorupisse? At uerò patrati delicti, (homicidij inquàm & adulterij) grauitate perspectą; nil aliud ipsum fecisse legimus, quàm quòd illud ediderit uerbum, *Peccaui;* Profectò asserendum non uidetur, quòd tam pius ac amabilis Deo rex, non magis de Dei iniuria, quàm de captiuis uxoribus, morte filij, ac amici Ionathæ doleret: dicente eodem de peccati dolore, quo ob Dei offensam præmebatur, *Pec-*
Psal. 50 *catum meum contra me est semper, & Rugiebam a*
Psal. 37 *gemitu cordis mei.* Verum si eas non fudit lachrimas, nec talia doloris signa ostẽdit, id magis naturæ quàm uolũtatis impulsu efficere, est coactus. Non igitur nobis culpæ: sed potius naturæ defectui adscribendum est; quòd magis tristemur,

uel lætemur obiectis præsentibus & sensibilibus; quàm absentibus & à sensu remotis, ac spiritualibus. Et ob id, non est nobis de Dei clementia diffidendum; si eas pro offensis Deo illatis, non effundimus lachrimas, nec eo peccatorum dolore angimur, ueluti si filium, patrem, matrem, ac denique amabilem amicum uita functos intueremur, etsi non ita tristamur de morte animæ, ueluti de morte alicuius propinqui, uel ex iactura rei temporalis, honoris uel famæ obscuratione; uel (ut ita dicamus) ex leui digiti percussione. Quoniam, etsi talis dolor magis intensus, magisque sensibilis sit; nihil tamē a ratione ita nociuū, ueluti peccatum appræhēditur, quo solo summi boni consequtione priuamur. Admodum tamen proficuum ac salubre esset; si ex consideratione offensæ Dei, & peccatorum detestatione; eò dolor pertingere posset, ut ab oculis lachrimas deducere ualeremus; & eas, quas ob externa mala patimur angustias; etiam ob dolorem diuinæ offensæ, experiri possemus. Et hac forte de causa sacra pagina pœnitentiam Achab, & populi Niniuitæ ob oculos nobis ponit, ut monitos nos reddat, quàm nobis conduceret, si externis quoque pęnitentiæ actibus, Deum propitium nobis reddere conaremur. *3. Reg. 21. Ionæ. 3.*

¶*Comparatio inter peccatum & cætera mala incurrenda, non facienda.* *Cap.* XI.

ET quoniā dictum est, ꝙ contritus magis horrere debet Dei offensam, quàm pœnā quam- *cap. 78.*

libet, Quęret forte aliquis, An necessariū uel saltē consultum sit, tales admittere comparationes; puta magis uelle quamlibet pœnam, etiam inferni,
Solutio. sustinere, quàm mortaliter peccare? Ad hoc iux-
Quol. 5. q. 5. ar. 9 ta D. Tho. doctrinam dicitur, quòd contritus in generali tenetur eligere, seu uelle quamcumque pœnam, magis quàm peccare. Huius autem ratio est; quoniam contritio semper habet charitatem coniunctam; qua peccata dimittuntur, dicente
Luc. 7. Christo de Magdalena, *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et quoniam homo ex charitate, plus tenetur Deum, quàm se diligere; iccirco magis Dei offensam, quàm quodlibet suum detrimentum horrere debet. Et qui sic affectus non est, ut potius quamcumque pœnam, quàm Dei offensam incurrere uelit, profectò contritus putari non debet.

¶ *An verè contritus, inferni pœnas potius quàm peccare, eligere teneatur.*
Cap. XII.

Dubiū. Icet fortè quis. Esto quòd quælibet pœna temporalis, magis quàm Dei offensa eligēda sit, numquid etiam, & pœna inferni præeligi debet; cum illiusmodi pœna, nedum uisionis Dei priuationem, in qua tota nostra consistit fœlicitas, dicente
1. de Trin. B. August. [Visio est tota merces;] uerum & Dei odium ac offensam, cum mētis obstinatione iun-
Solutio. ctam habeat? Ad hoc dicitur; quòd non loquimur

mur de pœna inferni, prout talibus adnectitur malis, quoniam ſic talem eligere pœnam, idem eſſet, ac culpam eligere, ſed tantum prout nobis nociua pęnaliſque eſſe poteſt. Et quoniam, ut ſuperius diximus: magis Deũ quàm nos ipſos amare tenemur, ea propter Dei offenſam, noſtris præponere malis tenemur: cum nobis magis dolendum ſit, quòd a Deo ob culpam & animi prauitatem, quàm ſi pœna tantum, ab eo ſeparemur. Et ad hoc fortè propoſitũ ait, D. Anſelmus quòd, [Melius eſt eſſe in inferno ſine culpa, quàm in Paradiſo cum culpa,] quia innocens in inferno non ſentiret pœnam, & peccator in Paradiſo non gauderet gloria. Hoc idem etiam confirmatur authoritate D. Chriſoſt dicentis, [Qui ſanæ mentis eſt, offenſam Dei magis timet, quàm ullam gehennam, & beneuolentiam eius pluris æſtimat, quàm ullum regnum.]

ca. 7.

Hom. 5. de pœn.

¶ *Comparationes inter peccatum & reliqua mala periculoſæ. Cap. XIII.*

Vbi ſup.

T autem nos monitos facit D. Tho. Quàmuis talis eſſe debeat cõtriti diſpoſitio, non tamen quiſquam ſic tẽtandus eſt: quia homo affectus ſuos non poteſt de facili menſurare, & quandoque illud, quod minus diſplicet, uidetur magis diſplicere; quia eſt propinquius ſenſibili nocumento, quod eſt magis notum nobis. Qua propter tandem concludit D. Tho. quòd, deſcendere ad hãc

uel illam pœnam non tenetur, quin immò ſtultè faceret, ſi quis ſeipſum, uel alios ſolicitaret, ſuper huiuſmodi particularibus pœnis. Quoniam ſicut delectabilia conſiderata in particulari plus mouēt, quàm in communi, ita terribilia plus terrent, ſi in particulari conſiderentur. Sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem: ſed ſi per conſiderationem deſcendat ad ſingulas illecebras, magis moueretur. Et ſimiliter aliquis non refugeret, in generali audiens ſe mori debere pro Chriſto; ſed ſi deſcenderet ad conſiderandum omnes pœnas, magis retraheretur. Idem etiā contrito accidere poterit. Si enim ſibi proponatur in generali; ſi magis omnem pœnam, quàm Dei offenſam incurrere uelit, certè acquieſcet. Si uerò aliquod pœnæ genus ſibi in particulari proponatur: puta ſi magis quàm Deum offendere, uxorem quàm ſummè diligit, ſe ſpectante de honorari uellet; filios fame adſtrictum, comedere; uel eos immaniter ab inimicis torqueri, & id generis ſimilia; fortè ſententiam mutabit. Non eſt ergo dolor ſenſibilis ad perfectionem contritionis neceſſarius; ſed magis animi diſplicentia, quæ pluſquàm quòdlibet aliud externum malum, peccatum horret, & talis dolor, omnes alios dolores excedere dicitur.

¶ *Generalis omnium peccatorum contritio, quomodo ſufficit ad gratiæ receptionem. Cap. XIIII.*

c. 2. arg. 2. AD ea uerò, quæ ſuperius obiecta ſunt ex doctrina D. Tho. dicentis, ꝙ omnium mortaliū requi-

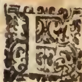
requiritur particularis cõtritio; qua propter uidetur, quòd conuersio peccatoris temporis mora, ac protractione egeat; dicitur quòd, cum dicat D. Tho. ut superius dictum fuit, quòd dispositio ad gratiam quandoque fit in instanti; non est credendus talis fuisse sententiæ, quòd per contritionem (dummodo legitima sit) non possit peccatorum remissio haberi; antequàm fiat singulorum indagatio, & particularis singulorum contritio habeatur, cum non sit in potestate hominis, & maximè ubi est ingens delictorum aceruus, tot numero habere contritiones, siue dolores, quot fuerunt peccata. Et hoc est quod ait D. Tho. ad Annib. d. 17. q. 2. ar. 2. quòd non oportet ut in ipso instanti, quo quis iustificatur, conteratur de omnibus peccatis in speciali, qa hoc est impossibile; sed sufficit tunc in generali; in particulari uerò, ante uel post. Quòd autem ad gratiam assequendam, necessarium non sit singulis peccatis, singulas, correspondere contritiones, Caietanus tractans illa Domini uerba, de Magdalena loquentis, *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum;* prudenter aduertit dicens. [Vbi nota, quòd non dixit, multoties; sed multum; ut hinc discas, non oportere ad delendum centum peccata, exigi centum actus diligendi; nec exigi centum contritiones; quoniam semel diligere multum, delet innumerabilia peccata.] Dicimus ergo, quòd ad perfectionem contritionis; satis est generalis contritio, siue dolor ac displicentia peccati, quatenus, peccatum est offensa, siue iniuria De; Quæ quidem pecca-

Tra. 2. c. 36.

Luc. 7.

peccati deteſtatio, quàmuis ſit generalis, adeò tamen extenſa eſſe debet; ut ſaltem uirtualiter extẽdatur ad omnia peccata mortalia: tam ea, quæ meminit, quàm ea, quæ non meminit; ita ſcilicet, ut nullum ſit peccatum, quod commiſiſſe non pœniteat, & a quo non habeat propoſitum de cætero abſtinendi: & talis contritio (licet non omnia peccata ad memoriam reuocentur) quia uirtute ad omnia extenditur; ſufficit ad contritionis perfectionem. Quemadmodum enim mola aquaria, ſimul cadit ſuper omnia grana tritici, & ſuper ipſa ſe ſe uertit, & girat, & adeò perfectè molit ſimul, ac ſi ſingulum per ſe granum moleret; ita generalis illa contritio, cum omnia ſimul peccata horreat, ac quatenus offenſa Dei ſunt, deteſtetur; omnia etiam peccata delet. Immò uſui frequenter euenire putarem; plures peccatorũ ueniam per cordis compunctionem obtinere; licet nullius imparticulari peccati memoria habeatur, ſed tantum quòd ex corde eos doleat, Deum peccatis offendiſſe.

¶ *Contritio ſpecialis omnium mortalium quando neceſſaria ſit.* Cap. XV.

Ap. 18. ET quoniam teſte Scriptura, de peccatore dicitur, *Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum, & luctum*, qua propter meritò uidetur, quòd cuilibet peccato mortali, etiã ſingularis contritio reſpondere deberet; quia tamen

men temporis angustia plerumq; id non patitur: tunc saltem omnium mortalium specialis requiritur contritio, cum quis confiteri tenetur. Tunc enim debet lapsus suos in amaritudine animę cogitare; id est, species, numerum, & circunstantias peccatorum ad memoriam reuocare: omniũ que specialem dolorem concipere. Nec hoc necesse est (licet bonum ac laudabile esset) ut fiat ante confessionem; sed satis est, ut omnibus peccatis pro uiribus ad memoriam reuocatis, unica generali contritione (quæ tamen uirtute se extendat ad omnia mortalia, de ipsis doleat, simulq; omnia destatur. Cum uerò postea ad sacramentum absolutionis accedit, dum inter cõfitẽdum dicit, septies se ieiunium puta fregisse, uel in carnis lapsum; puta fornicationẽ incidisse, signum est, quòd toties pœnitet se Deum affendisse; & talis uocatur contritio, seu detestatio singularis omnium mortalium peccatorum. At uerò extra confessionis actum, sufficit generalis contritio peccati; siue, ut de peccato (quatenus est offensa Dei) doleat. Temporis ergo mora, siue prorogatio, ad contritionis perfectionem necessaria non est.

¶ *Verè contritus, totum cor Deo offert.*
Cap. XVI.

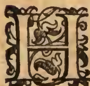
Vm uerò dicitur, quòd Dominus misericordiam illis promisit, qui toto corde, & tota animæ tribulatione ad ipsum conuerterentur; superius iam *c.2. arg. 3. ca. 7.*

re-

responsum fuit; quòd ex toto corde ad Deum cõuertitur, qui pro nullo bono obtinendo, uel malo euitando, præterito tempore Deum offendere uoluisset, uel futuro offendere uellet. In tota autem animæ tribulatione ad ipsum confugit; qui sciens non nisi Dei auxilio a peccato se posse liberari; ad eius misericordiam implorandam, corde contrito, & humiliato, recurrit, cum Prophe
Psal. 50. ta dicens, *Tibi soli peccaui, miserere mei*. Dicitur etiam, quòd ex toto corde, & ex tota animæ tribulatione Deus quæritur, cum quis, quantum potest cum Dei auxilio præstare, dolet de peccatis propter Dei offensam.

¶ ***Dolor tum interior, tum etiam exterior, quem contritus concipere deberet, si id efficere posset.***
Cap. XVI.

c. 2. arg. 4. & 8.

His uerò, quæ supra, contra ea, quæ diximus, authoritate sacræ Scripturæ, & Concilii Tridentini, obiecta sunt, primum dicitur, quòd in sacris literis, & a sanctis Patribus ea, quæ decentia essent, ueluti necessaria aliquando proponuntur; ut cum peccatrici animæ dici-
Iere. 6. tur, *Luctum unigeniti fac tibi, & Dole, quasi parturiens*. Vnigeniti defuncti dolorem, & mulieris parturientis angustias, quis nisi talia expertus, ualeat explicare? Humano tamen utens more, Spiritus sanctus ostendere uoluit, quam enixè pro admissis culpis nobis esset dolendum. Quod etiam

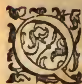
&

& Sancti Concilii Patres, sacræ Scripturę uocibus utentes, dum sanctorum Patrum nobis gemitus proponerent, ostendere uoluerunt. Fortasse atiam dici poterit, quòd tum uerbis sacræ Scripturæ, tum etiam Concilii, non ostenditur remissionis culparum difficultas; quin potiùs quàm difficile sit, per pęnitentiam ad eam uitæ nouitatẽ peruenire, ut ueteris uitæ, quis pœnitus obliuiscatur; ueluti Mattheo, Magdalenæ, Mar. Ægyptiacæ, Francisco, & aliis quàm pluribus accidit, de quibus aptè, quod Sauli dictum fuit, *Mutaberis in uirum alterum*; uerificari potest. Et de similibus, tamque Deo gratis loquens B. Ambrosius ait, plures se inuenisse; qui innocentiã seruassent, idest, qui absq. mortalibus criminibus uitam transegissét, q̃ quos uerè & perfectè pęnituisset ita ut prioris uitę blandimenta ac lenocinia, pœnitus obliuiscerentur. Ita autem Concilii Patres sensisse, uerbis ipsis ostẽdi posse uidetur, cum dicitur. [Ad quam tamen nouitatem & integritatem vitę, per sacramentum pœnitentiæ, sine nostris magnis fletibus & laboribus peruenire non possumus.]

1. reg. 10

Sess. 14. c. 2.

¶ *Dolor exterior, & si utilis, non tamen necessariùs est. Cap. XVIII.*

Vòd autem uerè dolor externus necessarius non sit; uel hoc saltem exemplo astrui potest; quòd in conuersione Mathei & Zachęi publicanorum nulla externa męstitię signa, quin potius lettiæ cõ

spe-

ſpeximus,ut conuiuia apud utrumque geſta oſtẽdunt. Hoc etiam(ut ſpes nobis ſemper de diuina miſericordia concipiatur) quàmuis ullo externo dolore affici uideamur, dicẽdum ſuccurit; Quòd ſatis ieiunio carnem affligimus, dum ipſam a quibuſdam uitiis compeſcimus; ad quæ naturæ pondere trahimur; quæque admittere in noſtra ſitum eſt facultate. Abundè oculos lachrimis perfundimus, cum Dei offenſam, quibus uis malis anteponimus. Et licet oculi exterioris hominis aridi ſint; attamen oculi interioris hominis, de quibus dicebat D. Apoſtolus, *Oculos cordis ueſtri illuminatos*; doloris lachrimis obruũtur, dum dolore afficimur, quòd ad uotum doloris uim non ſentimus. Tunc morè Achab, & Regis Niniuitarum ueſtimenta ſcindimus, uel cum proximis eleemoſinas erogamus; uel peccati onus, de quo dicit Propheta, *Sicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me*; eceruicibus excutimus. Cor tunc ſcindimus, cum terrore diuini iudicii, & cœleſtis patriæ amore ac deſiderio; ne peccatis obruatur, detinemus. Sacco nos induimus ac cilicio, dum uerum pœnitentiæ propoſitum admittimus. Cinere denique capita aſpergimus; cum mortem, & Dei iudicium, contemplamur. Non hęc dicimus, ut a procurandis externis pœnitentiæ effectibus ſegnes, pigrique reddamur, quin magis ne animus indeſperationem labatur, cum ſe talibus pœnitentiæ donis priuatum uiderit. Adeò enim ingens eſt erga nos Dei pietas, ut quemlibet peccati dolorem, quantumcumque remiſſus & paruus

Eph. 1.

Pſal. 37.

ſit

ſit, dummodo ille ſit ob Dei offenſam, ad reconciliationem ſufficere uelit. Non eſt ergo exterior dolor neceſſarius, quàmuis ad modum nobis conferet, ſed animi dolor, quantumcumque paruus ſit in genere doloris ſpiritualis, dummodo ad rationem contritionis ſufficiat, poteſt omnem culpam delere, cum contritio ſemper comitem gratiam habeat.

¶ *Sanctorum Patrum authoritates, quæ difficilem pœnitentiam reddere uidentur, quomodo intelligendæ. Cap. XVIIII.*

AD authoritates ſanctorum Patrum ſupracitatas, Primo dicitur, quod ſancti Patres talibus dictis, indicare uoluerunt (ut etiam paulo ſuperius innuimus) quid deceret acconueniés eſſet nos efficere, ad hoc, ut Deo uerè, & perfectè reconciliaremur. *c. 2. arg. 5.* *ca. 17.*

¶ Dicitur poſtea, quòd reperiuntur quædam eorum dicta, quæ ſingillatim quoſdam tangere uidentur, qui improbam ac ſceleſtam peregerunt uitam, & ſancti Spiritus inſpirationibus diutius rebelles fuerunt, cuiuſmodi illi ſunt, qui a ſacra Scriptura, cęci, indurati, ac obſtinati uocantur. Et quouiam, ut ſuperius diximus, tales difficulter, & quaſi miraculosè conuertuntur; ideo tam difficilem, eorum conuerſionem reddere uidentur. Et de talibus loquens B. Gregorius ait. [Criminoſorum difficilis oſtenditur reconciliatio] & B. Cipria- *Tract. 1. c. 69. 79 91.* *Moral. 7.* *De lapſis.*

prianus, [Putas tu Dominum posse cito reconciliari, quem uerbis perfidis abnuisti?]

¶ Dicitur deinde, quòd pleraque eorum dicta reperiuntur, quæ non culpam, sed potius correctionem, seu pœnam peccatis debitam respicere uidentur, & præcipuè cum ad plurimorum notitiam peccatum deuenerit. Et huc referri debēt uerba B. Ambrosii dicentis, [Grande scelus, grādem & necessariam opus habet medicinam,] Alloquebatur enim tunc, quandam sanctimonialē, quæ non a Parentibus coacta, quin potius ipsis in uita monasticam uoluit profiteri uitam; quæ cum in lapsum carnis incidisset, reique gestæ euētus, nedum sororibus, uerum totæ Mediolani ciuitati patuisset, plurimi inde scandali rationem sumpserunt. Et quoniam tum ratione sacrilegii, tum etiam scandali, eius pœnitentiam manifestari ac propalari oportebat; iccirco contra eam acrius B. Ambrosius se inuehit. Non ergo loquitur de culpa, cuius tunc fortè ueniam consequta fuerat, & de qua ait B. Ambrosius [Bonus est Deus, & facilis indulgere peccatis,] sed de correctione quàm ob commissam culpam merebatur,

Ad Vir. lapsam.

Sup. Luc. c. 1.

De lapsi.

¶ Dicitur postremo, quòd sancti Patres, quò peccatores terrerentur; multa per excessum dixerunt; & illiusmodi sunt uerba B. Cipriani dicentis, quod melius fuisset multis in idolatria permansisse, quàm post susceptum baptismum, post meretriciū oscula, sanctissimum Domini corpus ex altari sumere. Quòd uerò culpam quantum ex se est (dummodo uerè est ex corde nos pecca-

ti pœniteat, & propositum peccandi in posterum excludamus) paratus sit relaxare, id per
Ezechielem Dominus ostendit dicens, *Numquid* 18.
uoluntatis meæ est mors impij; & non magis ut conuertatur, & uita uiuat? Cui sententiæ D. Petrus
in sua canonica applaudens ait, *Deus non uult ali-* 2. 3.
quem perire; sed omnes ad penitentiam reuerti. Quarum forte ponderatione sententiarum motus D. *De pen.*
Crisostomus dixit. [Deus inuitus & cum ma- *hom. 11.*
gno dolore compellitur peccatores damnare.]

¶ *Et si Deus culpas relaxet; attamen plerumque pœnas non uult ignoscere. Cap. XX.*

SAcræ uerò Scripturæ authoritatibus
superius citatis, per quas ostendi vide *c.2.arg 7*
tur, quàm difficilè Deus offensas ho
minibus remittat, iuxta ea, quæ supe- *Trac.1.c.*
rius dicta sunt, respondetur, quòd non intelligun *87.*
tur de culpa, sed de pœnis peccatis debitis; quas
(ut suam commendet iustitiam) uult nos subire.
Cum enim dicat Prooheta de Deo loquens, *Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi*, & *Vniuersæ* *Psal. 84*
uiæ Domini misericordia & ueritas, cum delicta nostra terminum quendam remissionis excesserint,
tunc si Moises & Samuel starent pro nobis, Deus
eorum precibus aures occluderet. Huius autem *Nu. 12*
rei exemplum habemus, tum in Maria prophetissa; cui nec fratris Moisi tam Deo dilecti, precibus ignoscere pœnam uoluit; tum etiam in populo Ierosolimitano; pro quo, & si quàm enixè Ie-

remias Dominum precaretur, responsum attamē illi datum fuit, quòd frustra pro populo adeò
11. infido, ac perfido orando laboraret, dicens, *Tu quoque noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, quoniam non exaudiam te.*

¶ *Peccata contra Deum, grauiora sunt peccatis, quæ contra proximos committuntur. Cap.* XXI.

c. 2. *arg.* 6. Acerdotis uerò Heli superius dictis, respondendo, dicitur non fuisse eius mentis (utpotè summi sacerdotis, ac in sacris eloquijs summè periti, asserere Deum, & si peccatis offensum, ea hominibus non condonare, præcipuè: quòd pluries populo Israelitico peccata remisisse, Deum in diuinis legisset eloquiis; sed quantum discriminis esset, inter peccata, quibus Deum offendimus, & iniurias, quibus a proximis lacessimur, insinuare uoluit. Quàm uerò inter se distent,
Matt. 18. optimè Christus aperire curauit. Culpas etenim, quibus Deū offendimus Deum, decē millibus talentorum; offensas autem nobis a fratribus irrogatar, centum solummodo denariis, comparauit.

¶ *Pœnitentiam Esau, cur Deus reiecerit. Cap.* XXII.

c. 2. *arg.* 7. CVm uerò exemplum Esau affertur, de quo (ut diximus) ait D. Paulus, quòd *Non inuenit pœnitentiæ locum quàmuis cum lachrimis & eiulatu quæ-*

quæsisset. Dicitur, quòd id sibi euenit; quoniam admissæ labis Simoniacæ, quam in uendenda primogenitura (quæ ueluti dignitas sacerdotalis erat, commisit, non uerè pœnituit. Si qua autem illi affuit pœnitentia; ob amissum primogenituræ ius, & ob damnum, quo indè afficiebatur, de quò de fratre Iacob conquerens dicebat, *Primogenita mea abstulit*, id sibi accidit. Huc accedit, quod odiū cōtra fratrem Iacob ob surreptā benedictionem, ecorde depellere nolebat dicens, *Venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum*. Adeò quòd nunqam peccati, quatenus illud est iniuria ac offensa Dei, ipsum pœnituit. Hoc autem optimè ostendit D. Crisostomus dicens. [Propterea nec Esau ueniā consequtus est, quia pęnitētiam non egit, ut oportebat, nam lachrimæ eius erant tentationis & iræ.] *Gen. 27.* *De pęn. d. 3.*

Deus plerisque peccata non remittit, quoniam alicuius peccati complacentiam reseruant.
Cap. XXIII.

ET hæc est causa, quòd Deus plerisque gratiam, qua eorum corda emolliantur, non largitur, quàmuis magnis eam clamoribus petant; quoniam scilicet, non eos peccati pęnitet, quatenus sunt offensa Dei pii Patris, sed magis ob damna, & detrimenta quæ inde sibi imminere prospiciunt: quapropter alicuius peccati complacentiam, semper in corde retinet; unde fit, ut uitium aliquod relinquen

De pœn. d.3. tes; in aliud quàm primam relabantur; iuxta scri-
pturæ dictum, quòd *De malo ad malum egressi sunt.*
Iere. 9. Et de similibus loquens D.Aug. ait. [sunt plures quos peccasse pœnitet; sed non omnino; reseruantes sibi quædam, in quibus delectentur.] Eadem similiter de causa, nec rex Anthiocus exauditus fuit, quoniam non pęnituit blasphemiæ quatenus ea Deum offendit; sed magis ob pęnæ acerbitatem; quæ propinquam sibi mortem demonstrabat.

¶ Multi peccatorum remissionem petentes non obtinent, quòd oblatæ gratiæ diutius restiterint.
Cap. XXIIII.

Vòd Esau, & regi Anthioco accidit etiam quàm plurimis indies euenire est putandum. Etenim cum diu peccatorum laqueis irretiti fuerint; diuinisque rebelles inspirationibus diutiùs extiterint, cum uicinam præsentiunt mortem, seu alia quauis magna premuntur angustia, & si Deum sibi precentur propitium, non tamen illis res ad
Trac. 1. c. 12.& Tra. 2.c. 35. uota succedit, ut superius dictum est, immo in eis uerificatur illud Scripturæ dictum, *Ego quoque in interitu uestro ridebo*, & quod Dominus per Zachariam talibus comminatur dicens, *Clamaui & non audierunt, ipsi quoque clamabunt, & ego non*
Parab. 1. 7. *exaudiam*: Hoc autem ob id talibus euenit; quoniam et si in peccatorum suorum deueniant notitiam, tanquam sibi a conscientia patefacta, dicen

te

te D. Apostolo, *Testimonium perhibenti illis conscientia ipsorum*, & quodam greco Poeta, quem & D. Paulus ad Titum scribens citat. Rom. 2. Cap. 1.

¶ *Omnibus mortalibus conscientia Deus*, Menander.

eosq; cõmissorũ peniteat scelerũ; iusto tamen Dei iudicio fit, ut eis gratię lumen subtrahatur, qua uere pœnitere possent, immò diuina id exigente iustitia plerumque fit; ut peccati grauitate perspecta, in desperationis foueam (quæ ut dictum fuit) una est ex speciebus peccati in Spiritum sanctũ, Tract. 1. c. 73. 76 sese præcipites mittant, ueluti Cain & iudas; quorum alter, cum in admissi sceleris agnitionem deuenisset dixit, *Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniã merear*; Gen. 4. Alter uerò, *Abiens, laqueo se suspendit*. Mat. 17. Hæc autem quæ dicimus, ita se habere, luce clarius perspicere poterimus, si infœlicis Iudæ exitum, conferendo eius peccatum, cum peccato D. Petri, spectare uelimus.

¶ *Peccati Iudæ, & D. Petri comparatio.*
Cap. XXV.

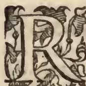
NEgat D. Petrus Christum, Iudas eum prodit. Ambo sunt Apostoli; eorum uterque grauiter & lethaliter peccat, & tamen D. Petrus salutem a peccati laqueo erutus, consequitur; Iudas uerò a Deo destitutus, ad desperationem & ad laqueũ cucurrit. Dicet quis, id utrique eorum euenisse, quoniam peccatum D. Petri, leuius fuit peccato Iudæ. Nam peccatum D. Petri, ex timore origi-

nem ac fomentum ſumpſit, & fuit quodammodo peccatum carnale; at uerò Iudæ peccatum, ſpirituale fuit; uidelicet auaritia. Peccata autem carnália (ut ait D. Gregorius, leuioris ſunt culpæ. Verum profectò hoc eſt: attamen grauitas peccati D. Petri, eſt quoq. ponderanda, abnegatio ſcilicet Christi; a quo, quòd eius uices in terris acturas eſſet, ſibi promiſſum fuit. Quàm autem graue peccatum negatio ſit, oſtendit D. Criſoſtomus dicens.

Hom. 8. de pœn. [Negationi nullũ eſt æquale peccatũ.] Adhuc ſemel tantũ; Iudas Christũ prodidit D. uerò Pet. nõ

Vide Caiet. c. 18. ſup. Ioa. Mat. 26. ſemel tantum, uerum certè quinquies, & forte uſque ſepties, ut ex Euangelii textu habetur, ipſum abnegauit. Et quod nõ parui refert; coram perſonis uilioris conditionis puta mulieribus, quæ ſua ptè natura timidę ſunt, & curię, miniſtris; quod hominũ genus, ueluti infame cõmuniter quodámodo ab omnibus habetur. Iudas uerò in ſenatu Iudæorum ipſum prodidit, ubi aderant ſacerdotum principes, iudæorum proceres, ac denique primates ciuitatis Ieroſolimitanæ totiuſq; Iudęæ.

¶ *Iudas non minus quàm D. Petrus in cognitionem peccati deuenit. Cap. XXVI.*

R Eſpondebit forte aliquis, quòd Iudas non aſſequtus eſt peccati ueniam, ſicut D. Petrus, quòd in peccati cognitionem ueluti D. Petrus, non deuenit. Verum, ſi benè res expendatur, pluſquàm D. Petrus in peccati cognitionem, Iudas deueniſſe uidetur, ſi exteriora tantum ſpectentur. Cum

enim

enim Christus D.Petrum respexisset pietatis ocu lo,& ob id galli cantu sequuto,in peccati agnitio nem peruenisse; nil aliudipsum fecisse legimus, nisi quòd ex sceleratorũ illorũ turba, apud quos Christum abnegauerat, se extrahens; peccatum fleuit, dicente Euangelista, *Egressus foras, fleuit amarè*. Luc. 22. Non tamen eum, tum coram Ancilla, tum ministris curiæ,suam legimus retractasse sententiã dicens,Vir hic,meus est Dominus,& magister, & is est,qui totapud uos miranda signa peregit, uir iustus,Deoque gratissimus, qua propter peccaui ipsum abnegans, meum esse magistrum, & precipuè mendacium iuramento firmãdo. At Iudas, cum in peccati agnitionem peruenisset, coram toto Iudæorũ senatu, non solum suum fatetur errorem dicens, *Peccaui*; sed quod magis refert,etiam Mat. 27. Christi innocentiam ac sanctitatem extolit dicens, *Peccaui tradens sanguinem iustum*. Mat. 25. Quibus uerbis non solum legis doctores,& sacerdotes,qui eum in Concilio ac senatu suo morte dignum iudicauerunt dicentes, *Reus est mortis*, afficiebat iniuria, uerum & totam ciuitatis multitudinem, quæ eum ultimo supplicio dignum iudicabat,eũ petens cruci affigi; Hærodem, qui eum deludi iusserat;ac denique Pontium Pilatum,qui ipsum in cruce agere decreuerat; dicente Euangelista, *Adiudicauit fieri petitionem ipsorum*. Luc. 23. Et quod non parui faciendum est, ostendere uolens admissi facinoris, se uerè pęnituisse, sanguineis pretium, argentum scilicet; quod patrati sceleris causa extiterat, Iudæis retulit; ueluti si conscientiam tam

turpi lucro exonerare uoluisset. Quid quæso ad hęc dicemus? Nonnè magis uidetur Iudas in peccati cognitionem simulque detestationem, quàm D. Petrus uenisse.

¶ Peccati cognitio absque fide & ueniæ spe non sufficit ad salutem. Cap. XXVII.

DIcet quis, quòd non satis est peccati cognitio, sed opus etiam est, ut animus feratur ad reliquas pœnitentiæ partes, & ad fidem & spem de Dei misericordia concipiendam; fidentes Deum per merita Christi, nobis propitium futurum, ueluti egit D. Petrus. Is enim se deliquisse intuitus, nedum memor uerborum Christi, olim sibi dicentis
Mat. 18. *Non dico tibi usque septies, sed septuagies septies,* uerum & eorum, quæ paucas ante horas audierat,
Mat. 26. quod uidelicet sanguinem pro peccatoribus fusurus esset dicens, *Hic est sanguis meus, qui pro nobis in remissionē peccatorū fundetur.* licet peccati grauitatem agnosceret, abnegationē scilicet & periurium; spem tamen concepit Christum, quem audierat prædicantem,
Matt. 9. *Veni uocare peccatores ad pœnitentiam;* sibi propitium fore, ac peccati indulgentiam collaturum. At Iudas tum uerborum, tum etiam gestorum Christi, quibus maxima eius erga peccatores ostendebatur pietas, oblitus, sceleris sui grauitate perspecta, pœnitus de Dei pietate diffidit, tamquàm si nollet, uel non posset sibi indulgere peccatum; quapropter destitutus fide,

quia

quia Christum, Deū non putabat; simulque spe, quia uel non posse, uel nolle sibi ueniam conferre credidit, *Abiens laqueo se suspendit*. Et hinc haberi potest, quàm periculosa sit pœnitētia humani animi, Dei gratia destituti. Quò etenim grauior, eò periculosior. Et hæc uidetur esse sententia B. Hieronimi dicētis, [Quęnam fuit causa saluationis in Petro, & in Iuda suæ desperationis? Nempe uterque liber erat. Sed Petrus post trinam negationem Domini, egressus foras fleuit amarè: Iudas uerò post traditionē pœnitentia ductus, abiēs laqueo se suspendit.] Vera profectò hæc sunt. *Epist. ad Abidiā.*

¶ *Cur D. Petro & non Iudæ, Christus auxilium porrexit.* Cap. XXVIII.

Erum, cur Christus non respexit tunc temporis affictionem Iudæ, qui peccatum suum agnouerat dicēs *Peccaui*, & cur Iudæ confessionem in ostendenda Christi innocentia, dum eum iustum uocaret, non attendit; Petrum uerò, qui negationi finem non imponebat, nec peccatum agnouerat, respicere uoluit? Cur respexit Petrum nondum pœnitentem; non autem Iudam, qui pœnitentia ductus dicebat, Peccaui? Cur gratiam tribuit Petro, qua a peccato resurgeret, non autem Iudæ? *Dubiū.*

¶Ad hoc primū dici posse uidetur, qđ ipse Christus respondet dicens, *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te.* Respondet & D. Paulus similiter dicens, *Numquid non habet potestatem figulus ex eadem* *Solutio.* *Matt. 11* *Rom. 9.*

eadem luti massa, facere aliud nos in honorem, aliud in contumeliam? Quòd Princeps parcat huic, & non illi; licet ambo æquale commiserint facinus, hoc ex eius pendet arbitrio. Cur similiter Christus D. Petro, & non Iudæ parcere uoluerit, hoc accidit, quoniam ita sibi placuit. Ipse etenim est

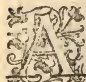
Ps. 113. de quo Propheta canit, *Omnia quæcumque uoluit*
Psal. 35 *fecit*, & de quo idem dicit, *Iudicia Dei abissus multa*, & *Terribilis in consiliis super filios hominum.* Et ideo loquēs Dominus Moisi, celsitudinem suam ipsi ostendere uolens, eamque commendare dixit, quòd ipse erat, qui pro uoluntatis suæ arbitrio hominum corda emolliebat, ac obdurabat dicēs,

Exo. 33 *Miserebor cui uoluero, & clemens ero in quem mihi*
Rom. 9. *placuerit.* Et D. Paulus ait, *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Ex quibus fortè sacræ Scriptu-
Super Ioan. ræ locis D. Aug. notabilem illam collegit sententiam, [Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli inuestigare, si non uis errare.] Ac si dixisset. Cur D. Petrum & non Iudam e peccati nexibus eripuerit, hoc nos latet; cum id ex beneplacito diuinæ pendeat uoluntatis; quæ quidem Dei uoluntas nullam habet causam, sed ipsa est omnium

Eph. 1. causa, dicente Apostolo, *Operatur omnia secundum*
3. Con. gen. c. 161 *consilium uoluntatis suæ.* Et hoc est quod ait, D. Tho. [Non est ratio inquirenda: quare hos, qui in eisdem peccatis detinentur, conuertat; & non illos. Hoc enim ex simplici eius uoluntate dependet.]

Quod

¶ *Quòd meritò Iudas a Christo fuit destitutus. Cap. XXIX.*

Ttamen, ut ex Euangelij textu pateat, quę gesta sunt a Christo erga Iudam, rectissimè acta fuisse; quid Dominus per Zachariam Prophetam dicat, audiamus, ***Factum est sicut loqutus sum. Clamaui & non audierunt, ipsi quoque clamabunt, & ego non exaudiam.*** Quoties Christus Iudam, ut a patrando scelere terreretur, uerbis reprehēdit dicēs, ***Vnus ex uobis diabolus est? Mundi estis, sed non omnes: Ve homini illi per quē filius hominis tradetur?*** Et tamen Iudas Christi monita, semper audire contempsit. Quò autem uel saltem supplicij timore terreretur; quàm terribilis erga improbos esset, quibusue eos, esset affecturus suppliciis; Iudam latere noluit. Quarta etenim die, ante patratum proditionis scelus; e templi porticibus Iudæos expulit; parum post, fici arborem tantum folia habentis, maledixit; quæ statim arefacta est; & vt magis eum terrefaceret, de uniuersalis iudicij die, publicè concionatus est; quibus pœnis prauos mulctaturus esset; palā omnibus pandens; nec tamen a concepto facinore, animum cohibere uoluit. Huc accedit, quòd ut ait B. Hieronimus, facile miserrimus ille, labē peccati in Spiritum sanctum (quod ut superius dictum est,) a Christo irremissibile dicitur, incurrit. Opera enim, quæ Christus diuina operabatur uirtute, dicente eo-

7. *Ioan. 6.* *Ioan. 13* *Matt. 21.* *Mat. 25.* *Trac. 1. c. 43. 69.*

Luc. 11. te eodem, ***In spiritu Dei eijcio dæmones***, opinioni pharisæorum adhærens, qui illum in Beelzebub uirtute eijcere dæmones asserebant, ipse quoque malo dæmoni adscribebat, dicēte B.Hieronimo. [Iudas putabat signa, quæ uiderat Saluatorem facientem, non maiestate diuina, sed magicis artibus facta,] Hoc autem uerba Iudæ, quæ nocte ipsa Dominicæ passionis, curiæ ministris dixit,
Marci. 14. scilicet, ***Ducite cautè;*** insinuare uidentur. Ac si dixisset. Maxima uti oportet diligentia, nedum in eo capiendo, uerum quoque & in eo ad carceres deducendo, ne fortè ut uir magicis artibus deditus, satanæque familiaris, uestris labatur è manibus. Non ergo mirum sit, si Christus uirum tam scelestum, qui toties monita sua spreuerat, cuique
Tract. 1. *ca.* 81. ut superius diximus, tot contulerat beneficia, auxilio gratiæ destitu erit. Quapropter in sceleris sui pœnam à Deo destitutus, peccati tantummodo grauitate ac fœditate perspecta, suis se manibus euita subtraxit: dignam facinoris a Deo recipiens pœnam; dicente Ecclesia de Iuda tempore passionis Christi, [Deus a quo Iudas reatus sui pœnam sumpsit.]

¶ *In peccati pœnam, Deus impios gratia destituit. Cap. XXX.*

Tract. 1. *cap.* 92.

Vòd autem in peccati pœnam impij gratia Dei destituantur, ut superius etiam diximus; cæterisque horrēdis afficiantur pœnis, ostendit D. Crisostomus

ſtomus, cum de ſimilibus uerba faciens dixit, [Flagellum eſt ab eo, qui te deſerit,] Ac ſi dixiſſet, quòd talibus pœna à Deo infligitur, propter peccatum, & in præcedentis peccati pœnam. Vnde & Propheta Ieremias, cum Synagogæ reprobationem prædixiſſet dicens, *Quia Dominus loqutus eſt ſuper eam*, id eſt, eius prædixit reprobationem, ſtatim ſubdidit, *Propter multitudinem iniquitatum eius*. De eiſdem etiam loquens D. Tho. dixit, 1.2. q.79. ar. 3. c. [Deus ſuo iudicio gratiam non apponit.] id eſt, quòd Deus, id exigente iuſtitia, ſapientiaque ſua, ſecreto ſuo iudicio, uoluntariè lumen gratiæ (ut etiam ſupradiximus) non in fundit, ſeu non uult infundere. Adeò quòd in talibus uerificatur Ieremiæ dictum, *Cum clamauero & rogauero, excluſit orationem meam*, & quòd dixit Chriſtus Iudæis, *Super quem ceciderit lapis iſte comminuet eum*. Vt enim ibi admonet Caietanus. Quod libet peccatum poteſt per pœnitentiam remitti, niſi Deus gratiam ſubtrahat, cor hominis indurando.

Súp. Matt. c. 21. *Iren. 1.* *Tract. 1. c. 11. 12* *Tren. 3.* *Matt. 21.*

¶ *Iudæorum pontifices, cur non pœnis ueluti Iudas a Chriſto affecti.* Cap. XXXI.

VErum dicet quis. Cur Chriſtus non puniuit Annam; Caipham, Herodem, Pilatum, cæteroſque Iudæorum proceres, qui grauius Pilato deliquerunt; dicente Chriſto, *Qui tradidit me tibi maius peccatum habet*, Sed tantum Apoſtolum ſuum

Dubiū. *Ioan. 28*

Solutio. ſuum horribili affecit morte? Ad hoc utique dicitur, quòd Dei mos eſt, ante iudicij uniuerſalis diem, non improbos quoſlibet pęnis afficere, ac ſimul inuoluere, ſed è talium numero aliquos tantum eligere, & eos præcipuè, qui aliquo adminiſtrationis genere ſibi adſtricti fuerint, eoſque manifeſtis ac grauioribus quibuſdam afficere pęnis; ut eorum exemplo diſcant alij, quàm ſit in vindicandis ulciſcendiſque ſceleribus ſeuerus ac terribilis. Sic igitur Apoſtolum ſuum Iudam, horrenda affecit pœna, horrendoque mortis genere, ut diſcamus quemadmodũ dixit Chriſtus quòd,

Luc. 23. *Si in uiridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* Si non pepercit Apoſtolo ſuo, quem uocauit amicum, quem cõmenſalem inſtituerat, cuiq; miracula faciendi, ac dæmonibus imperandi, tribuerat, poteſtatẽ: quid faciet nobis miſeris, qui tot ſceleribus, totq; flagitiis, eius contra nos iram excitamus? Si

Rom. 11 naturalibus ramis (ut ait D. Paulus,) non pepercit, quid erga ſiluestres agreſteſque oliuas, eſt facturus? Audiant hæc, qui ita ſecurè peccant, & audacter omne flagitiorum genus patrare audent; ſuadentes ſibi ipſis, Deum ſemper uotis affuturum; non ſecus, ac ſi conuentione & pacto eis teneretur; & quòd dicendo, *Peccaui*, ſtatim ſint audi-

2. Reg. 12. turi Chriſtum dicentem, *Remittuntur tibi peccata tua.* Dixit Dauid, *Peccaui*, & remiſſionem pecca-

Mat. 27. torum eſt aſſequtus. Dixit Iudas, *Peccaui*, & abiẽs laqueo ſe ſuſpendit. Sicut enim pius eſt, & clemens erga eos, qui puro ſyncer oque corde, ei ſeruire conantur, quique mandata eius pro uiribus

ad

adimplere contendunt; licet interdum, etiam in grauioribus peccatis labantur; ut potè carnis onere ac fragilitate deuicti, qua & D. Petrus uictus, negator Christi extitit, atque periurus, ita est seuerus uindex erga eos, qui potius animi prauitate ac malignitate, quàm imbecillitate ac fragilitate eiusdem, in omne flagitiorum genus, ut superius dixímus, præcipites currunt. Et ipsemet, qui Magdalenæ, Petro, ac Latroni pepercit; maxima seueritate, tum Iudam, tum etiam populum Ierosolimitanum puniuit. Spectemus ergo D. Petrum negatorem Christi, & periurum, & non diffidamus de uenia, licet in multa & grauiora inciderimus peccata, Comtemplemur Iudam, & Dei iudicia timeamus. Vt enim ait B. Gregorius, [Deus sicut est blandus iustis, ita terribilis est peccatoribus.] *Trac. 1. c. 83.* *Hom. 21*

¶ *In pœnam peccati, plerique sacramentis carent.*
Cap. XXXII.

ET quoniam, ut superius diximus, ex attrito per sacramentum pœnitentiæ quis efficitur contritus; iusto Dei iudicio plerumque fit, ut tales uel subito & insperato mortis genere, finem uitæ imponant: uel ut morbũ, quo laborant, pro nihilo ducentes, sacramentum recipere negligant, uel denique quòd si mœtu mortis, ac præsentia diaboli, quem assistentem aspiciunt, terrefacti, Sacerdotem cõfessarium quærant; minimè inuenire ualeant, ut potè, quòd tanto Dei munere ob sua flagitia, indigni existant. *Trac. 2. cap. 5.*

¶ *Cur*

Cur culpandi sint Iudas cæterique peccatores, si gratiam non recipiant. Cap. XXXIII.

Dubiũ. Trac. 1. c.7. 25. T dicet quis. Cum, ut superius dictum fuit, Absque gratiæ auxilii homo a peccato liberari non possit; nec iugum diaboli excutere, cur culpandi sunt Iudas cæterique peccatores, si ad Deum non conuertantur? Ad hoc utique respondetur (ut etiam

Solutio. Trac. 1. c.14.& 35. superius diximus) quòd meritò homini culpa imputanda uenit, si non conuertatur ad Deum, & gratiam non recipiat, licet absque speciali Dei auxilio & beneuolentia, id præstare nequeat. Etenim cum spontaneè quis a Dei seruitute recesserit, seque diaboli ac peccati operibus implicuerit, ueluti rebellibus ac inimicis, Deus opem suam illis porrigere non tenetur. Cum ergo tum priuationis gratiæ; tum impotentiæ ad eam recipiendam, ipsi sibi causa extiterint, meritò quoque illis culpa imputanda uidetur. Quòd autem D. Petro pluribusque aliis, qui quotidie in peccata labuntur, gratiam Deus largitus fuerit, ac indies largiatur; in hoc maxima Dei pietas erga tales elucescit; dicente Apostolo, *Secundum suam misericordiam saluos nos fecit*, & *Cuius vult miseretur*. Quòd eam Iudæ aliisque plurimis non dederit, nec dare uelit, ostenditur eius iustitia, de qua ait,

Rom. 9. D. Paulus, *Quem vult indurat.* Et hoc est, quod ait, D. Tho. 22.q.2.ar.5.1. [Quod quidem auxilium, quibuscumque datur, misericorditer datur;

quibus

quibus autem non datur, ex iustitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, ut habetur ex B. Aug.] Non est ergo culpa in Deum reiicienda, si gratiam aliquibus non largiatur, sed potius quilibet eã in se reiicere debet; cum peccato originali saltem, se gratia spoliauerit. Sicut enim, si quis spontè in puteum, a quo non nisi alteriùs ope ac auxilio, exire possit, præcipitem se dederit, meritò sibi adscribenda est culpa; si inde exire non possit; ita & culpa non Deo, sed homini magis attribuenda est, si non possit e puteo peccati, & fouea impietatis exire; nisi Deo sibi auxilium porrigente. *De corrept. & gratia. c. 5.6.7.*

¶ Ad hoc accedit, quòd ut superius dictum est, ait Christus, ***Ego sto ad ostium & pulso***, quo auxilij genere nec Pharao, nec Iudas, nec alius quisquàm, quàntumuis peccator, dum in humanis agit, a Deo destituitur. Quo quidem auxilio si uellet quis bene uti; puta bonis inspirationibus obsequi; peccatorum occasiones, prauasque societates pro uiribus effugere; pœnas, quas peccatoribus Deus minatur, sibi ob oculos ponere, pro positum mutandæ uitæ assumere, ac denique humiliter & piè ad sacramentum pœnitentiæ accedere; Deus, de quo ait Propheta, ***Cognouit figmẽtum nostrum***; & more pijs patris hominibus compatitur; manum utique de alto emitteret, cuius ui, ex inferno inferiori; idest ex ex quantumuis grauioribus peccatis, erui possent. Vt enim superius diximus, Deus libero arbitrio bene utenti; *Trac. 1. c. 3.* *Apoc. 3.* *Ps. 102.* *Trac. 1. c. 35. 36*

ac generali eius motioni obſequentes, non quidem propter hominis, meritum, ſed ex ſua benignitate, atque clementia, gratiam, & lumen fidei, ſuiq; ipſius cognitionem minimè denegabit.

Pſal.72 Adeò quòd ſemper in eis dictum Prophetæ uerificatur, *Perierunt propter iniquitatem ſuam*, &

2.The.2 quemadmodum ait Diuus Paulus, *Perierunt, eò quòd charitatis ueritatem non receperunt, vt ſani fierent.*

Deus eſt cauſa ſalutis, liberum arbitrium damnationis Cap. XXXIIII.

CAuſa ergo proxima, & principalis noſtræ in Deum conuerſionis, noſtræque ſalutis, eſt Deus; qui non ſolum cor hominis per ſpeciale auxilium mouet, dum ei gratiam offerendo dicit, *Surge*

Eph.5. *qui dormis, & illuminabit te Chriſtus*; uerum etiam dat ſibi auxilium, quo ſurgere poſſit, dicente Propheta, *Statuit ſuper petram pedes meos*,

Pſ.39. Cauſa uero remota, atque ſecundaria, eſt liberum arbitrium hominis; qui ſe (infirmitatem ac imbecillitatem ſuam agnoſcens) Deoq; commendans dicit, *Adiuua me, & ſaluus ero Domine*,

Pſ.118. Econtra uerò, cauſa principalis damnationis eſt liberum hominis arbitrium, prauaque hominis uoluntas; qui ex ſeipſo gratiæ impedimentum,

Tract.1. c.11. & 38. ut diximus, præſtare poteſt, dicente ſacra Scriptura, *Prou.1. Vocaui, & renuiſtis*, & *Dixerunt Deo*,

Rece-

Recede a nobis. Causa uerò remota, atque secundaria, est Deus; qui, quàmuis moueat cor hominis ad bonum, dicens, *Ego sto ad ostium, & pulso*, non tamen mouet illud efficaciter, ut etiam superius diximus, saltem ob peccatum; dicête Propheta, *Longè a peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non exquisierunt*. Hæc autem uidetur esse doctrina B. Aug. de prædest. San. dicentis [Deus uult omnes homines saluos fieri; ex quibus quòd quidam pereant, pereuntis est meritum; quòd autem saluentur, saluantis est donum.] Hoc idem asserere uidetur Beat. Thomas dicens. 1. 2. quæst. 112. artic. 3. ad 2. [Defectus gratiæ, prima causa ex nobis est; sed collationis gratiæ, prima causa est a Deo, secundum illud Osææ, [Perditio tua ex te Israhel; tantummodo ex me auxilium tuum.] Qua propter, meritò dicebat sanctus ille Tobias de Deo, *Castigat nos propter iniquitates nostras, saluat autem nos, propter misericordiam tuam*.

Iob. 21. *Apoc. 3.* *Trac. 1. c. 13.* *Ps. 118.* 13. *c. 13.*

¶ *Nec diffidendum, nec admodum de clementia Dei præsumendum. Cap. XXXV.*

Inem denique supremamque manum cũ Dei gratia, his impositurus; duo præcæteris ex his, quæ diximus, memoriæ commendanda optarem. Quorum primum est, ut numquàm ob

quodlibet graue facinus admiſſum, nec etiam obquamlibet peccatorum multitudinem, de Dei clementia ac bonitate diffidere debeamus; cum
Trac. 1. *c.* 48. nullum ſit, ut diximus, peccatum, cuius hominem pœnitere non poſſit; & Chriſtus facultatem conceſſerit ſacerdotibus ſacramenti pænitentiæ miniſtris, toties quoties in ea homi-
Trac. 1. *c.* 86. nes inciderint, abſoluendi; ueluti etiam ſuperius diximus. Alterum uerò eſt, ut ſeueritatem diuinæ iuſtitiæ, de qua ait Diuus Paulus,
Heb. 10 *Horrendum eſt incidere in manus Dei uiuentis*, metuentes, ab eius offenſa, pro uiribus caueamus. Quò uerò hæc exequendi maior nobis præſtetur occaſio; Diui Petri, & Iudæ Apoſtolorum, de quibus modo mentio habita eſt, exitum, ſpectare non pigeat. Inteamur ergo Diuum Petrum, & quàmuis innumera, ac ingentia flagitia commiſerimus, ipſum nobis ſemper propitium futurum ſperemus; dummodo ueteris nos pæniteat uitæ; ac in nouitate uitæ ambulare, de cætero nobis propo-
13. ſitum ſit; dicentes cum Beato Iob, *Etiam ſi occiderit me, ſperabo in eum*. Contemplemur poſtea Iudam, & eius uindicem manum ſem-
9. per timeamus, dicente de eo Beato Iob, *Sciens quòd non parceres delinquenti*. Mandata denique eius puro corde ſynceroque affectu ſeruare ſtudeamus; & quàmuis diabolica fraude, carnis imbecillitate, uel animi denique uitio deuicti; in peccata lapſi fuerimus; quàm pri-

mum

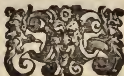
mum in Dei amicitiam, ac familiaritatem; tum dolore animi, de quo ait Dominus, *In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor*, tum etiam sacramento pœnitentiæ, de quo dixit Christus, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, re- *Ioan.20* uocari conemur; Dei semper clementiam, ac misericordiam implorantes, ut culpa lapsusque nostros, non eo seueritatis, iustitiæque oculo, quo Iudæ lapsum respexit; sed magis eo clementiæ, ac pietatis intuitu, quo & Beatum respexit Petrum, intueri dignetur; ut instar Beati Petri, nostra deflentes peccata, eaque castigatione uoluntaria cohibentes, quemadmodum ipsum sancta precatur Ecclesia, [Temporaliter potius, maceremur; quàm supplicijs deputemur ęternis.] Vtque id assequi mereamur, quod nostrum est, cum Dei auxilio agentes, iuxta Diui Apostoli dictum, *Sobriè, iustè, & Tit. 2.* *piè uiuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate,* a peccati & diaboli scilicet, potestate, & ad Patris sui perenne ac fœlicicissimum regnum, electis ab origine mundi praparatum, transferret. Hęc autem si nobis aderint, nimirum pura, synceraque fides, orationis frequentia, ieiunia, cordis humilitas, uoluntaria paupertas, irę dominatus, ut uerè sobriè nobis simus; erga proximos mansuetudo, ac pia compassio, suumque ius unicuiq; reddere, ut iustè cum

illis agamus:purumq;, cor erga Dei amorem, quò
14. eiusmãdata seruare possimus, dicente D.Ioánne, *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Qui non diligit me, sermones meos non seruat*, vt admonet B.
2. 1. Petrus, *Non uacuos, nec sine fructu constituent, in Domini nostri Iesu Christi cognitione*. Et quoniam per fidem, & mandatorum Dei adimpletionem (Dei gratia adiuti) uitam assequimur ęternam, dicente
Mat. 19. Christo, *Si uis ad uitam ingredi, serua mandata*, totis uiribus satagamus, ut per bona opera, certam nostram uocationem faciamus. Quod nobis meritis suæ sanctissimæ Matris Marię, omniumque electorum suorum intercessione concedat Iesus Christus filius Dei, qui est benedictus in sæcula Amen.

Psal. 113.

Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

L A·V S D E O.

T A-

TABVLA GENERALIS
In hoc tractatu contentorum.

Absolutio.

Absolutio, est pars sacramenti pœnitentiæ. Trac. 1. cap. 95.
Absolutionis forma, quę. ibid.
Cur utimur hac forma, Absoluo te, & non, Remitto tibi peccata. c. 99.
Absoluere a peccato, & remittere peccatum idem est. Trac. 2. c. 8.
Declarantur verba illa, Ego te absoluo. ibid. & c. 22.
Pęna æterna, vnà cum culpa remittitur. Tracta. 2. cap. 4. 5. 9.
Aliquid pœnæ temporalis remittitur. c. 8.
Quantum pœnæ remittitur, ignoratur. 29.
Nemo absoluitur, nisi per sacramenti uotum. c. 10. 11.
Pœna purgatorij valdè minuitur. c. 16.
Absolutio, est præcipua pars sacramenti pœnitentiæ. cap. 18.
Culpa per absolutionem remittitur. ibid.
Plenior delictorum remissio impenditur. c. 19.
Peccatorum incitamenta debilitantur. ibid.
Absolutionis actus, iudicialis. c. 24.
Penitens certus esse non potest, an fuerit verè absolutus. 28.
Ea tamen recepta, certiores esse poßumus. c. 30.
Absque sacerdotis absolutione, quando peccata non remittantur. c. 31.

Pœnitens quando sit absoluendus.
Plura uide Verb. Sacerdos, & Sacramentum pęnitentię
Adam.
Ade peccatum, Christi fide deletum fuit. Trac. 1. c. 58.
Amor.
Amor Dei, quando dicitur maximus. Trac. 2. c. 7.
Angelus.
Vnico actu pœnitendi uim amisit. Trac. 1. c. 59.
Eorum damnatio eis reuelata non fuit. 63.
Anthiocus.
Cur non fuerit exauditus Trac. 2. c. 23.
Attritus Attritio.
Attritio quid sit. Trac. 1. c. 104.
Attritio, & contritio, in quo conueniant. ibi.
Attriti obiectum. 105.
Attritionis, & contritionis differentia. ibid.
Attritio cognita, nec cum sacramento sufficit ad salutem. ibid.
Attritus timore seruili mouetur. 106.
Attritio, ex facultate naturæ haberi potest. 107.
Attritio cum peccato simul stare potest. ibid. & 109.
Attritus, quomodo, id efficere potest, quod contritus. ibid.
Aliquando peccati dolore, intensius mouetur, quàm contritus. ibid.
Attritio, non est sufficiens dispositio ad gratiam. ibid.
Attrito non confertur gratia, nisi ex sacramenti receptione. ibid. & c. 108. Trac. 2. c. 9.
Plura. Vide Ver. Contritio.
Author.
Author, cur hoc aggressus fuerit opus. Tract. 1. c. 3.
Au-

Auxilium.

Auxilium Dei speciale, quid. Trac. 1. c. 8.
Auxilium speciale nemini Deus denegat. c. 9. & 95.
Auxilium Dei efficax, quid. c. 13.
Auxiliũ efficax post peccatũ non omnibus datur. c. 33.
Auxilium ad beatitudinem consequendam, cur gratia uocatur. c. 8.
Plura uide. Verb. Deus Gratia.

Baptismus.

Baptismus, reiterari non potest. Trac. 1. c. 65.
Cur ostia, a D Paulo, sit appellatus. c. 66.
Totam simul pœnam, cum culpa diluit. 97.
In remissionem peccati originalis, præcipuè institutus. Trac. 2. c. 10.
Per baptismi sacramentum, tota abluitur pœna. 15.

Bonum.

Bona supernaturalia absque auxilio gratiæ, cognosci non possunt. Trac. 1. c. 8.

Cain.

Cain scelus suum agnoscens dixit, Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear. Trac. 1. c. 51.
Cain quo affectu dixerit talia uerba. ibid.
Dei prouidentiam negasse, uerisimile est. ibi.
Cur de uenia obtinenda, diffisus sit. 52.
Meritò de diffidentia culpandus. 58.
Cain uidetur incurisse labem peccati in Spiritum sanctum 76.
Post maledictionem pœnitere poterat. 95.

Comparatio.

Comparationes inter peccatum, & reliqua mala euitandæ. Trac. 2. c. 9.

Peri-

Periculosa sunt.c.13.

Concilium.

Concilium, in his, quæ fidei & morum sunt, errare non potest.Trac.1.c.1.

Conscientia.

Conscientia erronea hominem ligat.Trac.1.c.3.

Confessio.

Confiteri post peccatum, statim non tenemur. Trac. 2.c.6.

Absque exteriori confessione peccatum dimittitur, & quando.ibid.

Confessionem differre, aliquando laudabile.ibid.

Confiteri, quando tenemur.ibi.

Confiteri tenemur peccata, etiam si per contritionem fuerint remissa.7.

Per frequentem peccatorum confessionem, a tota pœna purgatorij, poterit aliquis liberari 17.

De eisdem peccatis pluries confiteri, quomodo vtile, ibidem.

Contritio. Contritus.

Contritio est fundamentum pænitentiæ.Trac.1.c.101.

Contritio, quid sit.102.104.

Contritionis definitionis partes, declarantur.103.

Contritio, & attritio, in quo conueniant.104.

Contritionis obiectum.105.

Contritionis, & attritionis differentia.ibid.

Contritus, timore filiali mouetur.106.

Contritio, tantum Dei gratia habetur.107.

Peccatum secum non patitur.109 Trac.2.c.1. & 2.

Contritio, solo uoto sacramenti, peccata remittit.108.

Contritio, emendationis propositum, includere debet.111.

Per

Per contritionem, culpa & pœna æterna deletur. Trac. 2. c. 2.
An legittima sit, ignoratur. ibid. c. 7.
Contritus dum absoluitur, quid assequatur. ibid. c. 8. 12. 15. 16. 19. 27.
Per contritionem, statim assequimur peccatorum remissionem. 34. 36. & Trac. 3. c. 1.
Aliquando tota pœna remittitur c. 97.
Contritio habet annexum uotum sacramenti. Tract. 1. c. 100. 108 Trac. 2. c. 11. 32.
Contritionis causa, confessio, & absolutio, quomodo dicantur Trac. 2. c. 32.
Contritionis perfectio diligenter inuestiganda. Tract. 3. c. 3.
Contritionis principium, quid sit. ibid.
Indicium contritionis est, peccati optare dolorem. ibid. & 9.
Perfectio contritionis, in quo consistat. 10.
Verè contritus quamlibet pœnam, potius quàm peccare eligere debet. 12.
Contritus, omnia peccata horrere debet. 14. & 23.
Contritio specialis omnium peccatorum, quando necessaria. 15.
Verè contritus, totum cor Deo offert. 16.
Ad contritionis perfectionem, qui dolor sufficiat. 18.
Vide plura, uerbo, Attritio.

Culpa.

Culpa deletur per contritionem. Trac. 1. c. 108.
Et per absolutionem etiam, cum pœna æterna. Trac. 2. c. 4. 5. 9.
Plura Verb. Absolutio. Contritio. Pœnitentia.

Dam-

Damnatio.

Damnationem suam nemini Deus reuelat. Trac. 1. cap. 63.
Damnationis reuelatio, quomodo intelligenda. ibi.
Damnatio, ob unicum mortale peccatum incurritur. c. 72.
Causa eius est liberum arbitrium. Tra. 3. c. 34.

Deus.

Deum peccato offendi, lumine naturæ cognosci potest. Tract. 1. c. 7.
Nemini penitus gratiam subtrahit. c. 8. 9. & 95.
Gratiam efficacem, cur impijs subtrahit. 9.
Quantum est ex se, paratus est omnibus gratiam largiri, c. 10. Tra. 3 c. 33.
Conqueri non potest homo, si gratia caret. c. 10.
Quibus gratiam conferre sit paratus. c. 12.
Dei motio non semper efficax. c. 13.
Dei auxilium efficax, quid sit. ibid.
Deum esse & remuneratorem naturali lumine cognoscitur c. 16. 19. 92.
Deorum gentilium iniurias, ulciscebatur. c. 18.
Veram peccati displicentiam tribuit. 26.
Nemini quicquam debet. c. 27.
Principium naturæ, & gratiæ author, 29.
Lumen gratiæ omnibus offert. 31.
Deus facienti quod in se est per liberum arbitrium, non deerit. 35. & 36.
Præparanti se ad gratiam, dum sibi offertur, eam denegare non debet. c. 37.
Dei donum est, quod quis gratiam acceptet. 38.

Ab

Ab aliquibus obicem remouet ; non autem ab omnibus.c.39.
Non est personarum acceptor, si unum, non alterum iustificat ibid.
Dei pietas infinita.c.50.
Dei prouidentiam negasse Cain, uerisimile est.51.
De clementia Dei, numquàm diffidendum.61.
Dei promißa ac comminationes, iuxta uitę nostræ actiones mutantur.62.
Nemini damnationem suam reuelat.63.
Si fieret, quomodo intelligenda ibid.
Dei sententia, quomodo mutetur.ibid.
Dei pietas erga nos quanta sit, aperitur.85.
Deus plerumque nobis concedit; quæ ipsum rogare non audemus.ibid.
Dei pietas omnem numerum, & magnitudinem peccatorum superat, 90.
Dei pietas, quanis nostra culpa maior est.95.
Numquàm per Deum stat, ut homo conuerti non posit.ibid.
Deus quomodo peccato offenditur.110.
Dei legem spernere, quàm graue sit ibid.
Quàm sit salutis nostræ cupidus.112.
De eius clementia numquam diffidendum.113.Trac.3.c.35.
Pronior est ad pietatem, quàm ad uindictam.Trac.2.c.2.Trac.3.c.5.
Deus, quomodo dicatur peccata remittere.22.
Dei amor, quando maximus dicitur Trac.3.7.
Culpam remittere, quantum est ex se, paratus est.19.

Inuitus peccatores punit.19.
Dei uoluntas,causam non habet.28.
Erga impios terribilis. 31.
Deus est causa salutis,liberum arbitrium causa damnationis.34.

Dolor.

Doloris intensio ac continuatio, quid. Tract.3.c.3.
Dolor peccati duplex : sensitiuus, & intellectiuus. cap.5.
Dolor sensitiuus & intellectiuus,quid sit.5.
Sensitiuus dolor ad perfectionem contritionis necessarius non est ; sed intellectiuus.6.
Dolor peccatorum, quòd debet esse maximus,quomodo intelligitur.7.
Quando maximus dicitur.7.
Dolore aliquo sensitiuo, uerè pœnitentem affici, uerisimile est.8.
Dolor peccati,in uoluntate consistit.ibid.
Dolor peccati, quantumcumque paruus, ad peccati remissionem sufficit.9.
Dolorem peccati optare,bonum est. 9.
Cur magis externis malis, quàm peccati dolore premimur.10.
Dolor sensitiuus laudatur.ibid.
Dolor generalis omnium peccatorum sufficit ad salutem.14.
Dolor tum interior, tum exterior, quem contritus concipere deberet.17.
Dolor exterior, & si vtilis, non tamen necessarius est.18.
Dolor peccati,ex offensa Dei nasci debet.Tract.2.c.35.

Par-

Paruus dolor, ob Dei offensam, quomodo ad perfectionem contritionis sufficit. ibid.
Non quilibet peccati dolor, culpam delet. Tracta. 2. c. 35.

Ecclesia.

Ecclesia, in his, quæ fidei, & morum sunt, errare non potest. Trac. 1. c. 1.
Ecclesia, solo sacramenti uoto, arbitratur posse remissionem peccatorum assequi. c. 3.
Omnes peccatores recipit. c. 83.
Ecclesiæ claues, quid sint. Trac. 2. c. 24.

Esau.

Esau pœnitentia, cur reiecta. Trac. 3. c. 22.

Facere.

Facere quod in se est, quid sit. Trac. 1. c. 33.
Non potest homo, absque auxilio gratiæ. ibid.
Facienti, quod in se est per liberum arbitrium, Deus non deerit. c. 35.
Nec gratiam ex sua benignitate, illi Deus denegabit. c. 36.

Gentilis.

Gentiles peccatis Deos offendi putabant. Trac. 1. c. 18.
Erratorum ueniam precabantur. ibid.
Naturalis eorum pœnitentia ostenditur. 19.
Plura bona moralia exequebantur. 21.
Plura Liberum arbitrium. Pœnitentia.

Gratia.

Absque auxilio gratiæ, nemo a peccato resurgere potest. Trac. 1. c. 7.
Gratiæ nomen, quid importet. c. 8.
Gratia habitualis siue iustificans quid sit. ibi.

Gratia præueniens, quid sit. ibid.
Gratia præueniens omnibus datur; non autem gratia iustificans.c.9.
Gratiam nulli hominum pænitus Deus subtrahit. ibid. & c.94.95.
Gratiam specialem, cur impijs Deus subtrahit. ibid & Tract. 3.c.30.
*Gratiam omnibus largiri; Deus quantum ex se est semper est paratus.*10.
Si gratia aliquis caret, non potest de Deo conqueri. ibid. & c.11.
Gratia quibus subtrahatur.c.11.& 12.
Gratiæ impedimenta, quę ibid.
Gratia, cur omnibus petentibus non conferatur. c.11.
Gratiam, quibus conferre Deus est paratus. 12.
Gratia, duplici ex causa quis caret. ibid.
Tantum nolentibus subtrahitur. ibid.
Gratia incitans, seu præueniens, sola non sufficit. 13.
Gratiæ obstaculum, quomodo homo ponit. 14.
Gratiæ oblatæ non resistere, Dei donum est. ibid.
Absque gratia, nemo potest perfectè bonum uelle. 18.
Per gratiam concupiscentia, totaliter non aufertur. c.23.
Gratia animam, non corpus perficit. ibid.
*Absque gratia nec uelle, nec exequi bonum meritorium potest.*24.
Nec potest se efficaciter ad eam recipiendam præparare. 25.
Cur plerisque non conferatur. ibid.

Non

Non potest absque ea a peccato quis resurgere. 27.
Per solam gratiam, peccatorum remissio habetur. 29.
Sine ea, nemo uerè peccati dolere potest. ibid.
Origo gratiæ a Deo. 30.
Per seipsum eam assequi, nemo potest. ibid.
Omnibus à Deo offertur. 31.
Gratiæ, & meriti repugnantia. 32.
Quæ ad eius præparationem requirantur. 33.
Eius impedimentum est peccatum. 35.
Assensum ei præstare, ex seipso nemo potest. 36.
Absque gratia, non potest aliquem uerè peccati pœnitere. 39.
Hominis in gratia existentis, actiones & passiones quodammodo Christi sunt. 54.
Gratia destituti, facile in peccata cadunt. 91.
Aliter per baptismum, & aliter per pœnitentiæ sacramentum confertur. 97.
Confertur in receptione sacramentorum. Trac. 2. c. 8.
Cur aliquibus eam Deus non infundat. Tracta. 3. c. 30.
Gratia post peccatum, non omnibus datur. c. 33.
Gratiæ præuenientis auxilium, nulli denegatur. 33.
Plura uide, uer. Auxilium. Deus. Homo. Sacramentum.

Homo.

Homo per pœnitentiæ sacramentum a peccato purgari potest. Tract. 1. c 2.
Non potest de Deo conqueri, si caret gratia. c. 10.
Meritò illi gratiæ defectus imputatur. c. 14.
Quomodo ponat gratiæ obstaculum. ibid.
Per liberum arbitrium, aliqualiter pœnitere potest. c. 15. 19.

Per solum generalem Dei concursum, potest aliqua bona moralia efficere. 21.

Non tamen omnia. ibid.

Potest aliqua legis præcepta implere. ibid.

Potest iusta operari. ibid.

Non tamen potest perfectè bonum uelle. 22.

Nec se sufficienter ad gratiam præparare. 25.

Duo sunt homini necessaria, ad hoc ut a peccato liberetur. 28.

Cur per seipsum bonum, ueluti malum exequi non potest. 30.

Solo assensu peccatum committit. ibid.

Hominem facere, quod in se est, quid sit. 33.

Plura homini præcipiuntur, quæ sine Dei auxilio efficere non potest. 34.

Cur impotentia boni peragendi, sibi imputetur ad culpam. 35.

Hominis est præparare cor, quomodo intelligitur. 37.

Liberè Dei motioni obsequitur. ibid.

Assensum gratiæ præstare non potest, nisi a Deo adiutus. 37. 38.

Per seipsum oblatæ gratiæ resistere potest. 38.

Non tamen uerè peccati pœnitere. 39. 40.

Semper, cum Dei gratia, dum uiuit, pœnitere potest. 48.

Hominis, in gratia existêtis actiones & passiones, quodammodo Christi sunt 54.

Homo ob id a Deo amatur, quoniam Christi membrum est. 55.

Quodlibet hominis bonum, ac Christo capite pendet. 55.

Num-

Numquàm per Deum stat, quin homo conuerti possit. 95.
Quid Deo reddere teneatur. 1:0.
Homo per peccatum seipsum lædit. ibid.
Plura. Vide. Verb. Auxilium. Contritio. Deus. Gratia. Peccatum. Pœnitentia. Sacramentum.

Hebræus.

Hebræi quidam, bis tantum uel ter peccata remitti putarunt. c. 45.

Impedimentum.

Impedimenta gratiæ, quæ. Tract. 1. c. 11.

Impœnitentia.

Impœnitentia est species peccati in Spiritum sanctum. Trac. 1. c. 73.
Impęnitentia & animi obstinatio, in quo differant. 76.
Impœnitentia est generalis etiam quædam conditio omnium peccatorum. c. 71.

Impossibile.

Impossibilia dicuntur, quæ rarò fiunt. Trac. 1. c. 79.
Intensio. Vide dolor.

Iudas proditor.

Iudas si uere de peccato pęnituisset, eius aßequtus fuisset ueniam. Trac. 1. c. 60.
Iudas ex malitia peccauit. c. 81.
Plus ei desperatio, quàm proditionis crimen obfuit. cap. 95.
Peccati ueniam obtinere poterat. ibid.
Iudæ & D. Petri peccatum, discuttitur. Tracta. 3. c. 25.
In peccati cognitionem deuenit. 26.

...ltauit Christum uel nolle, ual non posse sibi indulgere peccatum. 27.
Iudæ cur auxilium Christus non porrexit. 28.
Meritò Christi gratia destitutus. 29.
Iudas, Christum magum putabat. ibid.
Peccatum in Spiritum sanctum incurrit. ibid.
Iudas cur sit culpandus, si gratiam non recepit. 33.
Iudæ pœnitentia naturalis. Tra. 1. c. 19.

Iudæi.

Iudæi Christum calumniantes, an peccatum in Spiritum sanctum incurrerint, Trac. 1. c. 70.
Iudæorum, qui Christum crucifixerunt peccatum, aliquibus remissum fuit. Trac. 1. c. 60.
Iudæorum peccatum, remissibile erat. 95.
Iudæorum pontifices, cur non pœnis affecti a Christo, uelnti Iudas. Tract 3. c 31.

Iustificatio.

Ad iustificationem duo sunt necessaria. Trac. 2. c. 36.
Iustificatio impij, quandoque paulatim, quandoque fit in instanti. ibid.

Lex.

Legem Dei spernere, quàm graue sit. Trac. 1. c. 110.
Lex naturæ, quid sit. Trac. 1. c. 19.
Lex naturæ omnium legum parens. ibid.
Lex naturæ, cælestis a Tullio uocatur. ibid.
Diuinitus tradita hominibus asseritur. ibid.

Liberum arbitrium.

Liberum arbitrium sine gratia non sufficit ad salutem. Trac. 1. c. 7.
Per liberum arbitrium, possunt aliqua bona moralia effici. c. 19.

Per

Per liberum arbitrium nemo potest perfecte uelle, & exequi bonum.c.22.24.
Liberum arbitrium per seipsum ad peccandum sufficit. c. 30.
Est damnationis causa Trac.3.c.34.
Per peccatum debilitatũ,non extinctũ fuit.Tra. 1.c.21
Plura.uide,gratia.Homo.Penitentia.

Lucretia.

Lucretia Romana,uerè adultera dici non potest.Trac. 1. c.82.

Lumen.

Lumine naturæ Deum peccatis offendi,cognosci potest. Trac. 1.c.7.
Aliqualiter hominem peccati pęnitere potest.ibid.
Duplex lumen dat Deus homini.c.19.
Lumen naturæ quid sit. c.16.
Lumen supernaturale quid sit. 19.
Lumen naturæ omnibus datur.ibid.
Lumen supernaturale,non omnibus datur.ibi.
Lumine naturali,peccatum contra legem Dei esse cognoscitur.c.17.
Eo cognoscuntur tria principia, siue tres naturæ legis.19.
Cognoscitur Deus esse, & remunerator. 16.19.92.
Plura uide,Gratia.Homo.Peccatum.

Meritum.

Meritum congrui & condigni,quid sit.Tra. 1.c. 32.
Meriti & gratiæ repugnatia.ibid.

Marcus.

M. Antonius Card.a Columna,uir Doctissimus.Tra.1. c.3.

Meritum hominis nullum, ante gratiam: 36.

Montanus.

Vide Verbo. Nouatus.

Natura.

Natura est principium ualde remotum ad gratiam consequendam. Trac. 1. c. 36.

Plura. Vide Verbo. Lex. Lumen.

Nouatus.

Nouatus & Motanus hæretici pœnitentiam lapsis negabant. Trac. 1. c. 42.

Nouatus pœnitentiæ homicida. ibid.

Nouatus his, qui Christum negassent pœnitentiam prorsus negabat. ibid.

Nouati opinio, reijcitur. c. 62.

Obex.

Obicem gratiæ ponere per seipsum homo potest. Tra. 1. c. 38.

Obex gratiæ quid sit. Trac. 1. c. 11.

Obicem ad aliquibus Deus remouet, ab aliquibus uerò minimè. 39.

Ex Dei iustitia fit, ut ab aliquibus non remoueatur ibidem.

Ex Dei clementia ab a liquibus remouetur. ibid.

Obstinatio.

Obstinatio mentis, est species peccati in Spiritumsanctum. Trac. 1. c. 73.

Inter cæteras species peccati in Spiritum sanctum periculosior est. 79.

Opera.

Opera aliqua bona moralia per seipsum homo efficere potest. Tract. 1. c. 21.

Opera per liberum arbitrium facta; non sunt spernẽda. c.40.
Aliqualiter ad gratiam disponunt c.36.
Opera bona ea uerè sunt, quæ in gratia fiunt, uel ad eam proximè disponunt. c.24.
Plura. Vide. Homo. Liberum arbitrium.

Oratio.

Orationum sanctorum efficacia. Tract.1.c.85.113.
Oratio Esau, cur non fuerit exaudita. Trac.3.c.22.
Oratio Anthiochi, cur reiecta. 23.
Orationes multorum, cur non exaudiantur. Trac.1.c.11. Trac.3.c.24.

D. Paulus.

D. Paulus, ex ignorantia peccauit. Trac.1.c.81.

Peccatum.

Peccato Deus offenditur. Trac.1.c.7.
Peccati pœnitere per liberum arbitrium, aliqualiter hominem potest 15.19.
Peccati seruitus describitur. 9.
Gratiæ impedimentum præstat. c.11.
Naturali lumine cognoscitur. c.16.86.
Contra legem Dei æternam esse cognoscitur. c.17.
Quàm sit lumine naturali euitandum. ibid.
Peccato Deos offendi, gentiles putabant. 18.
Peccati perfecta displicentia, a Deo tribuitur. 26.
A peccato, cur per nos resurgere non possumus. 28.
Duo requiruntur ad hoc, ut a peccato quis resurgere possit. ibid.
Peccati remissio, non potest haberi, nisi per gratiam. 29.
Peccati uerè dolere non potest, absque gratia. 29.39.

Solo assensu, peccatum committitur. 30.
Peccati origo, a libero arbitrio. ibid.
Voluntarium est. 82.
Gratiæ, impedimentum præstat. 35.
Peccati dolor, per liberum arbitriũ, non spernẽdus. 40.
Peccati uerè pœnitere, non est in hominis facultate. ibi.
Peccatum per pœnitentiam expellitur. 41.
Peccata quædam prorsus irremissibilia, quidam opinati sunt c. 43.
Peccatorum numerus, pœnitentiam inutilem non reddit. 46. 90.
Peccatum quodlibet, & quoties opus fuerit, per pœnitentiam remitti potest. 47. 60. 79. 78. 85. 86.
Nullum est peccatum, cuius hominem pœnitere non possit. 48.
Peccatum quodlibet, per Dei potentiã deleri potest. 49.
Et etiam per Dei pietatem. 50.
Peccatum mensuram habet. ibid.
Peccatum Adæ, Christi fide deletum fuit. 58.
Peccatum Iudæorum. Vide. Iudæi.
Peccatum Iudæ. Vide Iudas.
Peccati remissionem post Christi abnegationem, aliqui adepti 62. 64.
Ob unicum peccatum mortale damnatio incurritur. 72.
Sex ex sui natura hominẽ a peccato retrahere possunt. 75.
Sex ex sui natura ex opposito obdurandi hominem in peccato, uim habent. 76.
Quodlibet peccatum mortale, Dei gratia hominem priuat 80.
Peccatum altero peccato grauius. 81.

Pec-

Peccatum, quod ex malitia committitur, difficilius remittitur. 80. 81.
Peccatum, non remittitur nisi per pænitentiam 65.
Peccatum plusquàm semel alicui dimissum, Scriptura non aperit. 86.
Peccatorum multitudo cauenda. 90.
Ob peccatorum multitudinem, aliquos paterna solicitudine, Deus deserit. 91.
Peccati dolor, cur contritio dicatur. 102.
Dolendum de peccato, quia eo Deus offenditur. 104.
Peccato, quomodo Deus offenditur. 110.
Peccatum non dicitur plenè remissum, dum remanet culpa persoluenda. Trac. 2. c. 14.
Peccatum remittitur per cordis contritionem, cum sacramenti uoto tamen. Trac. 2. c. 1.
Et etiam per sacerdotis absolutionem. c. 18.
Peccatum super omnia odio habere, quid. Tra. 3. 7.
Non quilibet peccati dolor, culpam delet. Tracta. 2. 35.
Peccati cognitio, absque fide & spe, non sufficit ad salutem Trac. 3. c. 27.
Peccata contra Deum, grauiora sunt peccatis, quæ contra proximos committuntur. Trac. 3. c. 21.
Peccata aliquibus non remittuntur, quoniam alicuius peccati complacentiam sibi reseruant. c. 23.
Peccata spiritualia grauiora sunt peccatis carnalibus. 25.

Peccatum in Spiritum sanctum.

Quid sit. Trac. 1. c. 68.
Cur irremissibile dicatur. 69.
Differentia inter hoc, & reliqua peccata. ibid.

Re-

Regulariter, numquàm remittitur. ibid.
Aliquando tamen remittitur. ibi.
Iudæi Christum calumniantes, an plenè tale peccatum incurrerint. c. 70.
A B. Aug. uocatur finalis impœnitentia. 71.
In morte tantum uerè incurritur. ibid.
Cur uocatur finalis impenitentia. 72.
Non necessario præxigit alia peccata. ibid.
Quæ sint talis peccati species. 73.
Cur dicantur talia peccata in Spir. san. 74.
Directè gratiæ Dei opponitur. 76.
Alia peccata, non ita Dei gratiæ obsistunt. 77.
Quomodo irremissibile dicatur. 79.
Cur difficilius cæteris peccatis remittitur. 80.
Cur ex malitia committi dicatur. 82.
Peccati deformitas in actu uoluntatis consistit. ibid.
Quicumque mortaliter peccat, ex malitia peccat. 83.
Differentia inter hoc, & reliqua peccata ibid.
In quo consistit eius malitia. ibid.
In praua aliqua mentis malitia, soli Deo nota, consistit. 84.
Per solam reuelationem sciri potest, aliquem tale peccatum, plenè incurrisse.

Peccatorum pœnæ.

Peccatorum pœnas, aliquando Deus non uult ignoscere. Trac. 1. c. 87. Tra. 3. c. 19.
Pœnæ grauitas, quæ culpę debetur. Tra. 1. c. 89.
In peccatorum pœnam, Deus aliquos in peccata ruere sinit. Tract. 1. c. 92.
Impij Dei gratia destituuntur. Trac. 3. c. 30.
Peccatum est pœna peccati. ibid.

Pec-

Peccatorum occasiones uitandæ. 103.

Pœnæ peccatorum a scriptura, peccata uocantur, & quare. Trac. 2. c. 13. 14.

Pœna remanente, peccatum non dicitur plenè remissum. 14

Pęnæ purgatorij grauitas. 16.

Per absolutionem ualdè minuitur. ibid.

Pœna remittitur, tum ui actuum absolutionis, tum ui actuum pęnitentis. 23.

Pro peccatorum pœnis se sponte affligere, bonum est. Trac. 1. c. 88.

Pœnæ reatus quid sit Trac. 1. c. 110.

Pęnitentia.

Pœnitentiæ nomen, commune est penitentiæ quatenus uirtus est, & quatenus sacramentum. Tracta. 1. c. 6.

Penitentia ut uirtus, quid sit. ibid.

Vt sacramentum, per absolutionem perficitur. ibi.

Eius perfectio, maximè incontritione aluatur. ibid.

Pœnitentia hominis per liberum arbitrium ostenditur.

Talis pęnitentia inefficax. ibi.

Pœnitentia secunda tabula post naurfagium. Tract. 1. c. 96.

Pęnitentia bina facie ab antiquis depicta. 111.

Eius definitio ex B. Aug. ibi.

Spem ueniæ admittere debet. 112.

Temporis mora pœnitentia non differtur. Tract. 2. c. 34. 36.

Pœnitentiæ decentia, ut necessaria, aliquando proponuntur. Trac. 3. c. 17.

Vera

Vera, & perfecta pœnitentia, difficilis. ibid.
Sanctorum authoritates, quæ difficilem reconciliationem reddere uidentur, quomodo intelligendæ. 19.
Pœnitentia Esau, & Anthiochi, cur reiecta. 22.
Pœnitentia hominis Dei gratia destituti, periculosa. 27
Pænitere semper cur Dei auxilio, hominem potest. Tracta. 1. c. 95.
Vera pænitentia, omnia mala horret. Trac. 3. c. 23.

Prouidentia.

Prouidentia Dei, cuilibet tam boni, quàm mali mensuram præfixit. Trac. 1. c. 93.
Cain Dei prouidentiam negauit. Trac. 1. c. 51.

Prophetia.

Prophetia peccandi necessitatē nō imponit. Tra. 1. c. 95

Remissio.

Remittere peccatum, & absoluere a peccato idem. Tra. 2. c. 8.
Plura. Verb. Deus. Sacerdos. Sacramentum.

Reconciliatio.

Ad iustificationem, quid requiritur. Trac. 1. c. 56.

Romanus Pontifex.

Vide Concilium. Ecclesia.

Sacerdos.

Sacerdos, quid operatur, cum absoluit, contritum. Tracta. 2. c. 8.
Quantum est ex se, semper absoluit c. 9. 10.
Absoluens effectiuè aliquid pœnæ remittit. 16.
Quomodo peccata remittit.
Sicut ligandi, ita quoq; soluendi ius habet. 23. 24. 26.
Tantum subditum absoluere potest. 24.
Absoluens non subditum, mortaliter peccat. 25.

Ab-

Absolutio tunc nulla est.ibid.
Qomodo ligat,& soluit.Tra. 3.c.22.
Plura.Vide.Ver.Absolutio.

Sacramentum.

Sacramenta operantur ut instrumenta Dei.Tra. 2.c.2.
Digne recipientibus gratiam , uel eius augumentum conferunt. c.4.
Efficiunt,quod figurant.10.
Iuxta dispositionem recipientium operantur.28.
A passione Christi uim habent.30.
Sacramentorum administratione , in peccati pęnam, aliqui carent.32.

Sacramentum pœnitentiæ.

Per sacram.pœnit. Deo reconciliamur.Tra. 1.c.2.
Eius partes,quæ.c.98.
Eius effectus, qui sit.100.
Eius uotum,quid ibid.
Culpam,& pœnam æternam delet.Trac.2.c.5.
Remittitur pars pœnæ temporalis.ibid.
Non remittitur tota,regulariter.97.
Remittitur culpa,sicut per baptismum.c.9.
In remissionem peccatorum actualium institutum. 10.
Quomodo per ipsum peccatum remittitur.22.
Tripliciter accedunt aliqui ad sacramentum.c.9.
Differentia inter sacramenta baptismi,pœnitentiæ, & reliqua sacramenta 10.25.Trac.3.c.1.

Satisfactio.

Satisfacere possumus pro peccatorum pœnis Tra.1.53.
Satisfactio quomodo æquiualet offensæ.54.
Vnde habet infinitatem.ibid.
A Christi satisfactione uim habet.56

Quan-

Quandoque est maior offensa.57.
Satisfactionis opera,quæ.101.
Sententia.
Sententia Dei quomodo mutatur.Tract.1.c.63.
Sententia Petri,quomodo præcedit sententiam Dei.Tr. 2.c.11.
Tertullianus.
Tertullianus,semel tantum peccatum remitti posse putauit.Tracta.1.c.44.
Vnde erroris materiam sumpsit.ibid.
Tribulatio.
Tribulationibus ad Deum conuertimur.Tra.1.c.94.
Votum.
Votum sacramenti pœnitentiæ culpam delet.Trac.1.c. 108 Trac.2.c.1.2.Trac.3.c.1.
Votum sacramenti,quid.Trac.1.c.100.
Cur necessarium.Trac.2.c.9.

FINIS.

Menda grauiora, quę nullum, uel alienum sensum reddere possunt, sic corrigito.

Fol.4.pag.2.uersu.25.aditione. corrige. æditione,
Fol.6.p.1.uer.ult.interitus, cor. interius.
Fol.15.p.1.uer.17.agnoscatur.cor. agnoscat.
Fol.16.p.1.uer.2.peccat.cor. peccati.
Fol.17.p.2.uer.13.dementem. cor. clementem.
Fol.21.p.1.uer.24.trahentur.cor.traheretur.
Fol.23.p.2.ver.26.dono no.cor. dono nobis.
Fol.25.p.2.ver.11.possim.cor.passim.
Fol.47.p.1.ver.2.nulla di,cilior, cor.difficilior.
Fol.63.p.1.ver.4. ergo.cor.erga.
Fol.71.p.1,ver.14.nostras,cor. nostros.
Fol.82.p.2.ver.1.præmior.cor.pronior.
Fol.86.p.2.ver.18.qua.cor. quæ.
Fol.99.p.2.ver.20.communionem.cor.communionis.
Fol.120.p.1.ver.4.conferet.cor.conferret.

Cætera verò errata, puta litteras, seu sillabas superfluentes, vel deficientes, uel traspositas, quæ uel nulla, uel imperfecta reddunt uerba, diligens Lector per se aduertere poterit; atque ad uerum, & legitimum reducere sensum.

REGISTRVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnes sunt Quaterniones.

VENEETIIS,

Apud Ioan. Baptistam Sommascum.

M D X C.

